

Bulletin advokacie

Bezúplatná plnění společníkům po velké novele z. o. k. • Advokát a judikatura po deseti letech • Nová právní úprava dovolené – strašák, či žádoucí změna? • Dopady zajištění nemovitosti dle § 79a trestního řádu na poskytování ubytovacích služeb • Obrana proti označení plátce DPH za nespolehlivého •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

Právní desátero pro žáky, studenty a učitele a manuál pro advokáty zapojené do projektu Advokáti do škol byly pokřtěny na půdě ČAK – čtěte na stranách 5 a 6.

Covid-19
mění termíny
akcí, sledujte
Advokátní
deník!

Všechny relevantní a aktuální informace z různých právních oblastí na pár kliknutí

ASPI Průvodce

NOVINKA

Z uživatelských průzkumů s vámi víme, že

- *Potřebujete rychle nalézt aktuální a spolehlivé informace*
- *Připravujete argumentaci pro váš konkrétní případ – příslušný paragraf předpisu, aktuální judikaturu, výklady (komentáře), vzorové postupy, návody a vysvětlující články*

Řešením jsou ASPI Průvodce

1. Přehledná navigace v dané oblasti Od obecného ke konkrétnímu

Před úpadkem a úpadek
> Ustanovení o insolvenční řízení
> Projednání úpadku a rozvržení
> Majetková podstata
> Neplatnost a neúčinnost

Způsob řešení úpadku
> Konkurs
> Reorganizace
> Účetní závěrná bilance

Pohledávky & procesní subjekty
> Věřitelé a uplatňování práv
> Účastníci řízení
> Insolvenční správce a orgány
> Věřitelské orgány

Judikatura
> 1. Úř. 3807/19 - 1 - Insolvenční řízení
> KSOŠ 14 INS XY 29 NSC
> Zajištění závazků; Majetková podstata
> MSPVI 93 INS XY 15 NSC

2. Dynamický výběr zdrojů

Předpis
Komentář
Judikatura
Články a jiné dokumenty
Navigátor

3. Výsledný konsolidovaný dokument

Z aktuální nabídky doporučujeme:

- ASPI Průvodce COVID – 19
- ASPI Průvodce Pracovní právo
- ASPI Průvodce Veřejné zakázky
- ASPI Průvodce Insolvence
- ASPI Průvodce Samospráva

Pro více informací a možnost vyzkoušení kontaktujte naše obchodní poradce <http://obchodnici.aspi.cz>

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonné redaktorky: PhDr. Ivana Cihlářová,
PhDr. Dagmar Koutská, Hana Saitzová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
JUDr. Ladislav Krym,
doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
Mgr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného zasílejte

na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísle je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamací při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura

IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555 nebo
na 606 404 953. Media kit a další informace
naleznete na internetových stránkách
www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz).

Toto číslo vyšlo 18. 9. 2020 v nákladu
17 050 výtisků.

Obálka: slavnostní křest publikací k projektu
Advokáti do škol - foto redakce

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Lenka Vidovičová: **Jiné léto** 3

Aktuality

ČAK pokřtila dvě doprovodné publikace projektu Advokáti do škol Red. 5
Vyhlášen 16. ročník celojustiční soutěže Právník roku 2020 8
Aktuálně v právu Hana Rýdlová 9

Z právní teorie a praxe

Články

Bezúplatná plnění společníkům po velké novele zákona o obchodních korporacích Jan Dědič, Jan Lasák 11
Advokát a judikatura po deseti letech Karel Beran 16
Nová právní úprava dovolené – strašák, či žádoucí změna?
Petr Podrazil 22
Plnění pracovních úkolů a přímá souvislost s nimi pro účely náhrady škody v pracovním právu z pohledu soudní praxe
Jana Komendová 31
Dopady zajištění nemovitosti dle § 79a trestního řádu na poskytování ubytovacích služeb Tomáš Plihal, Adam Hefner 36
Obrana proti označení plátce DPH za nespolehlivého Vladimír Balcar 38

Z judikatury

NS: K platnosti ujednání stran vázícího vznik práva na smluvní pokutu 47
ÚS: Ke stanovení odměny advokáta za zastupování více poškozených v trestním řízení 51
NSS: Správní orgán jako osoba zjevně neoprávněná k podání kasační stížnosti při zastavení řízení podle § 47 písm. a) s. ř. s. 54
SD EU: K otázce odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů 61
ESLP: K otázce spravedlivosti řízení při výkonu dysfunkčního soudnictví 62
Glosa: K rozhodnutí velkého senátu NS ohledně předpokladu „zjevnosti“ porušení dobrých mravů a veřejného pořádku ve smyslu § 588 o. z. 63

Z odborné literatury

Ivo Keisler, Andrej Lobotka, Lenka Kotulková: **Covid-19: Přijatá opatření a náhrada újmy** (Nikola Jílková) 68
Dana Ondřejová: **Průvodce uzavíráním smluv** (Josef Bejček) 68
Linda Kolaříková, Filip Horák: **Umělá inteligence & právo** (Andrej Lobotka) 70
Lenka Veselá: **Jak bydlet a podnikat v nájmu** (Jana Mlýnková) 71
Jarmila Pokorná, Ivan Fučík, Michal Janovec, Jitka Pešičková,
Eva Tomášková: **Zrušení a zánik obchodní korporace s likvidací** (Kateřina Eichlerová) 71
Ernst Karner, Alexander Longin: **Vertragsstrafe und Schadenspauschalierung** (Luboš Tichý) 73
Jaroslav Maria: **Já. Vlastní životopis** (Rudolf Manik) 74

z advokacie

Z české advokacie

Z kárné praxe Petra Vrábliková	75
Odešli do nebeské síně	76

Z Evropy a ze světa

Stálé zastoupení ČAK v Bruselu informuje	77
--	----

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty ve vzdělávacích a školicích střediscích ČAK	78
Pozvánka na konferenci Právo & praxe 2020 v Praze	80
Pozvánka na Golfový turnaj právnických profesí v Senici	80
Pozvánka na 5. ročník charitativního běhu Yellow Ribbon Run v Praze	80
Pozvání na podzimní semináře a přednášky Jednoty českých právníků	81

Z právnické společnosti

Profesor Jiří Jelínek slaví pětadesátiny Red.	82
Odešel významný a dlouholetý advokát JUDr. Milan Lindner Jiří Bednář	84

Nakonec

Zvuky a zvyky za koronakrizu Petr Hajn	85
Kresba Lubomíra Lichého	86
Víte, že... Stanislav Balík	86

Inhaltsverzeichnis /Zusammenfassung	87
---	----

Table of Contents/Summary	88
---------------------------------	----

ZIZLAVSKÝ ➤ **25 let**

**Hledáme
advokáty do týmu!**

CV zasílejte na e-mail: vasinova@zizlavsky.cz

www.zizlavsky.cz

Pokyny pro autory

Vážení,

jsme potěšeni vašim zájmem publikovat v Bulletinu advokacie! Prosíme vás v zájmu urychlení publikace o dodržení několika mála instrukcí:

Příspěvky posílejte redakci elektronicky ve formátu programu Microsoft Word (DOC), a to na adresu bulletin@cak.cz.

Formát

Formát zasláných příspěvků by měl odpovídat řádkování 1, písmo Times New Roman, velikost 12. V žádném případě nepoužívejte funkci Automatické číslování, Automatické odrážky ani další speciální formátování textu. Odstavce oddělujte jenom entrem. Vyznačování v textu provádějte pouze tučně (důležité pasáže) nebo kurzívou (citace, cizojazyčné, zejména latinské výrazy), v žádném případě nepište proložené, nepoužívejte podtrhávání textů ani verzálky! Poznámky pod čarou a vysvětlivky k textu tvořte výhradně pomocí funkcionalitu programu MS Word a „Poznámky pod čarou“. Tabulkové údaje formátujte pomocí tabulátorů.

Fotografie

Pokud k článku chcete připojit obrazové podklady, zašlete je zvlášť ve formátu JPG, TIF nebo eps. Barevné fotografie by měly mít rozlišení nejméně 300 dpi při velikosti, v jaké se budou reprodukovat, zasláné portrétní fotografie by měly mít nejméně 400 x 500 pixelů. Obrázky či grafy v žádném případě nevkládějte přímo do dokumentů!

Obsah

Redakce uvítá zejména články kratšího až středního rozsahu, optimální rozsah je do 30 000 znaků včetně mezer.

K odbornému článku připojte vždy stručné shrnutí v rozsahu nejvýše deseti řádků.

Citace a odkazy provádějte dle vlastní bibliografické normy BA.

Vzory citací:

Kniha: J. Novák: Soukromé právo, C. H. Beck, Praha 2020, str. 120.

Časopis: J. Novák: Poznámky k soukromému právu, Bulletin advokacie č. 3/2020, str. 20.

Redakce přijímá články, které nebyly dosud publikovány a jsou původním autorským dílem, dostatečně odlišným od jiných příspěvků na stejné nebo podobné téma. Pokud autor nabízí rukopis současně více redakcím, je povinen redakci o této skutečnosti neprodleně informovat. Zjištění opaku může vést k ukončení recenzního řízení. Poskytnutím rukopisu bere autor na vědomí, že dílo před publikací musí projít úspěšně recenzním řízením, přičemž o jeho zařazení do recenzního řízení, jakož i o publikaci rozhodne šéfredaktor/ka.

Udělení souhlasu

Autor poskytnutím rukopisu dává redakci souhlas s rozmnožováním, rozšiřováním a sdělováním příspěvku na webových stránkách ČAK a v Advokátním deníku, v právních informačních systémech a na internetových portálech spolupracujících s ČAK, jakož i v oblasti zpracování dat v rámci monitoringu médií.

Korektury

Autorské korektury se provádí elektronicky po zalomení, e-mailem.

Ke každému příspěvku prosíme připojte:

- čestné prohlášení, že článek nebyl dosud publikován
- svoji barevnou portrétní fotografii
- telefonické spojení a e-mail
- korespondenční adresu
- datum narození
- bankovní spojení pro vyplacení honoráře
- informaci o svém profesním působení, akademické, pedagogické či vědecké tituly
- sdělení, zda jste plátcem DPH

Redakce si vyhrazuje právo stylistických, jazykových a technických úprav textů.

Záříový úvodník by tradičně měl být novým na-dechnutím po odpočinkové letní sezoně. Léta jsme byli zvyklí na líné letní tempo a na zvolnění pracovního úsilí v advokátních kancelářích (i klienti musí na dovolenou, popřípadě se věnovat dětem o prázdninách). Zvykli jsme si také na to, že léto můžeme trávit skoro ve všech oblastech světa – to podle toho, jak moc adrenalinová povaha je v každém z nás. Letenky byly dostupné, vlaky a lodě také, kola na elektropohon dokonalá, vybavení pro outdoorovou výpravu k máni pro každého. Měnily se čas od času „módní“ destinace a v podstatě se zdálo, že každý zvolený cíl je tak blízko!

Ať již někdo vybíral letní dovolenou v katalogích cestovních kanceláří, nebo plánoval cesty „po vlastní ose“, zdálo se, že nic nemůže prázdninový rozlet překažit. A přece – stačil útok koronaviru, který měl podle jarních předpovědí pomalu slábnout, a vše je jinak. Především zjišťujeme, jak málo stačí, aby se běh věcí zpomalil nebo zastavil. Mnoho z nás se vrátilo na chaty a chalupy, za hranice všedních dnů se sice cestovat může, ale ne každý z nás je ochoten čekat na to, jaké překvapení jej může dosáhnout při návratu ze zahraniční destinace. Máme tu tedy – jiné léto.

Letošní rok (a zejména podzim) měl být pro českou advokacii zvláště slavnostní, neboť si připomínáme 30 let existence nezávislé advokacie. Důstojné oslavy tohoto výročí, pečlivě skoro s ročním předstihem připravované ČAK, představenstvem a regiony, měly být kulturním a společenským vrcholem nejen v centru, ale právě v regionech. Proto většina regionálních představitelů už při plánování letošních prázdnin nemohla příliš „vypnout“, neboť zejména v září měly regionální oslavy vrcholit – a oslavy měly být svým rozsahem nevídané. Vše bylo nutno odložit, doufejme,

Jiné léto

že se snad dočkáme lepších časů i možnosti si výročí společně dodatečně připomenout.

Právě na regiony dopadla nemožnost potkávat se na vzdělávacích, kulturních a sportovních akcích nejvíce. Tato setkání řadových advokátů byla tradičním místem utužování osobních vazeb. Zvykáme si na elektronické formy komunikace nejen v advokacii, ale i při vzdělávání na úrovni ČAK, ale v regionech tyto formy dosud zvykem nejsou a navíc – přidanou hodnotou regionálních akcí byla právě osobní setkávání kolegů.

Je potěšující, že „jiné léto“ přineslo i poněkud překvapivě poznatky, alespoň na úrovni regionů. Zdá se, že si advokáti, pokud se potkají náhodně nebo i pracovně v soudních budovách nebo na veřejnosti, mnohem více povídají, zkrátka že jsou ochotni si vyhradit pro nezávaznou konverzaci s kolegy mnohem více času než jindy. Je možné vysledovat podobnou zkušenost kolegů – v letošním jiném létě má většina z nich mnohem více práce (která kupodivu přímo nesouvisí s koronavirovými událostmi, jak bychom očekávali). Život se tedy snad nezastavil natolik, abychom jako stav strádali nedostatkem práce, protože, jak od klientů slyším, je nutné vyřešit mnoho problémů, které byly dosud odsouvány, protože „kdo ví, co nás ještě čeká...“

Navíc se potvrzuje, že jsme jako stav trénování natolik, abychom byli schopni advokacii vykonávat kdekoli a v jakýchkoli podmínkách (home office za přítomnosti partnerů, dětí, zvířat zvládáme hravě), kancelář může při minimálních organizačních opatřeních fungovat pro klienty bez problémů. Výzvou rozhodně bylo smířit se s rouškami ve formálním styku, což by pro někoho, kdo se mluvou živí, a navíc mluvené slovo doplňuje hereckým výrazovým doprovodem, překážkou mohlo být. Pokud to bylo nutné, naučili jsme se hulat i přes roušky a pronášet rozsáhlé závěrečné návrhy při soudních jednáních bez toho, že bychom končili v mdlobách nebo astmatickým záchvatem – a to nehovořím o tom, že roušky jsme si byli schopni předtím i vyrobit doma svépomocí! Ukazuje se tedy, že mnohé z nás neměla korona šanci zaskočit!

A také se ukazuje, že advokát – všeobecně státními orgány vnímaný jako obtížný dotěrný zdržovač, běžným občanem či tiskem pak často jako kuliferda, který přinejmenším kryje zloděje a podvodníky tím, že si dovoluje takové roštáky obhajovat – je trénovaný a odolá nepřízni mocných, ale i kdejakému viru. Takže – jaképak jiné léto? Stačí jen jiný pohled na věc...

 ❖ JUDr. LENKA VIDOVIČOVÁ, LL.M.,
 členka představenstva České advokátní komory

NAVŠTIVTE **NOVÝ** SHOWROOM **LEXUS V PRŮHONICÍCH**

Navštivte nový Lexus showroom v pražských Průhonicích a zažijte vyhlášenou japonskou pohostinnost v duchu „Omotenashi“. Díky ní se tu budete cítit jako doma. V úchvatném interiéru najdete na velkorysém prostoru kompletní řadu hybridních modelů značky Lexus i špičkově vybavenou servisní zónu. Objeďte svět unikátní hybridní technologie a zažijte jedinečnou atmosféru nově otevřeného showroomu. Těšíme se na vás na adrese K Chotobuzi 330, Čestlice.

POSTARÁME SE O **VAŠE POHODLÍ**

---

www.lexus-pruhonice.cz

Kombinovaná spotřeba paliva a kombinované emise CO₂ Lexus IS 300h: 4,6-4,8 l/100km; 104-109 g/km.

PRŮHONICE

Náměstkyně ministryně spravedlnosti Klára Cetlová křtí *Právní desatero pro žáky, studenty a učitele*, zleva přihlíží předseda ČAK Vladimír Jirousek obklopený administrátory projektu Advokáti do škol Danielou Kovářovou a Ronaldem Němcem, zprava při křtu pomáhá mluvčí ČAK Ivana Chaloupková, za soustředěného zájmu náměstkyně ministra školství, mládeže a tělovýchovy Dany Prudíkové a šéfredaktorky Bulletinu advokacie a Advokátního deníku Hany Rýdlové.

ČAK pokřtila dvě doprovodné publikace projektu Advokáti do škol

Ve středu 9. září 2020 se konal v sídle České advokátní komory na Národní třídě v Praze slavnostní křest publikací „Právní desatero pro žáky, studenty a učitele“ a „Advokáti do škol“, které vznikly v rámci speciálního vzdělávacího projektu ČAK, zaměřeného na zvýšení právního povědomí a právní gramotnosti dětí a mládeže. Společně s předsedou Komory a duchovním otcem projektu JUDr. Vladimírem Jirouskem pokřtily „učebnice“ pro školáky, jejich pedagogy i právníky náměstkyně ministryně spravedlnosti JUDr. Klára Cetlová a náměstkyně ministra školství, mládeže a tělovýchovy Mgr. et Mgr. Dana Prudíková, Ph.D. Oba uvedené resorty také projektu ČAK a jeho publikacím poskytly svou záštitu.

„Myšlenku na to, jak vhodnou formou včlenit do školského rámce vzdělávání informace o základních právech i povinnostech, jež nás provázejí v běžných životních situacích, jsem ve své hlavě nosil už dávno, ještě za minulého předsednictva, kdy se začal hojně užívat termín ‚právní nevědomí‘. Už tehdy jsem si říkal, že to musíme změnit,“ řekl na úvod křtu předseda ČAK JUDr. Vladimír Jirousek.

Jak dále řekl, „pokud se děti budou v občanské výchově věnovat pouze abstraktním pojmům, nic si z toho do života neodnesou. A právě projekt Advokáti do škol nabízí řešení – učinit jeho součástí publikaci, která za pomoci stručných příběhů umožní dětem základní orientaci v právu a právním systému.“ A dodal: „Definitivně mě ale nastartoval dárek od mé ženy – poukázka do barber shopu. Tady mi řekl jeden mladý muž, který zřejmě četl v té době publikovaný rozhovor,

kde byla i má fotka, že slyšel, že jsem ‚nějaký předseda‘. Opáčil jsem, že jsem předseda České advokátní komory. A on se zeptal: ‚To jste soudce?‘ Tehdy jsem si řekl, že s tím fakt musíme něco udělat. Právě právní profese jsou i jedním z témat, která příručky obsahují.“

Česká advokátní komora projekt spustila zkušebně již v roce 2018 a v průběhu prvního roku se do projektu přihlásilo přibližně sto zájemců, v současné době jich Komora eviduje více než dvojnásobný počet. Příprava publikací, které by byly dětem i dospělým praktickým pomocníkem a oporou při „lekcích práva“, byla jen odrazem potřeb, které vyplynuly z praxe, a logickým vyústěním uvedeného projektu.

Do tvorby brožur, z nichž ta první, *Právní desatero pro žáky, studenty a učitele*, je určena pro vzdělávací instituce

Náměstkyni ministra školství, mládeže a tělovýchovy Dana Prudíková při křtu publikace *Advokáti do škol* asistovala šéfredaktorka BA a AD Hana Rýdlová.

a samotné žáky a studenty a druhá, *Advokáti do škol*, bude sloužit jako nápomocný manuál pro advokáty zapojené do projektu, přispěli v rámci *pro bono* aktivit bez nároku na honorář zástupci ostatních právních profesí. Projekt, který iniciovali advokáti, totiž aktivně podporují i soudci, státní zástupci, notáři a exekutoři, včetně jejich vrcholných institucí a organizací – Ministerstva spravedlnosti, Nejvyššího soudu, Soudcovské unie ČR, Exekutorské komory ČR a Notářské komory ČR. „*Jsem rád, že se brožury podařilo*

realizovat a že je navíc podpořily i uvedené instituce,“ zdůraznil předseda ČAK.

A co popřály publikacím a jejich čtenářům a uživatelům jejich kmotry? „*Přeji dětem, aby se jim publikace líbila a aby právo a spravedlnost doslova proudilo jejich mozky,*“ uvedla náměstkyně ministryně spravedlnosti JUDr. Klára Cetlová, kmotra „*Desatera*“. Náměstkyně ministra školství, mládeže a tělovýchovy Mgr. et Mgr. Dana Prudíková při křtu druhé brožury řekla: „*Přeji dětem, aby byly otevřené informacím od vás, a vám, abyste měli dobrý pocit z toho, že roznášíte právo a spravedlnost mezi mladou generaci.*“

Obě publikace jsou bohatě ilustrovány jak komiksy a kresbami Andrey Jarolímkové, tak kreslenými vtipy s právní tematikou z dílny Lubomíra Lichého, stálého spolupracovníka Bulletinu advokacie a Advokátního deníku.

První výtisky „*Desatera*“ i „*Advokátů*“ již míří ke svým adresátům, do škol i za právníky. Popřejme jim tedy, aby se líbily jak dětským, tak dospělým čtenářům, a aby se jim staly nejen praktickým, ale i příjemným společníkem na cestě „*životem v právu*“.

Co v publikacích najdete?

„*Právní desatero pro žáky, studenty a učitele*“ je určeno základním a středním školám a jsou v něm uvedeny nejen základní informace o projektu a postup, jak „*krok za krokem*“ navázat spolupráci školy a advokáta, ale například i přehled témat přednášek nebo otázky, které děti přednášejícím nejčastěji kladou. V části „*Právo jako příběh*“ jsou pak v deseti komiksech a obrázcích, které nakreslila advokátka Mgr. Andrea Jarolímková, vysvětleny nejčastější problémy, s nimiž se mohou mladí lidé setkat – dluhy, pracovněprávní vztahy, autorská práva, zneužití identity na internetu, neposkytnutí první pomoci, sprejerství atd.

Publikace „*Advokáti do škol*“ je pracovním manuálem pro všechny advokátky a advokáty, kteří se do projektu již zapojili nebo se chystají zapojit. První část brožury obsahuje podrobné informace o projektu a stručné pedagogicko-psychologické podněty, které mohou kolegové advokáti při přednáškách ve školách využít. Samozřejmě nechybí ani komiksová část s popisem vzorových situací. V posledním oddílu publikace jsou uvedeny příběhy, které „*napsal život*“ – skutečné kauzy, které ve své praxi řešili soudci, žalobci či obhájci a jež mohou lektori posluchačům ve svém vystoupení převyprávět a vysvětlit na nich „*paragrafové taje*“.

Pro usnadnění přístupu k „*manuálům*“ se rozhodla Česká advokátní komora umístit všechny doprovodné grafické a textové materiály na své webové stránky www.cak.cz do speciální rubriky *Advokáti do škol*. Zájemci si je tak mohou kdykoliv volně stáhnout a začít s nimi pracovat bez ohledu na to, zda mají k dispozici tištěné brožury.

Projekt *Advokáti do škol* od prvopočátku řídí a administruje advokátka a prezidentka Unie rodinných právníků JUDr. Daniela Kovářová, na kterou se můžete obracet prostřednictvím e-mailové adresy kovarova@cak.cz nebo telefonního čísla 602 414 550.

✿ Red.

✿ Foto: redakce

ZDRAVOTNÍ VYŠETŘENÍ, KTERÉ SE PŘIZPŮSOBÍ VÁM

ZDRAVOTNÍ VYŠETŘENÍ SESTAVUJEME DLE VAŠICH POŽADAVKŮ A ČASOVÝCH MOŽNOSTÍ

Zajistíme vám expresní termín na preventivní jednorázové programy napříč všemi zdravotními odbornostmi. Nabízíme celoroční lékařskou péči a rehabilitační programy, které kombinují procedury a aktivní pohyb. Altoa poskytuje nadstandardní péči a individuální servis na nejvyšší možné úrovni při zachování plného soukromí klienta prostřednictvím smluvních zařízení - Nemocnice Hořovice, Rehabilitační nemocnice Beroun, Onkologické a radiologické centrum Multiscan a Gynekologická ambulance v Praze.

Více informací na ALTOA.CZ

ČESKÁ ADVOKÁTNÍ
KOMORA

epravo.cz

Váš partner na cestě právem

Česká advokátní komora a EPRAVO.CZ vyhlašují 16. ROČNÍK PRESTIŽNÍ CELOJUSTIČNÍ SOUTĚŽE

Právník roku 2020

Společně jsme založili
tradici, kterou si
právníký svět
zaslouží!

Soutěž již tradičně probíhá pod záštitou
Ministerstva spravedlnosti.

Nominace jsou přijímány na www.pravnikroku.cz
od 31. 5. 2020 do 31. 10. 2020. Zde jsou k dispozici
i podrobné instrukce k nominacím a nominační formulář.
Informace o PR 2020 naleznete též na webových stránkách
všech partnerů soutěže a v právnických periodikách.
Ceny sv. Yva budou předány na slavnostním galavečeru
se společenským programem v lednu 2021 v Praze.
Pro rezervaci vstupenek a ubytování sledujte Bulletin
advokacie č. 11/2020 nebo web ČAK.

Stálé kategorie:

- Občanské právo
- Trestní právo
- Správní právo
- Pracovní právo
- IT právo

Kategorie se speciálními kritérii:

- Talent roku
- Pro bono
- Právníká síň slávy

Partneři soutěže:

Soudcovská unie ČR
Notářská komora ČR
Exekutorská komora ČR
Unie státních zástupců ČR
Unie podnikových právníků ČR
Unie obhájců ČR
Jednota českých právníků
Unie rodinných advokátů

CEZ GROUP

WI-ASS ČR
pojišťovací makléř

RENOMIA

LITFIN
LITIGATION FINANCER

GENERALI
ČESKÁ POJIŠTOVNA

JAVORINA

RIPER

Royal Comfort
BETTER EVERYDAY

DAS

SingleCase

euro

DeLonghi
Better Everyday

CEVROINSTITUT
[vyšší škola]

Vydavatelský
a nakladatelský
A&F Čechů, s.r.o.

Synopsis

Wolters Kluwer

KONSEPTI

CHATEAU VALERIE

Praetor

WOLTERS KLUWER

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Nový stavební zákon

Vláda schválila dne 24. srpna 2020 návrh nového stavebního zákona a jako klíčový předpis jej posílá do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Případné další připomínky je Ministerstvo pro místní rozvoj připraveno vypořádat formou poslaneckého pozměňovacího návrhu. Hlavními principy nové úpravy jsou jedno řízení před jedním stavebním úřadem, integrace dotčených orgánů do stavebních úřadů, pevně dané lhůty, opatření proti nečinnosti nebo apelační princip, kdy nadřizený úřad už nebude vracet věc zpět k novému projednání. Pokud návrh nového stavebního zákona projde schvalovacím procesem, mohl by platit od jara příštího roku, účinnost by pak měla nabíhat postupně do poloviny roku 2023. Nový stavební zákon si s ohledem na svůj obsah vyžádá změnu řady navazujících právních předpisů (celkem 57 zákonů), ty by měly být upraveny samostatným, tzv. změnovým zákonem.

Novela o. z. a o. s. ř.

Novelu občanského zákoníku a občanského soudního řádu z dílny Ministerstva spravedlnosti, která by měla zabránit tomu, aby děti vstupovaly do dospělosti s dluhy, schválila dne 17. srpna 2020 vláda. Návrh například redukuje možnost vymáhání peněžitých dluhů dětí jen do výše jmění nezletilého ke dni, kdy nabyl plnou svéprávnost. Obdobně ministerstvo navrhuje limitovat i vymáhání smluvních pokut. Ministerstvo spravedlnosti navrhlo účinnost novely od 1. ledna 2021.

Bodový systém řidičů

Za dopravní přestupky možná budou místo současné sedmibodové škály policisté a úřady nově ukládat dva, čtyři a šest bodů. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), schválila dne 17. srpna 2020 vláda, nyní jej projedná parlament. Nový systém, který by měl začít platit od roku 2022, by měl přísněji postihovat závažné přestupky, za něž bude hrozit až tříletý zákaz řízení. U bagatelních prohřešků se naopak sankce sníží. Beze změny zůstává odebrání řidičského průkazu po dosažení 12 bodů.

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte **ADVOKÁTNÍ DENÍK**

Z judikatury

Unie obhájců uspěla ve sporu s ČT o poskytnutí informací

Unie obhájců ČR se v roce 2017 obrátila na Českou televizi (ČT) se žádostí o poskytnutí informací týkajících se vyváženosti diskusního pořadu Otázky Václava Moravce. Požado-

vala v ní údaje o skladbě hostů pořadu v případě, že jeho tématem byly otázky týkající se justice, státního zastupitelství, advokacie, trestního řízení a trestních kauz, a konkrétní informace o hostech, kteří byli do pořadu pozváni. Unie obhájců je toho názoru, že do pořadu byli zváni výhradně zástupci orgánů reprezentujících státní moc (především státní zástupci, okrajově soudci), a naopak advokáti, reprezentující zájmy jednotlivce, zcela absentovali. Vybrání hosté pak nebyli konfrontováni s oponentními či kritickými názory, a nabízeli tak pouze jednostranný pohled na věc, který byl navíc často zavádějící. ČT opakovaně odmítla požadované údaje poskytnout. Proto podala Unie obhájců správní žalobu, se kterou u Městského soudu v Praze dne 19. srpna 2020 uspěla.

NS osvobodil ženu, která označila příslušníky SNB za „novodobé gestapo“

Nejvyšší soud projednal v úterý 25. srpna 2020 stížnost ministryně spravedlnosti Marie Benešové pro porušení zákona v případě ženy, která v roce 1983 označila příslušníky Sboru národní bezpečnosti (SNB) za „novodobé gestapo“. Za impulzivní výrok se sice hned omluvila, přesto však skončila před Okresním soudem v Příbrami s obžalobou za útok na státní orgán. Komunistická justice následně ze ženy udělala „případ pro psychiatrii“ a uložila jí ambulantní ochranné léčení. Nejvyšší soud po 37 letech rozsudek příbramského soudu zrušil.

Ze světa práva

Turecká advokátka Timtiková zemřela kvůli hladovce za spravedlivý proces

Dne 27. srpna 2020 zemřela v istanbulské nemocnici advokátka Ebru Timtiková, odsouzená v roce 2019 ke 13 letům a 6 měsícům vězení za „členství v teroristické organizaci“. Timtiková držela od letošního 2. ledna, tedy po dobu 238 dní, ve vězení hladovku za spravedlivý proces pro sebe a své kolegy. V pátek 28. srpna přišlo před sídlo advokátní komory v hlavním městě Turecka Istanbulu několik stovek lidí. Pohřeb E. Timtikové se konal ve stejný den za dohledu policie. Timtiková byla zatčena v roce 2017 a posléze obviněna z „členství v teroristické organizaci“. Tuto klasifikaci trestného činu používá podle opozice turecký režim k odstraňování svých kritiků. V roce 2019 byla Timtiková odsouzena k odnětí svobody na 13 let a 6 měsíců za členství v organizaci Revoluční strana pro lidové osvobození, kterou Turecko, Evropská unie i Spojené státy považují za teroristickou. V procesu bylo odsouzeno 18 lidí k celkem 159 letům vězení. Podle obhájců bylo jejich odsouzení založeno na zfalšovaných důkazech. Jedním z odsouzených je i právník Aytaç Ünsal, který začal hladovku za spravedlivý proces 2. února tohoto roku a od července je rovněž v nemocnici. CGBE zveřejnila dne 31. srpna 2020 prohlášení, ve kterém vyzvala EU a turecké orgány, aby v této souvislosti přijaly naléhavá opatření, která život Aytaça Ünsala zachrání.

✿ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

Vše pro kancelář

Bleskové **doručení**

Množstevní **slevy**

 Windows Pro

Každý úkol bude lehčí

Lenovo IdeaPad D330-10IGM

Operační systém Windows 10 Pro
Dotykový 10,1" displej, RAM 8 GB, HDD 128 GB
Výdrž baterie až 13 hodin, hmotnost: 1,1 kg

Lenovo

Hrdina pracujících třídy

Lenovo ThinkPad E15-IML

Operační systém Windows 10 Pro
15,6" displej, RAM 8 GB, SSD 256 GB
Čtečka otisků prstů, šifrovací čip TPM

Lenovo

Notebook hledá profíka

HP ProBook 450 G7

Operační systém Windows 10 Pro
15,6" displej, RAM 8 GB, SSD 256 GB
Odolné tělo, softwarová a firmwarová ochrana

Pracujte na Vostro

Dell Vostro 5590 Grey

Operační systém Windows 10 Pro
15,6" displej, RAM 8 GB, SSD 256 GB
Hliníkové provedení, podsvícená klávesnice

Speciální ceny pro firmy na

alza.cz/pro-firmy

B2B@alza.cz

225 340 610

z právní teorie a praxe

Bezúplatná plnění společníkům po velké novele zákona o obchodních korporacích

V předkládaném příspěvku¹ se zaměřujeme na výkladové problémy a praktické důsledky nové regulace bezúplatných plnění ve prospěch společníků, a to zejména v kontextu kapitálových společností.

Prof. JUDr. Jan Dědič

je advokátem v advokátní kanceláři Kocián Šolc Balaščík, advokátní kancelář, s. r. o., a vysokoškolským pedagogem.

JUDr. Jan Lasák, Ph.D., LL.M. (Columbia),

je advokátem v advokátní kanceláři Kocián Šolc Balaščík, advokátní kancelář, s. r. o., a odborným asistentem na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci.

Zákon o obchodních korporacích² s účinností k 1. 1. 2014 odstranil z tuzemského obchodního práva z podstatné části regulaci obsaženou dosud v § 196a zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále „obch. zák.“), upravující transakce s konflikty zájmů v kapitálových společnostech. Pohrobka § 196a obch. zák. lze nalézt v § 255 z. o. k. (pro akciovou společnost), jehož aplikační dosah je nicméně značně omezený, a to proto, že se jím do českého právního řádu transponuje požadavek čl. 52 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 o některých aspektech práva obchodních společností (dříve čl. 13 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/30/EU o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v člen-

ských státech od společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce Smlouvy o fungování Evropské unie při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření). Ve zbytku byla regulace konfliktů zájmů po 1. lednu 2014 postavena na notifikační povinnosti vyplývající z § 54 a násl. z. o. k. Do tohoto aranžmá dílčím způsobem zasáhla **novela zákona o obchodních korporacích provedená zákonem č. 33/2020 Sb.**, kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zák. č. 458/2016 Sb., a další související zákony (dále jen „novela z. o. k.“), která **nabude účinnosti dne 1. ledna 2021. Ta v § 40 odst. 5 z. o. k. zavádí novou regulaci zakazující obchodním korporacím poskytovat bezúplatné plnění svým společníkům (členům) a osobám jim blízkým.**

Limity při poskytování bezúplatných plnění společníkům

V souladu s § 40 odst. 5 z. o. k. ve znění novely z. o. k. **obchodní korporace nesmí poskytnout bezúplatné plnění společníkovi nebo osobě jemu blízké. To neplatí, jedná-li se o:**

- a) obvyklé příležitostné dary,
- b) věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel,
- c) plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti, nebo
- d) výhodu poskytovanou obchodní korporací podle zákona.

¹ Příspěvek vychází z připravovaného 2. vydání komentáře k zákonu o obchodních korporacích (Wolters Kluwer).

² Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. o. k.“ nebo „zákon o obchodních korporacích“).

Zákaz je konkretizací zákonného zákazu vrácení vkladu (§ 16 odst. 1 z. o. k.) a **zahrnuje všechny obchodní korporace, tedy osobní společnosti, kapitálové společnosti i družstvo**. Podle důvodové zprávy k novele z. o. k. je cílem začlenění tohoto zákazu do zákona o obchodních korporacích „zabránit obcházení pravidel pro výplatu podílu na zisku nebo jiných vlastních zdrojích. V tomto ohledu lze na zákaz darování nebo jiného bezúplatného plnění společníkům (osobám blízkým) nahlížet jako na nástroj omezení výplaty podílu na zisku nebo jiných vlastních zdrojů, proto se ustanovení zakotvuje právě v § 40 (srov. nadpis).“

Obdobnou úpravu obsahoval již obchodní zákoník v § 196a odst. 3 pro akciovou společnost a odkazem přes § 135 odst. 2 i pro společnost s ručením omezeným. Úprava však nebyla zdaleka tak přísná, neboť umožňovala bezúplatný převod majetku na společníka se souhlasem valné hromady. **Úprava zákazu zavedená novelou z. o. k. je oproti úpravě v obchodním zákoníku širší**

1. **personálně**, neboť zákazu podléhají všechny obchodní korporace a zákaz plnění směřuje nejen vůči společníkům, ale i vůči osobám společníkům blízkým,
2. **věcně**, protože zahrnuje všechna bezúplatná plnění, nejen převody majetku,
3. a co do **podmínek** vzhledem k tomu, že bezúplatné plnění nelze poskytnout ani se souhlasem nejvyššího orgánu, ledaže je splněna podmínka pro některou z výjimek. Pak je ovšem možné bezúplatné plnění i bez souhlasu nejvyššího orgánu.

Věcný rozsah poskytování bezúplatného plnění

Důvodová zpráva k novele z. o. k. neuvádí ani na příkladu, co vše lze zahrnout do pojmu „*bezúplatná plnění*“. Obecně je podle našeho přesvědčení možné konstatovat, že **jde o jakékoliv plnění, peněžité i nepeněžité, tedy nejen bezúplatný převod majetku, ale i přenechání věci nebo práva k užívání či požívání, poskytování služeb či provádění nějaké jiné činnosti**. Zákon přitom reguluje toliko bezúplatné plnění společníkovi či osobě jemu blízké, nikoliv i plnění, za které případně obchodní korporace získává nedostatečné protiplnění (tyto případy je nutné řešit skrze povinnost členů statutárních orgánů jednat s péčí řádného hospodáře, popř. – v podmínkách akciové společnosti – v omezeném rozsahu podle § 255 z. o. k.). Bezúplatným plněním ve smyslu § 40 odst. 5 z. o. k. naopak nemůže být podle našeho názoru případ, kdy obchodní korporace poskytuje společníkovi plnění v rámci svých povinností souvisejících s výkonem práv společníka (poskytování plnění na podíl na zisku a jiných zdrojích, vrácení příplatku mimo základní kapitál, plnění při snížení základního kapitálu, poskytování informací v rámci práva společníka na vysvětlení a na informace apod.).

V uvedené souvislosti může být sporné, zda je bezúplatným plněním poskytnutí jistoty za společníka (osobu jemu blízkou), aniž by obchodní korporace obdržela od toho společníka za poskytnutí jistoty úplatu, např. tím, že bezúplatně zajistí dluh společníka ručením, finanční zárukou, zřídí zástavní právo v jeho prospěch, nebo když za společníka

převzme bezúplatně jeho dluh nebo přistoupí k jeho dluhu. V nejširším slova smyslu lze do pojmu „*bezúplatné plnění*“ zřejmě zahrnout i tyto případy (v takovém případě je plnění poskytnuto účinností zajištění).

Je však otázkou, zda měl zákonodárce takto široký pojem bezúplatného plnění na mysli, když například obch. zák. v § 196a upravoval zajištění dluhu výslovně. Uvedené může být problematické především v rámci skupinového bankovního financování (tj. např. v situaci, kdy mateřská společnost čerpá od finanční instituce úvěr, za který by se dceřiná společnost měla zaručit, popř. jej jinak zajistit). V těchto případech může vzniknout povinnost poskytnout úplatu na základě daňových *transfer pricingových* pravidel. Budou-li se aplikovat pravidla o *transfer pricingu* a příjemce poskytne odpovídající úplatu, nemůže se z povahy věci jednat o bezúplatné plnění ve smyslu § 40 odst. 5 z. o. k. Zvláštní formou této úplaty může být např. skutečnost, že obchodní korporace, jež poskytuje zajištění ve prospěch svého společníka či akcionáře, může částečně tento úvěr (některou z úvěrových linek) poskytnutý převážně ve prospěch společníka či akcionáře obchodní korporace čerpat (za předpokladu, že hodnota daného zajištění bude korelovat výši úvěru či úvěrové linky, jež může daná obchodní korporace čerpat).

Složitější může být situace tehdy, nevyplývá-li požadavek na úplatu ani z pravidel o *transfer pricingu*, popř. v situacích, kdy by sice požadavek na poskytnutí plnění za *transfer pricingovou* cenu byl dán, avšak v konkrétním případě nebude respektován (s příslušnými daňovými konsekvencemi). V takovém případě je nutné zkoumat, zda poskytovatel plnění (peněžitého či nepeněžitého) dostává od příjemce „*úplatu*“. Úplata může být z našeho pohledu peněžitá i nepeněžitá, materiální či imateriální, nicméně vždy musí být penězi ocenitelná. **Soudíme, že faktickou úplatou ve smyslu § 40 odst. 5 z. o. k. může být v rámci koncernových vztahů i jiná prokazatelná výhoda plynoucí z členství v koncernu podle § 72 odst. 2 z. o. k., případně jiná prokazatelná výhoda plynoucí ze začlenění do příslušného podnikatelského skupení.**

Personální rozsah poskytování bezúplatného plnění

Osobami, jimž je zakázáno poskytnout bezúplatné plnění, jsou v první řadě **společníci**. Uvedený personální rozsah zákazu poskytovat bezúplatná plnění není problematický v případě osobních společností, společností s ručením omezeným (vedoucí seznam společníků), družstev (vedoucí seznam členů) a akciových společností emitujících akcie na jméno (vedoucí seznam akcionářů). **Může být však problematický v případě akciových společností, které v konkrétním okamžiku neznají své akcionáře** (typicky v případě akciových společností, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu, popř. obecně v případě zaknihovaných akcií). V daném případě se totiž osoba může stát z hlediska práva akcionářem společnosti, aniž by to společnost skutečně věděla.

Z péče řádného hospodáře se podle našeho názoru podává, že hodlá-li taková akciová společnost poskytnout určité

osobě bezúplatné plnění, měla by (i) dle poslední evidence, kterou má k dispozici, ověřit, zda se podle tohoto seznamu či výpisu z evidence nejedná o akcionáře společnosti, a současně (ii) vyžadovat prohlášení obdarovaného, že není on a podle jeho nejlepšího vědomí ani osoba obdarovanému blízká akcionářem společnosti.

Z právní úpravy podle našeho názoru nevyplývá povinnost před poskytnutím jakéhokoliv bezúplatného plnění zajistit si např. aktuální výpis z evidence zaknihovaných cených papírů, zda je obdarovaný akcionářem společnosti, či nikoliv. Ve vztahu k osobám blízkým by ostatně byl tento výpis bezpředmětný. Nicméně, i když obchodní korporace uvedenou prevenční povinnost splní, není tím jakkoliv dotčen zákaz poskytnout bezúplatné plnění osobám uvedeným v § 40 odst. 5 z. o. k. Členové statutárního orgánu, kteří však v souladu s péčí řádného hospodáře učiní vše potřebné a rozumně předpokladatelné k tomu, aby zjistili, zda bezúplatné plnění není poskytováno akcionáři nebo osobě jemu blízké, nebudou z našeho pohledu odpovídat za vzniklou újmu, pokud se následně zjistí, že bezúplatné plnění nemohlo být poskytnuto, a obchodní korporace toto plnění zpět nevymůže.

Osobami, jimž je zakázáno poskytnout bezúplatné plnění, jsou kromě společníků i osoby blízké. O společníka musí jít v okamžiku, kdy je bezúplatné plnění poskytováno, nikoliv v okamžiku, kdy nastala právní skutečnost zakládající povinnost plnit. To samé platí ve vztahu k osobě blízké. **Kdo je osobou blízkou společníka, se posuzuje podle § 22 o. z.**³ Podle § 22 odst. 1 o. z. je osobou blízkou společníkovi příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí. Nicméně podle § 22 odst. 2 o. z. stanoví-li zákon k ochraně třetích osob zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, pro jeho zatížení nebo přenechání k užití jinému mezi osobami blízkými, platí tyto podmínky a omezení i pro obdobná právní jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen, nebo na základě dohody či jiné skutečnosti. To se však má účinkem, protože v daném případě neupravuje zákon o obchodních korporacích vztah mezi osobami blízkými, ale vztah obchodní korporace k někomu, kdo je osobou blízkou jejímu společníkovi. Je zde tedy značný rozdíl mezi tím, zda je společníkem fyzická osoba nebo osoba právnická. Je-li společníkem osoba fyzická, vztahuje se zákaz bezúplatného plnění nejen na ni, ale i na osoby jí blízké, zatímco **je-li společníkem právnická osoba, dopadá zákaz jen na ni, neboť právnická osoba osoby blízké nemá a ust. § 22 odst. 2 o. z. na danou situaci nedopadá.** To považujeme za disproporční. Podle našeho názoru měl daný zákaz zahrnovat alespoň členy statutárního orgánu právnické osoby, která je společníkem, a osoby, které jí ovládají, nicméně ze zákona tento důsledek výslovně nevyplývá.

Důsledky porušení zákazu poskytovat bezúplatná plnění

Důvodová zpráva k novele z. o. k. nijak nenaznačuje, co má být důsledkem porušení takového zákazu. Nepochybně to bude **povinnost k náhradě škody** vzniklé porušením tohoto zákazu ze strany členů statutárního orgánu, kteří dali souhlas k takovému nedovolenému jednání, nebo s ním byli srozuměni, či mu nezabránili, ač mu zabránit mohli, a to z důvodu porušení povinnosti vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře. Poskytování bezúplatných plnění patří podle našeho názoru do obchodního vedení, které je v působnosti statutárního orgánu, případně v rámci osobních společností do působnosti všech společníků, neurčí-li společenská smlouva jinak.

Další otázkou je, zda se má dovozovat neplatnost právního jednání, které je titulem k takovému plnění. Z § 580 odst. 1 o. z. plyne, že takový důsledek by měl nastat jen v případě, že to smysl a účel zákona vyžaduje. V daném případě podle našeho názoru tento předpoklad splněn není. V první řadě, k právnímu jednání, které závazek založilo, mohlo dojít předtím, než má být zakázané bezúplatné plnění poskytnuto. Takové právní jednání nemůže být neplatné pro rozpor se zákonem *ex post* a bylo by možné konstruovat jen zánik dluhu pro následnou nemožnost plnění podle § 2006 a násl. o. z. Tato následná nemožnost plnění však podle našeho názoru není trvalého rázu. V případě, že k právnímu jednání, které zavazuje k bezúplatnému plnění, dojde v době, kdy je osoba z toho oprávněná sice společníkem, ale k plnění má dojít až v době, kdy společníkem nebude, je problém i zde konstruovat neplatnost, ledaže by byl prokázán úmysl obcházet zákon.

Smyslem a účelem zákonného zákazu plnění obsaženého v § 40 odst. 5 z. o. k. je zabránit tomu, aby bylo poskytováno zde uvedeným osobám plnění, resp. zajistit, aby v případě, že k tomu dojde, byl, pokud možno, obnoven původní stav. **I při konstrukci neplatnosti právního jednání (která navíc není možná vždy, jak uvedeno výše) se nezabrání tomu, aby na základě neplatného jednání bylo plněno. Pokud k tomu dojde, nastupují pravidla o bezdůvodném obohacení.** Jsme však názoru, že pravidla o bezdůvodném obohacení mohou nastoupit i bez konstrukce neplatnosti právního jednání.

Je-li určité plnění zakázáno, pak bez ohledu na platnost či neplatnost právního jednání získává příjemce takového plnění bezdůvodné obohacení, neboť je nepochybně naplněna obecná hypotéza bezdůvodného obohacení obsažená v § 2991 odst. 1 o. z., protože příjemce se obohatil bez spravedlivého důvodu. Jsme proto názoru, že **poskytnutím zakázaného bezúplatného plnění získává příjemce bezdůvodné obohacení** (např. ve výši případné úplaty, kterou by nepropojená třetí osoba za zřízení zajištění ve prospěch daného společníka obchodní korporace vyžadovala) **a obchodní korporaci jako ochuzenému vzniká právo na jeho vydání** za podmínek § 2992 a násl. o. z. S ohledem na výše uvedené se domníváme, že **smysl a účel zákona tedy v daném případě neplatnost právního jednání nevyžaduje.** Tato konstrukce

3 Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

umožňuje i spravedlivě řešit případy, kdy obchodní korporace bezúplatně zajistí dluh, převezme dluh nebo přistoupí k dluhu společníka (osoby mu blízké), aniž by za to obdržela odpovídající úplatu. Bylo by nesprávné, aby byla konstruována neplatnost zajištění, převzetí dluhu nebo přistoupení k dluhu, protože by se to dotklo právní sféry třetí osoby, která nemusí o takovém zákazu ani vědět. V případě bezúplatného zajištění, převzetí dluhu nebo přistoupení k dluhu by tak pouze společníkovi (osobě jemu blízké) vznikla povinnost vydat bezdůvodné obohacení, které získal takovým plněním, ale právní jednání (zajištění) ve vztahu ke třetím osobám by bylo platné a účinné. To k naplnění smyslu a účelu zákazu obsaženého v § 40 odst. 5 z. o. k. zcela postačí.

Výjimky ze zákazu poskytovat bezúplatná plnění

V § 40 odst. 5 z. o. k. jsou současně uvedeny výjimky ze zákazu bezúplatného plnění. V těchto případech je možné poskytnout bezúplatné plnění i bez souhlasu valné hromady. **Tím však nejsou členové statutárního orgánu zbaveni povinností při poskytování bezúplatných plnění vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře.**

Důvodová zpráva k novele z. o. k. většinu výjimek nijak nevysvětluje a jen lakonicky uvádí: „Není však účelné zakázat veškerá bezúplatná plnění poskytovaná společností; proto se navrhuje vyjmout z tohoto zákazu dary obvyklé, slušnostní a dary na veřejně prospěšný účel (viz též § 591 o. z.).“ Důvodová zpráva se odvolává na § 591 o. z., který upravuje výjimky z možnosti domáhat se relativní neúčinnosti bezúplatných jednání. Na rozdíl od § 591 o. z. chybí výjimka, že jde o plnění povinností uložené zákonem. Výše jsme dovodili, že z povahy věci plyne, že ust. § 40 odst. 5 nelze vztáhnout na plnění povinností, které má obchodní korporace vůči společníkům a které plynou z korporativního práva. Celá řada stanovených výjimek však bude v praxi zřejmě působit výkladové problémy.

Obvyklé příležitostné dary

První z nich budou nepochybně obvyklé příležitostné dary podle § 40 odst. 5 písm. a) z. o. k. Ve vztahu ke komu je třeba posuzovat obvyklost? Ve vztahu k dárci nebo obdarovanému? Luboš Tichý⁴ dovozuje, že obvyklost se posuzuje ve vztahu k obdarovanému. S tímto názorem pro účely interpretace § 40 odst. 5 písm. a) z. o. k. nesouhlasíme. **Podle našeho názoru jde naopak o obvyklé příležitostné dary, které poskytují obchodní korporace** (např. upomínkové a propagační předměty, účast na akcích, které obchodní korporace jinak pořádají pro své klienty, jako je bezplatná účast na divadelním představení, koncertu apod., pozornosti ku příležitosti vánočních svátků či narozenin společníka). Není podle našeho názoru přijatelné, že v případě, kdy společník nebo osoba jemu blízká dostává obvykle dary v řádu

desítek nebo stovek tisíc korun, by mu mohla takové dary poskytovat i obchodní korporace, jejímž je společníkem.

Věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel

Jednoduchá není ani interpretace výjimky uvedené v § 40 odst. 5. písm. b) z. o. k., tedy co je věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel. Věnováním je zde třeba rozumět bezúplatné plnění poskytnuté společníkovi nebo osobě jemu blízké, pokud toto plnění má sloužit veřejně prospěšnému účelu. Soudíme, že věnování musí pro účely uvedené výjimky zajišťovat přímo či nepřímo veřejně prospěšný účel. Mohlo by snad jít o případ, kdy společník organizuje sbírku, jejíž výtěžek má být použit na veřejně prospěšný účel, nebo společník je právnická osoba založená za účelem uspokojování veřejných potřeb či za jiným veřejně prospěšným účelem (např. nadace či nadační fondy). Zde však může nastat problém, že společník bude zvýhodněn oproti ostatním společníkům. Zde je třeba souhlasit s L. Tichým,⁵ který uvádí: „Zde je třeba přihlížet ke konkrétním poměrům daného případu, k majetkovým poměrům dárcce, a přitom hodnotit účel věnování na veřejně prospěšný účel.“

V každém případě však **bude nutné zkoumat, zda je příslušný dar poskytnut v přiměřené výši.** Zda je konkrétní věnování či dar přiměřené, je nutné posuzovat podle podmínek konkrétní obchodní korporace, účelu, za kterým byla založena, hospodářských výsledků obchodní korporace (tj. zda se tím neobcházejí pravidla pro rozdělování zisku a jiných vlastních zdrojů), výše darů, které obchodní korporace obvykle poskytuje na dobročinné účely v rámci svého CSR (*corporate social responsibility*) programu apod.

Mravní závazek a ohledy slušnosti

Ještě složitější je situace ve vztahu k výjimce obsažené v § 40 odst. 5 písm. c) z. o. k. Zde má jít o plnění, pro které není právní titul, a má být vyhověno jen mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti. **V této souvislosti si dovedeme představit nevratnou výpomoc finanční nebo jinou pomoc společníkovi nebo osobám jemu blízkým, kteří se nacházejí ve složité životní situaci v důsledku nemoci, zdravotního postižení, vyhlášení výjimečného či nouzového stavu nebo jsou obětí násilného trestného činu, anebo prožívají útrapy způsobené válečnými událostmi v místě, kde se zdržují, apod.** To, zda v daném případě obchodní korporace vyhověla mravnímu závazku či ohledům slušnosti, je možné posuzovat pouze s ohledem na konkrétní okolnosti případu.

Analogicky k judikatuře k § 591 o. z. by bylo možné konstatovat, že je nutné přihlídnout zejména k tomu, o jaké konkrétní plnění jde, zda je v dané situaci ospravedlnitelné, že tímto bezúplatným plněním obchodní korporace zvýhodní svého společníka nebo osobu jemu blízkou na úkor jiných společníků či věřitelů, zda je obchodní korporací poskytnuté plnění za daných okolností přiměřené majetkovým poměrům obchodní korporace a zda se poskytnutím plnění

4 L. Tichý in J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala a kol.: Občanský zákoník, Komentář, Svazek I., Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 1505.

5 Op. cit. sub 4.

podstatně nesnižuje hodnota majetku obchodní korporace, v jaké majetkové (popř. sociální) situaci se v době poskytnutí bezúplatného plnění nachází nabyvatel tohoto plnění a jakou subjektivní hodnotu pro něj toto plnění představuje (s ohledem na mimoprávní rovinu v podobě „mravního závazku či „ohledů slušnosti“), ale i k tomu, zda tímto plněním obchodní korporace skutečně chtěla vyhovět svému mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti, tj. zda skutečným úmyslem nebylo zkrácení věřitelů či nedůvodné zvýhodnění určitého akcionáře.⁶

Výhody poskytované podle zákona

Poslední výjimka uvedená v § 40 odst. 5 písm. d) z. o. k. je dostatečně objasněna v důvodové zprávě k novele z. o. k., kde se uvádí: „Dále se z tohoto zákazu vyjímají výhody (pokud by měly být bezúplatným plněním), které lze poskytovat v souladu se zákonem – srov. § 254 odst. 1, § 575 odst. 1 písm. c) z. o. k. Tato úprava je speciální, neméně pro posílení právní jistoty a předcházení sporům a výkladovým problémům se výjimka formuluje výslovně. Stejně tak jsou ve vztahu k tomuto zákazu speciální i některá další zákonná pravidla, která ostatně ani nebudou představovat bezúplatné plnění – např. převod družstevního bytu do vlastnictví (§ 751).“ Poskytování výhod však neupravuje jen zákon o obchodních korporacích, ale i jiné zákony. Tak např. § 70 odst. 1 písm. f) zákona o přeměnách stanoví, že projekt fúze obsahuje „všechny zvláštní výhody, které jedna nebo více zúčastněných společností nebo družstev poskytuje členům statutárního orgánu, členům dozorčí rady, správní rady nebo kontrolní komise, pokud se zřizuje, a znalci přezkoumávajícímu projekt fúze; přitom se zvlášť uvede, komu je tato výhoda poskytována a kdo a za jakých podmínek ji poskytuje“. Bude-li takovou osobou společník nebo osoba jemu blízká, může jí být taková výhoda poskytnuta, i když se ust. § 40 odst. 1 písm. d) z. o. k. výslovně zmiňuje jen o výhodách poskytovaných podle zákona o obchodních korporacích. To konečniců naznačuje i důvodová zpráva.

Závěr

S účinností k 1. lednu 2021 nabude účinnosti velká novela zákona o obchodních korporacích (zákon č. 33/2020 Sb.), která podstatným způsobem ovlivní celou řadu institutů. Dílčích změn dozná též regulace transakcí mezi obchodními korporacemi a jejichmi společníky, když zákon o obchodních korporacích přináší zákaz obchodní korporace poskytovat (až na stanovené výjimky) společníkům bezúplatná plnění. Předkládaný příspěvek si všímá vybraných výkladových či obecně sporných otázek, které jsou s touto novou právní regulací spojeny, a to i ve spojitosti s vnitroskupinovými transakcemi. ♣

⁶ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 867/2018.

Svoboda/Tlášková/Vlácil/Levý/
Hromada a kol.

Zákon o zvláštních řízeních soudních Komentář. 2. vydání

- kolektivní dílo předních soudců, notářů, advokátů a akademiků přichází na trh ve svém druhém vydání
- reaguje na osm novelizačních zákonů o zvláštních řízeních soudních, ke kterým od jeho vyhlášení došlo
- výklad odráží i celkový vývoj právních přístupů k tzv. nesporným řízením
- komentář obohacuje judikatura, která vznikla v období více než šest let od účinnosti zákona

2020, vázané v plátně, 1 160 stran,
cena 1 790 Kč, obj. číslo EKZ197

Syrůček/Sabatinov a kol.

Realitní právo. Nemovitosti v realitní praxi. 2. vydání

- publikace je zcela ojedinělým počinem na poli „realitního“ práva, a to i svým zaměřením a rozsahem
- cílem je zmapování nemovitostí a realit ze všech úhlů – počínaje účastníky jednání přes typické i netypické smlouvy, veřejné seznamy, ochranu práv, spory, exekuci a insolvenční až po finance a daně
- jednotlivé kapitoly stojí i jako samostatné dílo, úvod obsahuje základní zasvěcení do dané problematiky, navazují logicky, chronologicky a věcně

2020, vázané s přebalem, 1 320 stran
cena 1 990 Kč, obj. číslo VP12

Ondřej Pavelek

Náhrada nemajetkové újmy na zdraví a při usmrcení

- po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku došlo k zásadní změně soukromého práva; tato zásadní změna se vztahuje i k novému pojetí náhrady nemajetkové újmy na zdraví a při usmrcení a způsobu určení jejich výše
- nově má být náhrada nemajetkové újmy na zdraví a při usmrcení určena podle zásad slušnosti
- práce usluje o kritickou analýzu tohoto konceptu a zkoumá novou metodu v komparativních souvislostech; česká úprava je srovnávána s úpravou v ABGB a BGB, včetně související judikatury

2020, brožované, 136 stran
cena 290 Kč, obj. číslo EPI124

Advokát a judikatura po deseti letech

Existuje cosi jako „mylná“ judikatura, kterou by advokát argumentovat neměl, či snad dokonce nesměl? Právě tuto otázku si kladl advokát JUDr. Tomáš Sokol v článku „Advokát a judikatura“, který publikoval v Bulletinu advokacie č. 11/2010. Vycházel přitom z toho, že judikatura není pramenem práva, a proto nemůže být ani formálně závazná. Advokát si tak může vybírat argumenty, např. ty obsažené v judikatuře, které jsou ve prospěch jeho klienta, a nikoliv ty v jeho neprospěch. Zejména v návaznosti na § 13 o. z. se proměnil jak náhled právní teorie, tak i soudní praxe na roli judikatury v současném právu. Byly publikovány názory o tzv. „diskurzivní“ či „subsidiární“ závaznosti judikatury, ba dokonce o tom, že judikatura představuje pramen práva.

Ambicí tohoto článku je proto napovědět, zdali i dnes lze odkaz na judikaturu považovat pouze za odkaz na více či méně přesvědčivou argumentaci. Zabývá se proto otázkou, co plyne z diskurzivní závaznosti judikatury pro soudce, jak má soud analyzovat relevantní judikaturu ve vztahu k rozhodovanému případu, jakými judikáty může, resp. musí, argumentovat soud a jakými judikáty „by měl“ a jakými „může“ argumentovat advokát.

Prof. JUDr. Karel Beran, Ph.D.,
působí jako profesor na Katedře
teorie práva a právních učení
Právnické fakulty UK v Praze.

Název mého článku není originální. Není originální úmyslně. Navazuje totiž na výše uvedený článek Tomáše Sokola. Ten se tehdy zabýval otázkou, zdali existuje cosi jako „mylná“ judikatura, kterou by advokát argumentovat neměl, či snad dokonce nesměl. Podnětem jeho článku byly názory Roberta Pelikána, publikované v Bulletinu advokacie č. 9/2010 v článku „Ještě k neplatnosti rozhodčích doložek a k právním názorům“. V tomto článku autor sice uváděl, že „... v českém právu nemáme formálně precedenční systém. Judikáty nejsou samy o sobě bez dalšího závazné. Je tu jenom předpoklad, že další soudy se předchozími judikáty budou pravděpodobně řídit.“¹ Jedním dechem k tomu však dodával: „V právním státě však lze také předpokládat, že od mylného stanoviska obsaženého v judikátu se další soud odkloní. I adresát právní normy tedy může zvážít,

jak se zachová, zda stanovisko obsažené v judikátu bude považováno za relevantní, nebo nikoliv. Advokát by mu měl být schopen pomoci odlišit, kde se soud dopustil omylu, a je tudíž reálná pravděpodobnost, že taková linie judikatury bude v budoucnu opuštěna, a kde jde o řešení odpovídající právu, které se zřejmě stabilizuje v pozdější judikatuře.“² Robert Pelikán přitom připouštěl, že „v právu existují případy, kdy nelze dospět k jediné správné odpovědi a pak nezbyvá, než aby právo bylo dotvořeno (nikoliv tedy jen nalezeno) judikaturou.“³ Takových případů však podle něj není mnoho. Robert Pelikán proto tvrdil, že ve valné většině případů tak lze „interpretaci dospět k jedinému, objektivně správnému výsledku a ostatní řešení jsou chybná, nejsou právem. V takových případech pak nelze hovořit o mnohosti právních názorů: je tu jen jeden právní názor, ostatní názory jsou protiprávní.“⁴

Závěr plynoucí z úvahy, že „existují správné a mylné judikáty a že z nějakého důvodu, který plyne z podstaty právního státu, další soudy rozeznají, co je správný a co mylný judikát, a od těch mylných se odkloní“, označil Tomáš Sokol pro advokáta za „doslova vražedný“.⁵ Podle jeho názoru totiž „neexistují právní názory a názory protiprávní“ – tak, jak je míní Robert Pelikán – „pouze je silnější či slabší argumentační pozice“.⁶ Stručně řečeno, Tomáš Sokol vychází z pojetí tradičního v kontinentálním právním systému, podle kterého **judikatura není pramenem práva, a jestliže není pramenem práva, nemůže být ani formálně závazná.**⁷ Takto chápaná judikatura může působit pouze silou své přesvědčivosti, tj. přesvědčivostí argumentů, které jsou v ní obsaženy. S tím pak souzní i názor, že **advokát je prostě povinen argumentovat při řešení právní otázky „questio iuris“ způsobem, který je co nejpříznivější pro jeho klienta.** Z toho také plyne, že si advokát vybírá argumenty, např. ty obsažené v judikatuře, které jsou ve prospěch jeho klienta, a nikoliv ty v jeho neprospěch.

Za situace, kdy judikatura není považována za pramen práva, lze argumentaci Tomáše Sokola považovat za konzistentní a logickou. **Od doby, kdy publikoval svůj článek, již však uplynulo 10 let a za tu dobu se náhled na judikaturu posunul.**

Domnívám se, že k tomu přispěly tři faktory, které na sebe navazují a doplňují se. Za prvního hybatele lze označit samu judikaturu soudů, zejména Ústavního a Nejvyššího soudu.⁸

1 R. Pelikán: Ještě k neplatnosti rozhodčích doložek a k právním názorům, Bulletin advokacie č. 9/2010, str. 40.

2 Tamtéž.

3 Tamtéž.

4 Tamtéž.

5 T. Sokol: Advokát a judikatura, Bulletin advokacie č. 11/2010, str. 27.

6 Tamtéž, str. 29.

7 K tomu viz Tomáš Sokol, který uvádí: „Pokus unifikovat výklad práva judikaturou do té míry, že budou existovat jen právní názory a názory protiprávní, lze v primární rovině označit za pokus přikládat judikatuře roli dalšího zdroje práva, kterou rozhodně nemá. Sekundárně by takovýto názor fakticky paralyzoval právní argumentaci, anebo ji činil velmi rizikovou“ (T. Sokol, op. cit. sub 5, str. 29).

8 K tomu viz např.: nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2005, sp. zn. I. ÚS 403/03; ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09; ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. II. ÚS 566/05; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1042/2012.

Oba tyto soudy se ve svých judikátech vyslovily v tom smyslu – řečeno poněkud opatrně –, že **ignorovat judikaturu prostě nelze**. Na tuto argumentační linii pak v plném rozsahu navázal § 13 o. z., ve kterém se dočítáme: „Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.“⁹ Zejména v návaznosti na § 13 byly v odborné literatuře publikovány názory o tzv. „diskurzivní závaznosti judikatury“,¹⁰ „subsidiární závaznosti judikatury“,¹¹ „stabilizační a transformační funkci judikatury“,¹² ba dokonce o tom, že judikatura představuje pramen práva.¹³

Cílem tohoto článku je proto **odpověď na otázku, zdali i za současné situace mohou advokáti vycházet z názorového směru, který prezentoval Tomáš Sokol, a sice že odkaz advokáta na judikaturu lze chápat pouze jako odkaz na více či méně přesvědčivou argumentaci**, z čehož plyne, že lze prakticky argumentovat jakoukoliv judikaturou, a jediný důsledek, který to s sebou může přinést, je ten, že argumentace advokáta bude více či méně přesvědčivá, resp. nepřesvědčivá. K odpovědi na tuto základní otázku je třeba položit si několik otázek dílčích. Především je třeba vysvětlit a ukázat, co plyne z oné diskurzivní či subsidiární závaznosti judikatury pro soudce. S tím pak souvisí i odpověď na otázku, co je to vlastně „obdobné soudní rozhodnutí“, což nás přivede k otázce, jakými judikáty může, resp. musí, argumentovat soud a jakými judikáty „by měl“ a jakými „může“ argumentovat advokát.

Závaznost judikatury pro soudce

Otázku, do jaké míry je soudce vázán zákonem, do jaké míry judikaturou a v čem spočívá tzv. diskurzivní závaznost judikatury, jsem rozebral ve stati *Zásada „stare decisis“ podle § 13 o. z.*, kterou jsem věnoval do Pocty k 65. narozeninám profesora Aleše Gerlocha. Dospěl jsem přitom k závěru, že praktický důsledek, který vyplývá z § 13 o. z., spočívá v tom, že soudce „může postupovat podle zákona, a skutečnost, že nepostupuje v souladu s judikaturou, které by se měl či mohl držet, vysvětlí jako odchylku od dotyčného judikátu, který byl vydán. Stejně tak může postupovat v souladu s judikaturou, která je v rozporu s jazykovým zněním zákona. **V okamžiku, kdy je soudce vázán tím i oním, přičemž to i ono může být vzájemně rozporné, znamená to, že může rozhodnout libovolně. Z hlediska rozhodnutí soudce tak vlastně není rozhodující ani zákon, ani obdobné soudní rozhodnutí. Za rozhodující kritérium lze mnohem spíše považovat subjektivní přesvědčení soudce o tom, které řešení je podle jeho subjektivního názoru racionální nebo spravedlivé. [...] Z toho také plyne, že o tom, jak bude konkrétní soudce v konkrétní situaci postupovat, lze pouze spekulovat. Teoreticky i prakticky lze stejně tak dobře odůvodnit oba dva postupy. Přesto se domnívám, že soudce bude ve většině případů postupovat v souladu s judikaturou. [...] Z hlediska praktického rozhodování je zejména pro soudce nižších stupňů podstatně výhodnější při odůvodňování svého rozhodnutí jednoduše odkázat na judikaturu instančně nadřazených soudů**

*než se s instančně nadřazenými soudy pouštět do argumentačně obtížné polemiky s krajně nejistým výsledkem. Bude-li soudce uvažovat pragmaticky, pak bude nepochybně následovat judikaturu instančně nadřazených soudů, neboť v případě, že ji sledovat nebude, potom je spíše pravděpodobné, že jeho rozhodnutí bude zrušeno.*¹⁴

V okamžiku, kdy soud může rozhodnout jak v souladu s převládající judikaturou, tj. především judikaturou vyšších soudů, tak v rozporu s touto judikaturou, bude mít z hlediska rozhodnutí soudce zásadní význam právě podání advokáta, resp. argumentace, kterou advokát soudu předloží, a soud tak bude nucen se s ní tak či onak vypořádat. Jelikož je to sám soud, kdo rozhoduje o tom, jakou judikaturou bude vázán – právě v tom totiž spočívá ona diskurzivní závaznost judikatury –, bude argumentace advokáta do jisté míry vždy buďto anticipací postupu soudu ve vztahu k judikatuře, anebo reakcí na postup soudu při argumentaci s judikaturou. Jinými slovy, **podání advokáta bude spočívat buď v tom, že bude soudu předkládat argumentaci, jak by ve vztahu k judikatuře postupovat „měl“ (tj. v souladu s jakými judikáty), anebo bude soudu předkládat argumenty, proč by určitým způsobem postupovat naopak „neměl“ (tj. proč by se měl od určitých judikátů odchýlit a rozhodovat v rozporu s nimi).**

Z toho důvodu je třeba analyzovat, jak by měl soud při posuzování otázky, jakou judikaturou je vázán, prakticky postupovat.

9 Z tohoto ustanovení mj. také plyne, že soudce je při svém rozhodování povinen vzít v úvahu výklad, který je proveden v rámci procesu aplikace práva, a to ať už jde o soudy, anebo třeba i správní orgány, zároveň se však nemusí argumentačně vyrovnávat např. s právní vědou.

10 S pojem diskurzivní závaznost přišel Zdeněk Kühn, který jej vysvětluje takto: „Judikatura českých nejvyšších soudů tedy sice není formálně závazná, má ale normativní sílu. Ta se projevuje tak, že soudce musí zvážit aplikovatelnost relevantní judikatury na jím řešený případ. [...] Při nerespektování judikatury tedy tíží soudce ‚břemeno argumentu‘ s potenciálním rizikem, že jeho argumenty vyšší soud nepřesvědčí, a ten setrvá na svém dosavadním názoru. Tato ‚diskurzivní závaznost‘ je tak ve svých praktických důsledcích poměrně velmi silná“ (Z. Kühn: Role judikatury v českém právu, in M. Bobek, Z. Kühn a kol.: Judikatura a právní argumentace, 2. vyd., Auditorium, Praha 2013, str. 113).

11 Filip Melzer, v návaznosti na Franze Bydlinkého (K tomu srov. F. Bydlinki: Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff, 2. vyd., Springer-Verlag, Wien-New York 1991, str. 506), nepoužívá adjektiva „diskurzivní“, nýbrž „subsidiární“, domnívám se však, že tím myslí prakticky totéž. K tomu viz: „I pro české právní prostředí není bez významu tzv. nauka o subsidiární závaznosti judikatury, se kterou se můžeme setkat např. v Rakousku. Podle ní jsou předchozí rozhodnutí soudů, resp. v nich obsažené ratio decidendi, závazná, nelze-li na základě právních argumentů dospět k řešení, které by bylo lépe slučitelné s existujícím právním řádem“ (F. Melzer, P. Tégl a kol.: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I (§ 1-117), Leges, Praha 2013, str. 235-236).

12 S odkazem na systémovou teorii práva hovoří Pavel Ondřejek o judikatuře jako o prostředku stabilizace normativního očekávání adresátů práva (srov. P. Ondřejek: Koncepce práva jako systému, Wolters Kluwer, Praha 2020, str. 140).

13 V této souvislosti viz názor Petra Lavického, který uvádí, že „stanovisko, které přikře upírá judikatuře povahu pramene práva, zřejmě neodpovídá ani současné české realitě. Tím pochopitelně nemá být řečeno, že význam rozhodovací praxe a zákona je na zcela stejné úrovni, popř. dokonce že by soudní rozhodnutí mělo být více než zákon. Takový závěr by jistě byl v rozporu s principy dělby moci. Pojem (formálního) ‚pramene práva‘ však zřejmě připouští vnitřní diferenciaci, o čemž ostatně vypovídají shora citované závěry o soudním rozhodnutí coby subsidiárním pramenem práva.“ P. Lavický: Základní východiska soudcovské tvorby práva, in M. Večeřa, J. Hurdík, M. Hapla a kol.: Nové trendy v soudcovské tvorbě práva, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 2015, str. 343; Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická. Edice Scientia, č. 541, str. 18.

14 K. Beran: Zásada „stare decisis“ podle § 13 obč. zák., in K. Žák Krzyžanková, Z. Kühn, K. Beran, P. Maršálek, J. Wintř, P. Ondřejek, J. Tryzna (eds.): Právo jako multidimenzionální fenomén, Pocta Aleši Gerlochovi k 65. narozeninám, Aleš Čeněk, Plzeň 2020, str. 539-540.

Co je to obdobný soudní případ?

První otázka, kterou soud musí vyřešit, spočívá v tom, jaká judikatura je ve vztahu k posuzovanému případu relevantní, tj. jakou judikaturu lze považovat ve vztahu k soudem rozhodovanému případu za „obdobný případ“? K odpovědi na ni je třeba především posoudit, zdali je dotýčný případ „skutkově“ obdobný jako případ posuzovaný, a zároveň zdali právní a hodnotové posouzení tohoto „skutkově obdobného“ případu umožňuje považovat jej za judikát, který může mít ve vztahu k aktuálně rozhodovanému případům vůbec nějakou relevanci. Tato kritéria jsou v následující části analyzována jako hlediska obsahová – materiální. Na ta pak navazují hlediska formální, která dávají odpověď na otázku, jakou judikaturu je soudce povinen znát a také použít při svém rozhodování, a jakou judikaturou naopak – i když by přicházela v úvahu jako skutkově obdobný případ – argumentovat nesmí.

Materiální kritéria

Při aplikaci judikatury na konkrétní případ stojíme nejprve před otázkou, zda subsumpční kritéria, tj. skutkové okolnosti „obdobného, již rozhodnutého případu“, jsou stejná, a lze je tak vztáhnout na skutkové okolnosti případu právě rozhodovaného. Právě to, že soudce je oprávněn skutkově odlišit konkrétně posuzovanou situaci od situace, která byla rozhodována v předchozím „obdobném“ případě, znamená, že může svým rozhodnutím stanovit, že se o obdobný případ nejedná. V tom se ostatně také projevuje ona mocensko-organizační funkce interpretace práva, která v tomto ohledu vlastně znamená, že ten, kdo je oprávněn k závaznému výkladu v individuálním případě, musí být oprávněn rozhodovat o tom, zdali jsou z hlediska jeho konečného rozhodnutí určitá obdobná rozhodnutí relevantní, či irelevantní.

Z povahy věci tuto funkci nemůže mít interpretace advokáta, což však vůbec neznamená, že je jeho interpretace bezvýznamná. Naopak. Advokát může především ve svých podáních tvrdit, že určité judikáty představují skutkově obdobný případ, podle kterého by mělo být rozhodováno. Bude-li soud v takovém případě postupovat v rozporu s předloženou judikaturou, tíží ho povinnost vysvětlit, v čem spočívá ona skutková odlišnost, proč se s touto judikaturou neztotožnil. Stejně tak může advokát argumentovat i opačně. V případě judikatury, která je pro argumentaci advokáta nepříznivá, může poukázat na odlišné skutkové okolnosti této judikatury, což bude nutit soud k tomu, aby vysvětlil, proč lze dotýčnou judikaturu skutkově považovat za obdobný případ, a tedy proč skutkové odlišnosti, na které poukázal advokát, nebere při svém rozhodování v úvahu.

S problematikou odlišení skutkových okolností souvisí i to, co vlastně můžeme považovat za obdobný případ, resp. judikát, z hlediska jeho právního posouzení. Jak totiž upozornil Zdeněk Kühn, je třeba rozlišovat mezi judikáty, jejichž výsledkem je „soudem dotvořená, nebo dokonce vytvořená norma nebo princip, obvykle zcela dekontextualizovaná, která reálně v návaznosti na zákon funguje jako právo“¹⁵ od judikátů, které v individuálním případě konkretizují velmi abstraktně formulovanou právní normu. „Na rozdíl od prvního typu judikátů tato skupina nemá a nemůže mít ambici dotvořit původně abstraktní normu v jednoznačnou. Pokud by se tak snad dělo, popřela by se tím zákonodárcem záměrně otevřená hypotéza (nebo v jiných případech dispozice) interpretované normy. [...] Mechanické následování judikátů poskytujících metodologické směrnice k interpretaci abstraktních norem je vyloučeno. Bezmyšlenkovitým následováním by totiž soud porušil svou povinnost posoudit každou jednotlivou kauzu se zřetelem na všechna její specifika.“¹⁶

Proto je třeba rozlišovat, o jaký typ judikátu se jedná. V případě, že jde o pouhou konkretizaci velmi abstraktně stanovené povinnosti, např. povinnosti jednat v souladu s dobrými mravy, budou ony skutkové okolnosti pro aplikaci dobrých mravů obvykle vždy natolik specifické, že je lze jen obtížně aplikovat na jiný právní případ.

Pro advokáta z toho především plyne, že si existence tohoto typu soudních rozhodnutí musí být vědom, a to jak z hlediska své vlastní argumentace, tak z hlediska argumentace soudu či protistrany. Jestliže bude takovou judikaturou argumentovat soud či protistrana, potom nestačí, že na takovou judikaturu pouze odkáže. Jestliže by totiž konkretizace normy učiněná v jednom individuálním případě neměla automaticky dopadat na jiný individuální případ, potom mám za to, že tento druhý typ soudních rozhodnutí nelze považovat z materiálního hlediska za „judikát“, resp. za obdobný případ ve smyslu § 13 o. z. Z toho pak plyne, že by soud měl mít povinnost v takovém případě zvlášť odůvodnit, proč je v individuálním případě dotýčný „judikát“ použit a následován. Pokud tak soud neučiní, je namístě, aby proti tomu advokát brojil a případně to i namítal jako nesprávné právní posouzení věci.

Třetí kritérium, které se týká obsahového hodnocení judikátu, spočívá v odpovědi na otázku, zdali dotýčná judikatura nevychází z „odlišných hodnotových východisek, než na kterých stojí současný právní řád“¹⁷. Domnívám se však, že taková situace může nastat nejen v případě objektivně dané hodnotové diskontinuity, kterou má na mysli Zdeněk Kühn, nýbrž i tehdy, kdy soudce dojde subjektivně k závěru, že je v konkrétním případě třeba rozhodnout na základě odlišných „hodnotových akcentů“. Co mám na mysli, lze dobře demonstrovat na vyjádření soudce Ústavního soudu Vojtěcha Šimíčka v rozhovoru pro Lidové noviny ze dne 22. května 2019 v souvislosti s nálezem Ústavního soudu ve věci ostravského hotelu Brioni. Právě v této kauze Vojtěch Šimíček rozhodoval a dotýčný nálezh také odůvodňoval.¹⁸ Vojtěch Šimíček v této souvislosti doslova uvedl: „Argumentace Nejvyššího správního soudu byla mimořádně kvalitní. Kdybych měl zadání napsat opačný výrok, nedokázal bych to napsat lépe než Nejvyšší správní soud. Rozhodly jiné hodnotové akcenty.“

15 Z. Kühn, in M. Bobek, Z. Kühn a kol., op. cit. sub 10, str. 109.

16 Tamtéž, str. 110-111.

17 Tamtéž, str. 118.

18 Jak známo, tento hotel podmiňoval ubytování občanů Ruské federace podpisem prohlášení, že nesouhlasí s anexí Krymu. Ústavní soud, na rozdíl od všech předchozích soudních instancí, které jednání hoteliéra považovali za diskriminační, svým nálezem zrušil rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a rozhodl, že předchozími rozhodnutími byla porušena svoboda projevu hoteliéra ve spojení s právem podnikat podle Listiny základních práv a svobod.

Přestože „hodnotové“ posouzení věci uvádím jako třetí kritérium v pořadí, je třeba přiznat, že **právě toto kritérium bude mít zcela odlišný význam s ohledem na soudní instanci, která bude v konkrétním případě rozhodovat.** Lze předpokládat, že v případě soudů první či druhé instance bude toto kritérium používáno spíše výjimečně, a pokud vůbec, pak bude používáno nejspíše až v okamžiku, kdy budou zhodnocena dále rozebíraná formální kritéria.¹⁹ Zcela odlišná situace však pravděpodobně bude právě u instancí nejvyšších, zejména pak u Ústavního soudu. Už s ohledem na to, že přezkum rozhodnutí Ústavního soudu je prakticky velmi výjimečný, budou mít hodnotová kritéria vyšší váhu než kritéria formální. Pro advokáty to pak znamená, že **namítat hodnotovou argumentaci se zřejmě spíše vyplatí až před těmi nevyššími soudními instancemi,** před kterými je pak třeba namítat a zdůvodňovat, o jaké odlišné hodnoty se v konkrétním případě jedná, které činí dotyčný judikát aktuálně nepoužitelným.

Formální kritéria

Posouzení obdobnosti případu z materiálního hlediska je však jen první krok. Ve druhém kroku je třeba určit, zdali judikatura, ke které jsme se z materiálního hlediska „přiblížili“, může být aplikována na základě formálních kritérií. Co se těmito kritérii vlastně myslí? Odpověď lze nejlépe odhalit tím, že odpovíme na otázku, s jakou judikaturou či judikátem by mělo být soudní rozhodnutí vlastně v souladu?

Z povahy věci může soud rozhodovat v souladu pouze s takovou judikaturou, kterou zná. Způsob, jak se soudce může seznámit s judikaturou, je z hlediska dalších úvah dvojitý: buďto ji musí znát sám z úřední povinnosti, aby dostal zásadě soud zná právo – „*iura novit curia*“, anebo se s ní seznámí prostřednictvím podání advokáta. Nabízí se tedy otázka, jakou judikaturu je povinen znát a také použít při svém rozhodování soud z úřední povinnosti. Poněkud odlišně se pak klade otázka v případě advokáta jakožto zástupce účastníka: existuje v případě advokáta určitá judikatura, se kterou by argumentovat advokát měl, resp. musel, anebo naopak, existuje judikatura, se kterou by argumentovat neměl, či snad dokonce nesměl?

Jakou judikaturou je vázán soud?

Jakou judikaturu je tedy soudce povinen znát? Ryze teoreticky lze vymezit dva krajní póly, jak k této otázce přistoupit. Hypoteticky lze uvažovat o tom, že soud je povinen znát veškerou judikaturu, tj. veškerá pravomocná soudní rozhodnutí, která byla v minulosti v České republice a státech, jichž je Česká republika nástupcem, vynesena. Druhá eventualita spočívá v tom, že soud není povinen znát judikaturu žádnou a musí se vypořádat pouze s takovou judikaturou, kterou mu předestřou účastníci sporu. Účelem těchto extrémních eventualit není říct, že první či druhá varianta je správná, nýbrž vymezit prostor, v rámci kterého se nachází odpověď. Ani jedna z těchto eventualit v praxi není realizovatelná.

Není prakticky realizovatelné to, aby každý soudce znal veškerá pravomocná soudní rozhodnutí, a stejně tak není

možné, aby byl soud povinen rozhodovat pouze v souladu s judikaturou, kterou mu předestřou účastníci řízení. To by totiž naráželo na zásadu „*soud zná právo*“, neboť taková praxe by ve skutečnosti vedla k tomu, že interpretace soudu v individuálním případě by závisela na argumentaci účastníků sporu. To by pak nutně vedlo k naprosto odlišnému způsobu rozhodování obdobných případů a vlastně by znamenalo, že by soud nebyl vázán zákonem, ale způsobem, jakým zákon interpretují účastníci řízení. Z toho také plyne, že řešení musí i v tomto případě spočívat v nalezení oné zlaté střední cesty. Co však za takovou zlatou střední cestu máme považovat?

Především se domnívám, že **lze požadovat po soudci, aby argumentoval pouze takovou judikaturou, která byla tak či onak publikována, a tedy, alespoň teoreticky, se s ní mohli seznámit i účastníci řízení.** Představa, že by si snad soudce mohl vybírat z utajeného souboru judikatury takové rozhodnutí, které mu nejvíce konvenuje, by byla po mém soudu v rozporu s požadavky na právní stát. Z toho plyne, že po soudci lze „*teoreticky*“ požadovat znalost judikatury tak či onak publikované. V podmínkách ČR to znamená především judikaturu, která byla publikována jednak v tzv. zákonných sbírkách,²⁰ jednak oficiálně na webových stránkách našich nejvyšších soudních tribunálů.²¹

Restriktivní přístup k této otázce může spočívat v tom, že soudce je povinen znát pouze tu judikaturu, která byla publikována „*v zákonných sbírkách*“. Tato judikatura totiž prochází sofistikovaným procesem výběru a schvalování uveřejnění. Skutečnost, že byl určitý judikát vybrán k publikaci v této sbírce, by tak mohla signalizovat, že podle něj bude sám Nejvyšší soud postupovat. Nemusí tomu tak být vždy, a i takto publikovaný judikát může být překonán další rozhodovací praxí. Proto také podle Zdeňka Kühna „*zásada ‚soud zná právo‘ nadále zahrnuje také ‚soud zná relevantní judikaturu‘, tedy ustálenou judikaturu vrcholných soudů, která věcně dopadá na předmět jeho činnosti a která byla řádně publikována přinejmenším online. Jde tedy o nálezy Ústavního soudu a rozhodnutí Nejvyššího soudu, případně Nejvyššího správního soudu. Co se týče znalosti judikatury, nelze činit rozdíly mezi judikaturou publikovanou a nepublikovanou v oficiální sbírce.*“²²

V této věci na Zdeňka Kühna odkazují a zastávají stejný názor i Filip Melzer a Petr Těgl.²³ Z toho důvodu tak nejspíš

19 Tím chci vlastně jen zopakovat úvahu, že u soudů nižší instance lze spíše očekávat, že se budou držet judikatury vyšších instancí, aniž by se pouštěly do hodnotové polemiky s vyššími instancemi.

20 Zákonná forma publikace judikatury plyne ze zákonné povinnosti judikaturu zveřejňovat v následujících sbírkách: Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR (§ 59 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů), Sbirka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR (§ 24 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů), Sbirka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČR (§ 22 zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů).

21 Za oficiální publikaci se pak považuje publikace soudních rozhodnutí na internetu tak, jak ji poskytuje Ústavní soud ČR, Nejvyšší soud ČR, jakož i Nejvyšší správní soud ČR (nalus.usoud.cz, www.nsoud.cz, www.nssoud.cz). Publikace rozhodnutí na internetu se liší od zákonných sbírek tím, že se v případě těchto sbírek jedná o výběr rozhodnutí, zatímco na internetu jsou zveřejňována téměř všechna rozhodnutí příslušného soudu.

22 Z. Kühn, in M. Bobek, Z. Kühn a kol., op. cit. sub 10, str. 181.

23 F. Melzer, P. Těgl a kol., op. cit. sub 11, str. 233.

nelze činit zásadní rozdíl mezi judikaturou publikovanou ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu a veškerou judikaturou nejvyšších soudů v ČR, která je oficiálně publikována na jejich webových stránkách. Spíše lze proto usuzovat, že **soudce je povinen znát jak judikaturu publikovanou v zákonných sbírkách, tak judikaturu oficiálně publikovanou na webových stránkách nejvyšších soudů ČR.**²⁴

Dále je třeba položit si otázku, se kterou judikaturou, která „materiálně“ přichází v úvahu jako obdobný případ, soudce naopak argumentovat nesmí. Podle Zdeňka Kühna se totiž nelze „zásadně odvolávat ani na **judikaturu, která byla judikaturou pozdější překonána, typicky sjednocujícím názorem velkého senátu Nejvyššího soudu, rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu nebo judikaturou Ústavního soudu. Obdobně se nelze dovolávat nálezů Ústavního soudu, které byly překonány stanoviskem pléna Ústavního soudu. [...] Podobně je nepřipustné dovolávat se usnesení okresních soudů, která jsou v rozporu s nálezy Ústavního soudu.**“²⁵ Tato pravidla však nelze chápat jako vyčerpávající: určitý judikát vnitrostátního soudu, byť nejvyššího či ústavního, může být překonán např. rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva.

S jistým zjednodušením lze konstatovat, že se vlastně jedná o analogii pravidla o aplikační přednosti, které je v případě právních předpisů tradičně vyjadřováno formulí: „*lex superior derogat legi inferiori*“. Vztaheno k judikatuře to analogicky musí znamenat, že **existuje-li rozhodnutí vyšší soudní instance v obdobném případě, potom má přednost.** Za instance v tomto technickém smyslu lze považovat nejen každý instancečně vyšší soud, ale např. také velký senát Nejvyššího soudu, Ústavní soud, popř. i Evropský soud pro lidská práva. Všechny tyto instance by však měly ustoupit v situaci, kdy je judikatura překonána změnou zákona.

Problém diskurzivní závaznosti judikatury však spočívá v tom, že pravidlo „*vyšší bere*“ může být komplikováno analogií pravidla „*lex posterior derogat legi priori*“ v kombinaci s materiálním posouzením obdobnosti případu. Totiž zřejmě nejenom teoreticky si lze představit situaci, kdy nižší instance vydá z časového hlediska pozdější rozhodnutí, se kterým by sice „*teoreticky*“ nemělo být argumentováno, protože existuje rozhodnutí vyšší instance, toto rozhodnutí však bude spočívat – jak bylo ukázáno výše – na poněkud specifitějších skutkových okolnostech, což umožní učinit distinkci (odlišit se) od rozhodnutí vyšší instance. V takovém případě by soud měl – v případě, že dospěje z materiálního hlediska k obsahové shodě s rozhodnutím nižší instance, přistoupit k aplikaci tohoto „*pozdějšího*“ obdobného případu.

24 Skutečnost, že soudce je teoreticky povinen určitou judikaturu znát, ještě neznamená, že nemůže argumentovat i další judikaturou, kterou teoreticky povinen znát není. Předpokladem však je, že se s takovou judikaturou má možnost seznámit i každý účastník řízení. Musí se tedy jednat o judikaturu publikovanou např. v právních informačních systémech, odborných časopisech nebo komentářích.

25 Z. Kühn, in M. Bobek, Z. Kühn a kol., op. cit. sub 10, str. 118.

26 Tamtéž, str. 111-112.

27 P. Lavický: „Komentář k § 13 ObčZ“, in P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1-654), Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 114.

28 Z. Kühn, in M. Bobek, Z. Kühn a kol., op. cit. sub 10, str. 109.

29 Je sice pravda, že většinou nejsou tyto „*judikáty*“ nikde publikovány, některé z nich jsou však veřejně dostupné v právních informačních systémech.

Jestliže tak soud argumentuje v rozporu s výše uvedenými zásadami, má advokát opět možnost namítnat nesprávné právní posouzení věci. Tím se však již dostáváme k otázce, jakou judikaturou má či může argumentovat advokát.

Jakou judikaturou má či může argumentovat advokát?

Má-li advokát poskytovat profesionální právní služby, potom by měl být schopen posoudit, jaká judikatura je pro určitý případ relevantní a s jakou judikaturou bude soud pravděpodobně argumentovat. Z toho usuzuji, že od advokáta lze očekávat znalost judikatury obdobnou té, jakou má soud. **V této souvislosti se však nabízí otázka, zdali je advokát oprávněn argumentovat pouze „judikaturou“, kterou je povinen znát soud, anebo i ostatními judikáty, které soud sám z úřední povinnosti znát nemůže.**

Proto je třeba rozlišovat mezi „*judikaturou*“ a „*judikátem*“. Jak totiž podotýká Zdeněk Kühn, „*právníci v kontinentálním právu se zpravidla neodvolávají na jeden judikát, ale hovoří obecněji o judikatuře. Judikaturou zde rozumíme sérii rozhodnutí opakujících nebo rozvíjejících interpretaci určité zákonné nebo de facto soudně vytvořené normy, principu nebo metodologie interpretace neurčité normy.*“²⁶ Odpověď na otázku, zda můžeme za „*diskurzivně závaznou*“ považovat pouze „*ustálenou judikaturu*“, anebo i „*izolovaný judikát*“, je v nauce sporná. Např. Petr Lavický zastává názor, podle kterého „*Ojedinelé rozhodnutí z tohoto hlediska nemůže založit důvodně očekávání obdobného rozhodnutí i v budoucnu. Aby takové očekávání mohlo vzniknout, musí skutečně existovat stabilní rozhodovací praxe (Křiváčková, 2011). Každý tedy může důvodně očekávat, že jeho věc bude posouzena ve shodě s ustálenou judikaturou.*“²⁷ Opačný názor však zastává Zdeněk Kühn, podle kterého „*Judikátem může být, jakkoliv spíše výjimečně, i rozhodnutí soudu prvostupňového.*“²⁸

Názor Petra Lavického, který tvrdí, že za obdobné rozhodnutí lze považovat pouze ustálenou judikaturu, nesdílím, a naopak se přikláním k názoru Zdeňka Kühna. Vycházím přitom z jazykového výkladu první věty § 13 o. z., kde se dozvídáme, že „*každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; [...].*“ Jak je zřejmé, slova zákona nemluví v plurálu o „*jiných právních případech*“, tj. judikatuře, nýbrž hovoří v jednotném čísle o „*jiném právním případě*“, tj. o „*judikátu*“. Ke stejnému závěru lze přitom dospět i na základě teleologického výkladu. Soudím, že účelem tohoto ustanovení je snaha o dosažení rovnosti při rozhodování obdobných případů. Toho však může být dosaženo i tím, že je rozhodováno shodně s případy, které jako judikatura nebyly přezkoumány a staly se pravomocnými zejména proto, že se proti nim strany sporu, jako proti tzv. bagatelní věci, ani odvolat nemohly.²⁹ **Za obdobné soudní rozhodnutí – judikát – tak lze podle mého názoru v zásadě považovat jakékoliv pravomocné rozhodnutí.**

Z toho také usuzuji, že **advokát – na rozdíl od soudce – vůbec není povinen argumentovat pouze judikaturou, která byla oficiálně veřejně publikována.** Není nikde zakázáno, aby se advokát dovolával judikátů, které jsou mu známy z jeho

vlastní praxe ve vztahu k určitému soudu. Stejně tak je možné, aby si advokát opatřil judikáty určitého soudu, např. na základě zákona o svobodném přístupu k informacím.³⁰ Pokud si je opatří, pak s nimi nepochybně může i argumentovat. Pokud s nimi argumentuje, potom je opět povinností soudu, aby se s těmito obdobnými soudními rozhodnutími vyrovnal.

Další otázka, která se klade, souvisí s tím, zdali je **advokát povinen při své argumentaci postupovat podle obdobných pravidel jako soud**, což by např. znamenalo, že určitá judikatura je z hlediska jeho argumentace nepřijatelná, např. s ohledem na výše rozvedené pravidlo, že argumentace judikaturou vyšší instance by měla mít přednost před judikaturou instance nižší. Jakým způsobem se může advokát v takové situaci zachovat? Je povinen zmiňovat judikaturu, která je z hlediska rozhodování soudu relevantní, avšak není pro argumentaci advokáta výhodná?

Právě v této souvislosti je myslím důležité zopakovat, že judikatura není považována za pramen práva. Po účastníkovi soudního řízení – a to i když je zastoupen advokátem – nelze požadovat, aby namísto soudce rozhodoval o tom, jaká judikatura bude či nebude pro soud z hlediska jeho argumentace relevantní. Proto lze i dnes přisvědčit názoru Tomáše Sokola, podle kterého *„ani ustálená judikatura není definitivní právní pravdou, konečným správným výkladem práva, ale lze ji za jistých podmínek opustit. [...] Soudy se mohou od judikatury, například uveřejněné v „zelené sbírce“³¹ odlišit, ale musí to jasně (a zřejmě i přesvědčivě) zdůvodnit. Logicky tedy advokát může přesvědčovat soud, aby takovouto judikaturu opustil, a je-li ta možnost, může přitom poukazovat na jiná soudní rozhodnutí, lhotejnost zda byla či nebyla publikována.“³²*

Domnívám se tedy, že ani po deseti letech od publikace článku Tomáše Sokola není advokát povinen předkládat soudu „nestrannou“ vědeckou analýzu judikatury, která objektivně rozebere veškerou relevantní judikaturu, a navrhne tak např. soudci, aby zamítl žalobu, kterou advokát zastupuje, anebo aby vyhověl nárokům v případě, že žalovaný je klientem advokáta. Takový požadavek by byl jistě naprosto absurdní. Tomáš Sokol by na tomto místě možná zopakoval „pro advokáta vražedný“. V okamžiku, kdy advokát vystupuje jako zástupce svého klienta, prostě nemůže být objektivním právním vědcem, neboť jeho argumentace musí být ve prospěch a v zájmu jeho klienta. Stejně tak nemůže být soudcem, který by rozhodoval o tom, jaká judikatura je z jeho hlediska relevantní. Z toho po mém soudu plyne, že **není povinen předkládat judikaturu, která je z pohledu advokáta pro jeho klienta nepříznivá.** Takový postup totiž může být z hlediska advokáta v určitých případech racionální a může být v souladu s přípustnou procesní taktikou.

Je však třeba odlišovat „taktiku“ vůči soudu a povinnosti advokáta ve vztahu ke svému klientovi. Ve vztahu vůči klientovi je naopak advokát povinen informovat o tom, že ustálená judikatura pro něj není příznivá, a argumentace, kterou předkládá soudu, je tak zcela úmyslně postavena jednostranně – tj. pouze s ohledem na judikaturu, která je pro klienta výhodná. Pravda však je, že většinou bude „taktičtější“ a přesvědčivostí podání advokáta spíše prospěje, nebude-li zamlčovat onu pro něj „nepříznivou“ judikaturu, a naopak se s ní

argumentačně vyrovná právě tím, že poukáže na její slabinu, ať už z materiálních, či formálních hledisek, jak jsem je rozebral v předchozích řádcích.

Závěr

Praktický důsledek tzv. „diskurzivní závaznosti judikatury“ plynoucí především z § 13 o. z. spočívá v tom, že soud může rozhodnout jak v souladu s převládající judikaturou, tj. především judikaturou vyšších soudů, tak v rozporu s touto judikaturou. Situace, kdy soudce judikaturou je i není vázán, znamená, že může rozhodnout prakticky libovolně. Argumentace advokáta, kterou předloží soudu, a soud tak bude nucen se s ní tak či onak vypořádat, proto bude mít z hlediska finálního rozhodnutí soudu zásadní význam.

Soud, stejně jako advokát, by v této souvislosti měl nejprve analyzovat relevanci judikatury ve vztahu k souzenému případu a z obsahového (materiálního) hlediska posoudit, zdali lze na základě: (i) skutkových okolností a (ii) právního hodnocení věci považovat určité rozhodnutí za „obdobné“, tj. považovat jej za judikát, který může mít ve vztahu k aktuálně rozhodovanému případu vůbec nějakou relevanci. Materiální posuzování judikátu však v sobě zahrnuje i jeho hodnotové posouzení. Váha tohoto kritéria se však bude lišit v návaznosti na soudní instanci, která k tomuto hodnocení bude přistupovat.³³

Posouzení obdobnosti případu z materiálního hlediska je však jen první krok. **Ve druhém kroku je třeba určit, zdali judikatura, ke které jsme se z materiálního hlediska „přiblížili“, může být aplikována na základě formálních kritérií.** Tato formální kritéria se však zásadním způsobem liší, pokud se týká toho, jakou judikaturou smí či nesmí argumentovat ve svém rozhodnutí soud, a naopak toho, čím může anebo naopak nemůže argumentovat ve svém podání advokát.

Domnívám se, že **soud ve svém rozhodnutí nesmí argumentovat judikaturou nepublikovanou, se kterou se účastníci soudního řízení neměli možnost nikde seznámit.** Rozhodnutí soudu by pak mělo být v souladu s judikaturou, kterou je soudce povinen znát z úřední povinnosti, tj. judikaturou publikovanou v zákonných sbírkách, jakož i oficiálně na webových stránkách našich nejvyšších soudů. Naopak by však soudce neměl používat jako argument judikaturu, která byla překonána rozhodnutím vyšší instance. Jistý problém však spočívá v tom, že pravidlo „vyšší bere“ může být komplikováno existencí pozdějšího rozhodnutí nižší instance v kombinaci s materiálním posouzením obdobnosti případu.

Pokud jde o argumentaci advokáta v jeho podání soudu, potom mám za to, že nemůže být v žádném ohledu vázán totožnými formálními kritérii jako soud. Je tomu tak proto,

30 K tomu srov. L. Králík: Soudní rozhodnutí versus judikát a jejich zveřejňování, in M. Večeřa, M. Stachoňová, M. Hapla (eds.): Weyrův den právní teorie, Sborník příspěvků z konference – Conference Proceedings, Masarykova Univerzita, Brno 2015, Acta Universitatis Brunensis Iuridica, Editio Scientia vol. 530, str. 141, 145.

31 Tj. ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu.

32 T. Sokol, op. cit. sub 5, str. 28.

33 V případě soudů nižší instance budou mít nepochybně vyšší význam kritéria formální, zatímco u nejvyšších soudů může přijít spíše ke slovu a mít také přednost posuzování hodnotové.

že předpokladem aplikace formálních kritérií je předchozí úvaha a rozhodnutí soudu o tom, co lze v konkrétním případě považovat za „*obdobné rozhodnutí*“. Takovou úvahu však advokát – nemá-li věštit z křišťálové koule – prostě nemůže učinit. I to mě vede k závěru, že **advokát je oprávněn argumentovat z důvodu své procesní taktiky i judikaturou, která byla překonána judikaturou vyšší instance**. Advokát totiž nemůže vyloučit, že se s ní soud ztotožní právě na základě materiálního posouzení, zejména s ohledem na obdobu, resp. odlišnost skutkových okolností. **Na rozdíl od soudu je však advokát také oprávněn argumentovat soudu judikaturou nikde nepublikovanou**, neboť tím, že ji soudu předloží, se s ní

jak soud, tak i protistrana seznámí, a není tedy žádného důvodu, proč by v zájmu rovnosti rozhodování neměl soud vzít takovou judikaturu v potaz.

Závěrem je tedy třeba zopakovat otázku, co vlastně přinesla diskurzivní závaznost judikatury z pohledu advokáta? To, co po mém soudu nepřinesla, je závaznost judikatury pro adresáty práva, tj. také pro advokáty. Ten, kdo má povinnost judikaturu **reflektovat**, je pouze soud, který se musí s judikaturou vypořádat, zohlednit ji při svém rozhodování a v případě, že dospěje k opačnému závěru, má povinnost takový závěr přesvědčivě odůvodnit. Diskurzivní závaznost judikatury tak advokáty postavila před výzvu přesvědčit soudce buď o tom, že se má judikatury držet, anebo že ji má naopak opustit. V obou případech bude úspěch advokáta spočívat v přesvědčivosti jeho argumentace, přesvědčivosti, které lze dosáhnout systematickým rozbořením judikatury na základě kritérií, která jsem popsal v tomto článku.³⁴ ♣

34 Tento článek byl zpracován v rámci projektu Grantové agentury ČR reg. č. 19-10723S „Co současné právo sjednocuje a co jej fragmentarizuje z pohledu právní teorie a soudní praxe?“ Autor děkuje za připomínky a náměty k tomuto článku doc. JUDr. Pavlu Ondřejkovi, Ph.D., a slečně Karolině Drachovské, studentce PF UK, která působí na Katedře teorie práva a právních učení jako pomocná vědecká síla.

Nová právní úprava dovolené – strašák, či žádoucí změna?

Ve Sbírce zákonů byl vyhlášen zákon č. 285/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony (dále „zákoník práce“ či „zák. práce“). Z hlediska účinnosti jednotlivých ustanovení tohoto předpisu je zapotřebí rozlišovat mezi změnami, jejichž účinnost nastala k 30. 7. 2020, a změnami, které budou účinné od 1. 1. 2021.

Předmětný zákon s sebou přináší dlouhodobě očekávanou novelu zákoníku práce, která se dotýká různorodých oblastí pracovního práva. Ostatně o tom již informoval BA v minulém čísle. Nejzásadnější změny koncepčního rázu se dotýkají právní úpravy dovolené, jejichž účinnost je nastavena od počátku následujícího kalendářního roku, a právě těmito otázkami se zabývá detailněji následující článek.¹

JUDr. Petr Podrazil, Ph.D., je odborným asistentem na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci.

Na samý úvod článku si nelze odpustit drobnou polemiku týkající se vhodného zvolení data přijetí novely zákoníku práce.² Jakkoliv je nutné vítat každou racionální změnu přinášející do „stojatých vod“ pracovněprávní legislativy svěží proudy, je otázkou, zda zákonodárce neměl k novele přistoupit spíše dříve,³ v období „aplikačního klidu“, tj. v období, kdy personální oddělení zaměstnavatelů nebyla zahlcena pracemi souvisejícími se zvládnutím ekono-

mických dopadů pandemie. Přijatá novela, ač ve většině svých bodů vítaná a žádoucí, totiž vystavuje v těchto nelehkých dobách zaměstnavatele další zatěžkávací zkoušce, s níž by se zaměstnavatelé lehčeji vypořádali v době

- 1 Účinnost většiny změn je nastavena od 30. 7. 2020. Příkladem lze uvést legislativní korekce v oblasti pracovní doby (§ 78, § 79 odst. 3, § 85 odst. 5, § 97), potvrzení o zaměstnání (§ 313), vyslání zaměstnance (§ 319, 319a), běh lhůt v pracovněprávních vztazích (§ 332), doručování písemností (§ 334-337, § 335a), přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů (§ 51a, 338, 340) a další změny. Od 1. ledna 2021 pak kromě dovolené nastávají změny v oblasti pracovního volna souvisejícího s akcemi pro děti a mládež (§ 203, 203a), povinnosti k náhradě újmy (§ 269, 271b, 271f, 271g, 271i, 271s). S příchodem nového kalendářního roku dojde rovněž k vytvoření zcela nového pracovněprávního institutu v podobě sdíleného pracovního místa (§ 317a), dále dojde ke změnám v § 320a, který se zabývá příspěvkem odborovým organizacím a organizacím zaměstnavatelů.
- 2 Nutno však zdůraznit, že u některých změn je nastavení data účinnosti ovlivněno evropskými předpisy – např. směrnici 2018/957, kterou se mění směrnice 96/71/ES o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb, jejíž obsah byly členské státy povinny zpracovat do 30. 7. 2020.
- 3 A to již např. v roce 2016, kdy v září toho roku došlo k rozeslání návrhu sněmovního tisku č. 903 poslancům Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, který obsahoval totožnou podobu právní úpravy dovolené s právě prosazeným zákonem č. 285/2020 Sb.

předchozí, kdy nemuseli v tak rozsáhlém měřítku řešit existenční problémy své a svých zaměstnanců.

Navzdory nepříliš trefnému nastavení okamžiku účinnosti je však namístě konstatovat, že tato obměna přináší kýžený „refreshment“ zákoníku práce, jehož ustanovení jsou mnohdy rigidní, pasovaná na míru především fyzicky pracujícím zaměstnancům⁴ a nereflující nové formy výkonu závislé práce. Tak jako každá rozsáhlejší změna je i tato novela zákoníku práce doprovázena jistou mírou obav adresátů v podobě zvýšené míry právní nejistoty či obav ze zhoršení právního postavení dotčených subjektů, obzvláště pak, vezme-li se v úvahu, že **přijátá novela představuje jednu z nejpodstatnějších změn zákoníku práce od jeho vzniku**. Cílem článku je analýza vybraných okruhů nové právní úpravy dovolené, a to co do stěžejních parametrů dovolené v návaznosti na stále platnou a účinnou právní úpravu. Účelem předkládaného článku je zodpovězení otázky, zda nová právní úprava přináší spravedlivější a rozumnější uspořádání právních vztahů vznikajících při situaci, kdy je zaměstnanec *dovoleno* nevykonávat práci z důvodu regenerace jeho pracovních sil.

Základní parametry pro výpočet dovolené

Nová právní úprava **mění základní měřítko výpočtu dovolené**. Zatímco podle nynější právní úpravy je dovolená poskytována ve dnech, nadcházející právní úprava bude vystavěna na **poskytování dovolené v hodinách**. Tomu odpovídá i rozdílný postup při výpočtu konkrétní výměry dovolené. Podle současného stavu se konečná výměra dovolené určuje vzorcem, podle kterého vynásobíme počet směn zaměstnance za týden počtem výměry dovolené v týdnech (tj. počtem týdnů dovolené). Nová právní úprava pak tento vzorec obměňuje, když počet směn za týden nahrazuje stanovenou (nebo kratší sjednanou) týdenní pracovní dobou, veličina počtu týdnů dovolené pak zůstává stejná:

$$\frac{\text{počet směn za týden} \times \text{počet týdnů dovolené}}{X} = \text{výměra dovolené ve dnech}$$

$$\frac{\text{velikost úvazku (v hodinách/týdne)} \times \text{počet týdnů dovolené}}{X} = \text{výměra dovolené v hodinách}$$

Pracuje-li tedy zaměstnanec v pracovním poměru v rozsahu stanovené týdenní doby (tj. 40 hodin za týden) v pěti osmihodinových směnách každý týden při nároku na dovolenou v rozsahu 5 týdnů, přísluší mu v roce 2020 dovolená v rozsahu 25 dnů. Podle stejné situace v roce 2021 bude mít zaměstnanec nárok na 200 hodin dovolené, což odpovídá 25 směnám zaměstnance (200 ÷ 8). Jak vidno, úroveň práv zaměstnance zůstává v tomto výchozím bodě zcela stejná.

U kratších úvazků⁵ pak dochází k podstatnější změně, kdy dosavadní úprava výši úvazku při výpočtu dovolené nijak nezohledňuje, nová právní úprava naopak výši úvazku bere v potaz. Pokud by tedy v nastíněném případě zaměstnanec pracoval pouze v rozsahu úvazku 0,25 (tj. v rozsahu kratší pracovní doby 10 hodin za týden s výkonem práce v pondělí až v pátek vždy po dobu dvou hodin), bude mu od příštího kalendářního roku náležet 50 hodin dovolené. Stávající právní úprava však tomuto zaměstnanci přiznává stejný po-

čet dnů dovolené jako u plného úvazku – tj. 25 dní dovolené. V žádném případě se však nejedná o ponížení práv zaměstnance, toto srovnání je zavádějící, neboť je k němu zapotřebí dodat, že čerpá-li zaměstnanec v uvedeném případě v roce 2020 jeden den dovolené, odpovídá den dovolené dvěma hodinám jeho běžné směny (a rovněž tak náhradě mzdy za dovolenou). Popsaný případ je často demonstrován odpůrci novely s poukazem na značnou nerovnováhu v délce dovolené, opět však třeba zdůraznit, že 50 hodin dovolené odpovídá 25 dnům dovolené podle stávajícího stavu (50 ÷ 2 = 25).

Jak bylo uvedeno výše, **dosavadní legislativní uspořádání činí finální výsledek dovolené závislým na skutečnosti, kolik směn měl zaměstnanec v jednotlivých týdnech rozvrženo, resp. kolik směn v jednotlivých týdnech odpracoval**. Délka směny zaměstnance přitom není nikterak důležitá. Toto nastavení však není spravedlivé a znevýhodňuje nedůvodným způsobem zaměstnance, jimž dovolená připadne na kratší směnu. Tuto disproporcii lze demonstrovat na následujícím příkladu: Zaměstnanec A a zaměstnanec B pracují 40 hodin týdně, jejich směny jsou rozvrženy následovně:

Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek
12 hodin	12 hodin	8 hodin	4 hodiny	4 hodiny

Zaměstnavatelem je poskytována dovolená v rozsahu 5 týdnů. Stávající právní úprava přisuzuje těmto zaměstnancům dovolenou v rozsahu 25 dní. Zaměstnanec A bude čerpat dovolenou vždy v pondělí a v úterý, kdy má rozvrženy dvanáctihodinové směny, zaměstnanec B čerpá dovolenou vždy ve čtvrtek a v pátek, kdy má čtyřhodinové směny. Zaměstnanec A čerpá dovolenou 25 dní o celkovém rozsahu 300 hodin. Zaměstnanec B čerpá taktéž dovolenou v rozsahu 25 dní o celkové délce 100 hodin. Zaměstnanec B je v celkovém souhrnu zkrácen o 200 hodin dovolené oproti zaměstnanci A. V tomto problému lze spatřovat jedno ze základních úskalí platné a účinné právní úpravy, která ne zcela koresponduje se zásadou rovného zacházení se zaměstnanci. Odlišné nastavení základních parametrů určujících konečný výsledek dovolené má zabránit těmto disproporcím a při výpočtu dovolené zavést postupy zohledňující odpracovanou dobu zaměstnance.

Podmínka vzniku práva na dovolenou

Dalším z parametrů právní úpravy dovolené je otázka nastavení podmínky, která musí být splněna k tomu, aby zaměstnanec vzniklo právo na dovolenou. Jak je obecně známo, zaměstnanec nevzniká právo na dovolenou automaticky – ke vzniku tohoto práva nepostačuje pouhá existence pracovního poměru. Zákoník práce stanoví v § 212 odst. 1, že právo na dovolenou je

4 V tomto kontextu lze zmínit např. terminologii, kterou zákoník práce ve svých ustanoveních často užívá a jejíž díkce vyvolává pocit aplikovatelnosti dotčeného ustanovení primárně na manuálně pracující zaměstnance. Konkrétně se jedná např. o: nářadí, stroj, strojní zařízení, dodávka surovin či pohonné síly apod. Oproti tomu zákoník práce nerefluje ve své terminologii moderní prostředky, s jejichž pomocí je práce často vykonávána – výpočetní technika, prostředky komunikace na dálku, digitální technologie apod.

5 Je zřejmé, že laickým pojmem úvazek se rozumí rozsah týdenní pracovní doby.

podmíněno výkonem práce v rozsahu alespoň 60 dnů v kalendářním roce.⁶ Neodpracuje-li zaměstnanec v kalendářním roce alespoň 60 dnů, je nutné posoudit, zda u tohoto zaměstnance nevznikl alespoň nárok na dovolenou za odpracované dny.⁷ U dovolené za odpracované dny je konkrétní výměra dovolené určována v rozsahu 1/12 dovolené za kalendářní rok za každých 21 odpracovaných dnů v příslušném kalendářním roce. **Pro větší přehlednost stávající systematiky dovolené v oblasti podmínek vzniku práva na dovolenou slouží následující graf:**

Při pohledu na výše uvedené zákonné podmínky vzniku práva na dovolenou je zajímavé zaměřit se na poměrně **zásadní disproporci** mezi zaměstnanci, kteří splnili podmínku 60 odpracovaných směn, a zaměstnanci, kteří tuto podmínku nesplnili. Pokud máme zmíněnou disproporci uvést na konkrétním příkladu, lze uvést tento případ: zaměstnanec pracuje 5 dní v týdnu, podle vnitřního předpisu má nárok na 5 týdnů dovolené. Tomuto zaměstnanci tak přísluší 25 dní dovolené. To vše platí za předpokladu, trval-li pracovní poměr po celý kalendářní rok a zaměstnanec splnil podmínku výkonu práce alespoň po dobu 60 dnů. Vykonával-li však zaměstnanec práci např. po dobu 59 dní, není splněna základní podmínka vzniku práva na dovolenou a zaměstnanci bude příslušet dovolená za odpracované dny v rozsahu 2/12 z 25 dnů dovolené, což po zaokrouhlení podle § 216 odst. 4 zák. práce představuje 4 dny dovolené. A zde se dostáváme právě ke zmiňovanému nepoměru při výpočtu dovolené mezi zaměstnanci, kteří splnili podmínku 60 odpracovaných dnů, a zaměstnanci, kteří tuto podmínku nenaplnili. Zatímco u prvně jmenovaných dojde k poskytnutí dovolené v rozsahu 25 dní (trval-li pracovní poměr celý kalendářní rok a nedošlo ke krácení dovolené podle § 223 zák. práce), zaměstnancům, kteří odpracovali 59 dní, přísluší dovolená v rozsahu pouhých 4 dnů. **Jeden neodpracova-**

ný den tak způsobí, že zaměstnanec má nárok na dovolenou kratší o 21 dnů oproti zaměstnanci, jenž naplňuje podmínku 60 odpracovaných dnů dle § 212 odst. 1 zák. práce.

Nová právní úprava se snaží této disproporci čelit tím, že ruší dosavadní dovolenou za odpracované dny a **podmínku výkonu práce v rozsahu 60 dní nahrazuje podmínkou výkonu práce po dobu alespoň 4 týdnů v rozsahu stanovené nebo kratší (tj. sjednané) týdenní pracovní doby.**

Při porovnání obou úprav zjistíme, že touto změnou nedochází nikterak ke zhoršení postavení zaměstnanců, ba naopak – právní úprava odstraňuje nepřiměřený nepoměr mezi zaměstnanci čerpajícími dovolenou za kalendářní rok a zaměstnanci čerpajícími dovolenou za odpracované dny (resp. její poměrnou část) a naopak zvýhodňuje zaměstnance, kteří u zaměstnavatele vykonávali práci pouze po omezenou (nepatrnou) část roku v délce alespoň 4 týdnů. Popsanou změnu je opětovně možné demonstrovat na příkladu: zaměstnanec pracuje u zaměstnavatele na úvazek o rozsahu 1,0 (tj. 40 hodin za týden). Směny má rovnoměrně rozvržené v každém týdnu na pondělí až pátek, vždy od 8 do 16.30 hodin. Každý týden tak zaměstnanec odpracuje pět směn, kdy délka každé směny představuje 8 hodin. Celkově odpracoval zaměstnanec u zaměstnavatele za kalendářní rok 5 týdnů (což představuje výkon práce v rozsahu 25 dní). Výměra dovolené zaměstnance činí 4 týdny.

Řešení případu dle obou právních úprav je obsaženo v následující tabulce:

Právní úprava dovolené do 31. 12. 2020	Právní úprava dovolené od 1. 1. 2021
<ul style="list-style-type: none"> zaměstnanec odpracoval 25 dní zaměstnanci vznikl nárok na dovolenou za kalendářní rok v rozsahu 1/12 dovolené (§ 214) dovolená za kalendářní rok by činila 20 pracovních dní dovolené (5 směn x 4 týdny dovolené) výměra dovolené: $1/12 \times 20 = 1,5$ dne dovolené 	<ul style="list-style-type: none"> zaměstnanec odpracoval 5 týdnů stanovené týdenní pracovní doby zaměstnanec splnil podmínku odpracování alespoň 4 týdnů, a vznikl mu tak nárok na poměrnou část dovolené za kalendářní rok (§ 213 odst. 3) dle § 213 odst. 1 by dovolená za kalendářní rok činila 160 hodin (stanovená týdenní pracovní doba vynásobená počtem týdnů dovolené: 40 hodin x 4 týdny dovolené) poměrná část dovolené činí za každou odpracovanou stanovenou nebo kratší týdenní pracovní dobu v příslušném kalendářním roce 1/52 stanovené nebo kratší týdenní pracovní doby vynásobenou výměrou dovolené, na kterou má zaměstnanec v příslušném kalendářním roce právo zaměstnanci tak přísluší dovolená v rozsahu $5/52$ ze 160 = 16 hodin výměra dovolené o rozsahu 16 hodin odpovídá dvěma směnám po 8 hodinách (pracovním dnům) zaměstnance

6 Do počtu 60 dnů se započítává nejen samotný faktický výkon práce zaměstnancem, ale i období tzv. náhradních dob, které se pro účely dovolené považují za výkon práce. Tyto doby jsou specifikovány v § 216 odst. 2, dále pak v § 348 odst. 1.

7 Vázání vzniku práva na dovolenou s ohledem na minimální výkon práce po dobu alespoň 60 dní je v souladu s čl. 5 odst. 1, 2 Úmluvy MOP č. 132/1970, o placené dovolené, podle něhož lze pro vznik nároku na každoroční placenou dovolenou vyžadovat minimální dobu výkonu práce, která nesmí přesáhnout dobu šesti měsíců.

Z uvedeného je patrné, že **nová právní úprava je pro zaměstnance příznivější**, neboť zaměstnanci vzniká nárok na poměrnou část dovolené již při splnění podmínky alespoň 20 odpracovaných dní (tj. 4 týdnů v rozsahu stanovené nebo sjednané kratší týdenní pracovní doby) oproti stávajícím 21 odpracovaným dnům. Stejně tak konečný výsledek je pro zaměstnance příznivější o 0,5 dne dovolené. Zároveň nedochází k nežádoucímu nepoměru mezi zaměstnanci čerpajícími dovolenou za odpracované dny a zaměstnanci čerpajícími poměrnou část dovolené.

Poměrná část dovolené za kalendářní rok

V souladu se stále platnou právní úpravou platí, že splnil-li sice zaměstnanec podmínku 60 odpracovaných dnů, nicméně jeho pracovní poměr u zaměstnavatele netrval po celý kalendářní rok, přísluší tomuto zaměstnanci poměrná část dovolené. Tato poměrná část se určuje zlomky, kdy **za každý celý měsíc nepřetržitě trvání pracovního poměru v daném kalendářním roce přísluší zaměstnanci 1/12 dovolené**. Nedostatek stávající právní úpravy pak lze spatřovat v podmínce trvání pracovního poměru v délce *celého* kalendářního měsíce. Netrval-li pracovní poměr po celý kalendářní měsíc, nelze tento měsíc podle převažujících názorů do výpočtu poměrné části dovolené započítat.⁹ Je-li tak kupř. v pracovní smlouvě o rozsahu výkonu práce na úvazek 1,0 sjednáno jako den nástupu do práce datum 2. 5. 2020, neboť 1. 5. 2020 je státní svátek, a trval-li pracovní poměr až do 31. 12. 2020, zaměstnanci přísluší poměrná část dovolené v rozsahu 7/12, přičemž květen nelze s ohledem na dikci právní úpravy započítat. Zaměstnanec tím ztrácí nárok na 1/12 dovolené. Pracoval-li zaměstnanec 5 dní v týdnu s výměrou dovolené o rozsahu 4 týdnů dovolené, činí jeho konkrétní výměra dovolené 7/12 z 20, což odpovídá 11,5 dne dovolené.

Vztáhneme-li obdobnou situaci na novou právní úpravu, dojdeme k následujícímu výsledku: zaměstnanec odpracoval celkem 174 směn, což odpovídá 34,8 týdne (174 ÷ 5) stanovené týdenní pracovní doby. Jelikož právní úprava pracuje pouze s celými týdny, je pro účely výpočtu relevantních pouze 34 týdnů. Zaměstnanec splnil základní podmínku pro vznik práva na dovolenou (zaměstnanec vykonával práci po dobu delší než 4 týdny v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby dle § 213 odst. 3 zák. práce), pracovní poměr zaměstnance však netrval po celý kalendářní rok, je tak zřejmé, že zaměstnanci bude příslušet poměrná část dovolené dle § 213 odst. 4 zák. práce nové právní úpravy. Poměrná část dovolené pak bude činit 34/52 ze 160 [40 hodin (tj. stanovená týdenní pracovní doba zaměstnance) x 4 týdny (výměra dovolené zaměstnance)], což ve výsledku po zaokrouhlení dle § 216 odst. 5 zák. práce činí 105 hodin dovolené. Přepočítáme-li výsledný počet dovolené na počet osmihodinových směn, zjistíme, že zaměstnanec může čerpat dovolenou ve více než 13 směnách (105 ÷ 8 = 13,125 směny). Opětovně je tak zapotřebí vyvrátit obavy ze zhoršení postavení zaměstnanců v rámci nové právní úpravy. Při porovnání totožné situace podle dosavadní a podle nové právní úpravy je zákonodárce k zaměstnanci štedřejší o přibližně dva dny dovolené.

Rozvržení pracovní doby, změny pracovní doby

Dosavadní legislativní úprava může působit zaměstnavatelům administrativní potíže při výpočtu dovolené, dochází-li v průběhu kalendářního roku ke změnám rozvržení pracovní doby zaměstnance (a tím i ke změně počtu odpracovaných směn v jednotlivých týdnech). Typicky se bude jednat o případy **změny rozvržení pracovní doby z rovnoměrné na nerovnoměrnou**.⁹ **Nová právní úprava tyto těžkosti odstraní, když mezi základní parametry výpočtu řadí stanovenou, resp. kratší týdenní pracovní dobu**. Pro výpočet dovolené je tak pouze určující, kolik násobků stanovené nebo kratší týdenní pracovní doby zaměstnanec odpracuje.

Oproti dosavadnímu stavu nastávající úprava dále počítá s tím, že **délky vyrovnávacích období nemusí korespondovat s průběhem kalendářního roku, a vyrovnávací období tak může zasahovat do dvou kalendářních let**. Zasáhne-li pak přelom kalendářního roku do průběhu vyrovnávacího období, může tato skutečnost vést k situaci, podle níž zaměstnanec např. do konce kalendářního roku odpracuje více hodin než ve zbývající části vyrovnávacího období v následujícím kalendářním roce. Zmíněná situace nebyla doposud právní úpravou nikterak řešena.

Novelizované znění zákoníku práce reflektuje popsaný případ v § 213 odst. 5, podle něhož platí, že **odpracoval-li zaměstnanec v kalendářním roce podle rozvrhu směn více než dvaapadesátinásobek stanovené týdenní pracovní doby nebo kratší týdenní pracovní doby, prodlouží se délka dovolené vždy o jednu dvaapadesátinu dovolené za kalendářní rok za každou další odpracovanou stanovenou týdenní pracovní dobu nebo kratší týdenní pracovní dobu**.

Můžeme si tak ilustrovat např. situaci, kdy zaměstnanec pracuje v rámci stanovené týdenní pracovní doby 40 hodin týdně u zaměstnavatele po celý kalendářní rok 2021. Zaměstnavatel garantuje zaměstnanci dovolenou v délce 5 týdnů. Od 1. 9. 2021 je zaměstnanci rozvržena pracovní doba nerovnoměrně a od tohoto data začne plynout vyrovnávací období v délce 26 týdnů. Při absenci výskytu vyrovnávacího období by zaměstnanec odpracoval 52 týdnů x 40 hodin = 2 080 hodin za celý kalendářní rok. Ve skutečnosti však zaměstnanec s ohledem na provozní potřeby zaměstnavatele odpracuje (vč. vyrovnávacího období za rok 2021) celkem 2 160 hodin, což odpovídá 54násobku týdenní pracovní doby zaměstnance. Ve zbývající části vyrovnávacího období v roce 2022 bude následně zaměstnanci rozvrženo méně směn, aby byl respektován § 78 odst. 1 písm. m) zák. práce. **Výpočet dovolené se v daném případě bude řídit následujícím vzorcem:**

$$(40 \times 50) + \left(\frac{2}{52} \times 40 \times 5\right) = 200 + \frac{400}{52} = 200 + 7,69 = 208 \text{ hodin dovolené}$$

8 M. Vrajík, K. Valentová, M. Janšová, V. Odrobinová, D. Brůha a kol.: Zákoník práce, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2018, str. 676.

9 Tato změna však nemusí vždy představovat změnu výpočtu dovolené, vždy záleží na počtu odpracovaných směn v týdnu. Rovnoměrnost či nerovnoměrnost rozvržení pracovní doby je pak posuzována nikoliv s ohledem na stejné rozvržení směn v týdnech, ale s ohledem na rovnoměrnost rozvržení stanovené nebo kratší týdenní pracovní doby.

Na uvedeném případě je opětovně možné doložit pracovanost nové právní úpravy dovolené, která pamatuje na různorodé situace objevující se v běžných pracovních ži-votech zaměstnanců, a to včetně vyrovnávacích období pře-sahujících do různých kalendářních roků.

Drobnou administrativní zátěž oproti dnešnímu stavu mo-hou pro zaměstnavatele naopak znamenat **změny úvazků za-městnanců v průběhu kalendářního roku**. Dohodne-li se tak např. zaměstnanec s pětítýdenní dovolenou pracující od 1. 1. 2021 na plný úvazek na snížení úvazku o polovinu od 1. 6. 2021, bude výpočet dovolené za rok 2021 následující:

$$1. \text{ pololetí: } \frac{26}{52} \times (40 \times 5) = 100 \text{ hodin}$$

$$2. \text{ pololetí: } \frac{26}{52} \times (20 \times 5) = 50 \text{ hodin}$$

Náhradní doby, krácení dovolené

V rámci novelizace **prochází zásadní revizí rovněž kon-cept tzv. náhradních dob**, které jsou upraveny v § 216 odst. 2 a § 348 odst. 1 zák. práce stále účinné právní úpravy. Smys-lem náhradních dob je bonifikovat zaměstnance v zákonem předvídaných situacích. Náhradní doby představují ve své podstatě zákonnou fikci, když podle zákoníku práce platí, že se pro účely dovolené považují za výkon práce. Svůj vý-znam mají jednak ve vztahu ke splnění podmínky vzniku práva na dovolenou (pozitivní vymezení – specifikace pří-padů, které se započítávají do minimální doby, kterou je po-třeba pro vznik práva na dovolenou odpracovat), dále pak ve vztahu ke krácení dovolené (negativní vymezení – spe-cifikace případů, které se pro účely dovolené nepovažují za výkon práce).

Zatímco **podle aktuální právní úpravy se náhradní doby považují za výkon práce v celém svém rozsahu** (tj. v celé dél-ce jejich trvání), **nová právní úprava limituje maximální rozsah jejich započtení do dvacetinásobku stanovené nebo kratší týdenní pracovní doby**. Stanovení maximálního limi-tu, do kterého se náhradní doby považují za výkon prá-ce pro účely dovolené, **má zároveň za následek razantní změny stávající úpravy v oblasti krácení dovolené**. Porovná-me-li koncepci obou právních úprav co do jejich přimě-řenosti a spravedlivého uspořádání práv, pak zjistíme, že základní parametry jsou ve své podstatě shodné. V sou-ladu se stávající právní úpravou dochází ke krácení do-volené, nepracoval-li zaměstnanec, který splnil podmín-ku stanovenou v § 212 odst. 1 zák. práce, v kalendářním

roce, za který se dovolená poskytuje, pro překážky v prá-ci, které se pro účely dovolené neposuzují jako výkon prá-ce, za prvních 100 takto zameškaných směn (pracovních dnů) o jednu dvanáctinu a za každých dalších 21 takto za-měškaných směn (pracovních dnů) rovněž o jednu dva-náctinu. Vztáhneme-li 100 zameškaných směn na „stan-dardního“ zaměstnance pracujícího v osmihodinových směnách v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby, pak 100 směn odpovídá 800 hodinám. Nová právní úprava pak oproti krácení dovolené stanoví systém maximálního zá-počtu náhradních dob do dvacetinásobku stanovené nebo kratší týdenní pracovní doby, což ve výsledku činí taktéž 800 hodin (20 x 40). Zároveň platí, že zaměstnanec musí odpracovat mimo náhradní doby alespoň dvanáctinásobek stanovené nebo kratší týdenní pracovní doby (§ 216 odst. 3 zák. práce). Tato minimální podmínka korespon-duje s podmínkou 60 odpracovaných dnů podle účinné právní úpravy (60 x 8 = 480; 12 x 40 = 480).

Podle nadcházející právní úpravy bude možné dovolenou krátit pouze z důvodu neomluveně zameškané směny, a to o počet neomluveně zameškaných hodin; neomluvená zameš-kání kratších částí jednotlivých směn lze počítat (§ 223 odst. 1 zák. práce). Ve srovnání se stávající úpravou tak dochá-zí k omezení diskrečního oprávnění zaměstnavatele, který může zaměstnanci zkrátit dovolenou za neomluveně zameš-kanou směnu o 1 až 3 dny. Současně pak dochází k odstra-nění nejasností ohledně možného duplicitního postihu za-městnance při krácení dovolené podle prvního a druhého odstavce § 223 zák. práce. Stávající stav totiž může působit aplikační potíže při úvahách, zda neomluveně zameškanou směnu lze zároveň započítat i do limitu pro krácení do-volené při zameškání více než 100 směn, které se nepovažují pro účely dovolené za výkon práce (§ 223 odst. 1).¹⁰ Mám však za to, že takovéto počítání pro účely krácení dovolené není podle stávajícího stavu možné, a to s ohledem na zá-sadu zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance, dále s ohledem na zásadu zákazu dvojího postihu.¹¹

Změny v oblasti náhradních dob se promítnou taktéž do úpravy dodatkové dovolené, kde nová právní úprava sta-noví najisto, že **vznik práva na dodatkovou dovolenou je vázán toliko na skutečný výkon práce, nikoliv na fikci v podobě ná-hradních dob** (§ 215 odst. 8 novelizovaného znění zák. prá-ce).¹²

Čerpání dovolené

V současné době se vedou diskuse ohledně minimální dél-ky (jednotky) čerpání dovolené. Právní úprava je primárně nastavena na čerpání dovolené po dnech. Otázka čerpání dovolené v nižších jednotkách pak není právně podchycena. V praxi se však ustálil postup, podle kterého dovolená může být čerpána i po půldnech.¹³ S ohledem na změnu koncep-ce výměry dovolené (dny vs. hodiny) se nabízí otázka, **jakou minimální jednotku (délku) dovolené budou moci zaměstnan-ci čerpat od 1. ledna 2021**. Zákonodárce předchází v této otázce případným pochybnostem a v § 218 odst. 6 zák. prá-ce **výslovně stanoví, že čerpání dovolené může zaměstnavatel zaměstnanci s jeho souhlasem výjimečně určit v rozsahu krat-**

10 Neomluveně zameškanou směnu lze kvalifikovat jako překážku v práci, jejíž výskyt zaměstnavatel není povinen omluvit.

11 Neomluveně zameškaná nepřítomnost v práci se může dále negativně promítnout do samotné existence pracovního vztahu. Bylo by tak zcela nepřiměřené, aby se neomluveně zameškaná směna negativně odrazila hned trojnásobně do právního postavení zaměstnance.

12 Kromě této změny dojde k rozšíření výčtu prací zvlášť obtížných o kategorie čištění stok, kalových prostor, kanálových odpadů, žump apod. [§ 215 odst. 4 písm. j) zák. práce].

13 Podle zásady, co není zakázáno, je dovoleno. K aplikaci této zásady v rámci zákoníku práce srov. náleží Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 83/06.

ším, než činí délka směny, nejméně však v délce její jedné poloviny, nejde-li o zbývající část nevyčerpané dovolené, která je kratší než polovina směny.

Novela zákoníku práce dále umožní čerpání dovolené v den svátku, a to pouze na základě žádosti zaměstnance, který by byl jinak povinen v den svátku odpracovat směnu podle § 91 odst. 4 zák. práce. Obecně ale zůstává zachováno pravidlo, podle něhož případně-li v době dovolené zaměstnanec svátek na den, který je jinak jeho obvyklým pracovním dnem, nezapočítává se mu do dovolené (§ 219 odst. 2 zák. práce).

Nedojde-li k vyčerpání celé dovolené v kalendářním roce, ve kterém na ni vzniklo právo, počítá právní úprava nově s možností jejího převedení do následujícího kalendářního roku, požádá-li o to písemně zaměstnanec a jedná-li se o dovolenou, která přesahuje 4 týdny a u pedagogických pracovníků a akademických pracovníků vysokých škol 6 týdnů (§ 218 odst. 2 zák. práce).¹⁴ Do limitu přesahujícího 4 týdny se započítává pouze dovolená, na níž vzniklo právo v daném kalendářním roce. Nepřihlíží se tak k dovolené, na níž vzniklo právo v předcházejícím kalendářním roce a která byla z důvodu jejího nevyčerpání převedena do roku následujícího.

Nová právní úprava tak vnáší do oblasti čerpání dovolené dlouho potřebný prvek flexibility, když umožňuje, aby zaměstnanec s určitou částí dovolené nakládal s přihlednutím ke svým oprávněným zájmům. Zaměstnavatel však není povinen žádosti zaměstnance o převod dovolené vyhovět. Důvod, proč zaměstnanec neumožnil převedení části dovolené do následujícího kalendářního roku, není povinen ani nijak zdůvodňovat, v čemž lze spatřovat určitý nedostatek nové právní úpravy, neboť diskreční oprávnění zaměstnance ohledně převedení dovolené je podmíněné souhlasem zaměstnavatele.

Čerpání dovolené podle § 217 odst. 5 zák. práce

Právní úprava účinná od 1. ledna 2021 nadále počítá s tím, že určení doby čerpání dovolené je obdobně jako ve stávající právní úpravě v rukách zaměstnavatele, který je při stanovení rozvrhu čerpání dovolené povinen přihlížet k provozním důvodům zaměstnavatele a k oprávněným zájmům zaměstnance (§ 217 odst. 1 zák. práce). Ze zásady, podle níž nástup na dovolenou určuje zaměstnavatel v termínu, o kterém rozhoduje samostatně, existuje výjimka zakotvená v § 217 odst. 5 zák. práce.¹⁵ Tato výjimka je stanovena ve prospěch zaměstnankyně, která požádá o určení čerpání dovolené bezprostředně navazující na skončení mateřské dovolené. Obdobně se tato výjimka uplatní pro zaměstnanec, který požádal zaměstnavatele o poskytnutí dovolené tak, aby navazovala bezprostředně na skončení rodičovské dovolené, do doby, po kterou je zaměstnankyně oprávněna čerpat mateřskou dovolenou. Žádosti této zaměstnankyně (zaměstnanec) je povinen zaměstnavatel vždy vyhovět a dovolenou nařídit, a to i na úkor jeho případných provozních zájmů a potřeb.

V praxi se v kontextu s čerpáním dovolené navazující bezprostředně na mateřskou (rodičovskou) dovolenou ukázaly jako problematické následující oblasti:

Osobní rozsah § 217 odst. 5 zák. práce

První z nich představuje rozsah osobní působnosti ust. § 217 odst. 5 zák. práce. Nemusí být totiž jasné, ke kterému okamžiku může zaměstnankyně (zaměstnanec) poprvé s úspěchem žádat o poskytnutí dovolené ve smyslu § 217 odst. 5 zák. práce. V této souvislosti není žádných pochyb, že zaměstnankyni (zaměstnanec) právo určit čerpání dovolené přísluší beze vší pochybnosti v okamžiku, kdy již reálně čerpá mateřskou dovolenou (resp. rodičovskou dovolenou, do doby, po kterou je zaměstnankyně oprávněna čerpat mateřskou dovolenou). Zákon v tomto případě nestanoví žádné nejzazší období, do kterého by zaměstnankyně (zaměstnanec) měla oznámit čerpání dovolené, a zaměstnankyně tak může žádost učinit kdykoliv před koncem své mateřské (rodičovské) dovolené. Bylo by vhodné zamyslet se nad tím, zda by v daném případě nebylo rozumné stanovit zaměstnancům nejzazší datum, do kterého musí zaměstnavateli oznámit záměr o čerpání dovolené bezprostředně navazující na mateřskou dovolenou (ve smyslu § 218 odst. 4 zák. práce, podle něhož je zaměstnanec čerpání dovolené povinen písemně oznámit zaměstnavateli alespoň 14 dnů předem, pokud se nedohodne se zaměstnavatelem na jiné době oznámení).

Kromě zaměstnankyň (resp. zaměstnanců), u nichž se již vyskytla zákonem předvídaná překážka v podobě mateřské (rodičovské) dovolené, je pak otázkou, zda okruh osob, jimž přísluší oprávnění podle § 217 odst. 5 zák. práce, nelze rozšířit i o osoby, které sice mateřskou (rodičovskou) dovolenou ještě fakticky nečerpají, ale jsou již ve stavu, kdy je zřejmé, že k tomuto čerpání v nejbližší době dojde. Pokud totiž připustíme, že oprávnění podle § 217 odst. 5 zák. práce přísluší pouze zaměstnancům, kteří se reálně již na mateřské (rodičovské) dovolené nacházejí, může zaměstnavatel možnost aplikace ust. § 217 odst. 5 zák. práce znemožnit tím, že dotyčným zaměstnancům nařídí čerpání dovolené ještě před jejich nástupem na mateřskou (rodičovskou) dovolenou. Z důvodu snahy o eliminaci popsanych situací, kdy zaměstnavatel využije svého prioritního práva určení čerpání dovolené, je možné uvažovat o vstřícnější úpravě určení doby čerpání dovolené ve vztahu k zaměstnancům, kteří se nacházejí ve zranitelné pozici (těhotenství, péče o dítě). S ohledem na požadavek zvýšení souladu pracovního a rodinného života se pak nabízí řešení v podobě svěřeni výlučného oprávnění určení doby čerpání dovolené do rukou těchto zaměstnanců.

Speciální kategorií jsou pak zaměstnankyně (zaměstnanec), kterým sice již vznikl nárok na čerpání mateřské (rodičovské) dovolené, z rozličných důvodů však mateřskou (rodičovskou) dovolenou zatím nečerpají. Rozumným uspořádáním ust. § 217 odst. 5 zák. práce se pak jeví,

¹⁴ Podle stávajícího stavu je převod nevyčerpané dovolené možný pouze při výskytu překážek v práci na straně zaměstnance, které zabrání vyčerpání celé dovolené, dále při naléhavých provozních důvodech na straně zaměstnavatele.

¹⁵ Další výjimka z exkluzivního práva zaměstnavatele určit dobu čerpání dovolené a jeho přeměna ve sdílené oprávnění spolu se zaměstnancem je stanovena v § 218 odst. 4.

aby exkluzivní právo podání žádosti o určení čerpání dovolené bezprostředně navazující na mateřskou (rodičovskou) dovolenou bylo svěřeno do rukou těm zaměstnancům, kteří již mateřskou (rodičovskou) dovolenou čerpají, dále pak zaměstnancům, kterým na čerpání mateřské (rodičovské) dovolené již vznikl nárok, mateřskou (rodičovskou) dovolenou však zatím tito zaměstnanci nečerpají.¹⁶ Ani stávající, ani nadcházející právní úprava však předmětné otázky nikterak neupravuje.

Judikatura pak koncipuje řešení nastiněného následovně: *Z výše uvedeného smyslu a účelu ust. § 217 odst. 5 zák. práce, kterým je zabránit krácení nároku na dovolenou, je zřejmé, že zaměstnavatel je povinen žádosti zaměstnankyně o poskytnutí termínu čerpání dovolené tak, aby bezprostředně navazovala na mateřskou dovolenou, vyhovět jen v případě, neurčil-li termín čerpání celé výměry dovolené za stávající kalendářní rok, případně zbývající části dovolené z předchozího kalendářního roku, před nástupem zaměstnankyně na mateřskou dovolenou, resp. před vznikem nároku na čerpání mateřské dovolené.*

Věcný rozsah § 217 odst. 5 zák. práce

Další oblastí, která s aplikací § 217 odst. 5 zák. práce úzce souvisí, je širší žádosti (oprávnění) o čerpání dovolené. Běžně se totiž mohou vyskytnout případy, kdy o čerpání dovolené bezprostředně navazující na mateřskou (rodičovskou) dovolenou žádají zaměstnanci, u nichž v době podání žádosti ještě není splněna podmínka minimální délky odpracovaných dnů (60 dní vs. 4 týdny). Tato podmínka by však byla splněna po vyčerpání dovolené s ohledem na započítání dovolené do odpracovaných dnů podle § 348 odst. 1 písm. b) zák. práce. Převažující doktrinní názor na širší žádosti dle § 217 odst. 5 zák. práce je pak takový, že *není uvedeno, že se má jednat o dovolenou, na kterou v době žádosti již vznikl nárok, a proto se dovozuje, že se musí jednat o poskytnutí dovolené v tom rozsahu, ve kterém by na ni zaměstnanci v daném roce právo vzniklo při použití vztahujících se ustanovení, především § 348 odst. 1 písm. b) zák. práce. Zaměstnavatel musí vycházet z předpokladu čerpání celé výměry dovolené za stávající kalendářní rok, případně zbývající části z předchozího kalendářního roku, a pokud součet náhradní doby mateřské dovolené a čerpání dovolené podle § 348 odst. 1 písm. b) zák. práce dosáhne 60 dnů, znamená to, že oprávněnému zaměstnanci za kalendářní rok vznikne právo na dovolenou za tento rok v celé výměře.*¹⁷

16 Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 4. 12. 2012, sp. zn. 16 Co 241/2012.

17 V. Bognárová in M. Bělina, L. Drápal a kol.: *Zákoník práce, Komentář*, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 944-945.

18 § 216 odst. 4 zák. práce: Jestliže poměrná část dovolené činí necelý den, zaokrouhlí se na půlden; to platí i pro výpočet dvanáctin dovolené.

19 K jiným možným konceptům úpravy dovolené srov. např. P. Bezouška: *Vyhlídky do budoucnosti pracovního práva*, Aleš Čeněk, Plzeň 2009.

Přečerpání dovolené čerpané dle § 217 odst. 5 zák. práce

Právní úprava účinná do konce roku 2020 je vystavěna na konceptu, podle něhož dovolenou vyčerpanou podle § 217 odst. 5 zák. práce před nástupem rodičovské dovolené není možné z důvodu následného čerpání rodičovské dovolené krátit (§ 223 odst. 1 zák. práce). S ohledem na revizi koncepce krácení dovolené a její nahrazení systémem maximálního limitu započítávání náhradních dob dochází od 1. 1. 2021 ke zrušení uvedeného pravidla o nemožnosti krácení dovolené čerpané podle § 217 odst. 5 zák. práce. Žádosti o čerpání dovolené učiněné po 1. lednu 2021 podle § 217 odst. 5 zák. práce by tak měly být podávány s vědomím, že **dojde-li k přečerpání dovolené čerpané mezi mateřskou a rodičovskou dovolenou, bude zaměstnankyně povinna vrátit vyplacenou náhradu mzdy za dovolenou nebo její část, na niž jí právo nevzniklo** (§ 222 odst. 4 zák. práce). Právní úprava tak v tomto případě klade na zaměstnance zvýšené nároky týkající se podrobné znalosti právní úpravy. Nezbyvá tedy než doporučit, aby čerpání dovolené určené podle § 217 odst. 5 proběhlo ve vzájemné kooperaci zaměstnance a zaměstnavatele.

Závěr

Kromě výše uvedených změn přináší nová právní úprava rovněž odstranění pochybností vznikajících při zaokrouhlování dovolené. Aktuální znění § 216 odst. 4 zák. práce¹⁸ působí obtíže při správném zaokrouhlení dovolené, neboť z textace ustanovení je těžké dovodit, zda se jedná o zaokrouhlování matematické či zaokrouhlování směrem „nahoru“ ve prospěch zaměstnance. Tento problém odstraňuje § 216 odst. 5 novelizovaného znění zák. práce, podle něhož **se dovolená, na niž vzniklo právo v příslušném kalendářním roce, zaokrouhluje na celé hodiny nahoru.**

Závěrem lze konstatovat, že **nová právní úprava dovolené přináší spravedlivější uspořádání práv období, během něhož má docházet k regeneraci pracovních sil zaměstnance.** Konkrétní výměra dovolené bude určována podle zaměstnancem skutečně odvedené práce při zohlednění případných pracovních výpadků v podobě započítávání náhradních dob. Zákodárce zvolil poměrně rozumné nastavení právní úpravy dovolené,¹⁹ která bere v úvahu různorodost pracovněprávních situací, s nimiž se lze během výkonu závislé práce setkat. **Pro zaměstnavatele tato změna bude nicméně znamenat zvýšenou administrativní zátěž.** Zvláště po dobu, co se budou střeťávat nároky zaměstnanců plynoucí ze stávající a nové právní úpravy. Podle přechodného ustanovení totiž platí, že **právo na dovolenou, které vzniklo přede dnem 1. ledna 2021, a čerpání této dovolené, i když k němu dojde po 31. prosinci 2020, se řídí § 211 až 223 zák. č. 262/2006 Sb., ve znění účinném přede dnem 1. ledna 2021.** ❀

Sledujte ČAK na Twitteru!

Stavební zákon Praktický komentář 2. aktualizované vydání podle stavu k 1. 6. 2020

Petr Průcha, Jana Gregorová
a kolektiv

Nové vydání komentáře reflektuje všechny novelizace účinné k 1. 6. 2020, například změny týkající se terénních úprav k zadržování vody, oznamování dokončených staveb nebo podrobností územního a regulačního plánu.

1104 stran, váz., 1490 Kč

Autorský zákon Praktický komentář s judikaturou podle stavu k 1. dubnu 2020 s předmluvou prof. J. Malenovského Radim Polčák et al.

Nejnovější praktický komentář k autorskému zákonu sestavil kolektiv čtrnácti renomovaných autorů, kteří v něm uplatnili své hluboké teoretické znalosti i dlouholeté zkušenosti z právní praxe.

864 stran, váz., 1390 Kč

Vzory podání a úkonů podle správního řádu s vysvětlivkami 2. aktualizované vydání

Lukáš Potěšil a kolektiv

Publikace obsahuje 184 vzorů podání ke správním orgánům a vzorů úkonů a písemností, které jsou správními orgány vyhotovovány. Vzory v editovatelné podobě jsou zároveň pro čtenáře dostupné na internetu.

320 stran, 490 Kč

Vazba v trestním řízení

Ingrid Galovcová

Vazba jako tradiční institut trestního práva procesního výrazně zasahuje do osobní svobody obviněného. Monografie zdůrazňuje respektování výjimečnosti ukládání vazby nejen z hlediska zákonné úpravy, ale i přístupu aplikační praxe.

176 stran, 360 Kč

Zákon o realitním zprostředkování Komentář

Markéta Selucká,
Martin Losenický,
Ludvík Matoušek,
Jana Mlýnková

Komentář zasazuje novou úpravu realitního zprostředkování do souvislostí s právními předpisy českými i evropskými a s ustálenou judikaturou. Podrobně vysvětluje práva a povinnosti poskytovatelů i příjemců realitních služeb.

148 stran, 430 Kč

Meditace v kanceláři kalifornského mediátora a jiné příhody české právničky

Marcela Fryštenská

Nezaměnitelným a osobitým stylem popisuje brněnská advokátka příhody a zkušenosti ze stáže v San Francisku v Kalifornii, nabízí vhled do života a praxe tamních mediátorů a podělí se i o své každodenní zážitky a dobrodružství.

128 stran, 250 Kč

e-tron

Pravý čas na změnu.

Pořídte si nyní elektromobil Audi e-tron s mimořádným zvýhodněním přes 600 000 Kč a okamžitým dodáním.

- Mimořádné zrychlení a výkon
- Až 411 km na jedno nabití
- K dispozici ihned
- Poslední vozy za tuto cenu

Porsche Praha-Prosek
Liberecká 12, Praha
www.audi-prosek.cz

Vyobrazený model je pouze ilustrativní.

Plnění pracovních úkolů a přímá souvislost s nimi pro účely náhrady škody v pracovním právu z pohledu soudní praxe

Aplikační praxe se poměrně často potýká s otázkou, zda se povinnost nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu, která nastala na straně některého z účastníků základního pracovněprávního vztahu, bude řídit pracovněprávními předpisy, nebo jinou, zpravidla občanskoprávní úpravou. Jedním ze zákonem stanovených předpokladů vzniku povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy podle pracovněprávní úpravy je skutečnost, že škodu způsobil zaměstnanec zaměstnavateli při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi nebo ke vzniku škody nebo nemajetkové újmy na straně zaměstnance došlo při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi.

Přestože platná právní úprava obsahuje legální definici uvedených pojmů, nemusí být v praxi vždy zřejmé, zda lze činnost, při které zaměstnanec způsobil zaměstnavateli škodu, popřípadě činnost, při níž ke vzniku škody nebo nemajetkové újmy na straně zaměstnance došlo, považovat za plnění pracovních úkolů nebo činnost, která je v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů. Tento článek rozebírá interpretační přístupy soudní praxe k významu uvedených pojmů, které ve své podstatě podávají výklad rozsahu pracovněprávní odpovědnosti.¹ Z důvodu značně bohaté rozhodovací praxe se zaměřuje na nejčastější situace, při kterých mohou vznikat pochybnosti ohledně vzniku pracovněprávní povinnosti k náhradě škody.

JUDr. Jana Komendová, Ph.D., působí na Katedře pracovního práva a sociálního zabezpečení Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Význam vymezení plnění pracovních úkolů a činnosti v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů

V teorii pracovního práva převládá názor, se kterým se plně ztotožňuje rovněž autorka tohoto článku, že úprava náhrady škody nebo nemajetkové újmy v pracovním právu tvoří zvláštní samostatnou úpravu, která je relativně nezávislá na občanskoprávní úpravě.² Základním předpokladem aplikace pracovněprávní úpravy náhrady škody je existence jednoho ze základních pracovněprávních vztahů, kterými jsou pracovní poměr nebo některá z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr (dohoda o pracovní činnosti a dohoda o provedení práce). Samotná existence základního pracovněprávního vztahu mezi smluvními stranami nicméně ještě neznamená, že se náhrada škody, kterou jeden z účastníků tohoto pracovněprávního vztahu způsobil druhému účastníkovi, bude automaticky řídit pracovněprávní úpravou. Mezi zákonem stanovené podmínky vzniku povinnosti k náhradě škody podle zákoníku práce patří skutečnost, že škoda byla způsobena při plnění pracovních úkolů

nebo v přímé souvislosti s nimi nebo že ke vzniku škody (popřípadě nemajetkové újmy) došlo při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi.³

Aplikace pracovněprávní úpravy, pokud jde o právo na náhradu škody, se odvíjí od činnosti zaměstnance, který škodu svému zaměstnavateli způsobil porušením právních povinností (popř. úmyslným jednáním proti dobrým mravům), nebo od činnosti zaměstnance v okamžiku vzniku škody nebo nemajetkové újmy na jeho straně. Je třeba zdůraznit, že v případě vzniku škody nebo nemajetkové újmy na straně zaměstnance se uplatňuje objektivní princip, což znamená, že zavinění na straně zaměstnavatele nepatří mezi zákonem stanovené předpoklady vzniku povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy. Zaměstnavatel nemusí být ani původcem škody nebo nemajetkové újmy, ke vzniku povinnosti zaměstnavatele k jejich náhradě dochází v důsledku skutečnosti, že zaměstnanci vznikly za splnění zákonem stanovených podmínek při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi. **Rozhodující je, zda v okamžiku vzniku škody nebo nemajetkové újmy zaměstnanec plnil pracovní úkoly nebo vyvíjel činnost, která je v přímé souvislosti s nimi.** Pokud tomu tak není, pracovněprávní úprava

1 Ačkoli v souvislosti s rekodifikací soukromého práva došlo k upuštění od koncepce odpovědnosti a jejímu nahrazení koncepcí povinností k náhradě škody, lze se s pojmem odpovědnost na několika místech v textu zákoníku práce stále setkat.

2 Srov. M. Bělina a kol.: Pracovní právo, 2. doplněné a podstatně přepracované vydání, C. H. Beck, Praha 2017, str. 316.

3 Srov. ust. § 250 odst. 1, § 265 odst. 1 až 3, § 267 odst. 1, § 269 odst. 1 nebo § 271k odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, dále „zákoník práce“ či „zák. práce“.

se na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nepoužije, byť by mezi oprávněným a povinným existoval základní pracovní právní vztah.

Nutno podotknout, že v případě, kdy ke vzniku škody nebo nemajetkové újmy došlo v důsledku pracovního úrazu, vstupuje do právních vztahů, jejichž předmětem je náhrada škody nebo nemajetkové újmy, další subjekt – pojišťovna, u které je zaměstnavatel ze zákona pojištěn.⁴ V praxi nejsou ojedinělé situace, kdy právě příslušná pojišťovna odmítá poskytnout pojistné plnění s odůvodněním, že se u zaměstnance nejednalo o úraz, který by byl úrazem pracovním, a vystupuje v soudním sporu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem jako vedlejší účastník řízení. V této souvislosti je třeba poukázat na právní názor Státního úřadu inspekce práce, který zdůrazňuje, že „*pouze soud je oprávněn přezkoumat, zda se o pracovní úraz jedná či nikoliv*“.⁵ Je třeba rovněž brát v potaz situace, kdy dojde k úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu. Na straně oprávněného subjektu v těchto případech vystupují jiné osoby, kterými mohou být pozůstalí po zaměstnanci, osoby, kterým zaměstnanec poskytoval výživu, popř. osoba, která vypravila pohřeb.

Zákonné vymezení plnění pracovních úkolů a činností v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů pro účely náhrady škody

Legální definice pojmů plnění pracovních úkolů a činností, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, je obsažena v ust. § 273 a 274 zák. práce.⁶ Dvě na první pohled zdánlivě nenápadná ustanovení mají z hlediska praxe značný význam, neboť určují hranice pracovní právní odpovědnosti. Ze systémového zařazení uvedených ustanovení v textu právní normy lze dovodit, že záměrem zákonodárce bylo definovat uvedené pojmy výhradně pro účely povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy, nikoli pro jiné účely, např. pro účely pracovní doby, dob odpočinku nebo odměňování. Význam plnění pracovních úkolů pro účely náhrady škody podle zákoníku práce nemusí ostatně vždy korespondovat s výkonem práce pro účely vymezení pracovní doby nebo výkonem práce pro účely vzniku práva

zaměstnance na mzdu, plat nebo odměnu z dohody o práci konané mimo pracovní poměr. Zejména v případě činností, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů pro účely náhrady škody, se v řadě případů jedná o činnosti prováděné zaměstnancem před začátkem pracovní doby nebo po jejím skončení, popř. v době přestávky v práci na jídlo a oddech, tedy během doby odpočinku. Z hlediska místního není plnění pracovních úkolů nebo činností, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, omezeno pracovištěm zaměstnavatele. V neposlední řadě mohou být za plnění pracovních úkolů nebo za činnosti, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, považovány činnosti, za něž nepřísluší zaměstnanci mzda, plat ani jiná forma odměny za práci.⁷

Plnění pracovních úkolů pro účely náhrady škody

Za připomenutí stojí, že plněním pracovních úkolů se ve smyslu ust. § 273 zák. práce rozumí **plnění pracovních povinností vyplývajících z pracovního poměru a z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, jiná činnost vykonávaná na příkaz zaměstnavatele a činnost, která je předmětem pracovní cesty**. Za plnění pracovních úkolů pro účely náhrady škody nebo nemajetkové újmy považuje uvedené ustanovení rovněž činnost konanou ve prospěch zaměstnavatele na podnět odborové organizace, rady zaměstnanců, popř. zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci nebo ostatních zaměstnanců, a činnost konanou pro zaměstnavatele z vlastní iniciativy, pokud k ní zaměstnanec nepotřebuje zvláštní oprávnění nebo ji nevykonává proti výslovnému zákazu zaměstnavatele, jakož i dobrovolnou výpomoc organizovanou zaměstnavatelem.

Při posuzování otázky, zda se jedná o plnění pracovních úkolů, zaujímá soudní praxe již několik desítek let názor, že „*z plnění pracovních úkolů a přímé souvislosti s nimi nevybočuje taková činnost zaměstnance, která nepostrádá místní, časový a věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů. Uvedená kritéria přitom nemají stejný význam; rozhodující je věcný (vnitřní účelový) vztah, tj. vztah k činnosti, již byla způsobena škoda, k pracovním úkolům*“.⁸ Pokud činnost zaměstnance postrádá výše uvedený vztah k vykonávané práci, o plnění pracovních úkolů se nejedná a právo na náhradu škody se pracovní právní úpravou řídit nebude, ačkoli mezi účastníky „odpovědnostního“ vztahu existuje základní pracovní právní vztah (pracovní poměr nebo některá z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr).

Nejvyšší soud neshledal plnění pracovních úkolů např. v činnosti zaměstnance spočívající ve výběru peněžité hotovosti z účtu zaměstnavatele v cizí měně, kterou směnil za českou měnu v úmyslu nechat si danou částku pro sebe, za což byl v trestním řízení uznán vinným za trestný čin zpronevěry. Dle názoru Nejvyššího soudu „*je nepochybné, že tím nesledoval z objektivního ani ze subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů u svého zaměstnavatele, ale výlučně „vlastní prospěch“, a že tedy touto činností jednoznačně vybočil z mezí plnění pracovních úkolů (přímé souvislosti s ním) v rozsahu, v němž si peněžní prostředky ponechal. Okolnost, že touto činností porušil (také) své povinnosti z pracovního poměru,*

4 Pracovní úraz je podle ust. § 271k odst. 1 zák. práce definován jako poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k němu nezávisle na jeho vůli krátkým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi.

5 Srov. vyjádření Státního úřadu inspekce práce k problematice odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání ze dne 11. 11. 2019, <https://www.bozpinfo.cz/vyjadreni-k-problematice-pracovnich-urazu-jejich-odsodnodnani>. Státní úřad inspekce práce dále podotýká, že: „*posouzení, zda se jedná o pracovní úraz, či nikoliv, pojišťovně poskytující zákonné pojištění pro případ odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání nepřísluší*“.

6 Za doby účinnosti předchozího zákoníku práce (zák. č. 65/1965 Sb.) byly uvedené pojmy pro účely náhrady škody s určitými odlišnostmi definovány v podzákoných předpisech, konkrétně v nařízení vlády č. 108/1994 Sb., kterým se provádí zákoník práce a některé související zákony, v nařízení vlády č. 223/1988 Sb., kterým se provádí zákoník práce a některé související zákony, v nařízení vlády č. 54/1975 Sb., kterým se provádí zákoník práce, a původně v nařízení vlády č. 66/1965 Sb., kterým se provádí zákoník práce.

7 Mzda, plat nebo odměna za práci jsou zákoníkem práce definovány jako peněžité plnění a s výjimkou platu rovněž jako plnění peněžité hodnoty, které zaměstnanci náleží za vykonanou práci.

8 Stanovisko občanskoprávního kolegia NS ze dne 18. 11. 1970, sp. zn. Čpj 87/70.

je tu nepodstatná; rozhodující je, že žalovaný jednáním, z něhož jeho zaměstnavateli vznikla škoda, nesledoval plnění pracovních úkolů, ale jen „svoje zájmy“, a že tu proto chybí věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů. Pohledávka za žalovaným proto nemá povahu pracovněprávního, ale občanskoprávního nároku.“⁹

Činnost, která je předmětem pracovní cesty

Poměrně častým předmětem soudních sporů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem týkajících se náhrady škody je vznik škody nebo nemajetkové újmy během pracovní cesty. Přestože na pracovní cestu je zaměstnanec vyslán svým zaměstnavatelem a po dobu jejího průběhu je značně omezen v dispozici se svým časem, nelze veškerou dobu trvání pracovní cesty považovat za plnění pracovních úkolů. Podle výše zmiňovaného ust. § 273 odst. 1 zák. práce je plněním pracovního úkolu pouze činnost, která je předmětem pracovní cesty. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně konstatoval, že: „průběh pracovní cesty, ať jde o tuzemskou, nebo zahraniční pracovní cestu konanou mimo území České republiky, se od svého počátku až do návratu z ní štěpí na více úseků, které z hlediska vztahu k plnění pracovních úkolů či přímé souvislosti s ním nemohou být posuzovány totožně.“¹⁰ V případě, že zaměstnanec během pracovní cesty vykonává úkony, které předmětem pracovní cesty nejsou, náhrada případné škody nebo nemajetkové újmy se pracovněprávní úpravou řídit nebude.

Předmětem výkladu ze strany soudní praxe se stala např. otázka, zda vzniká povinnost zaměstnavatele nahradit újmu způsobenou napadením zaměstnance třetí osobou, k němuž došlo v průběhu zahraniční pracovní cesty, konkrétně při cestě z místa konání konference, na kterou byl svým zaměstnavatelem vyslán, do místa ubytování. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí vyslovil názor, že: „vykonával-li žalobce v době návštěvy konferenčního centra (v den před vlastním zahájením konference) činnost v zájmu zaměstnavatele (lhostejno, zda na jeho pokyn, či z vlastní iniciativy, pokud k ní nepotřeboval zvláštní oprávnění nebo ji nekonal proti výslovnému zákazu zaměstnavatele), pak zde plnil pracovní úkoly. Okamžikem východu z budovy konferenčního centra pak žalobce nastoupil cestu ze zaměstnání, kterou by ukončil vstupem do hotelu, kde byl ubytován. Jestliže byl žalobce na této cestě z konferenčního centra do hotelu (v okamžiku, kdy – jak zdůrazňuje dovolatel – ‚odcházel k místu, kde se nacházel hotel, kde byl ubytován‘) napaden a utrpěl poškození zdraví, je za tohoto stavu – bez ohledu na to, zda žalobce při této cestě ‚zabloudil a odchýlil se od přímé trasy‘ – odůvodněn závěr, že k jeho úrazu došlo při cestě ze zaměstnání, a tudíž že se nejedná o pracovní úraz.“¹¹

Poměrně častým předmětem soudních sporů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem ohledně náhrady škody nebo nemajetkové újmy se v posledních letech stávají případy, kdy ke škodné události dojde na akcích pořádaných zaměstnavatelem za účelem stmelování pracovního kolektivu (tzv. team-building). Podle názoru dnes již ustálené soudní praxe „není pro závěr, zda poškození zdraví, které zaměstnanec utrpěl při některé z aktivit v rámci tzv. team-buildingu, může

být považováno za pracovní úraz, rozhodující formální označení tohoto kurzu týmové spolupráce v příslušných dokumentech, nýbrž vlastní obsahová náplň činnosti, při které zaměstnanec úraz utrpěl.“¹² K posouzení, zda je činnost, při které došlo ke vzniku škody nebo nemajetkové újmy, třeba považovat za plnění pracovních úkolů, je rozhodující její účel. Pokud byla zaměstnavatelem předem plánována, včetně aktivit, jakými jsou např. lyžování, sáňkování, míčové hry nebo jiné sportovní aktivity, za účelem posílení interpersonálních vazeb členů kolektivu a budování manažerského týmu, je možné ji podle názoru soudní praxe považovat za účast na školení za účelem prohloubení kvalifikace.¹³

V nedávné době se soudní praxe zabývala otázkou, zda se jedná o pracovní úraz v případě zranění zaměstnance pracujícího na pozici obchodně technického poradce během zahraniční pracovní cesty, na kterou byl vyslán za účelem péče o vybrané klienty zaměstnavatele. Součástí programu pracovní cesty bylo rovněž lyžování, při kterém došlo k úrazu na straně zaměstnance. Na rozdíl od soudů nižšího stupně se Nejvyšší soud při hledání odpovědi na otázku, zda je úraz zaměstnance, který utrpěl na sjezdovce při lyžování s klienty zaměstnavatele, úrazem pracovním, zaměřil zejména na účel vykonávané činnosti, přesněji řečeno na její výkon ve prospěch zaměstnavatele. Ve svém rozhodnutí dospěl k závěru, že: „okolnost, že žalobce neměl povinnost lyžovat a že ‚sankce za odmítnutí lyžování mu nehrozila‘, přitom není podstatná. Rozhodující je, že s ohledem na uvedené okolnosti a za uvedených podmínek žalobce, který se věnoval zákazníkům i na sjezdovce, konal z objektivního hlediska činnost ve prospěch žalované, a tedy se jednalo o plnění pracovních úkolů pro žalovanou.“¹⁴

Činnost konaná na příkaz zaměstnavatele

Legální definice pojmu plnění pracovních úkolů pro účely náhrady škody nebo nemajetkové újmy zahrnuje rovněž činnost konanou na příkaz zaměstnavatele. Je třeba zdůraznit, že se nemusí jednat výhradně o některou z činností, které spadají do druhu práce sjednaného v pracovní smlouvě mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ani činnost bližší specifikovanou v náplni práce, která bývá v praxi zaměstnancům předávána za účelem podrobného vymezení činností, které mají vykonávat. V případě, kdy zaměstnavatel (popř. vedoucí zaměstnanec) vydá zaměstnanci pokyn k výkonu činnosti, která nespadá do druhu práce sjednaného v pracovní smlouvě, má zaměstnanec právo tento pokyn neuposlechnout a danou činnost nevykonat. Pokud však takovýto pokyn uposlechnou a začnou danou činnost vykonávat, jedná se pro účely náhrady škody nebo nemajetkové újmy o plnění pracovních úkolů.

9 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2935/2011.

10 Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2015, sp. zn. 21 Cdo 5306/2014.

11 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4834/2010.

12 Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 5060/2007.

13 Srov. tamtéž.

14 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 5. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2685/2016.

Jako příklad takovéto činnosti, která se stala předmětem soudního sporu mezi zaměstnavatelem a pojišťovnou, jež měla zaměstnavateli plnit v rámci zákonného pojištění pro případ pracovního úrazu, se stal úraz zaměstnance vykonávajícího práci ve funkci proděkana vysoké školy, k němuž došlo při turnaji ve víceboji konaném pod záštitou děkana dané vysoké školy. Nejvyšší soud, stejně jako soudy nižšího stupně, neuznal námitku pojišťovny, podle které pracovníci, kteří se nechtěli zúčastnit turnaje jako aktivní sportovci nebo jako diváci, mohli pracovat na svých pracovištích, a že sportovní činnost nesouvisela s plněním pracovních úkolů proděkana fakulty, který nemusel uposlechnout příkaz, aby se zúčastnil turnaje jako aktivní sportovec. Podle názoru Nejvyššího soudu „bylo namístě dospět k závěru, že žalobce odpovídá poškozenému zaměstnanci za škodu vzniklou mu úrazem při nařízené účasti na turnaji pořádaném zaměstnavatelem v pracovní době, neboť taková činnost souvisela v posuzovaném případě s pracovní činností poškozeného zaměstnance, kdy zaměstnanec, jako jeden z vedoucích představitelů fakulty, se měl zúčastnit sportovního turnaje, jehož smyslem byl rozvoj interpersonálních vztahů mezi zaměstnanci“.¹⁵ Jako plnění pracovních úkolů pro účely náhrady škody nebo nemajetkové újmy by podle názoru autorky tohoto článku bylo nutné posoudit rovněž činnost zaměstnance konanou na příkaz zaměstnavatele, která by s pracovní pozicí zaměstnance nesouvisela, např. pokud by zaměstnanec při sportovní činnosti zastupoval svého vedoucího zaměstnance, který náhle onemocněl.

Činnost konaná pro zaměstnavatele z vlastní iniciativy zaměstnance

Jak již bylo zmíněno výše, za plnění pracovních úkolů pro účely náhrady škody považuje zákoník práce činnost konanou pro zaměstnavatele z vlastní iniciativy, přičemž není podstatné, zda je takováto činnost konána v pracovní době, případně zda je za její výkon poskytována zaměstnanci mzda, plat či odměna. Za plnění pracovních úkolů by takováto činnost nebyla právní úpravou považována pouze v případě, že by ji zaměstnanec vykonával v rozporu s výslovným zákazem ze strany zaměstnavatele nebo by k ní potřeboval zvláštní oprávnění.

Podobně jako v případě pracovních cest nebo činností konaných na příkaz zaměstnavatele se předmětem soudních sporů v posledních letech stává náhrada škody nebo nemajetkové újmy, kterou zaměstnanec utrpěl při sportovních aktivitách pořádaných nebo organizovaných zaměstnavatelem. Nejvyšší soud se v minulosti zabýval úrazem, který zaměstnanec utrpěl při tréninku volejbalového týmu zaměstnavatele, jehož byl členem a který se připravoval na sportovní hry organizované nadřízeným orgánem zaměstnavatele. Zaměstnavatel popíral, že by se jednalo o pracovní úraz s argumentací, že tréninky probíhaly mimo pracovní dobu (ve volném čase zaměstnanců), účast na nich byla zcela dobrovolná a zaměstnanci

nebyla za účast na nich vyplacena jakákoli odměna. Podle názoru Nejvyššího soudu „je (může být) úraz pracovním, jen jestliže k němu došlo při činnosti, kterou žalobce konal – na podnět spoluzaměstnanců nebo z vlastní iniciativy – z hlediska věcného (vnitřního účelového), místního a časového objektivně pro žalovaného jako svého zaměstnavatele“.¹⁶ V projednávané věci se Nejvyšší soud ztotožnil s názorem odvolacího soudu a konstatoval, že „činnost zaměstnance při volejbalovém tréninku nelze považovat za činnost konanou pro zaměstnavatele, neboť zejména z hlediska věcného (vnitřního účelového) tu chybí (jakýkoliv relevantní) vztah k plnění žalobcových pracovních úkolů“.¹⁷

Přímá souvislost s plněním pracovních úkolů pro účely náhrady škody

Jak již bylo uvedeno výše, činnost, která je v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů pro účely náhrady škody dle pracovněprávních předpisů, je vymezena v ust. § 274 zák. práce. Platná právní úprava obsahuje **pozitivní i negativní výčet úkonů, které jsou považovány za činnost v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů.** Jedná se o úkony potřebné k výkonu práce a úkony během práce obvyklé nebo nutné před začátkem práce a po jejím skončení, úkony obvyklé v době přestávky v práci na jídlo a oddech konané v objektu zaměstnavatele a vyšetření ve zdravotnickém zařízení prováděné na příkaz zaměstnavatele nebo vyšetření v souvislosti s noční prací, ošetření při první pomoci a cesta k nim a zpět. Za úkon v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů je považováno rovněž školení zaměstnanců organizované zaměstnavatelem nebo odborovou organizací, popř. orgánem nadřízeným zaměstnavateli, kterým se sleduje zvyšování odborné připravenosti zaměstnanců. Z přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů jsou právní úpravou výslovně vyloučeny cesta zaměstnance do zaměstnání a zpět, stravování, vyšetření nebo ošetření ve zdravotnickém zařízení a cesta k nim a zpět, pokud není konána v objektu zaměstnavatele.

Za zmínku stojí, že **zvláštní úprava je zákoníkem práce stanovena pro případy škody na zdraví v podobě pracovního úrazu.** Kromě úrazů vzniklých při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi se podle ust. § 271k odst. 2 zák. práce jako pracovní úraz posuzuje též úraz, který zaměstnanec utrpěl pro plnění pracovních úkolů. Jako příklad takového úrazu bývá v literatuře tradičně zmiňován úraz spočívající v „poškození zdraví zaměstnance správního úřadu v důsledku napadení občanem nespokojeným s rozhodnutím ohledně vyřízení jeho žádosti nebo podání, k němuž došlo mimo budovu úřadu i mimo úřední hodiny. Určité jednání nebo rozhodování zaměstnance vede (mimo věcnou nebo časovou souvislost s plněním pracovních úkolů) k jeho fyzickému napadení a zranění osobou, které se takové rozhodování týkalo.“¹⁸

Cesta do zaměstnání a zpět a cesta ke stravování a zpět

Jak již bylo zmíněno, **cesta do zaměstnání a zpět nejsou zákoníkem práce považovány za plnění pracovních úkolů ani za činnosti, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů.** Pokud jde o škodu nebo nemajetkovou újmu způsobenou úrazovým dějem, zákoník práce poněkud nadbytečně uvádí, že pracovním úrazem není úraz, který se zaměstnanci

15 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. 21 Cdo 490/2013.

16 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2114/2013.

17 Tamtéž.

18 Např. M. Bělecký: Pracovní úrazy ve světle judikatury, Bezpečnost a hygiena práce č. 7/2011, str. 16.

přihodil na cestě do zaměstnání a zpět. Cesta do zaměstnání a zpět je v současné době právní úpravou výslovně definována, a to v ust. § 274a odst. 1 zák. práce jako cesta z místa zaměstnavatele do místa bydliště (ubytování) do místa vstupu do objektu zaměstnavatele nebo na jiné místo určené k plnění pracovních úkolů a zpět; u zaměstnanců v lesnictví, zemědělství a stavebnictví také cesta na určené shromaždiště a zpět.

Právní úprava v návaznosti na dosavadní soudní praxi používá jako odlišující kritérium mezi cestou do zaměstnání a úkonem nezbytným před začátkem výkonu práce v podobě dostavení se na pracoviště zaměstnance vymezení dispozicní pravomoci zaměstnavatele. Podle názoru Nejvyššího soudu „ukončí zaměstnanec cestu do zaměstnání okamžikem, kdy vstupem do areálu jednou z určených vrátnic začne být povinen dbát dispozic svého zaměstnavatele, přičemž cesta areálem je z pohledu zaměstnance úkonem nutným před počátkem práce“.¹⁹ V souvislosti s vymezením hranice mezi úkonem nezbytným po skončení výkonu práce a cestou ze zaměstnání se soudní praxe zabývala otázkou, zda je úraz, který zaměstnankyně utrpěla před skončením pracovní doby na cestě mezi jejím pracovištěm (tiskařskou dílnou) do hlavní budovy za účelem označení konce pracovní doby v knize docházky, úrazem pracovním. Nejvyšší soud ve svém rozsudku vyslovil názor, že: „v případě, že žalobkyně utrpěla úraz v místě před vstupem do objektu zaměstnavatele nebo jiným místem, které bylo určeno k plnění jejích pracovních úkolů, může mít význam zjištění, zda hodlala vyznačit v knize příchodů a odchodů svůj odchod z práce. Pokud zaměstnavatel svým zaměstnancům uložil, aby svůj odchod z práce vyznačovali v knize příchodů a odchodů, která byla umístěna v jeho hlavní budově, šlo by z pohledu zaměstnankyně o úkon nutný po skončení výkonu práce.“²⁰

Ve vztahu k pracovní cestě právní úprava výslovně stanoví, že jako nutný úkon před počátkem práce nebo po jejím skončení se posuzuje cesta z obce bydliště zaměstnance na pracoviště nebo do místa ubytování v jiné obci, která je cílem pracovní cesty, pokud není současně obcí jeho pravidelného pracoviště, a zpět. Jako úkon, který je v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, posoudil Nejvyšší soud v souvislosti s pracovní cestou cestu zaměstnance v brzkých ranních hodinách z místa přespání zaměstnance u příbuzných během pracovní cesty do místa výkonu práce.²¹ Uvedený časový úsek nepovažuje Nejvyšší soud za cestu do zaměstnání s odůvodněním, že zaměstnanec po čerpání nepřetržitého odpočinku mezi dvěma směnami v podobě přespání u příbuzných opět pokračoval v pracovní cestě.²²

Za pozornost stojí rovněž posuzování činnosti zaměstnance v době přestávky v práci na jídlo a oddech. Je třeba zdůraznit, že uvedená přestávka v práci se podle platné právní úpravy do pracovní doby nezapočítává, což znamená, že se jedná o dobu odpočinku. Povinnost k náhradě škody podle pracovních předpisů může nicméně být založena rovněž v případě, kdy zaměstnanec způsobí zaměstnavateli škodu během přestávky v práci na jídlo a oddech, popř. zaměstnanci vznikne škoda nebo nemajetková újma během přestávky v práci na jídlo a oddech. Pokud jde o vymezení činností, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů pro účely náhrady škody nebo nemajetkové újmy, je podle právní úpravy rozhodující, zda zaměstnanec tráví

přestávku v práci, tedy dobu odpočinku v objektu zaměstnavatele, např. na svém pracovišti či v místě určeném k závodnímu stravování zaměstnanců, nebo mimo objekt zaměstnavatele, např. navštíví restaurační zařízení. Za úkon obvyklý během přestávky v práci na jídlo a oddech uznal Nejvyšší soud požívání tekutin (nealkoholických nápojů) zaměstnancem za účelem jeho občerstvení.²³

Pokud jde o cestu ke stravování a zpět, je opět rozhodujícím východiskem pro určení, zda se jedná o činnost v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, skutečnost, zda se zaměstnanec nacházel v objektu zaměstnavatele, či nikoli. Podle názoru Nejvyššího soudu je „z hlediska posouzení, zda cesta ke stravování, na které zaměstnanec utrpěl pracovní úraz, byla konána v objektu zaměstnavatele rozhodující, zda jde o prostory (budovy, prostranství) ve sféře dispozice zaměstnavatele, kde je zaměstnanec povinen podrobit se pokynům zaměstnavatele k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci; utrpěl-li zaměstnanec úraz mimo rámec těchto prostor, není z tohoto hlediska významné, že cesta po veřejném prostranství byla k místu stravování jediným možným přístupem“.²⁴ Podobně jako v případě cesty do zaměstnání a zpět je třeba za určující kritérium považovat, zda se zaměstnanec nachází v dispozicní pravomoci zaměstnavatele, zejména pokud jde o povinnost podrobit se pokynům ohledně BOZP. Závěrem je třeba připomenout, že samotné stravování je právní úpravou z úkonů, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, vyloučeno.

Závěrem

Ačkoli se převážná část soudních rozhodnutí týkajících se výkladu pojmu plnění pracovních úkolů nebo přímé souvislosti s nimi týká náhrady škody nebo nemajetkové újmy na zdraví zaměstnance, resp. naplnění definice pracovního úrazu, má výklad uvedených pojmů význam rovněž pro ostatní druhy pracovních povinností k náhradě škody, jejichž předpokladem je vznik škody nebo nemajetkové újmy při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi.

Zákonné vymezení těchto pojmů nevyžaduje, aby ke vzniku škody nebo nemajetkové újmy došlo v pracovní době a na pracovišti. Za činnosti, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, jsou ostatně v řadě případů považovány aktivity zaměstnance vykonávané mimo pracovní dobu, popř. mimo pracoviště. Určující není ani skutečnost, zda je za výkon předmětné činnosti zaměstnavatelem poskytována odměna za práci. Z rozhodovací praxe je zřejmé, že **pro posouzení dané činnosti jako plnění pracovních úkolů nebo činností v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů má význam zejména její účel v podobě skutečnosti, zda byla zaměstnancem vykonávána ve prospěch zaměstnavatele.** ❀

19 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2005, sp. zn. 21 Cdo 688/2005.

20 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2507/2000.

21 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2015, sp. zn. 21 Cdo 5306/2015.

22 Tamtéž.

23 Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 21 Cdo 4410/2013. Požívání tekutin v podobě nealkoholických nápojů za účelem občerstvení uznal Nejvyšší soud dokonce za úkon během práce obvyklý, pokud to povaha zaměstnancem vykonávané práce umožňuje.

24 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1824/2005.

Dopady zajištění nemovitosti dle § 79a trestního řádu na poskytování bytovacích služeb

Následující příspěvek se zabývá dopady zajištění nemovitosti dle ust. § 79a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále „tr. řád“), na krátkodobé poskytování ubytovacích služeb, které nový občanský zákoník systematicky zařazuje pod úpravu nájmu jako jeho zvláštní případ. Autoři posuzují zejména smysl a účel institutu zajištění dle ust. § 79a tr. řádu.

JUDr. Tomáš Plíhal
působí jako advokát v AKJ -
Advokátní kancelář Janák s. r. o.

Mgr. Adam Hefner
působí jako advokátní koncipient
v AKJ - Advokátní kancelář
Janák s. r. o.

Nasvědčují-li v průběhu trestního řízení zjištěné skutečnosti tomu, že určitá věc je nástrojem trestné činnosti nebo výnosem z trestné činnosti, mohou orgány činné v trestním řízení rozhodnout o zajištění takové věci (srov. § 79a odst. 1 tr. řádu). Zajištěna tak může být samozřejmě i nemovitá věc. V rozhodnutí o zajištění se zajišťovaná nemovitost popisuje a tomu, komu byla věc zajištěna, tj. vlastníkovi, se zakáže, aby po oznámení rozhodnutí takovou věc převedl na jiného nebo ji zatížil a také, aby ji záměrně poškozoval nebo ničil (srov. § 79a odst. 2 tr. řádu). Porušení tohoto zákazu má za následek, že právní jednání (úkon) učiněné v rozporu s tímto zákazem bude absolutně neplatné.

Zajištění nemovitosti dle § 79a tr. řádu představuje citelné omezení vlastnického práva vlastníka nemovitosti, který s ní nemůže volně nakládat a zejména převést ji na jinou osobu. Zajištění nemovitosti se tak dotýká výkonu práv jejího vlastníka, při kterém se nemovitost stává předmětem závazkových vztahů, tj. práva nemovitost převést či zatížit. Zajištění se však nedotýká práva držby nemovitosti, práva hospodaření ve vztahu k nemovitosti ani požívání plodů a užitků nemovitosti, které nelze pod pojem nakládání s nemovitostí ve smyslu ust. § 79a tr. řádu zahrnout.

Zákazem převést nemovitost se rozumí zákaz převést vlastnické právo k ní (nejčastěji kupní či darovací smlouvou, vyloučena však není ani smlouva směnná). Též není sporu o tom, že zákazem zatížení nemovitosti se rozumí zákaz vzniku právního vztahu nebo práva někoho jiného vázaného k nemovitosti

na základě projevu vůle vlastníka nemovitosti, kdy nejčastěji se tak bude jednat o zákaz zřídit k nemovitosti věcné břemeno, služebnost, nájemní právo či nemovitost zastavit.

Právní teorii i praxi však zůstává doposud nevyřešeno, zda zajištění nemovitosti dle § 79a tr. řádu zakazuje vlastníkovi nemovitosti též poskytování ubytovacích služeb v zajištěné nemovitosti.

Ubytovací služby představují poskytování přechodného ubytování v ubytovacím zařízení, např. v hotelu, penzionu, motelu, noclehárně, kempu, vysokoškolské koleji apod., a dále též poskytování přechodného ubytování v bytových domech, rodinných domech nebo v jiných stavbách pro rodinnou rekreaci.

Ubytovací služby jsou nejčastěji realizovány na základě tzv. smlouvy o ubytování, která je nově v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), zařazena do úpravy nájmu jako jeho zvláštní případ.

Tim, že však zákonodárce v systematice občanského zákoníku podřadil nově smlouvu o ubytování pod nájem, vnesl do aplikační praxe v případech zajištění nemovitosti dle § 79a tr. řádu nejasnosti, zda může v takto zajištěné nemovitosti její vlastník nadále ubytovací služby poskytovat, či nikoliv.

Vyjma systematického zařazení je totiž právní úprava smlouvy o ubytování téměř totožná s předchozí právní úpravou obsaženou v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“ nebo „starý občanský zákoník“).

I nadále tak zůstalo zachováno, že v případě nájmu bytu (domu) dochází k realizaci práva na bydlení, o vytváření domova. Oproti tomu v případě realizace ubytovacích služeb je účelem poskytnout toliko přechodné, resp. dočasné (krátkodobé) ubytování, neboť potřeba bydlení je saturována jinde. Zřejmě i z tohoto důvodu zákonodárce označuje smlouvu o ubytování nově též jako smlouvu o přechodném nájmu (srov. § 2326 o. z.).

Pro posuzování dopadů zajištění nemovitosti dle § 79a tr. řádu na poskytování ubytovacích služeb tak byla daleko příhodnější starší právní úprava, která smlouvu o ubytování nepodřazovala pod nájem, ale označovala ji jako zvláštní (samostatný) smluvní typ (srov. § 754 obč. zák. č. 40/1964 Sb.).

Pro vyřešení otázky dopadů zajištění nemovitosti dle § 79a tr. řádu na poskytování ubytovacích služeb je nutné vycházet ze smyslu a účelu tohoto zákonného ustanovení.

Současné ust. § 79a bylo do tr. řádu včleněno novelou trestního zákoníku a trestního řádu ze dne 19. 1. 2017 (zákon č. 55/2017 Sb.). Obsahově však současný zajišťovací institut dle § 79a tr. řádu odpovídal dřívějšímu ust. § 79d tr. řádu. Tehdejší ust. § 79d tr. řádu pak bylo do trestního řádu včleněno novelou ze dne 19. 4. 2006, konkrétně zákonem č. 253/2006 Sb. Z důvodové zprávy k novele trestního řádu provedené záko-

nem č. 253/2006 Sb. plyne, že „Podstatou úkonů směřujících k zajištění nemovitosti je zákaz dispozice se zajištěnou nemovitostí (...) V usnesení o zajištění se popíše zajišťovaná nemovitost a jejímu vlastníkovu se zakáže, aby takovou nemovitost převedl na jiného nebo ji zatížil (nájemní právo, věcné právo). Při porušení tohoto zákazu bude provedený úkon neplatný.“

Zákonodárce v důvodové zprávě dále uvedl, že vlastníku věci je uložen zákaz spočívající v převedení na jinou osobu nebo v zatížení zajištěné věci. V závorce výslovně uvádí zatížení věci nájemním a věcným právem, přičemž je důvodné se domnívat, že se jedná o výčet taxativní (úplný), neboť tento výčet není doplněn zkratkou „např.“ nebo „atd.“

V korelaci s výše uvedeným je nutné pro ujištění uvést, že zákonodárce přijímal novelu trestního řádu č. 253/2006 Sb. za účinnosti starého občanského zákoníku, který instituty nájemní smlouvy (nájemní práva) a smlouvy o ubytování jednoznačně systematicky odděloval. Rovněž příslušné hlavy v rozložení starého občanského zákoníku na sebe nenavazují tak, jak by bylo v opačném případě příhodné [srov. hlavu sedmou a hlavu jedenáctou části osmé obč. zák. č. 40/1964 Sb.].

Bylo-li by zákonodárcovým úmyslem postihnout v rámci zajištění věci i dispozici spočívající v krátkodobém poskytování nemovité věci pro realizaci ubytovacích služeb, je více než důvodné předpokládat, že by se o tom přinejmenším alespoň zmínil v důvodové zprávě, což neučinil. Lze tak konstatovat, že předmětný zákaz dispozice se zajištěnou věcí nebyl cílen na krátkodobé a dočasné ubytovací služby, ale pouze na nájem založený nájemní smlouvou.

Autoři tohoto příspěvku se tak přiklánějí k závěru, že v případě, kdy by byla i přes zajištění dle ust. § 79a tr. řádu nemovitost (z povahy věci byt či dům) pronajata k bydlení, a šlo by tak o nájem bytu nebo domu dle ust. § 2235 a násl. o. z., byl by smysl a účel § 79a tr. řádu ohrožen, neboť by zcela objektivně došlo k zatížení zajištěné nemovitosti, a tím fakticky k ohrožení samotného účelu trestního řízení.

Oproti tomu bude-li v zajištěné nemovitosti či její části poskytováno toliko krátkodobé (dočasné) ubytování dle ust. § 2326 o. z., a to v řádu dní či maximálně týdnů za účelem rekreace (tedy např. krátkodobý pronájem pokoje či apartmánu v rodinném domě, hotelu, kempu apod.), nemůže být smysl a účel § 79a tr. řádu ohrožen a vlastník zajištěné nemovitosti regule ust. § 79a tr. řádu neporuší.

Smyslem institutu zajištění dle ust. § 79a tr. řádu je umožnit následné propadnutí nebo zabránění nemovitostí nebo jiných majetkových hodnot s tím, že v rámci trestního řízení bude možné je zajistit, a to bez ohledu na současného vlastníka věci. Tento účel a smysl zajištění však v případě poskytování toliko krátkodobých ubytovacích služeb není nijak dotčen. Při poskytování krátkodobých ubytovacích služeb těž nehrozí, že by došlo ke snížení hodnoty zajištěné nemovitosti či jejímu jinému znehodnocení. Ostatně zákonodárce při začlenění institutu zajištění do právního řádu, dnes zakotveného v ust. § 79a tr. řádu, na nemožnost krátkodobého poskytování ubytovacích služeb ani necítil, neboť toto nebylo za nájem považováno. ❖

inzerce

P / R / K

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Praha / Bratislava / Ostrava

PRK Partners hledá
do svého týmu v Ostravě

SENIORNÍHO ADVOKÁTA/ADVOKÁTKU

POŽADAVKY:

advokátní praxe min. 5 let / angličtina slovně i písemně, další jazyky výhodou / praxe v mezinárodní advokátní kanceláři výhodou / právní specializace: obchodní právo, korporátní právo, M&A, development, investice, projekty / osobnostní profil: nasazení, samostatnost, přirozená autorita, schopnost vést, schopnost komunikovat, rozvíjet a řídit tým, pracovitost, cílevědomost

NABÍZÍME:

dohodu o trvalé spolupráci / garanci paušální měsíční odměny / mimořádné bonusy za úspěšné projekty vyplácené na roční bázi / mimořádné finanční ohodnocení / nadstandardní pracovní podmínky / řešení mezinárodní agendy pro prestižní klienty / podpora individuálního rozvoje

O krok napřed

Obrana proti označení plátce DPH za nespolehlivého

Institut nespolehlivého plátce DPH je nástrojem boje proti daňovým únikům, který doposud zůstává relativně mimo pozornost odborné veřejnosti. Jde přitom o instrument, který má zejména v kombinaci s ručením za DPH značný dopad do majetkových i osobnostních práv plátců DPH a může ve svém důsledku vést až k jejich ekonomickému zániku. S ohledem na neustále se zvyšující počet nespolehlivých daňových subjektů považují za žádoucí se dané problematice věnovat. Článek se zaměřuje na možnosti obrany plátce DPH proti označení za nespolehlivého, a to jak z pohledu použitelných prostředků, tak i co do uplatnitelných námitek.

JUDr. Vladimír Balcar
působí na Právnické fakultě MU v Brně a zároveň je asistentem soudce Nejvyššího soudu.

Článek si klade za cíl obeznámit čtenáře s procesními možnostmi obrany proti označení plátce DPH za nespolehlivého, pomoci mu vybrat tu nejefektivnější z nich a nalézt takovou argumentaci, která co možná nejvíce zvýší jeho šanci na úspěch ve věci. Nejsm si vědom, že by se dosud některý autor tématu obrany proti rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH hlouběji věnoval. Článek vychází zejména z metodiky Generálního finančního ředitelství, z dosavadní (nepříliš bohaté) judikatury správních soudů, ze statistických dat poskytnutých mi Generálním finančním ředitelstvím a ze související odborné literatury. V článku je využita zejména metoda analýzy a syntézy.

Představení institutu nespolehlivého plátce DPH

Právní úprava institutu nespolehlivého plátce DPH byla přijata k 1. 1. 2013 jako součást zák. č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (dále též jen „ZDPH“). Ustanovení § 106a odst. 1 ZDPH zní: „*Poruší-li plátce závažným způsobem své povinnosti vztahující se ke správě daně, správce daně rozhodne, že tento plátce je nespolehlivým plátcem.*“ Dále zákon o DPH v § 106ab odst. 4 stanoví, že „*správce daně zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup skutečnost, že daná osoba je nespolehlivým plátcem.*“ Podle § 109 odst. 3 ZDPH potom „*příjemce zdanitelného plnění ručí za nezaplacenou daň z tohoto plnění, pokud je*

v okamžiku jeho uskutečnění nebo poskytnutí úplaty na něj o poskytovateli zdanitelného plnění zveřejněna způsobem umožňujícím dálkový přístup skutečnost, že je nespolehlivým plátcem.“

Institut nespolehlivého plátce DPH byl do právního řádu ČR zaveden, aby v kombinaci s ručením za DPH usnadnil Finanční správě ČR boj proti daňovým únikům. Do konce roku 2012 mohl správce daně neplnění povinností vyplývajících ze zákona o DPH sankcionovat zrušením registrace plátce. Se změnou plátcovství *ex lege* však již konstitutivní zrušení registrace nebylo z povahy věci nadále možné. I kdyby totiž správce daně zrušil registraci plátce, který neplní své povinnosti, avšak dosahuje požadovaného obratu, stal by se takový plátce fakticky okamžitě a ze zákona plátcem znovu. **Od 1. 1. 2013 proto plátci, kterým nelze zrušit registraci k DPH, v případě porušování svých povinností zůstávají nadále plátci, avšak je jim přidělen zvláštní status „nespolehlivý plátce“.**

Důvodová zpráva výslovně uvádí, že již samotné označení subjektu za nespolehlivý a **zveřejnění této informace má sankční povahu**, neboť použitý pojem je záměrně difamující. Dalšími **sankčními důsledky získání statusu nespolehlivosti jsou nemožnost změnit zdaňovací období z měsíčního na čtvrtletní a dále pak zejména ručení příjemce zdanitelného plnění od nespolehlivého plátce za nezaplacenou daň z tohoto plnění.** Podle důvodové zprávy by mělo zavedení institutu nespolehlivého plátce efektivně potlačit a zabránit rozšíření možnosti podvodných aktivit. Toto opatření má umožnit identifikaci rizikových plátců daně, kteří zneužívají systém DPH.¹

S účinností **od 1. 7. 2017** zákon o dani z přidané hodnoty upravuje kromě institutu nespolehlivého plátce rovněž **institut nespolehlivé osoby** (§ 106aa ZDPH). Cílem jeho zavedení bylo zamezit účelovému rušení registrace nespolehlivých plátců za účelem „*očistění se*“ a opětovného návratu mezi „*spolehlivé*“ plátce DPH. Druhým cílem bylo poskytnout správci daně možnost označit statutem nespolehlivosti i jiné osoby, než jsou plátci, pokud vykazují srovnatelné společensky škodlivé jednání, tak aby v momentě vzniku plátcovství již měly označení nespolehlivého plátce.² **V tomto článku se primárně zabývám institutem nespolehlivého plátce DPH, ovšem uvedené závěry lze v zásadě aplikovat i na nespolehlivé osoby.**

1 Důvodová zpráva k zákonu č. 502/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

2 Důvodová zpráva k zákonu č. 170/2017 Sb., o změně některých zákonů v oblasti daní.

Aplikace institutu nespolehlivého plátce v praxi Finanční správy ČR

Z citované důvodové zprávy je evidentní, že označení plátce DPH za nespolehlivého bylo do zákona o DPH zavedeno jako **sankce za porušování povinností**. Méně už je však jasné, která porušení povinností (resp. porušení kterých povinností) mají být tímto způsobem sankcionována. Ze znění ust. § 106a odst. 1 ZDPH vyplývá, že **rozhodování o nespolehlivosti jednotlivých plátců závisí na interpretaci absolutně neurčitěho právního pojmu „porušení povinností závažným způsobem“**.

Podle důvodové zprávy zákonodárce úmyslně zcela ponechal výklad tohoto pojmu na výkladovém stanovisku Generálního finančního ředitelství, které je orgánem nadřazeným jednotlivým finančním úřadům, jež institut nespolehlivého plátce DPH v praxi aplikují.

Generální finanční ředitelství na svých webových stránkách zveřejnilo dokument nazvaný **Informace GFŘ k aplikaci § 106a ZDPH (nespolehlivý plátce) a souvisejících ustanovení**. K dokumentu v současné době patří i čtyři dodatky, které značně rozšířily jeho původní obsah. Informace ve znění dodatku č. 4 obsahuje taxativní výčet devíti zcela konkrétních situací (skutkových podstat), které Generální finanční ředitelství považuje za závažná porušení plnění povinností plátce DPH.³

Rozbor všech skutkových podstat by značně přesahoval rámec tohoto článku, v tomto ohledu si proto dovoluji odkázat na svou dřívější práci.⁴ Pro lepší představu zde uvedu pouze jednu ze skutkových podstat – pracovně ji lze nazvat „zajišťovací příkaz“ –, na které budu demonstrovat některé deficity právní úpravy institutu nespolehlivého plátce DPH. Tato Generálním finančním ředitelstvím formulovaná skutková podstata zní: „*Dochází k ohrožení veřejného zájmu na řádném výběru daně z přidané hodnoty, neboť plátce prováděl činnosti nebo se zapojil do obchodů, u kterých existuje odůvodněná obava, že z nich nebude uhrazena daň z přidané hodnoty, a proto správce vydal u tohoto plátce zajišťovací příkaz, který nebyl ve lhůtě uhrazen.*“ Jedná se tak o **kombinovaný platební delikt**, který sestává jednak z toho, že daňový subjekt jednal způsobem majícím za následek vydání zajišťovacího příkazu (porušení povinnosti neplatebního charakteru) a zároveň ve stanovené lhůtě neuhradil jistotu, jejíž zaplacení mu bylo zajišťovacím příkazem uloženo (porušení povinnosti platebního charakteru). Limit ohrožení veřejného zájmu v tomto případě Generální finanční ředitelství nestanovilo a není zřejmé, zda podle tvůrce instrukce má být tato skutečnost interpretována tak, že veřejný zájem je ohrožen vždy při naplnění formálních znaků, nebo zda zde existuje prostor pro správní uvážení konkrétního správce daně.

Prezentace Generálního finančního ředitelství, podle které jsou ohledně institutu nespolehlivého plátce DPH školení pracovníci Finanční správy ČR a která je rovněž zveřejněna na webových stránkách Finanční správy ČR, popisuje jednotlivá kritéria nespolehlivosti, přičemž uvedenou skutkovou podstatu prezentuje bez dalšího tak, že „*byl vydán zajišťovací příkaz (po 1. 1. 2013) na DPH a tento nebyl ve lhůtě uhrazen.*“⁵ Oproti popisu skutkové podstaty v uvedené Infor-

maci GFŘ k aplikaci § 106a ZDPH tato prezentace zcela vypouští kritérium ohrožení veřejného zájmu na řádném výběru daně. Zrovna tak je dané kritérium zcela opomenuto i v Informaci GFŘ k aplikaci institutu nespolehlivé osoby,⁶ která by měla řešit stejnou situaci jako Informace GFŘ k aplikaci § 106a ZDPH, s tím jediným rozdílem, že plátce DPH, vůči němuž byl vydán zajišťovací příkaz, v mezidobí přestal být (nespolehlivým) plátcem DPH a stal se „pouze“ nespolehlivou osobou.

Podle Informace GFŘ k aplikaci § 106a ZDPH (nespolehlivý plátce) bude **při zvažování, zda daňovému subjektu přidělit status nespolehlivého plátce, záležet na správním uvážení správce daně, neboť jednotlivé případy porušení plnění daňových povinností posoudí vždy s ohledem na osobu plátce a své dosavadní zkušenosti s tímto plátcem a rovněž při posuzování porušení plnění zákonných povinností vždy zohlední také objektivní důvody hodné zvláštního zřetele**, které vedly k nesplnění zákonných povinností plátce (např. živelné pohromy, závažné zdravotní důvody, důvody vzniku platební neschopnosti či jiné objektivní překážky, které plátcem bránily v řádném plnění daňových povinností).⁷ Domnívám se však, že tyto objektivní důvody budou v praxi aplikovány pouze zcela výjimečně. Co se týče subjektivních skutečností, nelze podle mě očekávat, že by správce daně např. přistoupil k vydání zajišťovacího příkazu (coby nejsilnějšího nástroje správy daní) a přitom se rozhodl neaplikovat institut nespolehlivého plátce DPH. Nadto podle mého názoru ze zákonného znění nelze vůbec diskreční pravomoc správce daně dovodit.

V kontextu skutkové podstaty „zajišťovací příkaz“ je třeba vzít v úvahu, že lhůta pro zaplacení částky stanovené zajišťovacím příkazem činí pouze tři pracovní dny, a v případě nebezpečí z prodlení dokonce vykonatelnost zajišťovacího příkazu znějícího na DPH předchází jeho doručení daňovému subjektu, a tedy příjemci zajišťovacího příkazu není fakticky žádná lhůta k plnění poskytnuta (viz § 168 odst. 3 daňového řádu; § 103 ZDPH). Ust. § 103 ZDPH tak zcela vylučuje možnost uhrazení zajišťovacího příkazu ve lhůtě. I kdyby v daném případě daňový subjekt splnil povinnost uloženou mu zajišťovacím příkazem ihned poté, co se o ní dozvěděl, stejně by patrně byl veden jako nespolehlivý plátce DPH. Taková právní konstrukce představuje zjevný „faul“ vůči postiženému daňovému subjektu, a jak uvádím dále, v právní úpravě institutu nespolehlivého plátce zdaleka nejde o jediný nedostatek.

3 Informace Generálního finančního ředitelství k aplikaci § 106a ZDPH (nespolehlivý plátce) a souvisejících ustanovení ze dne 19. 12. 2017, č. j. 101/13-121002-506729, ve znění dodatku č. 1, č. j. 55366/13/7001-21002-012287, dodatku č. 2, č. j. 38461/14/7001-21002-012287, dodatku č. 3, č. j. 74861/17/7100-20118-012287, a dodatku č. 4, č. j. 137801/17/7100-20118-012287.

4 Viz V. Balcar: Právní povaha institutu nespolehlivého plátce DPH, in V. Babčák a kol.: III. slovensko-české dny daňového práva. Pozitivna a negativna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Košice 2019.

5 Prezentace GFŘ ke zpřísnění podmínek pro aplikaci institutu nespolehlivé osoby ze dne 10. 9. 2014, <https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-seznam-dani/Prezentace-k-NESP-2014-07-30.pdf>.

6 Informace GFŘ k aplikaci institutu nespolehlivé osoby a související problematiky podle zák. č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 19. 6. 2017, č. j. 47 484/17/7100-20118-012287, ve znění dodatku č. 1, č. j. 59746/19/7100-20118-012287.

7 Op. cit. sub 3.

Další podobné nelogičnosti lze totiž nalézt jak v popisu ostatních skutkových podstat, tak i v právní úpravě procesní obrany proti přidělení statusu nespolehlivosti.

Možnosti procesní obrany proti označení plátce DPH za nespolehlivého

K označení plátce za nespolehlivého dochází formálně – rozhodnutím ve smyslu § 101 a násl. daňového řádu, k jehož vydání je oprávněn správce daně, kterým je v tomto případě vždy příslušný finanční úřad. S ohledem na to, jak významný zásah do práv daňového subjektu takové rozhodnutí představuje, je třeba klást zvláštní důraz na možnosti procesní obrany daňového subjektu.

Následující přehled uvádí, kolik rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH a nespolehlivosti osoby bylo vydáno v jednotlivých letech:⁸

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet vydaných rozhodnutí o NESPP	0	4	5 201	7 726	9 815	9 436	8 320
Počet vydaných rozhodnutí o NESPO	0	0	0	0	1 516	11 190	8 207

Odvolání

Má-li daňový subjekt za to, že rozhodnutí o nespolehlivosti je nesprávné nebo nezákonné, může se proti němu odvolat. Odvolací lhůta činí pouze **15 dní**, oproti obecné odvolací lhůtě je tak zkrácena na polovinu. Důvodem zkrácení je snaha o urychlení rozhodovacího procesu. Rovněž oproti obecné úpravě má odvolání proti rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH odkladný účinek, který však může být z důvodů hodných zvláštního zřetele správcem daně vyloučen.⁹

Ohledně úspěšnosti podaných odvolání lze vycházet z následujícího přehledu odvolání proti rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH řešených na Odvolacím finančním ředitelství:¹⁰

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	celkem
Počet podaných odvolání	0	4	79	142	202	178	125	730
Počet vyřízených odvolání	0	3	44	149	161	156	162	675
Počet úspěšných odvolání (rozhodnutí zrušeno, změněno nebo vráceno FÚ k autoremeduře)	0	0	3	3	9	10	25	50
Počet neúspěšných odvolání (odvolání zamítnuto)	0	3	41	146	152	146	137	625
Úspěšnost odvolání (v %)	-	0,00	6,82	2,01	5,59	5,77	15,43	7,41

8 Uvedená data mi byla poskytnuta Generálním finančním ředitelstvím. Domnívám se, že údaje o počtu rozhodnutí o nespolehlivosti osoby chybně zahrnují i případy, kdy došlo k „přeměně“ nespolehlivého plátce na nespolehlivou osobu z důvodu zrušení registrace daňového subjektu k DPH. K takové přeměně by mělo docházet ze zákona, tj. bez vydání rozhodnutí (viz § 106aa odst. 4 ZDPH).

9 T. Brandejs: Zákon o dani z přidané hodnoty: komentář, 7. vydání, Wolters Kluwer, Praha 2017, § 106a.

10 Uvedená data mi byla poskytnuta Generálním finančním ředitelstvím.

Z uvedeného přehledu je patrné, že Odvolací finanční ředitelství **naprostou většinu odvolání zamítá**. Přehled však **nezahrnuje odvolání vyřízená v rámci tzv. autoremedury**, která údajně nejsou evidována. Úspěšnost odvolání (resp. chybovost prvostupňových rozhodnutí uznaná samotnou Finanční správou ČR) tedy v této oblasti dosahovala relativně nízkých čísel, nicméně zde je třeba mít na paměti, že Odvolací finanční ředitelství není nezávislým orgánem soudního typu, ale součástí soustavy Finanční správy ČR a jako takové je podřízeno Generálnímu finančnímu ředitelství, a je proto vázáno jeho metodikami vydávanými ve formě interních normativních instrukcí. Pokud je tedy rozhodnutí finančního úřadu v souladu s metodikou (byť špatnou), nelze očekávat jeho zrušení či změnu v odvolacím řízení. Uvedená úspěšnost odvolání by se proto měla týkat pouze rozhodnutí, která byla v rozporu s již uvedenou Informací GFŘ k aplikaci § 106a ZDPH (nespolehlivý plátce).

Pro úplnost lze dodat, že do konce roku 2019 nebylo

na Odvolacím finančním ředitelství řešeno žádné odvolání proti rozhodnutí o nespolehlivosti osoby.

Obnova řízení

Proti pravomocnému rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH lze uplatnit i mimořádný opravný prostředek, kterým je návrh na povolení obnovy řízení. Obnova řízení může být rovněž nařízena jakožto dozorčí prostředek. Co se týče obecných důvodů pro obnovu řízení, z povahy věci přichází v úvahu zejména to, že vyšly najevo nové skutečnosti nebo důkazy, které nemohly být bez zavinění příjemce rozhodnutí nebo správce daně uplatněny v řízení již dříve

ve a mohly mít podstatný vliv na výrok rozhodnutí [§ 117 odst. 1 písm. a) DŘ].

Podle sdělení GFŘ **byly dosud podány pouze dva návrhy na povolení obnovy řízení** (jeden v roce 2018 a jeden v roce 2019) ve věci rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH, z nichž **ani jeden nebyl úspěšný**. Obnova řízení z moci úřední nebyla nařízena v žádném případě. Co se týče rozhodnutí o nespolehlivosti osoby, nebyl dosud

podán žádný návrh na povolení obnovy řízení ani nebyla obnova řízení nařízena z moci úřední.

Přezkum rozhodnutí podle daňového řádu

Z dozorčích prostředků je vedle nařízení obnovy řízení možný i přezkum rozhodnutí nadřízeným správcem daně. Tato možnost však podle mého názoru bude využívána pouze výjimečně. Až na zhojení případných excesů jednotlivých finančních úřadů si dovedu jeho rozsáhlejší použití představit snad jedině v případě podle § 124 daňového řádu, tedy bude-li se daňový subjekt domáhat zrušení rozhodnutí ve správním soudnictví a správce daně jej uspokojí zrušením tohoto rozhodnutí v přezkumném řízení, a to pouze v situaci přijetí přelomového judikátu, jehož závěry by bylo bez pochybností nutné aplikovat i na obdobné, dosud neukončené případy.

Podle sdělení GFR **nebylo do konce roku 2018 nařízeno žádné přezkoumání rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH ani nespolehlivosti osoby. V roce 2019 byly nařízeny dva přezkumy rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH a jeden přezkum rozhodnutí o nespolehlivosti osoby.**

Soudní přezkum rozhodnutí

Rozhodnutí Odvolacího finančního ředitelství o odvolání proti rozhodnutí o nespolehlivosti plátce je dále přezkoumatelné ve správním soudnictví, a to v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu podle § 65 a násl. zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále též jen „s. ř. s.“).

Následující přehled obsahuje údaje o počtu a úspěšnosti správních žalob a kasačních stížností ve věcech rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH:

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	celkem
Počet podaných žalob	0	0	0	12	8	17	7	44
Počet úspěšných žalob u krajských soudů	0	0	0	0	0	3	3	6
Počet neúspěšných žalob u krajských soudů	0	0	0	0	0	9	3	12
Počet úspěšných kasačních stížností ze strany FS ČR	0	0	0	0	0	0	1	1
Počet úspěšných kasačních stížností ze strany DS	0	0	0	0	0	0	2	2
Celková úspěšnost DS u soudu	0	0	0	0	0	3	4	7
Celková úspěšnost DS u soudu v %	-	-	-	0,00	0,00	17,65	57,14	38,89

Zde se již více projevuje časový efekt (rozhodnutí není vydáno ve stejném roce, kdy byla podána žaloba), a vypočtená úspěšnost za jednotlivé roky tak není přesná. Nicméně faktem je, že z celkem 44 podaných žalob bylo do konce roku 2019 rozhodnuto o 18, přičemž žalobci (plátcí DPH) byli úspěšní v 6 případech a neúspěšní ve 12 případech. Při započtení výsledku dosud vyřízených kasačních stížností je ke konci roku 2019 poměr úspěchu a neúspěchu daňových subjektů před správními soudy 7 : 11, tedy 38,89 %, s tím, že úspěšnost má rostoucí tendenci. Z uvedených dat

však zatím nelze činit žádné jednoznačné závěry, neboť bude záležet na názoru Nejvyššího správního soudu, který se dosud k většině podstatných otázek ohledně institutu nespolehlivého plátce nevyjádřil.

Lze dodat, že nebylo-li ve sledovaném období podáno žádné odvolání proti rozhodnutí o nespolehlivosti osoby (viz výše), nemohla být úspěšná ani žádná žaloba v takové věci.

Odebrání statusu nespolehlivosti

Vedle brojení proti rozhodnutí, jímž byl status nespolehlivosti daňovému subjektu přidělen, má daňový subjekt ještě další možnost, jak se difamujícího označení zbavit. Podle § 106ab odst. 1 ZDPH **mohou nespolehlivý plátce nebo nespolehlivá osoba požádat správce daně o vydání rozhodnutí, že nejsou nespolehlivými.** V případě vyhovění žádosti správce daně rozhodne, že daňový subjekt není nadále nespolehlivým plátcem, a údaj o nespolehlivosti plátce vymaže z registru nespolehlivých plátců. Podmínkou vyhovění žádosti je, že daňový subjekt po dobu jednoho roku závažným způsobem neporušuje své povinnosti vztahující se ke správě daně. Za závažná porušení povinností vůči správci daně GFR považuje tataž porušení, za která lze status nespolehlivosti přidělit.¹¹

O změnu statusu tak může daňový subjekt žádat nejdříve po uplynutí jednoho roku ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, že je nespolehlivý [§ 106ab odst. 1 písm. a) ZDPH], popř. ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, že nespolehlivým plátcem je skupina, jejíž byl daňový subjekt členem [§ 106ab odst. 1 písm. c) ZDPH], nebo ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, kterým správce daně zamítl předchozí žádost o vydání rozhodnutí, že není nespolehlivý [§ 106ab odst. 1 písm. b) ZDPH].

Správce daně o změně statusu rozhodne jedině na žádost daňového subjektu, a tedy ex officio nijak nezkoumá trvání důvodů, pro něž byl daňovému subjektu status nespolehlivosti přidělen. Žádost podaná před uplynutím jednoho roku ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, kterým mu byl status nespolehlivosti přidělen, bude patrně automaticky zamítnuta. Další žádost potom lze podat teprve po uplynutí dalšího roku, tentokrát ode dne

¹¹ Op. cit. sub 3.

právní moci rozhodnutí, kterým správce daně zamítl předchozí žádost o vydání rozhodnutí, že není nespolehlivý.

Tuto konstrukci považují za velmi nepraktickou, což lze ilustrovat na příkladu:

Správce daně oprávněně přidělil plátcí DPH status nespolehlivosti. Ten svá pochybení urychleně napravil a důvody pro jeho evidenci v seznamu nespolehlivých plátců pominuly, nicméně změnu statusu lze provést pouze na základě žádosti, již bude možné podat až po roce od právní moci rozhodnutí. Po tuto dobu bude daňový subjekt vystaven značné konkurenční nevýhodě, která ho může prakticky vyřadit z ekonomického života. Po roce daňový subjekt požádá o změnu statusu, avšak dobu špatně spočítá. Namísto po roce od právní moci rozhodnutí podá žádost již po roce od jeho doručení (popř. od data uvedeného na rozhodnutí). Podle dikce ust. § 106ab odst. 1 písm. a) ZDPH správci daně nezbuďte než tuto žádost zamítnout, přičemž od právní moci tohoto rozhodnutí začne zcela absurdně běžet nová roční doba, po kterou nelze úspěšně žádat změnu statusu [srov. § 106ab odst. 1 písm. b) ZDPH]. Namísto toho, aby daňový subjekt mohl po několika dnech (až skutečně uplyne jeden rok od právní moci původního rozhodnutí) znovu požádat o změnu statusu, je v důsledku zcela marginálního pochybení a bez jakéhokoliv opodstatnění vyřazen z ekonomického života na další rok.

I při pominutí této absurdity **považují roční dobu za příliš dlouhou** (zejména v kontextu s problematickým vymezením předpokladů aplikace institutu nespolehlivého plátce) a pro nespolehlivého plátce DPH likvidační. Snaha zákonodárce (resp. Ministerstva financí – jakožto předkladate-

ně statusu podle ust. § 106ab ZDPH, připraví se mimo jiné o možnost domáhat se náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím ve smyslu zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, neboť nedojde k naplnění podmínky zrušení nezákonného rozhodnutí.

Praktické problémy při obraně proti statusu nespolehlivosti – skutková podstata „zajišťovací příkaz“

Vrátím-li se ke skutkové podstatě „zajišťovací příkaz“, lze si povšimnout další kuriozity. Ona skutková podstata totiž nijak nereflektuje skutečnost, zda zajišťovací příkaz nabyl právní moci. Ačkoliv podle statistik není pravděpodobné, že by byl zajišťovací příkaz v rámci odvolacího řízení zrušen,¹² stalo-li by se tak, mohla by nastat situace, kdy byl status nespolehlivosti plátcí DPH přidělen, přičemž následně rozhodnutí o zrušení zajišťovacího příkazu by na status nespolehlivosti již bez dalšího patrně nemělo žádný vliv. Daňový subjekt by se tak pravděpodobně musel výmazu ze seznamu nespolehlivých plátců aktivně domáhat odvoláním proti rozhodnutí o nespolehlivosti, popř. návrhem na obnovu řízení.

V praxi se nezřídká stává, že pro nezákonnost je zrušen již pravomocný zajišťovací příkaz, a to v rámci správního soudnictví – viz následující přehledná tabulka úspěšnosti správních žalob (se zohledněním výsledku kasačních stížností) ve věci zajišťovacích příkazů:¹³

Soudní řízení – „konečný výsledek“ – rok dle podání žaloby

Rok	Počet podaných	Zamítá se	Ruší se	Zastavuje se/ Odmítá se	Dosud nerozhodnuto
2010	4	2	1	1	0
2011	0	0	0	0	0
2012	17	16	0	1	0
2013	19	16	2	1	0
2014	20	13	6	1	0
2015	39	20	17	1	1
2016	52	18	17	4	13
2017	64	19	13	7	25
2018	53	7	2	6	38
2019	17	0	0	0	17
Celkem	285	111	58	22	94

le návrhu zákona) o trvalé „odklizení“ nespolehlivých subjektů z podnikatelského prostředí (v praxi Finanční správy ČR se ujal neoficiální výraz „nahnání bílých koňů do ohrady“) je zde evidentní.

Proti rozhodnutí správce daně o zamítnutí žádosti o změnu statusu se lze rovněž bránit opravnými prostředky, zejména odvoláním. To však na rozdíl od odvolání proti rozhodnutí, kterým byl status nespolehlivosti přidělen, nemá odkladný účinek.

Je třeba mít rovněž na paměti, že **rozhodne-li se daňový subjekt nebrojit proti rozhodnutí o přidělení statusu nespolehlivosti, a namísto toho uplatní své námítky v řízení o změ-**

Otázkou tedy je, co se stane se statusem nespolehlivosti daňového subjektu, bude-li pravomocný zajišťovací příkaz pro nezákonnost zrušen, resp. konstatuje-li soud, že vůbec neměl být vydán. V takovém případě by logicky mělo dojít i k zániku statusu nespolehlivosti (a to dokonce s účin-

¹² V letech 2013-2016 byl z celkem 1 945 odvoláním napadených zajišťovacích příkazů zrušen pouze jeden. V roce 2017 bylo z celkem 622 odvoláním napadených zajišťovacích příkazů zrušeno 19 (viz Analýza zajišťovacích příkazů vydávaných Finanční správou ČR, ze dne 31. 8. 2017, provedená Generálním finančním ředitelstvím).

¹³ Uvedená data mi byla poskytnuta Generálním finančním ředitelstvím.

ky *ex tunc*). Jelikož byl zajišťovací příkaz od počátku nezákonný, muselo být nezákonné i rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH, které bylo vydáno pouze na základě nesplnění povinnosti uložené tímto zajišťovacím příkazem. **Jenomže právní úprava nic takového nepředpokládá.** V praxi tak daňovému subjektu patrně status nespolehlivosti zůstane.

Daňový subjekt může samozřejmě odvoláním napadnout vedle zajišťovacího příkazu i rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH. Tato dvě řízení však probíhají nezávisle. Z časového hlediska tedy často nebude možné v odvolání proti rozhodnutí o nespolehlivosti plátce uplatnit argument, že zajišťovací příkaz byl zrušen, a to jednoduše proto, že do konce odvolací lhůty zrušen nebude.

Podobný problém existuje i v soudním řízení o zrušení rozhodnutí správce daně (resp. rozhodnutí odvolacího orgánu). Správní soud bude zpravidla rozhodovat o zajišťovacím příkazu dříve než o rozhodnutí o nespolehlivosti, a to z důvodu existence třicetidenní lhůty pro rozhodnutí o odvolání proti zajišťovacímu příkazu (srov. § 168 odst. 1 daňového řádu).¹⁴ V případě, že soud zajišťovací příkaz zruší, bude daňový subjekt v některých případech moci (z časového hlediska) toto rozhodnutí reflektovat v žalobě proti rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH, avšak podle § 75 odst. 1 s. ř. s. správní soud při přezkoumání rozhodnutí vychází ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu, tj. v době, kdy pravděpodobně ještě zajišťovací příkaz zrušen nebyl.

Soudce Nejvyššího správního soudu Zdeněk Kühn ve svém komentáři k soudnímu řádu správnímu vysvětlil, že soud nepokračuje ve správním řízení ve „třetí instanci“, nýbrž jen kontroluje, zda je rozhodnutí správního orgánu v souladu s právem a zda správní orgán v souladu s právními předpisy správně zjistil skutkové okolnosti relevantní pro rozhodnutí. Proměny skutkového nebo právního stavu poté, co žalovaný správní orgán vydal soudem přezkoumané rozhodnutí, nemohou mít zásadně vliv na výsledek soudního přezkumu.¹⁵ Pro správní soud by tak nemělo být pozdější zrušení zajišťovacího příkazu relevantní. Jsem však přesvědčen, že v tomto případě by měl správní soud dovést výjimku z uvedeného pravidla a pozdější zrušení zajišťovacího příkazu zohlednit.

Koneckonců i zde hraje svou roli skutečnost, že všechny skutkové podstaty „spáchání“ porušení povinnosti při správě daně závažným způsobem jsou uvedeny pouze v interní normativní instrukci GFŘ, která je pro soud zcela nezávazná. **Soud by tedy správně měl hodnotit pouze to, zda došlo k naplnění neurčitěho právního pojmu „porušení povinností závažným způsobem“, zcela bez ohledu na znění metodiky Finanční správy ČR a v ní obsažené skutkové podstaty,¹⁶ a tedy i bez ohledu na vydání zajišťovacího příkazu, ať už zákonného, či nikoliv.**

Z výše uvedeného tedy podle mého názoru vyplývá, že **pro daňový subjekt bude v případě zrušení zajišťovacího příkazu správním soudem patrně nejefektivnější využít návrhu na povolení obnovy řízení.** Nicméně z pohledu akademika i toto řešení považuji za „nouzové“, neboť zbytečně

a neprakticky nutí daňové subjekty využívat mimořádných opravných prostředků, a zatěžuje tak nejen je, ale ve výsledku i orgány daňové správy. Nezbyvá než dodat, že v souladu se základními zásadami správy daní by měla být v takovém případě obnova řízení nařízena *ex officio*, na základě shora uvedených statistik je však zjevné, že v praxi se tak neděje.

Domnívám se, že institutu nespolehlivého plátce by v tomto ohledu **prospěla legislativní změna** spočívající v tom, že by správce daně z úřední povinnosti zjišťoval trvání důvodů pro přidělení statusu nespolehlivosti, popř. v tom, že by daňový subjekt mohl o změnu statusu žádat bez omezení – a to i za cenu zvýšení administrativní zátěže správce daně. Podle mého přesvědčení by obecně mělo platit, že je-li v rámci vrchnostenského vztahu správce daně – daňový subjekt aplikováno represivní opatření, kterým rozhodnutí o nespolehlivosti plátce podle mého názoru je, není přijatelné, aby takto postiženému subjektu byla odnímána možnost nápravy pouze z důvodu přílišné náročnosti administrace takového opatření pro správce daně.

Uplatnitelné námitky

Opustím-li nyní skutkovou podstatu „zajišťovací příkaz“, dostávám se k zásadní otázce, která zní: **Jaké námitky lze obecně uplatňovat při obraně proti přidělení statusu nespolehlivosti?**

Výše jsem příkladmo uvedl několik případů deficitů úpravy institutu nespolehlivého plátce DPH, přičemž všechny vyvěrají z jediné skutečnosti. Jde o nedostatečné vymezení předpokladů aplikace tohoto institutu v právní úpravě a potažmo i nekvalitní vymezení těchto předpokladů v metodice Finanční správy ČR. Samotná právní úprava je totiž co do vytyčení předpokladů přidělení statusu nespolehlivosti daňovému subjektu velmi strohá, když podle ní rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH závisí pouze na výkladu neurčitěho právního pojmu „*porušení povinností závažným způsobem*“, přičemž zákon (ani jakýkoliv jiný právní předpis) neposkytuje k jeho interpretaci žádné vodítko. **Jednotlivé skutkové podstaty jsou rozepsány pouze v metodice GFŘ, která má formu interní normativní instrukce (vnitřního předpisu). Jedná se tak o oficiální (či též interní nebo služebně závazný) výklad, který je závazný pouze uvnitř struktury Finanční správy ČR, avšak navenek nemá žádné účinky.**¹⁷

Pokud by byly jednotlivé skutkové podstaty obsaženy přímo v zákoně, zavazovaly by i subjekty vně struktury orgánů Finanční správy ČR včetně soudů. V současné podobě však celé vymezení jednotlivých skutkových podstat není ničím jiným než názorem GFŘ, přičemž nikdo jiný tento

14 Samozřejmě však není vyloučeno ani užití kasační stížnosti, jakožto mimořádného opravného prostředku ve správním soudnictví, která může časovou souslednost jednotlivých úkonů změnit.

15 Z. Kühn: Soudní řád správní: komentář, Wolters Kluwer, Praha 2019, § 75.

16 Resp. soud by měl text instrukce reflektovat pouze v tom smyslu, že se jedná o formalizovanou ustálenou správní praxi, a tedy by se od ní neměl odchýlit v neprospěch daňového subjektu.

17 Srov. např. V. Veverka, J. Boguszak, J. Čapek: Základy teorie práva a právní filozofie, Codex, Praha 1996, str. 149.

názor nemusí sdílet. Prakticky „závazný“ výklad uvedeného neurčitěho právního pojmu mohou poskytovat pouze soudy, v tomto případě zejména Nejvyšší správní soud.

Byla-li by konkrétní skutková podstata – např. „*Dochází k ohrožení veřejného zájmu na řádném výběru daně z přidané hodnoty, neboť plátce prováděl činnosti nebo se zapojil do obchodů, u kterých existuje odůvodněná obava, že z nich nebude uhrazena daň z přidané hodnoty, a proto správce vydal u tohoto plátce zajišťovací příkaz, který nebyl ve lhůtě uhrazen*“ obsažena v zákoně, správní soud by se při přezkumu rozhodnutí zabýval tím, zda byl její obsah naplněn, tedy v tomto případě, zda byl skutečně vydán zajišťovací příkaz, zda nebyl uhrazen a zda v důsledku toho došlo k ohrožení veřejného zájmu. Je-li ovšem tatáž skutková podstata obsažena pouze v metodice Finanční správy ČR, je z pohledu soudu zcela irelevantní. Správní soud se musí při přezkumu rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH zabývat „pouze“ tím, zda neuhrazení částky podle zajišťovacího příkazu představuje „*porušení povinností při správě daní závažným způsobem*“, a to vždy s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem daného případu. Tedy by soud měl automaticky zohlednit např. i to, že došlo k pozdějšímu zrušení zajišťovacího příkazu, a tuto skutečnost promítnout do závěru, že v daném případě předpoklad pro aplikaci institutu nespolehlivého plátce DPH nebyl dán. Soud musí svůj závěr samozřejmě i řádně odůvodnit. Podle mého názoru v tomto ohledu v žádném případě nestačí, uvede-li bez dalšího, že jde o naplnění uvedeného neurčitěho pojmu, neboť jsou naplněny znaky skutkové podstaty uvedené v metodice Finanční správy ČR, což ostatně platí i pro odůvodnění rozhodnutí správce daně.

Za klíčový moment považuji již samotné zdůvodnění platného znění právní úpravy institutu nespolehlivého plátce. Podle důvodové zprávy¹⁸ má být výklad pojmu nespolehlivý plátce, jakož i usměrňování výkladové praxe prováděno výkladovými stanovisky GFŘ, neboť tento způsob sjednocování výkladových podmínek umožňuje operativní reakci na poznatky z praxe. GFŘ má využívat výkladové stanovisko ke sjednocování rozhodovací praxe správců daně tak, aby výklad daného pojmu byl jednotný. Zcela nepochopitelným shledávám zdůvodnění „vyřešení“ ústavněprávního deficitu přijatého znění, neboť Ministerstvo financí (coby předkladatel návrhu zákona) v důvodové zprávě dále uvedlo, že z hlediska právního státu se jeví jako nevhodné a možná i protiústavní doplňování znaků nespolehlivého plátce formou podzákoného právního předpisu. Podle důvodové zprávy se Ministerstvo financí touto formou snažilo o nalezení

ústavně konformního řešení, které bude posilovat právní jistotu plátců daně. Jinými slovy, Ministerstvo financí a posléze i sám zákonodárce, vědomi si možné neústavnosti úpravy konkrétních skutkových podstat nespolehlivosti daňového subjektu formou vyhlášky, problém „vyřešili“ tak, že úpravu ponechali co do obsahu stejnou, pouze namísto toho, aby byla zachycena ve vyhlášce ministerstva (právním předpisu), má formu vnitřního předpisu, který nemá žádné účinky navenek. Domnívám se, že přijaté řešení onen ústavní deficit právní úpravy neodstranilo, ale právě naopak jej prohloubilo. Ať již by měla být podle názoru Ministerstva financí neústavnost úpravy formou vyhlášky způsobena čímkoliv,¹⁹ problém nepochybně přetrvává i při úpravě formou vnitřního předpisu, a nadto zákonodárce touto konstrukcí vytvořil i problémy nové.

Odpověď na shora položenou otázku, jaké námitky lze obecně uplatňovat při obraně proti přidělení statusu nespolehlivosti, je proto podle mého názoru třeba hledat primárně v ústavněprávní rovině. Z ústavněprávního hlediska jsou podstatné zejména dva aspekty současné právní úpravy institutu nespolehlivého plátce, které spolu úzce souvisejí. Prvním z nich je **otázka kompetence správních orgánů k normotvorbě** a druhým **otázka, zda na danou situaci nedopadá některá z ústavních výhrad zákona.**

Co se týče kompetence správních orgánů k normotvorbě, lze uvést následující: Hlavní výhoda přijaté podoby právní úpravy, tedy vyšší flexibilita a možnost operativní reakce na poznatky z praxe, je právě tím, co naráží na mantinely ústavního práva. Legislativní proces, ať už se týká zákonů, či jiných právních předpisů, se řídí jasnými a relativně přísnými zákonnými, resp. ústavními, pravidly, jejichž smyslem je nejen dodržování principů vlastních demokratickému právnímu státu, ale která přispívají i k udržování určité míry obsahové kvality právních předpisů. Legislativní normy se však nevztahují na vydávání vnitřních předpisů správních orgánů. Proces jejich vydávání není upraven žádnými právními normami, nýbrž nanejvýše opět jen vnitřními předpisy, a to v různých resortech různě.²⁰ V případě Finanční správy ČR tyto vnitřní předpisy nejsou zveřejněny a GFŘ mi je odmítlo poskytnout i na žádost o informace. Totéž potom platí i pro změnu (novelizaci) vnitřních předpisů. GFŘ může *de facto* libovolně a svévolně měnit obsah interní normativní instrukce. V daném případě k tomu dochází formou vydávání dodatků. Informace GFŘ k aplikaci § 106a ZDPH (nespolehlivý plátce) a souvisejících ustanovení byla dosud takto „novelizována“ čtyřikrát, přičemž jedním z dodatků byla mj. u jedné ze skutkových podstat snížena hranice výše kumulovaného nedoplatku jakožto předpokladu pro rozhodnutí o nespolehlivosti plátce z částky 10 milionů Kč na 500 tisíc Kč. Mohlo-li však GFŘ bez dalšího takto podstatně rozšířit interpretaci pojmu „*porušení povinností závažným způsobem*“, teoreticky mu v budoucnu nic nebrání v zájmu boje s daňovými úniky a vyššího inkasa (vzato *ad absurdum*) tuto částku svévolně snížit třeba i na 1 Kč.

Exekutivní novotvorbu na ústavní úrovni upravuje čl. 78 Ústavy, podle něhož je k provedení zákona a v jeho mezích

18 Důvodová zpráva k zákonu č. 502/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

19 Ministerstvo financí mi v odpovědi na žádost o informace a v následném rozhodnutí o rozkladu sdělilo, že informace (z jakého důvodu se jeví jako nevhodné a možná i protiústavní doplňování znaků nespolehlivého plátce formou podzákoného právního předpisu) neexistuje, resp. že nebyla formálně zaujata na žádném nosiči, stejně jako neexistuje informace o tom, jaká úvaha vedla Ministerstvo financí k závěru, že doplňování znaků nespolehlivého plátce formou výkladových stanovisek GFŘ (vnitřních předpisů Finanční správy ČR) je vhodnější a z hlediska právního státu méně problematické.

20 Op. cit. sub 17, str. 73-74.

vláda oprávněna vydávat nařízení, a dále čl. 79 odst. 3 Ústavy, podle něhož mohou ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny. Rozdíl mezi pravomocí vlády a správních orgánů k provádění normotvorby tedy spočívá zejména v tom, že správní orgány (na rozdíl od vlády) potřebují v každém konkrétním případě k vydání právního předpisu výslovné zákonné zmocnění.²¹

Domnívám se, že argumentačně se lze v tomto ohledu opřít např. o plenární náleží Ústavního soudu **sp. zn. Pl. ÚS 23/02**, v němž se Ústavní soud vyjádřil k „*institutu smluvní rodiny*“. Ústavní soud zde shledal, že v rozporu s čl. 79 odst. 3 Ústavy je několik ustanovení zák. č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, a to z důvodu, že představují nepřipustnou delegaci normotvorby na orgán moci výkonné. Konkrétně Ústavní soud uvedl, že ministerstvo bylo zmocněno úpravou něčeho, pro co samotný zákon nestanoví žádné meze, co sám vůbec neupravuje. Nejednalo by se tedy o provedení zákona, ale o jeho doplnění, neboť prováděcí předpis by musel neurčitý právní pojem (institut smluvní rodiny) přesně vymezit. Chyběla tedy příslušná zákonná úprava, kterou by měla ministerská vyhláška provést. Zákon svou stručností a neurčitostí nedal nutný základní rámec pro zmíněný podzákonný předpis.

Ústavní soud v tomto rozhodnutí vysvětlil, že pro zabezpečení efektivního výkonu veřejné správy je možné a vhodné ponechat úpravu podrobností podzákonnému právnímu předpisu, který lze operativněji měnit. Proto i ústavní pořádek České republiky dovoluje zákonodárci, aby za určitých podmínek zmocnil výkonné orgány k vydávání podzákonných právních předpisů. Zmocnění ovšem musí být výslovné a obsah podzákonného předpisu musí být v souladu se zákonem, který provádí, musí tedy být vydán na jeho základě a v jeho mezích. Pokud však parlament rezignuje na stanovení příslušného rámce a blanketně zmocní exekutivu k tomu, aby stanovila, co je právo, jaká jsou práva a povinnosti osob nebo jaké jsou pravomoci a povinnosti správních úřadů, pak porušuje zásadu omezené delegace normotvorby, a porušuje tak i principy dělby moci, stanovené mj. v čl. 2 odst. 1 Ústavy. Omezení delegace normotvorby je jedním z tradičních a klíčových aspektů dělby moci a systému brzd a vzájemných vyvážení, na nichž je postaven i ústavní pořádek České republiky. Zákonodárce v systému dělby moci zásadně nemůže přenést svou pravomoc na jiný subjekt.²²

Platí-li ovšem výše uvedený závěr Ústavního soudu pro odvozenou novotvorbu (vydávání právních předpisů), potom podle mého názoru nutně musí tím spíše platit i pro vydávání vnitřních předpisů. **Ust. § 106a ZDPH upravující institut nespolehlivého plátce by tak mělo být rovněž shledáno neústavním pro rozpor s čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 1 Ústavy (případně též s čl. 79 odst. 3 Ústavy, ovšem dané ustanovení hovoří pouze o vydávání právních předpisů, přičemž delegaci normotvorby na vnitřní předpisy Ústava vůbec nepředpokládá).**

Důsledkem neústavního přenesení normotvorby na správní orgán je potom mj. i nízká kvalita obsahu Informace GFŘ k aplikaci § 106a ZDPH (nespolehlivý plátce) a souvisejících ustanovení, která v tomto případě fakticky suplují funkci právního předpisu. Sekci metodiky a výkonu daní GFŘ, která vydala dané výkladové stanovisko, totiž nepřislouží vydávat právní předpisy a není k tomu ani vybavena.

Co se týče ústavních výhrad zákona, důležitá otázka, která není dosud jednoznačně vyřešena, zní: **Jaká je právní povaha institutu nespolehlivého plátce? Osobně se přikláním k tomu, že jde o sankci, a možná dokonce o sankci trestní povahy.**²³ V takovém případě by byla právní úprava institutu nespolehlivého plátce v rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege certa* (srov. čl. 39 LZPS) a nadto by bylo možné argumentovat porušením zásady *ne bis in idem* (srov. čl. 40 odst. 5 LZPS), neboť přinejmenším některé skutkové podstaty nespolehlivosti plátce DPH zjevně spočívají ve spáchání platebního deliktu, který je sankcionován jinými prostředky daňového práva (typicky penále, úrok z prodlení, různé pokuty).

I kdyby však přidělení statusu nespolehlivosti představovalo sankci netrestní povahy, protiústavnost ust. § 106a ZDPH by bylo možné dovodit z obecnějšího ust. čl. 2 odst. 2 LZPS (*Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví*), které je základní pojistkou proti výkonu libovůle ze strany veřejné moci vůči osobám a lze na něj nahlížet i jako na pojistku dělby moci, či z obdobného ust. čl. 2 odst. 3 Ústavy. Z těchto ustanovení vyplývá, že žádný orgán veřejné moci se nesmí pohybovat mimo meze, které mu jsou ústavním pořádkem, resp. zákony, vymezeny. Takový princip je třeba chápat jako esenciální náležitost demokratického právního státu, v němž má každá osoba právo být chráněna před zákonem nezávanou, a proto nepředvídatelnou veřejnou mocí. Veškerá exekutiva musí mít zákonem stanoveny meze pro svou normotvorbu a následně i aplikační činnost, aby ta mohla být považována za ústavně konformní a nelibovolný výkon moci.²⁴

Podle mého názoru potom současná právní úprava institutu nespolehlivého plátce odporuje i ust. čl. 4 odst. 2 LZPS ve spojení s čl. 10 odst. 1 a čl. 26 odst. 1 LZPS. Ust. čl. 4 odst. 2 LZPS (*Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod upraveny pouze zákonem*) obsahuje požadavek zákonného základu pro možné omezení základního práva. Jeho důvodem je znemožnit moci výkonné realizaci vlastních představ o tom, jak a do jaké míry lze omezit základní práva. Tím, že toto oprávnění bylo uděleno demokraticky legitimovanému parlamentu, má být zajištěno, že k omezení základních práv dojde až po demokratickém diskursu.²⁵ V přípa-

21 L. Bahýľová, J. Filip, P. Molek, M. Podhrázký, V. Šimíček, L. Vyhnaněk: Ústava České republiky: komentář, Linde, Praha 2010, str. 916.

22 Nález Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 23/02 (476/2004 Sb.).

23 K tomu bližší viz op. cit. sub 4, str. 43-58.

24 E. Wagnerová, V. Šimíček, T. Langášek, I. Pospíšil: Listina základních práv a svobod: komentář, Wolters Kluwer, Praha 2012, str. 86-90.

25 Tamtéž, str. 127-130.

dě institutu nespolehlivého plátce přitom zcela nepochybně dochází přinejmenším k omezení práva na ochranu dobrého jména (čl. 10 odst. 1 LZPS) a práva podnikat (čl. 26 odst. 1 LZPS). Proto jsem přesvědčen, že současná právní úprava se přiči zejména této výhradě zákona.

Judikatura v dané oblasti zatím není příliš bohatá, čítá jednotky rozhodnutí krajských soudů, jejichž závěry jsou často protichůdné (soudy se neshodují zejména v právní povaze institutu nespolehlivého plátce DPH), nicméně **ve většině případů soudy neuznaly argumentaci žalobců ohledně porušení zásady zákazu dvojího trestání téhož, zásady, že pouze zákon stanoví, které jednání je trestným činem, ani neshledaly problematickým obsažení skutkových podstat pouze v metodice GFŘ.²⁶ Osobně jsem však přesvědčen, že tyto závěry prvostupňových soudů jsou nesprávné a měly by být revidovány na úrovni Nejvyššího správního soudu, popř. by mělo dojít ke zrušení § 106a ZDPH Ústavním soudem.**

Závěr

Je-li plátce DPH označen rozhodnutím správce daně za nespolehlivého, není jeho postavení při obraně proti tomuto statusu jednoduché. Existují sice různé způsoby procesní obrany, avšak žádný z nich podle mého názoru nelze označit za dostatečně efektivní. Z opravných prostředků podle daňového řádu se v praxi používá v podstatě pouze odvolání, jehož úspěšnost je však poměrně nízká (celkem 7,41 %). Od zavedení institutu nespolehlivého plátce DPH (2013) až do konce roku 2019 byly podány pouze dva návrhy na povolení obnovy řízení, přičemž ani jeden z nich nebyl úspěšný. Co se týče dozorčích prostředků, **přezkum rozhodnutí ve věcech nespolehlivosti plátce DPH byl dosud nařízen pouze ve dvou případech a obnova řízení nebyla z moci úřední nařízena nikdy.** Podle mého názoru by přitom v souladu se základními zásadami správy daní měla být právě obnova řízení v určitých případech popsanych v článku *ex officio* nařizována.

K soudnímu přezkumu rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH (resp. rozhodnutí o odvolání proti němu) lze uvést, že do konce roku 2019 bylo podáno celkem 44 správních žalob, přičemž dosud bylo rozhodnuto pouze o 18 z nich, a to poměrem (při započítání výsledků kasačních stížností) 7 : 11 ve prospěch správců daně. **Úspěšnost daňových subjektů v rámci soudního přezkumu tedy činí 38,89 %, avšak tento údaj není prozatím z důvodu nízkého počtu rozhodnutí příliš relevantní.** Navíc se otázkou nespolehlivosti plátce DPH dosud *de facto* nezabýval Nejvyšší správní soud, a **dosavadní judikatura tak není sjednocena** – ba právě naopak je často proti-

chůdná, neboť téměř každý prvostupňový správní soud má na daný institut jiný názor. Bude proto nanejvýš zajímavé sledovat, jak se k uvedené problematice Nejvyšší správní soud postaví.

Vedle brojení proti rozhodnutí o nespolehlivosti se může postižený plátce DPH domáhat odebrání statusu nespolehlivosti **i postupem podle § 106ab odst. 1 ZDPH. Daný postup však považuji za krajně nepraktický,** neboť o změnu statusu může plátce žádat až po roce od právní moci rozhodnutí o jeho nespolehlivosti. Navíc se v daném postupu ukrývá „nášlapná mina“ spočívající v tom, že je-li žádost podána dříve, bude patrně zamítnuta a plátce DPH bude evidován jako nespolehlivý přinejmenším další rok. Nadto je třeba mít na paměti, že ani úspěch návrhu na změnu statusu nezaloží daňovému subjektu právo na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Ohledně uplatňovaných námitek v rámci obrany proti rozhodnutí o nespolehlivosti plátce DPH lze doporučit, aby se týkaly zejména rozporu právní úpravy daného institutu s ústavním právem. Argumentace by měla být v zásadě založena na tom, že zákonné vymezení předpokladů vydání rozhodnutí o nespolehlivosti je natolik vágní, že způsobuje neústavnost celého institutu nespolehlivého plátce DPH. Ust. § 106a ZDPH se totiž zakládá na absolutně neurčitým právním pojmu „*porušení povinností závažným způsobem*“, jenž je konkretizován pouze metodikou GFŘ, která byla vydána ve formě interní normativní instrukce – není tedy právním předpisem, ačkoliv fakticky jeho funkci supljuje. Právě tato konstrukce podle mého názoru překračuje mantinely ústavního práva, a to zejména s ohledem na kompetence správních orgánů k normotvorbě a na zde uvedené ústavní výhrady zákona. Ačkoliv větší část dosavadní judikatury na obdobnou (resp. fragmentární) argumentaci odmítá přistoupit, věřím, že Nejvyšší správní soud, popř. Ústavní soud, zavedenou praxi změní, bude-li mít příležitost rozhodovat o komplexně vyargumentované kasační stížnosti, potažmo ústavní stížnosti.²⁷ ❖

C. H. BECK DOPORUČUJE

Sprinz • Jirmásek • Řeháček
Vrba • Zoubek a kol.

Insolvenční zákon Komentář

2019, vázané s přebalem, 1 248 stran
cena 2 590 Kč, obj. číslo EVK9

Objednávejte na www.beck.cz

inzerce

26 Srov. např. rozsudek KS v Brně ze dne 26. 9. 2017, č. j. 29 Af 66/2016-36; rozsudek KS v Plzni ze dne 13. 12. 2017, č. j. 30 Af 63/2016-48; rozsudek KS v Brně ze dne 28. 2. 2018, č. j. 30 Af 21/2016-39; rozsudek KS v Brně ze dne 31. 5. 2018, č. j. 30 Af 79/2016-63; nebo rozsudek KS v Ostravě ze dne 24. 10. 2018, č. j. 22 Af 152/2017-36. K rozboru jednotlivých rozhodnutí viz op. cit. sub 4, str. 43-58.

27 Tento text byl zpracován v rámci projektu studentského vědeckého výzkumu „Fiskální odpovědnost státu“ realizovaného na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, MUNI/A/1392/2019.

Nejvyšší soud:

K platnosti ujednání stran vážícího vznik práva na smluvní pokutu

Ujednání stran, které vznik práva na smluvní pokutu váže kromě porušení povinnosti na další právní skutečnost, kterou je odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení povinnosti dlužníkem, není zakázáno. Jde o ujednání o smluvní pokutě ve smyslu § 2048 o. z.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 23 Cdo 1192/2019

K věci:

Soud prvního stupně uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni 6 984,39 Kč se zákonným úrokem z prodlení ve výroku blíže specifikovaným a s náklady spojenými s uplatněním pohledávky ve výši 2 400 Kč (výrok I.), zamítl žalobu co do částky 52 000 Kč a do nákladů spojených s uplatněním pohledávky ve výši 1 200 Kč a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky.

V projednávané věci se žalobkyně domáhala zaplacení částky 6 884,39 Kč s příslušenstvím představující dluh za odebranou elektřinu pro potřeby podnikání na základě smlouvy o sdružených službách dodávky elektřiny ze dne 7. 2. 2015 (dále jen „smlouva“), částky 100 Kč představující smluvní pokutu za prodlení se zaplacením fakturované částky za odebranou elektřinu, částky 52 000 Kč představující smluvní poplatek z důvodu odstoupení od smlouvy ze strany žalobkyně dne 21. 1. 2016 pro opakované neplnění platebních povinností žalovanou, a dále zaplacení nákladů spojených s uplatněním těchto pohledávek.

Podle skutkových zjištění soudu prvního stupně žalobkyně a žalovaná uzavřely smlouvu, na základě které žalovaná od žalobkyně v rámci své podnikatelské činnosti odebírala elektřinu v odběrném místě. **Součástí smlouvy bylo mj. ujednání, dle kterého v případě, že žalobkyně v souladu s energetickým zákonem od smlouvy oprávněně odstoupí z důvodu opakovaného porušení platebních povinností souvisejících s dodávkou ze strany žalované, je žalobkyně oprávněna účtovat žalované smluvní pokutu zahrnující též případnou náhradu škody vzniklé žalobkyni neodebráním nasmlouvané elektřiny ve výši 400 Kč pro domácnost a 2 000 Kč pro kategorii podnikatel, a to za každý kalendářní měsíc i jeho část následující po dni ukončení dodávky od žalobkyně do konce doby trvání smlouvy (vč. případné prolongace).** Žalobkyně svůj závazek ze smlouvy plnila, žalovaná však řádně a včas neuhradila žalobkyni cenu odebrané elektřiny za období od 10. 9. 2015 do 6. 1. 2016 ve výši 6 884,39 Kč, splatnou dne 10. 2. 2016, a dostala se do prodlení. Žalobkyně dále žalované dle ujednání ve smlouvě vyúčtovala smluvní pokutu ve výši 100 Kč za prodlení s platbou delší 10 dní. Žalobkyně

od smlouvy dne 21. 1. 2016 odstoupila pro opakované porušení platebních povinností žalované vyplývajících ze smlouvy. Žalobkyně žalované posléze dne 29. 2. 2016 vyúčtovala smluvní pokutu ve výši 52 000 Kč, kdy až z upomínky žalobkyně vyplývá, že tato smluvní pokuta byla vyúčtována z důvodu odstoupení žalobkyně od smlouvy pro porušování platebních povinností žalované dle ujednání ve smlouvě.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žaloba je důvodná v části týkající se žalobkyni uplatněného nároku na zaplacení částky 6 884,39 Kč se zákonným úrokem z prodlení, a dále nároku na zaplacení smluvní pokuty ve výši 100 Kč. Žalobě rovněž vyhověl v části minimální výše nákladů spojených s vymáháním každé z těchto dvou pohledávek. Důvodnou ji však neshledal co do nároku na zaplacení částky 52 000 Kč s příslušenstvím, kterou žalobkyně požaduje po žalované uhradit jako smluvní pokutu dle smlouvy a vyúčtování smluvní pokuty. Tento nárok žalobkyně považoval soud prvního stupně za neurčitý a dále dodal, že dle nyní platné právní úpravy – ust. § 2048 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), lze smluvní pokutu sjednat pro případ porušení smluvené povinnosti, přičemž v projednávané věci byla smluvní pokuta vázána na odstoupení žalobkyně od smlouvy, tedy na výkon práva, nikoliv na porušení smluvní povinnosti, byť k odstoupení od smlouvy došlo v důsledku porušení smluvních povinností žalované. Současně uvedl, že ujednání ve smlouvě, o které žalobkyně předmětný nárok opírá, se zjevně přičí dobrým mravům, a bylo by jej proto nutné rovněž shledat absolutně neplatným.

K odvolání žalobkyně odvolací soud rozsudkem v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Odvolací soud se ztotožnil s dílčím závěrem soudu prvního stupně ohledně **absolutní neplatnosti předmětného ujednání o smluvní pokutě**. Při právním posouzení nároku žalobkyně přitom vycházel z ustálené judikatury Nejvyššího soudu, dopadající dle jeho názoru na souzený případ, když hmotněprávní úprava smluvní pokuty dle zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“), je stejná jako podle nyní platného o. z. Uvedl v této souvislosti, že Nejvyšší soud opakovaně zdůraznil, že **povinnost zaplatit smluvní pokutu podmíněnou nejen porušením smluvní povinnosti jednou stranou,**

ale i následným odstoupením od smlouvy, je ujednáním odpovídajícím ust. § 544 obč. zák. č. 40/1964 Sb. (nyní platnému ust. § 2048 o. z.), upravujícím institut smluvní pokuty. Odstoupení od smlouvy, ať už ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků, nepředstavuje porušení smluvní povinnosti, na něž by mohla být rádně navázána povinnost zaplatit smluvní pokutu dle § 2048 o. z. Je-li smluvní pokutou sankcionován v podstatě výkon práva odstoupit od smlouvy, je ujednání o povinnosti platit smluvní pokutu při odstoupení od smlouvy třeba považovat za absolutně neplatné podle § 580 odst. 1 o. z., k čemuž soud přihlédne i bez návrhu (§ 588 o. z.), aniž by bylo rozhodující, že odstoupení od smlouvy bylo vyvoláno porušením povinností druhou smluvní stranou. Kumulativní vázanost povinnosti platit smluvní pokutu na porušení smluvní povinnosti i na následné odstoupení od smlouvy představující výkon práva brání tomu, aby na smluvní pokutu bylo pohlíženo tak, jak si zákon žádá, tedy jako na sankci za porušení povinnosti, pročez takové její sjednání nemůže obstát jako platné (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. 33 Cdo 2493/2013, rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010, či ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 23 Cdo 3894/2015).

Odvolací soud tedy uzavřel, že vzhledem k tomu, že žalobkyně opírá svůj žalobní nárok na zaplacení smluvní pokuty ve výši 52 000 Kč o neplatné smluvní ujednání, když se nejedná o sankci za porušení smluvní povinnosti, ale je vázána na výkon práva žalobkyně, rozhodl soud prvního stupně správně, pokud žalobu v části tohoto návrhu jako nedůvodnou zamítl (byť z jiných důvodů), a to včetně požadavku na zaplacení nákladů spojených s uplatněním této nedůvodné pohledávky ve výši 1 200 Kč. S ohledem na závěr o absolutní neplatnosti smluvního ujednání pro rozpor se zákonem podle § 580 o. z. se pak odvolací soud z důvodu nadbytečnosti nezabýval dalšími důvody, pro které soud prvního stupně žalobu v části nároku na zaplacení smluvní pokuty zamítl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně (dále též „dovolatelka“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle ust. § 237 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, jež v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to otázky, zda za právní úpravy soukromého práva účinné od 1. 1. 2014 smluvní strany mohou platně ujednat smluvní klauzuli o povinnosti jedné ze smluvních stran uhradit druhé smluvní straně určitou částku pro případ, že nastane jiná právní skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti. Současně pak dovolatelka uvádí, že se odvolací soud dle jejího názoru odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, když nárok žalobkyně neposoudil z jiného právního titulu než z toho, který předstírela sama žalobkyně, a právní jednání smluvních stran neposoudil podle jeho obsahu.

Dovolatelka uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci dle ust. § 241a odst. 1 o. s. ř., přičemž namítá, že odvolací soud dospěl k nesprávnému závěru o možnosti zcela nekriticky aplikovat judikaturu dovolacího soudu vztahující se k ust. § 544 obč. zák. č. 40/1964 Sb. na projednávaný případ. S tímto závěrem nesouhlasí, když

přes jazykovou podobnost § 544 obč. zák. č. 40/1964 Sb. a § 2048 o. z. nelze pominout posun v základních principech a zásadách soukromého práva, z nichž je nezbytné při interpretaci právních předpisů vycházet. Odkazuje v tomto ohledu na zásadu legální licence zakotvenou v ust. § 1 odst. 2 o. z., jakožto jednu ze základních zásad aktuálně platné právní úpravy, a dodává, že došlo k zásadnímu posunu od kolektivního pojetí občanského práva k pojetí individualistickému. Upozorňuje také na výslovné připuštění možnosti smluvních stran ujednat si i takové smluvní ujednání, které zákon výslovně nepředpokládá, pakliže je zákon nezakazuje, a zároveň na obecný odklon od absolutní neplatnosti právních jednání a přijetí zásady, že na právní jednání je nutné hledět spíše jako na platné než jako na neplatné, vyjádřené v ust. § 574 o. z. **Dovolatelka tak má za to, že předmětné smluvní ujednání měl odvolací soud posoudit jako platné ujednání zákonem nepojmenované smluvní klauzule, nikoliv jako ujednání o smluvní pokutě, přičemž v této souvislosti poukazuje rovněž na důvodovou zprávu k § 2048 až 2052 o. z.**

Z odůvodnění:

Dovolací soud shledal **dovolání přípustným**, neboť v judikatuře Nejvyššího soudu nebyla v poměrech zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dosud řešena otázka platnosti ujednání o smluvní pokutě vázané jednak na porušení povinnosti dlužníka a jednak na odstoupení od smlouvy ze strany věřitele.

Odvolací soud svůj závěr o absolutní neplatnosti ujednání stran, které vázalo vznik práva na smluvní pokutu spolu s porušením povinnosti dlužníka i na odstoupení od smlouvy věřitelem, opřel o závěry dosavadní judikatury přijaté při výkladu předchozí úpravy soukromého práva v obč. zák. č. 40/1964 Sb. a v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“), přičemž současně bez podrobnější argumentace odkázal na právní úpravu neplatnosti právních jednání podle § 580 a 588 o. z.

Ve vymezení možností stran ujednat si pro případ porušení povinnosti smluvní pokutu je právní úprava občanského zákoníku z roku 2012 (§ 2048 o. z.) obdobná (kromě terminologického upřesnění „strany“ namísto „účastníci“) jako v posledním účinném znění občanského zákoníku z roku 1964 (§ 544 obč. zák. č. 40/1964 Sb.). Dosavadní judikatura přijatá k právní úpravě podle obč. zák. č. 40/1964 Sb. a obch. zák. dospívala k závěrům o absolutní neplatnosti ujednání výkladem ustanovení upravujících smluvní pokutu i výkladem ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem podle § 39 obč. zák. č. 40/1964 Sb. Dospěl-li proto odvolací soud k závěru o absolutní neplatnosti ujednání stran s poukazem na dřívější judikaturu ve spojení s blíže podrobněji neodůvodněným odkazem na ust. § 580 a 588 o. z., upravující odlišné pojetí neplatnosti právních jednání oproti § 39 obč. zák. č. 40/1964 Sb., je jeho právní posouzení nesprávné.

Vystavěl-li tedy odvolací soud své odůvodnění rozhodnutí, kromě neplatnosti právních jednání podle o. z., na závěrech dosavadní judikatury k povaze samotné právní úpravy

smluvní pokuty, nezbylo dovolacímu soudu než se s otázkou aplikovatelnosti této judikatury přijaté k předchozí právní úpravě soukromého práva vypořádat. Protože však procesní senát řešil otázku platnosti sjednání smluvní pokuty při výkladu již nové úpravy soukromého práva podle § 2048 a násl. o. z., neshledal zákonné předpoklady pro předložení věci velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (§ 20 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů).

Dosavadní judikatura vycházela ze striktního posuzování limitů sjednání smluvní pokuty pouze pro případy porušení povinnosti podle kogentního ust. § 544 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. a jako absolutně neplatné posuzovala sjednání smluvní pokuty pro různé právní skutečnosti představující nikoliv porušení povinnosti, ale výkon práva. Nejčastější byly situace sjednání smluvní pokuty pro případ odstoupení od smlouvy, podání výpovědi apod. Nejvyšší soud již např. v rozsudku ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdo 1398/96, vyslovil právní závěr, že § 544 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb., který je kogentní povahy, umožňuje sjednání smluvní pokuty pouze pro případ porušení smluvní povinnosti. Odstoupení od smlouvy, ať již ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků (§ 48 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb.), nemůže být porušením smluvní povinnosti. Proto strana, která jednostranným úkonem platně od smlouvy odstoupila, neporušila žádnou smluvní povinnost, nýbrž pouze vykonala právo, které jí podle smlouvy náleželo (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2577/98, ze dne 21. 1. 2002, sp. zn. 33 Odo 771/2001, a ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 33 Odo 111/2004). Rovněž Ústavní soud (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 11. 10. 1999, sp. zn. IV. ÚS 276/99) dospěl k závěru, že odstoupení od smlouvy, ať již ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků, nemůže být porušením smluvní povinnosti. Proto strana, která učiněným jednostranným úkonem platně od smlouvy odstoupila, neporušila žádnou smluvní povinnost, nýbrž pouze vykonala právo, které jí podle smlouvy náleželo.

Nejvyšší soud striktní pohled na předpoklady, pro něž vzniká právo na zaplacení smluvní pokuty, následně ještě rozšířil. Bylo-li zaplacení smluvní pokuty vázáno na odstoupení účastníka od smlouvy, byť odůvodněné porušením povinnosti druhé smluvní strany, šlo o ujednání, které odporovalo kogentnímu ust. § 544 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. a jako takové bylo podle § 39 téhož zákona neplatné. **Podle Nejvyššího soudu nebylo možné kumulovat dva předpoklady, tj. porušení povinnosti dlužníkem a odstoupení od smlouvy věřitelem, nebo vznik povinnosti zaplatit smluvní pokutu vázat kumulativně jak na porušení smluvní povinnosti, tak na následné odstoupení od smlouvy** (viz rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003, ze dne 21. 10. 2004, sp. zn. 33 Odo 813/2002, ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 815/2007, ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 33 Cdo 1216/2010, ze dne 19. 10. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2720/2011). Smluvní pokutu, kterou bylo nutné ve smyslu § 544 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. vázat vždy na případ porušení smluvní povinnosti, bylo možné sjednat vždy jako nepodmíněnou (rozsudky Nejvyššího soudu

ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010, a ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3251/2014).

V posuzovaném případě jde právě o takovou situaci, kdy je k zaplacení smluvní pokuty povinna smluvní strana, která porušila smluvní povinnost, avšak až za předpokladu, že druhá (oprávněná) smluvní strana od smlouvy odstoupila.

Podle § 2048 o. z. ujednají-li strany pro případ porušení smluvené povinnosti smluvní pokutu v určité výši nebo způsob, jak se výše smluvní pokuty určí, může věřitel požadovat smluvní pokutu bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda. Smluvní pokuta může být ujednána i v jiném plnění než peněžitěm.

Lze přisvědčit dovolatelce, poukazuje-li na pojetí současného občanského zákoníku z roku 2012, že v jeho poměrech je ještě více zdůrazňováno, oproti občanskému zákoníku z roku 1964, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona (§ 1 odst. 2 o. z.) a na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné (§ 574 o. z.).

Ujednání stran, které vznik práva na smluvní pokutu váže kromě porušení právní povinnosti na další právní skutečnost, kterou je v tomto případě odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení povinnosti dlužníkem, není zakázáno, a je tedy přípustné. Zároveň přitom takové ujednání nevybočuje ani z limitů definičního vymezení smluvní pokuty, jak vyplývá z § 2048 o. z., nejde tedy o ujednání inomínatní. Možnost takového ujednání nevyklučuje ani právní úprava odstoupení od smlouvy (§ 2001 a násl. o. z.).

Účelem takového ujednání může být sankcionovat stranu, která by svým jednáním nebo opomenutím porušila smlouvu takovým způsobem, který by odůvodnil právo druhé smluvní strany od smlouvy odstoupit, přičemž samotné odstoupení od smlouvy by nepředstavovalo dostatečnou sankci pro porušivší stranu.

Smluvní pokuta tak plní i svou základní funkci kompenzační, kdy nahrazuje předpokládanou škodu. Zároveň takové smluvní ujednání dává oprávněné straně možnost nevyužít svého práva vůči smluvní straně, která porušila smlouvu, smluvní vztah ukončit odstoupením od smlouvy a dále pokračovat ve smluvním vztahu bez sankcionování porušivší smluvní strany.

Závěr dosavadní judikatury o neplatnosti právního jednání, dosud dovozované dokonce jako neplatnost absolutní, nesleduje přitom ochranu povinné strany. Oproti situaci, kdy by právo na smluvní pokutu vzniklo vždy bez dalšího již porušením, mají zde strany smluvní dohodou vytvořen prostor pro to, aby smluvní pokuta po porušení povinnosti dlužníkem zatím aktivována nebyla a dlužník mohl svůj dluh splnit ještě předtím, než věřitel případně od smlouvy odstoupí. Ochranný účel případné neplatnosti právního jednání svědčí v řešené otázce tedy naopak pro opačný závěr, než při výkladu předchozí úpravy soukromého práva zastávala judikatura dříve. Nelze proto setrvávat na dosavadních závěrech o absolutní neplatnosti takového právního jednání. Ujednání, které je pro povinnou stranu výhodnější, by bylo v takových případech zakázáno, a strany by byly nuceny sjednávat ujednání automatické, méně výhodné.

Podle odvolacího soudu „je-li smluvní pokutou sankcionován

v podstatě výkon práva odstoupit od smlouvy, je ujednání o povinnosti platit smluvní pokutu při odstoupení od smlouvy třeba považovat za absolutně neplatné podle § 580 odst. 1 o. z., k čemuž soud přihledně i bez návrhu (§ 588 o. z.), aniž by bylo rozhodující, že odstoupení od smlouvy bylo vyvoláno porušením povinností druhou smluvní stranou“. Obdobně dovozovala část judikatury (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3251/2014), že „smluvní pokutou v podstatě nebylo postihováno porušení povinností žalobcem, ale až na ně navázaný výkon práva žalované odstoupit od smlouvy z důvodu porušení povinností žalobcem“.

Zde je přitom třeba zásadně odlišit situaci, kdy podle ujednání stran má smluvní pokutu zaplatit dlužník, odstoupí-li tento dlužník od smlouvy, od situace, kdy podle dohody stran právo na smluvní pokutu vznikne, poruší-li dlužník povinnost a současně věřitel odstoupí od smlouvy. V nyní projednávané věci (tedy ve druhém případě) nejde o sjednání smluvní pokuty pro případ výkonu práva (jako v prvním případě). Není postihována strana, která odstupuje od smlouvy, nejde tedy o sankcionování výkonu práva.

Stranám samozřejmě nic nebrání, aby si ujednaly vznik práva na smluvní pokutu jen ve vazbě na porušení povinnosti a současně (samostatně) předpoklady pro odstoupení od smlouvy, přičemž právo na smluvní pokutu nebude s odstoupením věřitele nijak svázáno. Pro současný závěr dovolacího soudu v projednávané věci je však podstatné, že stejně tak **zákon nezakazuje, aby strany vznik práva na zaplacení smluvní pokuty kromě porušení povinností dlužníkem vázaly i na odstoupení od smlouvy věřitelem**. Případně, aby vznik práva na smluvní pokutu vázaly jen na porušení povinnosti dlužníkem a na odstoupení od smlouvy věřitelem vázaly jen její splatnost.

Kriticky se k závěrům o absolutní neplatnosti takových ujednání či přímo k dovozované nemožnosti sjednat smluvní pokutu „jako podmíněnou“ a nemožnosti „vázat smluvní pokutu kumulativně na porušení povinností a odstoupení“ v literatuře vyjadřují i mnozí autoři, např. (abecedně řazeno) Barabáš, Bříza, Čech, Dohnal, Horák, Starha nebo Šilhán [viz I. Barabáš: Smluvní pokuta v kontextu podnikových transakcí, Vsehrd.cz (online), dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/>; P. Bříza, P. Horák: Komentář k § 2048, in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol.: Občanský zákoník, Komentář, C. H. Beck, Praha 2017, str. 2074; J. Dohnal: Obrácené odstoupné jako smluvní pokuta, Právní rozhledy č. 16/2011, str. 592-594; P. Čech: Judikatura ke smluvní pokutě, Vsehrd.cz (online), dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/>; Š. Starha: Smluvní pokuta v novém občanském zákoníku, Rekodifikační novinky č. 8/2012, str. 6-7; J. Šilhán: Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 402].

Dovolací soud konečně poukazuje na to, že v projednávané věci jde, spolu s interpretací zákonné úpravy smluvní pokuty, o výklad právního jednání stran. Základním principem, na němž je vystavěna úprava závazkového práva, je přitom princip autonomie vůle vyjádřený v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto principu a z funkce soukromoprávní smlouvy jako hlavního nástroje soukromoprávní regulace ustálená judikatura dovozuje jako

základní princip výkladu smlouvy prioritu takového výkladu, který nevede k závěru o neplatnosti smlouvy, je-li takový výklad možný (srov. např. náleze Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03, uveřejněný pod č. 84/2005 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, náleze Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10, uveřejněný pod č. 138/2011 tamtéž, a rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 26 Cdo 2317/2006, ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 23 Cdo 1212/2010, a ze dne 28. 8. 2012, sp. zn. 32 Cdo 3488/2010).

Nejvyšší soud přitom zdůrazňuje, že vzhledem k vázanosti dovolacími důvody a řešení otázky, na níž bylo založeno rozhodnutí odvolacího soudu, neřešil otázku možnosti stran sjednat povinnost plnit ze strany dlužníka označenou jako smluvní pokuta pro případ odstoupení od smlouvy ze strany dlužníka či odstoupení od smlouvy ze strany věřitele, nýbrž jen situaci, kdy právo na zaplacení smluvní pokuty je vázáno jak na porušení povinností ze strany dlužníka, tak na odstoupení od smlouvy ze strany věřitele.

Jelikož z hlediska uplatněného dovolacího důvodu není rozsudek odvolacího soudu správný, Nejvyšší soud jej podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil, a protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, se vztahují i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil jej v rozsahu výroku II. a závislého výroku III. o náhradě nákladů řízení také a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Komentář:

Pro toto číslo Bulletinu advokacie zvolené rozhodnutí se po dlouhé době týká problematiky obligačního práva s výrazným mezioborovým přesahem. Přestože jde o rozhodnutí na první pohled vcelku nenápadné, představuje **jedno ze zásadních předělů v koncepčním přístupu judikatury zastávané Nejvyšším soudem již od 90. let 20. století k otázkám spojeným se smluvní pokutou a zásadou autonomie vůle**. Rozhodnutí mapuje a prezentuje přístup judikatury k otázkám spojeným s možnostmi účastníků občanskoprávních vztahů s poměrně rezervovaným přístupem soudní praxe k možnostem sjednání smluvní pokuty pro samotné porušení smluvní povinnosti ve spojení s možností odstoupení od smlouvy. Zde, a v zásadě obecně, se dlouho traktoval přístup zjednodušeně vyjádřený myšlenkou, že odstoupení od smlouvy jako forma výkonu práva nemůže být spojeno se smluvní pokutou, která je naopak vázána na porušení smluvní povinnosti.

Publikované rozhodnutí představuje první střípek do mozaiky změny tohoto přístupu, kdy se zabývá platností ujednání stran, které vznik práva na smluvní pokutu vázalo kromě porušení právní povinnosti také na další právní skutečnost, kterou bylo odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení povinností dlužníkem.

Jistý konzervatismus v přístupu soudní praxe byl i v této věci patrný z toho, že soud prvního stupně i odvolací soud s odkazem na dosavadní judikaturu vytvořenou v poměrech obč. zák. č. 40/1964 Sb. dospěly i pro současné poměry k závěru o nemožnosti platného smluvního ujednání tohoto

typu. Teprve rozhodnutí dovolacího soudu vysvětlilo odlišnosti současné soukromoprávní úpravy oproti obč. zák. č. 40/1964 Sb. a se zdůrazněním základní zásady autonomie vůle poprvé připustilo, že institut smluvní pokuty může zasáhnout i do odstoupení od smlouvy.

Závěry vyslovené Nejvyšším soudem v této věci je však nutné zohlednit z pohledu rozsahu dovolacího přezkumu, což vyplývá již z právní věty, ale také ze samotného odůvodnění rozhodnutí, kdy Nejvyšší soud výslovně zdůraznil, že vzhledem k vázanosti dovolacími důvody a řešením otázky, na níž bylo založeno rozhodnutí dovolacího soudu, neřešil otázku možnosti stran sjednat povinnost plnit ze strany dlužníka označenou jako smluvní pokuta pro případ odstoupení do smlouvy ze strany dlužníka či odstoupení od smlouvy ze strany věřitele, nýbrž jen situaci, kdy právo na zaplacení smluvní pokuty je vázáno jak na porušení povinnosti ze strany dlužníka, tak na odstoupení od smlouvy

ze strany věřitele. Řešení těchto otázek pak bude spojeno až s výslovným požadavkem na jejich posouzení v dalších případech, které se nepochybně v praxi v dohledné době objeví již proto, že institut smluvní pokuty je institutem poměrně využívaným.

Odlíšné vykročení soudní praxe oproti poměrům daným obč. zák. č. 40/1964 Sb. je patrné nejenom ze samotného přjetí uvedeného rozhodnutí, ale také z toho, že v zásadě bez jakýchkoliv výhrad bylo schváleno k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, kde také již bylo publikováno (R 55/2020).

✿ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Ústavní soud:

Ke stanovení odměny advokáta za zastupování více poškozených v trestním řízení

Obecný soud je povinen aplikovat právní předpis jako celek, není oprávněn selektivně odepřít aplikaci určitého ustanovení, v daném případě § 12 odst. 4 advokátního tarifu, podle něhož za společné úkony při zastupování více osob náleží advokátovi mimosmluvní odměna za každou zastupovanou osobu, avšak snižená o 20 procent.

Nález Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2020, sp. zn. I. ÚS 146/20

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátil stěžovatel, který se podanou ústavní stížností domáhal zrušení usnesení vrchního soudu, neboť byl toho názoru, že jeho vydáním došlo k zásahu do jeho ústavně zaručených práv podle čl. 11 odst. 1, čl. 26 odst. 3, čl. 28, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 7 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

V předmětné věci byla usnesením krajského soudu stěžovateli jako zmocněnci poškozených podle § 151 odst. 2, 3 a 6 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, *per analogiam* přiznána odměna a náhrada hotových nákladů ve výši 130 362 Kč. Na základě stížnosti stěžovatele bylo usnesením vrchního soudu usnesení krajského soudu zrušeno a stěžovateli byla přizná-

na odměna a náhrada hotových nákladů za zastupování tří poškozených ve výši 131 330 Kč.

Stěžovatel namítal, že vrchní soud se svévolně rozhodl neaplikovat jako celek vyhlášku č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“), když selektivně odepřel aplikaci ust. § 12 odst. 4 advokátního tarifu.

Napadené usnesení vrchního soudu je podle jeho názoru překvapivé, svévolné a nebylo náležitě odůvodněno. Namítal, že vrchní soud se v daném případě nezabýval možným nesouladem uvedeného ustanovení se zákonem či mezinárodní smlouvou a stěžejní argument vrchního soudu spočíval v odkazu na zásadu spravedlnosti a přiměřenosti.

Poukázal na nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2016, sp. zn. IV. ÚS 529/16 (N 89/81 SbNU 471), ze kterého vyplývá, že soud je povinen při svém rozhodování aplikovat právní předpis jako celek a nemůže se rozhodnout vyloučit konkrétní ustanovení právního předpisu. Jestliže vrchní soud v odůvodnění napadeného usnesení argumentoval komentářem k advokátnímu tarifu, byla podle stěžovatele daná pasáž komentáře vytržena z kontextu. Na rozdíl od vrchního soudu byl přesvědčen, že v případě poškozených, kte-

ré v trestním řízení zastupoval, nešlo o společný nárok, ale o samostatné nároky na náhradu újmy na základě § 2959 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Stěžovatel považoval judikaturu, na kterou odkazoval v napadeném usnesení vrchní soud, za nepřiléhavou na posuzovanou věc, neboť vycházela z jiných skutkových základů. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 5966/2017, na které rovněž vrchní soud odkazoval, vyznívá podle něj zcela opačně, než jak uvádí vrchní soud. Vyloučení aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu je podle jeho názoru v rozporu s usnesením, jímž byl poškozeným přiznán nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně. Vyloučení aplikace citovaného ustanovení mělo být nepřipadné i s ohledem na složitost případu, v němž poškozené zastupoval. V této souvislosti mj. uvedl, že u každého z poškozených musel předběžně vyhodnotit, jakou měrou bylo zasazeno do jeho práv, a tomu přizpůsobit i argumentaci svědčící o důvodnosti uplatněných nároků na náhradu nemajetkové újmy.

Ústavní soud přiznal České advokátní komoře postavení vedlejší účastnice. Česká advokátní komora ve svém vyjádření zaslaném prostřednictvím právního zástupce souhlasila s podstatnými argumenty obsaženými v ústavní stížnosti. Soudy obou stupňů podle ní postupovaly nesprávně, když vyloučily aplikaci ust. § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Uvedla, že soudy obou stupňů rozhodly v rozporu s řadou judikátů, přičemž připomněla zejména nálezy sp. zn. IV. ÚS 529/16. Poukázala na to, že trestní soudy postupovaly v rozporu s formální logikou, neboť důsledkem vyloučení aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu je skutečnost, že advokátovi náleží za každou zastupovanou osobu plná odměna bez jakéhokoliv snížení.

Ústavní soud přezkoumal napadené usnesení vrchního soudu a dospěl k závěru, že **ústavní stížnost je důvodná.**

Ústavní soud nejprve připomněl, že k otázce náhrady nákladů řízení se ve své rozhodovací praxi opakovaně vyjádřil rezervovaně tak, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující indikaci porušení základních práv a svobod. Ústavní soud při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před soudy vedlejší, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, např. pokud zjistí extrémní rozpor s principy spravedlnosti nebo že by bylo zasazeno i jiné základní právo [srov. např. nálezy ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 653/03 (N 69/33 SbNU 189), či usnesení ze dne 5. 8. 2002, sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307), nebo ze dne 28. 6. 2012, sp. zn. II. ÚS 2135/12, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí zde citovaná]. Právě o takový případ v dané věci jde.

Ústavní soud uvedl, že z usnesení obecných soudů vydaných v předmětné věci je patrné, že trestní soudy si byly vědomy, že na případ stěžovatele dopadá ust. § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Odmítly ovšem toto ustanovení aplikovat, přičemž jejich stěžejní argument spočíval v tom, že aplikace by v tomto konkrétním případě byla v rozporu se zásadami spravedlnosti a přiměřenosti. Východisko pro tento

závěr představovala skutečnost, že stěžovatel v trestním řízení zastupoval tři poškozené, a to dvě nezletilé děti a jejich matku, tudíž v případě společných úkonů vztahujících se ke všem poškozeným se fakticky jednalo o úkon jediný, nikoliv o úkony tři. Podle krajského soudu se zvýšení náročnosti práce stěžovatele jakožto zmocněnce poškozených projeví především v celkové výši škody a nemajetkové újmy způsobené trestným činem, která představuje tarifní hodnotu, z níž je odměna za úkon právní služby počítána. Opačný postup by podle krajského soudu vedl k přiznávání nepřiměřeně vysokých částek, které by v některých případech mohly i převyšovat přiznanou náhradu škody či nemajetkové újmy v penězích a které by neodpovídaly skutečně vykonané činnosti zmocněnce. Vrchní soud k tomu dodal, že aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu nesmí být formální až mechanická, zakládající zjevnou nespravedlnost.

Ústavní soud v této souvislosti podotkl, že pro uvedené úvahy trestních soudů lze mít jisté pochopení. Je-li určitá práce (např. vypracování písemného podání) placena v téměř trojnásobné výši jen proto, že je vykonávána ve prospěch tří osob, aniž by v důsledku toho byla významným způsobem zvyšována její náročnost, zcela logicky a legitimně se nabízí pochybnosti o spravedlnosti takového odměňování. Ústavní soud uvedl, že tím nechce tvrdit, že přesně taková situace nastala i v projednávaném případě, neboť argumenty stěžovatele vztahující se ke složitosti případu a nutnosti individuálního posuzování nároků jim zastupovaných poškozených na náhradu nemajetkové újmy rovněž nepostrádají relevanci, přičemž trestní soudy se jim ve svých rozhodnutích v podstatě nevěnovaly a nereagovaly na ně. V obecné rovině však podle Ústavního soudu lze legitimně vznést otázku, zda ust. § 12 odst. 4 advokátního tarifu neotevřít možnosti pro nepřiměřeně štědré odměňování advokátů za činnost, která je sice vykonávána ve prospěch více zastupovaných osob, avšak reálně je jen minimálně náročnější, než když je vykonávána ve prospěch osoby jediné. Uvedenou otázku je však primárně oprávněno řešit Ministerstvo spravedlnosti, které disponuje zákonným zmocněním vyhláškou určovat a měnit způsob určení odměny a náhrad advokáta, tj. vydávat a měnit advokátní tarif (k tomu srov. usnesení ze dne 12. 2. 2013, sp. zn. IV. ÚS 4913/12).

Ústavní soud poukázal na to, že v nyní posuzované věci nicméně nejde o to, jak je právní úprava nastavena, ale zda ji byly trestní soudy povinny aplikovat. V tomto směru Ústavní soud odkázal na nálezy sp. zn. IV. ÚS 529/16, na který poukazoval i stěžovatel a v němž byla řešena prakticky totožná věc. Ústavní soud v citovaném nálezu konstatoval, že obecný soud je povinen aplikovat právní předpis jako celek, není oprávněn selektivně odepřít aplikaci určitého ustanovení – v daném případě § 12 odst. 4 advokátního tarifu, podle něhož za společné úkony při zastupování více osob náleží advokátovi mimosmluvní odměna za každou zastupovanou osobu, avšak snížená o 20 %.

Ústavní soud konstatoval, že podle čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky je sice obecný soud při rozhodování oprávněn posoudit soulad podzákonného předpisu se zákonem, pokud tak ovšem hodlá učinit, musí svůj postup v tomto směru řádně odůvodnit. Stejně jako v případě, jehož se citovaný ná-

lez týkal, i v nyní posuzované věci Ústavní soud konstatoval, že z usnesení vrchního soudu není patrné, že by identifikoval určitý rozpor ust. § 12 odst. 4 advokátního tarifu se zákonem. Jak již bylo uvedeno, aplikace citovaného ustanovení byla odmítnuta proto, že se trestním soudům jevila rozporná s principy spravedlnosti a přiměřenosti. Ve svých rozhodnutích ne nabídly žádnou argumentaci, která by na závěry v citovaném nálezu reagovala. Ústavní soud proto neshledal žádný důvod, aby se v nyní posuzované věci od těchto závěrů odchýlil.

Ústavní soud dále podotkl, že o závěry obsažené v citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 529/16 se opíralo i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 28 Cdo 5966/2017, na které vrchní soud v odůvodnění svého rozhodnutí poukazyval, přičemž Nejvyšší soud v tomto usnesení vytýkal odvolacímu soudu právě neaplikování § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Ústavní soud proto přisvědčil námitce stěžovatele, že odkaz vrchního soudu na uvedené usnesení Nejvyššího soudu nelze považovat za relevantní podporu právního názoru, který vrchní soud zaujal.

Ústavní soud dodal, že soudy obou stupňů ve svých rozhodnutích dále argumentovaly tím, že při aplikaci zákonných ustanovení nesmí docházet ke zneužívání práva či obcházení zákona. Krajský soud ve svém usnesení dokonce výslovně uvedl: „Krajský soud si je plně vědom, že v rozhodnutí musí upřednostňovat především soulad se zákonem, v tomto případě s advokátním tarifem, nikoliv obecně chápanou spravedlností. Nicméně pokud dochází ke zneužívání práva či obcházení zákona, pak je namístě, aby soud při aplikaci základních zásad spravedlnosti, zobrazených v ústavních principech, si vyložil zákon tak, aby k porušení principu spravedlnosti nedocházelo.“ Ani jeden ze soudů však nijak nevysvětlil, jakého zneužití či obcházení zákona se měl v dané věci dopustit právě stěžovatel. Ústavní soud v jednání stěžovatele žádné takové nepřijatelné prvky neshledal. Samotnou skutečnost, že se stěžovatel dovolával aplikace zákonného ustanovení, které dopadalo na jeho situaci a které pro něj v dané situaci vyznívalo příznivě, nelze považovat za zneužívání práva či za obcházení zákona.

Za nepřijatelný považoval Ústavní soud argument vrchního soudu, že v posuzovaném případě je účtovaná odměna stěžovatele jakožto zmocněnce tří poškozených mnohonásobně vyšší než odměna účtovaná ustanoveným obhájcem (jediného) obžalovaného. Z ničeho totiž nevyplývá, že by činnost obhájce obviněného musela být (při stejném objemu prováděných úkonů) honorována více než činnost zmocněnce poškozených. Jinak řečeno, **jestliže by zastupování tří obžalovaných bylo honorováno podstatně více než zastupování jediného poškozeného ve stejné trestní věci, neexistuje žádný důvod pro to, aby tomu nebylo i opačně.**

Ústavní soud přisvědčil stěžovateli, že pokud vrchní soud ve svém rozhodnutí odkazoval na komentář k advokátnímu tarifu (konkrétně na D. Kovářová a kol.: Odměna advokáta, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2019, str. 268), citovanou pasáž zásadním způsobem vytrhl z kontextu a dezinterpretoval její význam. Citace vrchního soudu zněla: „Advokát může několik klientů se společným nárokem považovat za jediného klienta. V takovém případě účtuje odměnu jen jednou a ustanovení § 12 odst. 4 se nepoužije.“ Na tuto pasáž však navazuje další text: „Pokud advokát použije § 12 odst. 4, pak

součet odměn všech společných klientů je vždy vyšší než odměna klienta jediného... Pokud advokát použije § 12 odst. 4, pak odměna za každého ze společných klientů je vždy nižší, než by byla odměna u klienta jediného.“ Z uvedeného je patrné, že citovaný komentář připouští, že sám advokát může ust. § 12 odst. 4 advokátního tarifu ignorovat a účtovat odměnu jen jednou. V žádném případě však z pasáže citované vrchním soudem (s přihlédnutím k pasážím na ni navazujícím) nelze dovodit, že by možnost ignorovat toto ustanovení měl i soud rozhodující o nároku, který advokát vyúčtoval.

Ústavní soud závěrem připomněl, že **nikterak nepopírá samotný fakt, že zastupování více poškozených v jediném trestním řízení obecně vyžaduje od advokáta menší potřebné úsilí na jednotlivé úkony právní služby v porovnání se situací, v níž takový zmocněnec zastupuje několik poškozených ve zcela samostatných, nijak nesouvisejících trestních řízeních, v nichž musí všechny informace nastudovat u každého případu zvlášť. Právě to je ostatně základním východiskem pro redukcí mimosmluvní odměny advokáta vyplývající z § 12 odst. 4 advokátního tarifu** (srov. usnesení ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. II. ÚS 4103/18). Kromě toho podle Ústavního soudu není od věci podotknout, že v případech odpovídajících nyní projednávané věci lze vedle § 12 odst. 4 advokátního tarifu souběžně aplikovat i ust. § 12a advokátního tarifu, kdy se při stanovení výše mimosmluvní odměny v konkrétním případě nejprve stanoví sazba této odměny, jež se vztahuje obecně k danému typu zastupování (tj. aplikuje se § 12a advokátního tarifu), a až poté se případně aplikuje ust. § 12 odst. 4 advokátního tarifu, tj. dojde k další redukcí o 20 % (srov. usnesení ze dne 17. 12. 2019, sp. zn. I. ÚS 3780/19). I tuto skutečnost, uvedl Ústavní soud, bude muset vrchní soud vzít v potaz při novém rozhodování o nároku stěžovatele na odměnu za zastupování poškozených v trestním řízení.

Na základě výše uvedených skutečností Ústavní soud dospěl k závěru, že **napadeným usnesením vrchního soudu bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny**, a proto podle § 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a) zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, ústavní stížnosti vyhověl a usnesení vrchního soudu zrušil.

✿ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D.,
asistentka soudce Ústavního soudu.

ZÁKONÍK PRÁCE

- zásadní novela zákoníku práce od 30. 7. 2020
- zavedení sdíleného pracovního místa
- změny v oblasti dovolené a další změny
- aktualizovaný rejstřík

Sagit® objednávejte na www.zp.sagit.cz

■ Nejvyšší správní soud:

Správní orgán jako osoba zjevně neoprávněná k podání kasační stížnosti při zastavení řízení podle § 47 písm. a) s. ř. s.

Žalovaný správní orgán je osobou zjevně neoprávněnou k podání kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zastavení řízení podle § 47 písm. a) soudního řádu správního.

Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 3. 2020, č. j. 9 Afs 271/2018-52

K věci:

Žalovaný (finanční arbitr) brojil kasační stížností proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2018, č. j. 6 A 196/2017-34. Tímto rozhodnutím soud zastavil řízení o žalobě proti nečinnosti žalovaného (výrok I), uložil žalovanému nahradit žalobkyni náklady řízení ve výši 13 342 Kč (výrok II) a vrátil jí část zaplaceného soudního poplatku ve výši 1 000 Kč (výrok III). Usnesení bylo odůvodněno zpětvzetím žaloby pro pozdější chování žalovaného po podání žaloby.

Stěžovatel především vyjádřil přesvědčení o přípustnosti své kasační stížnosti, a to i při vědomí závěrů usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2018, č. j. 9 Afs 275/2017-73, kterým bylo v obdobné věci rozhodnuto o odmítnutí jeho kasační stížnosti pro nepřipustnost. S důvody uvedenými v odkazovaném usnesení jednak polemizoval, jednak tvrdil naplnění podmínek subjektivní přípustnosti své kasační stížnosti. Napadeným usnesením mu vznikla majetková i nemajetková újma. Městský soud poškodil stěžovatelovo jméno tím, že dovedl jeho nečinnost a napadeným usnesením založil nebezpečnou praxi: jakémukoliv navrhovateli v řízení před stěžovatelem postačí před uplynutím lhůty k vydání rozhodnutí podat žalobu na ochranu proti jeho nečinnosti, stěžovatel – když rozhodne dříve než správní soud a navrhovatel jako žalobce vezme žalobu zpět – bude za svůj zákonný postup sankcionován povinností k náhradě nákladů řízení.

Stěžovatel dále předložil rozsáhlou argumentaci týkající se povahy a účelu funkce finančního arbitra. Napadené usnesení považuje za nezákonné, neboť městský soud měl podle jeho názoru žalobu odmítnout jako předčasnou a nepřipustnou dle § 46 písm. b) a d) s. ř. s. pro nesplnění podmínek řízení, resp. pro její předčasné podání osobou, která nevyčerpala veškeré prostředky ochrany proti nečinnosti. Lhůta pro vydání rozhodnutí podle § 15 odst. 1 zák. č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, v době podání žaloby nepočala běžet, neboť v době žádosti žalobkyně

k přijetí opatření proti nečinnosti a stejně tak v době podání žaloby stěžovatel ještě nevyhodnotil, zda má ve spisu již shromážděny veškeré potřebné podklady nutné pro rozhodnutí.

Městský soud se měl nejprve zabývat namítaným nedostatkem podmínek řízení, neboť žaloby na ochranu proti nečinnosti mají být projednávány a rozhodovány přednostně. Pochybil, pokud řízení o žalobě zastavil, aniž by o zpětvzetí žaloby stěžovatele vyrozuměl a umožnil mu, aby se k němu vyjádřil, a to i k tomu, zda nejsou dány důvody pro nepřiznání náhrady nákladů řízení ve smyslu § 60 odst. 7 s. ř. s. Městský soud se aplikací § 60 odst. 3 s. ř. s. dopustil libovůle a zkrátil stěžovatele na jeho právu na spravedlivý proces, neboť porušil zásadu rovnosti účastníků řízení. Řízení, které vydání napadeného usnesení předcházelo, je pro nedostatek podmínek zmatečné a současně i jeho další vady jsou natolik závažné, že způsobují nezákonnost napadeného usnesení.

Třetí (předkládající) senát Nejvyššího správního soudu **postoupil věc rozšířenému senátu** podle § 17 s. ř. s. **Shledal totiž rozpor v dosavadní judikatuře Nejvyššího správního soudu v otázce přípustnosti kasační stížnosti, jíž se stěžovatel domáhá zrušení usnesení krajského soudu o zastavení řízení a současně namítá, že žaloba měla být odmítnuta.**

První judikatorní linii tvoří věci blízké „příbuzné“ s nyní projednávanou věcí, zejména usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 10. 2018, č. j. 5 Afs 205/2018-24, ze dne 30. 1. 2018, č. j. 9 Afs 275/2017-73, a ze dne 16. 11. 2018, č. j. 2 Afs 63/2018-25 (dále společně jen „usnesení z roku 2018“). Vždy šlo o kasační stížnost proti usnesení městského soudu o zastavení řízení, kterým byla žalovanému (kterým byl ve všech případech nynější stěžovatel – finanční arbitr) uložena povinnost k náhradě nákladů řízení, a vždy se jednalo o rozhodnutí, jímž se končilo řízení před městským soudem o žalobě fyzické osoby na ochranu proti nečinnosti stěžovatele, která byla v průběhu řízení vzata zpět. Vždy také Nejvyšší správní soud kasační stížnost odmítl pro nepřipustnost z důvodů naznačených níže.

Usnesení z roku 2018 stojí na totožných důvodech, které lze shrnout následovně: Stěžovatel napadl usnesení městského soudu ve všech jeho výrocích, tedy jak vý-

rok o zastavení řízení, tak i výrok o náhradě nákladů řízení a vrácení zaplaceného soudního poplatku. Nejvyšší správní soud odkázal na § 102 s. ř. s. a konstatoval splnění podmínek objektivní přípustnosti kasační stížnosti. Poté uvedl, že jen zčásti jsou splněny také podmínky subjektivní přípustnosti, neboť kasační stížnost podal stěžovatel, který byl účastníkem řízení o žalobě. K tomu citoval usnesení ze dne 20. 12. 2012, č. j. 1 Ans 17/2012-33, jímž odmítl jako nepřipustnou kasační stížnost jednoho z žalovaných (Úřadu městské části Praha 4) proti usnesení městského soudu o zastavení řízení a náhradě nákladů řízení (dále jen „usnesení z roku 2012“). V tomto usnesení soud uvedl, že „*subjektivní přípustnost kasační stížnosti se však nevyčerpává tím, že ji podá účastník řízení. Z povahy kasační stížnosti jakožto opravného prostředku vyplývá, že ji může podat jen ten účastník, kterému nebylo rozhodnutím krajského soudu plně vyhověno, popř. kterému byla tímto rozhodnutím způsobena jiná určitá újma na jeho právech. Rozhodujícím přitom je výrok rozhodnutí krajského soudu, protože existenci případné újmy lze posuzovat jen z procesního hlediska. Při tomto posuzování také nelze brát v úvahu subjektivní přesvědčení účastníka řízení, ale jen objektivní skutečnost, že rozhodnutím soudu mu byla způsobena určitá, třeba i nepříliš významná újma, kterou lze odstranit zrušením nebo změnou napadeného rozhodnutí. Oprávnění podat kasační stížnost tedy svědčí jen tomu účastníku, v jehož neprospěch vyznívá poměření nejpriznivějšího výsledku, který krajský soud pro účastníka mohl založit svým rozhodnutím, a výsledku, který svým rozhodnutím skutečně založil, je-li zároveň způsobena újma odstranitelná tím, že kasační soud napadené rozhodnutí zruší (srov. přiměřeně usnesení NS ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 3/1997, pod č. 28, dále srov. usnesení NSS ze dne 13. 9. 2012, č. j. 3 As 72/2012-20, nebo ze dne 30. 10. 2008, č. j. 1 Afs 133/2008-110).*“

V návaznosti na to Nejvyšší správní soud dovodil, že kasační stížnost stěžovatele, který napadá usnesení městského soudu o zastavení řízení z důvodu zpětvzetí žaloby, nespĺňuje podmínku subjektivní přípustnosti opravného prostředku. Předkládající senát nazývá tuto koncepci dále jen jako „*koncepci subjektivní nepřipustnosti pro nemožnost dosáhnout priznivějšího výroku*“.

Soud v usneseních z roku 2018 zdůraznil (shodně s usnesením z roku 2012), že stěžovatel se nedomáhá toho, aby po případném zrušujícím rozhodnutí kasačního soudu městský soud v řízení pokračoval a žalobu meritorně projednal. Stěžovatel pouze zastával názor, že řízení o žalobě nemělo být zastaveno, ale žaloba měla být odmítnuta. V případě zastavení řízení o žalobě i v případě odmítnutí žaloby se řízení končí procesním rozhodnutím, aniž by se soud zabýval meritem věci, o kterém by bylo rozhodnuto autoritativním výrokem soudu. Stěžovatel sice uváděl, že městský soud svým pravomocným rozhodnutím zpochybnil zákonnost jeho jednání, podle rozhodujících senátů však z kasační stížnosti bylo zřejmé, že stěžovatel svou pozornost upírá výlučně k nákladovému výroku, pokud tvrdí, že mu vznikla především majetková újma. Tuto újmu spatřuje zejména v tom, že je „sankcionován“ za svůj

zákonný postup, jímž vydal rozhodnutí o návrhu žalobkyně v průběhu řízení o žalobě, které bylo napadeným usnesením zastaveno, ale je přesto povinen zaplatit náhradu nákladů řízení. Byť stěžovatel napadal rovněž výrok o zastavení řízení, část kasační stížnosti brojící proti tomuto výroku působí dojmem „nutného přivažku“, jehož jediným účelem je založit přípustnost kasační stížnosti proti výroku o náhradě nákladů řízení, případně též dosáhnout meritorního posouzení otázky nečinnosti stěžovatele rozdílně od městského soudu.

Soud dovodil, že jediná újma, která byla stěžovateli napadeným usnesením způsobena, pokud jde o výroky tohoto usnesení, pramenila z výroku o náhradě nákladů řízení, a v důsledku toho ze zásahu do jeho majetkové sféry. Tuto újmu ovšem není možné brát v úvahu při posuzování subjektivní přípustnosti kasační stížnosti proti výroku o zastavení řízení. Je totiž jen jeho odvozeným důsledkem, který nezávisí pouze na tom, že řízení bylo zastaveno, ale rovněž na dalších skutečnostech, které městský soud zohlednil [v době podání žaloby nebylo stěžovatelem rozhodnuto (byl tedy nečinný) a rozhodl až následně po zahájení řízení před městským soudem v důsledku podané žaloby].

Soud uzavřel, že „*stěžovatel v tomto případě netvrdil, že by mu zastavením řízení o žalobě byla způsobena, byť i jen minimální, újma na jeho právech. Pozice stěžovatele je tak objektivně nahlíženo stejná, jako kdyby byla žaloba odmítnuta (takto měl dle stěžovatele městský soud správně postupovat). Ani v tomto případě by kasační stížnost stěžovatele nebyla subjektivně přípustná. Z toho plyne, že stěžovatel není oprávněn napadat výrok o zastavení řízení opravným prostředkem. Kasační stížnost směřující proti výroku městského soudu o zastavení řízení proto musí být odmítnuta podle § 46 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 120 s. ř. s. jako nepřipustná.*“

Vzhledem k tomu, že kasační stížnost stěžovatele proti výroku o zastavení řízení je nepřipustná, Nejvyšší správní soud odmítl kasační stížnost i v části týkající se náhrady nákladů řízení o žalobě (výrok II a III napadeného usnesení městského soudu) podle § 104 odst. 2 ve spojení s § 46 odst. 1 písm. d) a § 120 s. ř. s. Kasační stížnost proti výroku o náhradě nákladů řízení je totiž nepřipustná nejen tehdy, pokud směřuje výlučně proti nákladovému výroku, ale též tehdy, když sice směřuje proti hlavnímu výroku, na němž je nákladový výrok závislý, avšak kasační stížnost proti tomuto hlavnímu výroku (zde výroku o zastavení řízení) je nepřipustná [podrobně viz usnesení rozšířeného senátu ze dne 1. 6. 2010, č. j. 7 Afs 1/2007-64, č. 2116/2010 Sb. NSS, bod 31 (dále jen „rozhodnutí ve věci KOPPA“)].

Odtlišnou rozhodovací praxí Nejvyššího správního soudu spatřuje předkládající senát ve skupině rozhodnutí, z nichž některá předcházejí usnesení z roku 2012.

Např. v rozsudku ze dne 19. 1. 2011, č. j. 3 Ans 37/2010-122, Nejvyšší správní soud rozhodoval o kasační stížnosti žalovaného (Českého telekomunikačního úřadu) proti usnesení městského soudu, jímž bylo zastaveno řízení o žalobě na ochranu proti nečinnosti pro zpětvzetí žaloby. Soud tehdy konstatoval, že kasační stížnost je přípustná, věcně ji projednal a zamítl ji jako nedůvodnou.

Shodně pak i v dalším rozsudku ze dne 21. 12. 2017, č. j. 3 As 43/2016-36, soud podobnou kasační stížnost věcně projednal a měl ji za přípustnou. V tomto případě se jednalo o kasační stížnost žalovaného (jímž byl policejní prezident Policie České republiky) proti usnesení městského soudu, jímž bylo opět zastaveno řízení pro zpětvzetí žaloby na ochranu před nečinností. V tomto rozsudku soud kasační stížnost proti výroku I (o zastavení řízení) zamítl, avšak zrušil napadené usnesení ve výroku II (o náhradě nákladů řízení).

V obou uvedených rozsudcích byla tedy kasační stížnost shledána přípustnou a byla posouzena věcně. Tato rozhodnutí však nejsou ojedinělá. Shodně soud v obdobné situaci opět meritorně rozhodl o kasační stížnosti proti usnesení o zastavení řízení pro zpětvzetí žaloby (rozsudek ze dne 8. 2. 2007, č. j. 8 As 24/2005-69), a podobně rozhodl i v rozsudku ze dne 25. 6. 2008, č. j. 1 Ans 4/2008-62. V současnosti tímto způsobem postupoval např. také v rozsudku ze dne 31. 10. 2018, č. j. 9 As 335/2018-83.

Je pravda, že posledně uvedená rozhodnutí buď přípustnost stručně konstatují (rozsudek č. j. 3 Ans 37/2010-122), anebo z ní jen mlčky vycházejí (jinak by kasační stížnost nemohla být věcně projednána). Ani novější rozhodnutí tedy výslovně nepolemizují s koncepcí subjektivní nepřipustnosti kasační stížnosti pro nemožnost dosáhnout příznivějšího výroku.

Výše popsaný judikatorní rozpor nebyl podle předkládajícího senátu vyřešen ani usnesením rozšířeného senátu ze dne 1. 7. 2015, č. j. 5 Afs 91/2012-41, č. 3321/2016 Sb. NSS. Podle něj „kasační stížnost podaná účastníkem, který byl v řízení před krajským soudem procesně úspěšný a který nenamítá, že krajský soud měl výrokem ve věci rozhodnout jinak, je podle § 104 odst. 2 s. ř. s. nepřipustná“. Právní věta totiž obsahuje dvě hypotézy: (a) stěžovatelem je „procesně úspěšný“ účastník řízení před krajským soudem a současně (b) stěžovatel nenamítá, že krajský soud měl výrokem ve věci rozhodnout jinak. Pouze pokud jsou obě tyto hypotézy splněny, nastupuje pravidlo uvedené v dispozici, tedy že kasační stížnost je nepřipustná podle § 104 odst. 2 s. ř. s. Podle předkládajícího senátu však ani jedna z těchto hypotéz není v nyní projednávané věci naplněna. Jednak stěžovatele nelze označit za „procesně úspěšného“, nebylo-li soudem rozhodnuto ve věci samé, jednak se stěžovatel výslovně domáhá jiného výroku rozhodnutí krajského soudu. Nadto, poukazuje předkládající senát, ačkoliv se právní věta usnesení rozšířeného senátu dotýká obecně příbuzné problematiky (přípustnosti kasační stížnosti), jeho nosné rozhodovací důvody pojednávají o zcela jiné problematice, než jakou je koncepce subjektivní nepřipustnosti kasační stížnosti pro nemožnost dosáhnout příznivějšího výroku. *Ratio decidendi* usnesení rozšířeného senátu č. j. 5 Afs 91/2012-41 proto neposkytuje vodítko pro posouzení této koncepce.

Předkládající senát má pro posuzovanou věc naopak za relevantní starší rozhodnutí rozšířeného senátu ve věci KOPPA. Ani to se sice nezabývalo spornou koncepcí subjektivní nepřipustnosti kasační stížnosti pro nemožnost dosáhnout příznivějšího výroku, protože ta vznikla až

později. Nicméně, při posuzování přípustnosti kasační stížnosti proti nákladům řízení konstatoval rozšířený senát, jaké konkrétní kroky musí soud učinit pro zjištění její přípustnosti. Tyto kroky jsou podrobně popsány v odst. 23-25 uvedeného usnesení následovně: (1) nejprve soud zjistí, zda se kasační stížnost netýká rozhodnutí s charakteristikami uvedenými v § 104 odst. 3 s. ř. s., (2) dále zjistí, zda se kasační stížnost týká výroku napadeného rozhodnutí ve věci samé, nebo (naopak) se týká jen výroku o nákladech řízení či směřuje jen proti důvodům rozhodnutí soudu (nepřípustnost dle § 104 odst. 2 s. ř. s.), a nakonec (3) zjistí, zda je kasační stížnost přípustná a projednatelná z hlediska důvodů v ní uplatněných (§ 104 odst. 4 s. ř. s.). Rozšířený senát tehdy uzavřel: „*Neprojde-li kasační stížnost tímto testem přípustnosti (v naznačených rovinách), musí ji Nejvyšší správní soud podle § 46 odst. 1 písm. d) s. ř. s. odmítnout, jinak ji musí projednat a rozhodnout o ní*“ (zvýraznění bylo přidáno předkládajícím senátem).

Rozšířený senát přisvědčil názoru, že kasační námitka směřující proti výroku o náhradě nákladů řízení bude za určitých podmínek věcně přípustná a Nejvyšší správní soud se s ní musí vypořádat, byť by kasační stížnost do výroku o věci samé nebyla důvodná: „*Podle názoru rozšířeného senátu zákonodárce nemínil absolutně a bezvýjimečně vyloučit přezkum výroku o nákladech řízení, ale naopak umožnit jej tam, kdy Nejvyšší správní soud věcně přezkoumává výrok o věci samé. Ust. § 104 odst. 2 s. ř. s. je tudíž aplikovatelné pouze na kasační stížnosti podané výlučně proti výroku o nákladech řízení. Logicky vzato, bude-li nepřipustná kasační stížnost do výroku o věci samé z některého z důvodů zde uvedených, pak osud této kasační stížnosti směřující proti výroku ve věci samé bude následován i tou její částí, kterou bude napaden výrok o nákladech řízení.*“ Je evidentní, že rozšířený senát důvody nepřipustnosti podrobně uvedl, aniž by uvažoval o později aplikované koncepci subjektivní nepřipustnosti pro nemožnost dosáhnout příznivějšího výroku. Podle předkládajícího senátu měl výrazem „výrok ve věci samé“ rozšířený senát v rozhodnutí ve věci KOPPA na mysli nejen meritorní rozhodnutí o samém základu sporu, ale i jiná rozhodnutí, jimiž se řízení končí a jakými jsou např. i rozhodnutí o odmítnutí žaloby či zastavení řízení. Pojem „výrok o věci samé“ byl užíván jako protiklad akcesorické ho výroku rozhodnutí o nákladech řízení.

Ve výše popsaném judikatorním rozporu se předkládající senát staví proti koncepci subjektivní nepřipustnosti kasační stížnosti pro nemožnost dosáhnout příznivějšího výsledku, tedy proti judikatorní linii usnesení z roku 2018. Tato, podle předkládajícího senátu civilistická koncepce, nemá pro řízení ve správním soudnictví zákonnou oporu.

Zvláště je pak podle něj problematičtější její aplikace na projednávaný případ. Usnesení z roku 2018 spolu s usnesením z roku 2012 uvádějí dva argumenty pro nepřipustnost kasační stížnosti žalovaného proti výroku o zastavení řízení: (1) výsledek řízení by pro stěžovatele byl stejný, ať je žaloba odmítnuta, či řízení zastaveno, protože by tak jako tak nedošlo k rozhodnutí ve věci samé, a (2) námitka proti výroku o zastavení řízení je jen „nutným přívazkem“, jehož jediným účelem je založit při-

pustnost kasační stížnosti proti výroku o náhradě nákladů řízení. Předkládající senát obsírně argumentuje, proč má oba uvedené argumenty za chybné. Stručně shrnuto: Ad (1) výsledek řízení je různý, a to jak subjektivně (o tom svědčí podaná kasační stížnost), tak objektivně (různé výroky rozhodnutí i potenciální újma pro účastníky řízení podle toho, zda je řízení ukončeno odmítnutím žaloby, nebo zastavením řízení). Ad (2) proti snaze „přivřít dveře“ kasačním stížnostem, které v konečném důsledku brojí proti povinnosti stěžovatele k náhradě nákladů řízení a k ničemu jinému, stojí gramatické vyjádření pravidla dle § 104 odst. 2 s. ř. s., k němuž se přiklonil i rozšířený senát ve věci *KOPPA*. Je přinejmenším nejednoznačné, zda lze toto ustanovení rozšířit výkladem tak, že kasační stížnost, která z hlediska svého „skutečného“ či „skutečně zamýšleného“ obsahu v konečném důsledku míří proti výroku o nákladech řízení, je také nepřipustná.

Koncepce subjektivní nepřipustnosti pro nemožnost dosáhnout příznivějšího výsledku je v rozporu i s dispoziční zásadou, ovládající soudní řízení správní, a v konečném důsledku se jedná o otázku přístupu k soudu – tedy o otázku, která má výrazný ústavní rozměr. Je třeba respektovat čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a normy podústavního práva upravující přístup k soudu je proto třeba vykládat v souladu s čl. 4 odst. 4 Listiny tak, aby bylo šetřeno jejich podstaty a smyslu. Tato ustanovení by tedy měla být vykládána tak, aby nedocházelo k nedůvodným restrikcím a v pochybnostech by měl soud vždy inklinovat spíše k tomu, aby přístup k soudu zůstal zachován, což ostatně představovalo až doposud vůdčí linii judikatury Nejvyššího správního soudu k uvedené otázce. Z tohoto hlediska považuje třetí senát za nepřipustné především dodatečné stanovování podmínek přístupu k soudu, které zákon neobsahuje. Totéž pak platí i o zásadě dispoziční, k níž existuje relevantní judikatura Ústavního soudu. Ten k významu dispoziční zásady uvedl, že „představuje specifické promítnutí soukromoprávní autonomie vůle do oblasti civilního procesu. Stranám je dáno, aby svobodně, v souladu se zásadou dispoziční, nakládaly jak řízením, tak i předmětem řízení. Procesní práva, která jsou odvozena ze zásady dispoziční, jsou vyhrazena výlučně nositelům těchto práv formou dispozičních procesních úkonů; z povahy těchto dispozičních procesních úkonů vyplývá, že nemohou být obsahem právní fikce, tj. nemůže být stanoveno, že někdo vzal návrh zpět, ačkoliv tak neučinil“ (nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 42/08).

Závěrem předkládající senát poukazuje na to, že soud v usneseních z roku 2018, resp. v usnesení z roku 2012, odůvodnil odmítnutí kasační stížnosti poukazem na § 46 odst. 1 písm. c) s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s., a opřel tak výrok svého rozhodnutí o důvod, že kasační stížnost byla podána osobou k tomu *zjevně neoprávněnou*. Podle předkládajícího senátu je však pochybné, že by žalovaný byl zjevně neoprávněn kasační stížnost podat. Právě naopak, přinejmenším *prima facie* je žalovaný jako účastník řízení před krajským (resp. městským) soudem oprávněn podle § 102 s. ř. s. kasační stížnost podat a důvody, pro které tak činí, v kasační stížnosti plausibilně rozvést. Odlišná

situace je u rozhodnutí o procesních právech či povinnostech jen některých účastníků, judikatorní závěry z těchto případů však nemohou být podkladem pro nyní projednávanou věc.

Předkládající senát tak má za sporné, zda lze ve správním soudnictví použít koncepci subjektivní připustnosti kasační stížnosti pro nemožnost dosáhnout příznivějšího výsledku. I pro případ, že by rozšířený senát tuto koncepci v obecné rovině aproboval, má však třetí senát za to, že tuto koncepci nelze aplikovat na případy usnesení z roku 2018, k nimž náleží i nyní projednávaná věc.

Nejvyšší správní soud kasační stížnost odmítl.

Z odůvodnění:

Pravomoc rozšířeného senátu

Podle § 17 odst. 1 s. ř. s., dospěl-li senát Nejvyššího správního soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, postoupí věc k rozhodnutí rozšířenému senátu.

V nynější věci předkládající senát jednak poukazuje na rozpor ve stávající judikatuře Nejvyššího správního soudu, jednak formuloval právní názor odlišný od názoru vyjádřeného v zevrubně popsané judikatorní linii, kterou označuje jako usnesení z roku 2018. V nyní projednávané věci přitom jde o obdobnou situaci jako v případech řešených usneseními z roku 2018.

Pravomoc rozšířeného senátu je proto dána.

Na tom nic nemění skutečnost, že přinejmenším některá rozhodnutí, na něž předkládající senát poukazuje jako na rozporná s judikatorní linií usnesení z roku 2018, v takovém rozporu nutně nejsou, alespoň při znění sporné právní otázky, jak ji formuloval předkládající senát: *Je přípustná kasační stížnost žalovaného proti usnesení krajského soudu o zastavení řízení pro zpětvzetí žaloby, jestliže se v kasační stížnosti žalovaný domáhá jiného výroku krajského soudu (odmítnutí žaloby)?* Ve věcech sp. zn. 3 Ans 37/2010 a 9 As 335/2018 se žalovaní ve svých kasačních stížnostech proti usnesením, jimiž krajské soudy zastavily řízení o jejich žalobách, domáhali, přinejmenším alternativně, zamítnutí těchto žalob. Ve věci sp. zn. 1 Ans 4/2008 pak stěžovatel namítal nezákonnost zastavení řízení, aniž by tvrdil (resp. aniž by z jeho argumentace bylo zřejmé), jak má být ve věci rozhodnuto. Navíc v situaci, kdy soud zastavil řízení pro uspokojení navrhovatele (§ 62 s. ř. s.).

Právní názor rozšířeného senátu

Podle § 46 odst. 1 písm. c) s. ř. s. soud usnesením odmítnutí podaný návrh, jestliže „*byl podán osobou k tomu zjevně neoprávněnou*“, podle písm. d), pokud je „*podle tohoto zákona nepřipustný*“. To platí, podle § 120 s. ř. s., přiměřeně i v řízení o kasační stížnosti.

Podle § 102 s. ř. s. „*kasační stížnost je opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví, jímž se účastník řízení, z něhož toto*

rozhodnutí vzešlo, nebo osoba zúčastněná na řízení (dále jen „stěžovatel“) domáhá zrušení takového rozhodnutí. Kasační stížnost je přípustná proti každému takovému rozhodnutí, není-li dále uvedeno jinak.“

Důvody nepřipustnosti stanoví soudní řád správních v § 104:

„(1) Kasační stížnost ve věcech volebních je nepřipustná.

(2) Kasační stížnost, která směřuje jen proti výroku o nákladech řízení nebo proti důvodům rozhodnutí soudu, je nepřipustná.

(3) Kasační stížnost je dále nepřipustná proti rozhodnutí,

a) jímž soud rozhodl znovu poté, kdy jeho původní rozhodnutí bylo zrušeno Nejvyšším správním soudem; to neplatí, je-li jako důvod kasační stížnosti namítáno, že se soud neřídil závazným právním názorem Nejvyššího správního soudu,

b) jímž se pouze upravuje vedení řízení, nebo

c) které je podle své povahy dočasné.

(4) Kasační stížnost není přípustná, opírá-li se jen o jiné důvody, než které jsou uvedeny v § 103, nebo o důvody, které stěžovatel neuplatnil v řízení před soudem, jehož rozhodnutí má být přezkoumáno, ač tak učinit mohl.“

Základním argumentem předkládajícího senátu, jímž rozporuje koncepci tzv. subjektivní nepřipustnosti kasační stížnosti aplikovanou v judikatorní linii usnesení z roku 2012 a 2018, je absence zákonného podkladu pro takový přístup. Subjektivní nepřipustnost totiž nespadá pod žádný z důvodů nepřipustnosti kasační stížnosti taxativně stanovených soudním řádem správním.

To je sice pravda, není to však pro posouzení sporné právní otázky podstatné.

Jak je totiž zřejmé již z (předkládajícím senátem citovaného) usnesení z roku 2012 a na něj navazujících usnesení z roku 2018, koncept tzv. subjektivní nepřipustnosti kasační stížnosti žalovaného správního orgánu proti usnesení krajského soudu, jímž se končí soudní řízení správní (procesně, bez rozhodnutí ve věci samé), není postaven na tom, že by se jednalo o nepřipustný úkon ve smyslu § 46 odst. 1 písm. d) s. ř. s., konkrétně nepřipustnou kasační stížnost podle § 104 s. ř. s.

Proto také nelze usnesení z roku 2012 a 2018 považovat za rozporná s usnesením rozšířeného senátu ve věci *KOPPA*, jak to činí předkládající senát.

Navzdory užití pojmu „nepřipustnost“ bylo totiž důvodem odmítání kasačních stížností v usneseních z roku 2012 a 2018 to, že byly podány osobou k tomu (zjevně) neoprávněnou ve smyslu § 46 odst. 1 písm. c) s. ř. s. Na tuto skutečnost ostatně i předkládající senát sám upozorňuje.

V tomto ohledu vycházejí usnesení z roku 2012 a 2018 z dlouhodobé a jednotné rozhodovací praxe Nejvyššího soudu k otázce subjektivní přípustnosti dovolání v občanském soudním řízení.

Nejvyšší soud např. již v usnesení ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96, odlišil od posuzování (objektivní) přípustnosti dovolání potřebu „určení subjektu, který je v daném případě oprávněn – ve smyslu § 243b odst. 4, § 218 odst. 1 písm. b) – dovolání, jež je objektivně přípustné, podat“. Tu označil jako subjektivní přípustnost. Za hledisko této subjektivní přípustnosti pak označil „stav procesní

újmý, jež konečným výsledkem sporu nastala v osobě určitého účastníka. Tato újma se logicky vztahuje k očekáváním, jež jeden účastník spojuje se svým návrhem, to jest s tím, že mu bude (zcela) vyhověno, a druhý naopak s tím, že návrhem hrozící důsledky budou v řízení odvráceny, tedy – typicky – s tím, že návrh bude (rovněž zcela) zamítnut. Obecněji řečeno, procesní újma se projevuje v poměření nejpříznivějšího výsledku, který odvolací soud pro účastníka mohl založit svým rozhodnutím, a výsledku, který svým rozhodnutím skutečně založil. Z povahy dovolání jakožto opravného prostředku plyne, že oprávnění je podat (subjektivní přípustnost) svědčí účastníku, v jehož neprospěch toto poměření vyznívá, je-li způsobená újma na základě dovolání odstranitelná tím, že dovolací soud napadené rozhodnutí zruší“ (uveřejněno v časopise Soudní judikatura č. 3/1998 pod č. 28). Na toto usnesení pak navázala řada dalších rozhodnutí Nejvyššího soudu, např. usnesení ze dne 29. 7. 1999, sp. zn. 20 Cdo 1760/98, ze dne 30. 8. 2000, sp. zn. 2 Cdon 1648/97, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 12/2000 pod č. 138, ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 198/2003, či důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 327/2004, č. 45/2006 Sb. NS.

Jedná se tedy o ustálenou rozhodovací praxi vrcholného soudu v civilním řízení, která obstála i při přezkumu z hlediska souladu s ústavněprávními požadavky (např. usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. I. ÚS 649/03, nebo ze dne 3. 12. 2012, sp. zn. I. ÚS 3681/12). Tuto inspiraci ostatně výslovně „přiznává“ již usnesení z roku 2012.

V zájmu komplexnosti zodpovězení předložené otázky musí rozšířený senát částečně korigovat argumentaci obsaženou v usnesení z roku 2012 a v usneseních z roku 2018, pokud jde o srovnávací hledisko napadeného výroku. V usnesení z roku 2012 totiž Nejvyšší správní soud na jednu stranu odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu, podle níž hledisko přípustnosti dovolání spočívá „v poměření nejpříznivějšího výsledku, který odvolací soud pro účastníka mohl založit svým rozhodnutím, a výsledku, který svým rozhodnutím skutečně založil“, při vlastním posouzení tehdy rozhodované věci však porovnal skutečný výsledek s tím, jehož se stěžovatel dovolával v kasační stížnosti. Tedy nikoliv s nejpříznivějším možným výsledkem. Táž metodická chyba se objevila i ve všech usneseních z roku 2018 a pro předkládající senát byla zřejmě důvodem pro konkrétní formulaci předložené otázky.

Jak ale plyne z výše uvedeného, pro posouzení oprávněnosti stěžovatele podat kasační stížnost není podstatné, jakého výsledku řízení před krajským soudem se dovolává (pokud vůbec), ale jaký výsledek je pro něj objektivně nejpříznivější. Právě z tohoto důvodu rozšířený senát připustil možnost rozpornosti napadené judikatorní linie usnesení z roku 2012 a 2018.

Rozšířený senát nesdílí názor předkládajícího senátu o nepřenositelnosti rozhodovací praxe civilních soudů do soudního řízení správního, a to z následujících důvodů:

Především, zákonná úprava odmítnutí kasační stížnosti, je-li podána neoprávněnou osobou (k požadavku zjevnosti viz dále) podle § 46 odst. 1 písm. c) s. ř. s. postupem

dle § 120 s. ř. s. je shodná s právní úpravou, na jejímž základě Nejvyšší soud odmítá „subjektivně nepřipustná“ dovolání: podle § 243c odst. 3 o. s. ř. platí v řízení u dovolacího soudu mj. § 218b písm. b) o. s. ř., podle nějž odvolací soud odmítne odvolání, které „bylo podáno někým, kdo k odvolání není oprávněn“.

Důvodem nepřenositelnosti nemůže být ani povaha kasační stížnosti. I dovolání v civilním řízení soudním je mimořádným opravným prostředkem, o němž rozhoduje nejvyšší instance civilního soudnictví, jejímž primárním úkolem je sjednocování výkladu práva.

Ostatně, rozšířený senát se k aplikovatelnosti civilistického konceptu subjektivní nepřipustnosti mimořádného opravného prostředku (dovolání, resp. kasační stížnosti) již jednou přihlásil. V usnesení ze dne 1. 7. 2015, č. j. 5 Afs 91/2012-41, jím argumentoval na podporu závěru, že „kasační stížnost podaná účastníkem řízení, který byl v řízení před krajským soudem úspěšný a který nenamítá, že krajský soud měl výrokem ve věci rozhodnout jinak, je podle § 104 odst. 2 s. ř. s. nepřipustná“. Jakkoliv podstata tehdy posuzované věci, její právní kvalifikace, a nakonec i nosné důvody rozhodnutí byly odlišné, rozšířený senát již tehdy akceptoval, že možnost jednotlivých účastníků řízení domáhat se kasační stížností přezkumu rozhodnutí krajského soudu je rozdílná v závislosti na výsledku tohoto řízení.

Na výše uvedeném nic nemění skutečnost, která jinak podstatně odlišuje řízení před správními soudy od řízení civilního, přesněji významně odlišuje postavení žalovaného v obou těchto řízeních. V soudním řízení správním je žalovaným správní orgán, který byl v dané věci vykonavatelem veřejné moci. Z tohoto důvodu nehájí v řízení před správním soudem svá (subjektivní) práva, jeho úkolem je obhájit zde zákonnost žalobou napadeného aktu (případně, jako v nyní posuzované věci, obhájit, že nebyl nečinný). I správní orgán jako účastník řízení před krajským soudem však mohl utrpět újmu, o níž hovoří civilní judikatura. I u takového žalovaného pak lze poměřit nejpriznivější výsledek, který pro něj krajský soud mohl založit svým rozhodnutím, s výsledkem, který svým rozhodnutím skutečně založil.

Taková újma typicky nevzniká v případech procesních rozhodnutí krajského soudu, vztahujících se výlučně k právům (zpravidla procesnímu postavení) jiného účastníka řízení (žalobce, osoby zúčastněné na řízení). I pokud je kasační stížnost proti takovému rozhodnutí krajského soudu (objektivně) připustná (např. usnesení o ustanovení zástupce nebo osvobození od soudních poplatků), může ji podat jen ten z účastníků řízení, jemuž je takové rozhodnutí způsobilé zasáhnout do jeho právního postavení. Ostatních účastníků se takové rozhodnutí týká jen zprostředkovaně (např. tím, že řízení bude díky osvobození od soudních poplatků či ustanovení zástupce vůbec pokračovat, zatímco bez něj by skončilo procesně – a zpravidla dříve).

Relevantní újmu však nelze shledat ani v případě, kdy žaloba sice není zamítnuta (pro žalovaného obecně nejpriznivější možný výsledek každého soudního sporu), ale

soudní řízení je skončeno jinak, aniž by žalobě bylo, byť jen z malé části, vyhověno. Takovými rozhodnutími jsou v soudním řízení správním typicky usnesení o odmítnutí žaloby nebo o zastavení řízení. Stejně jako v případě rozhodování soudů v občanském soudním řízení (viz právě věc sp. zn. 2 Cdon 1363/96), nelze ani v soudním řízení správním nalézt žádný právně relevantní rozdíl mezi výsledkem pro žalovaného ideálním a dosaženým. Morální satisfakce typu „udělali jste to dobře“ v odůvodnění zamítavého rozsudku takový rozdíl netvoří.

Pomine-li rozšířený senát možnost úspěchu v části žalobního nároku, lze ve vztahu k rozhodnutí krajského soudu, jímž se řízení končí, rozlišit z pohledu žalovaného v zásadě jen dvě právně rozdílné situace: žalobě (a) bude vyhověno, nebo (b) nikoliv.

Bude-li žalobě vyhověno, v závislosti na žalobním typu to vyvolá určité právní účinky ve sféře žalovaného správního orgánu. Jeho rozhodnutí či opatření obecné povahy bude zrušeno (§ 78 odst. 1, resp. § 101d odst. 2 s. ř. s.), bude mu nařízeno vydat rozhodnutí ve věci nebo osvědčení (§ 81 odst. 2 s. ř. s.), anebo bude vyslovena nezákonnost zásahu, případně uloženo zdržet se jeho pokračování a obnovení stavu před zásahem (§ 87 odst. 2 s. ř. s.). V každém případě bude muset správní orgán nějak následně konat, a to vázán jednak výrokem, jednak závazným právním názorem soudu. Výjimka v podobě čistě deklaratorního výroku o nezákonnosti zásahu, pokynu či donucení správního orgánu svědčí spíše o specifčnosti tohoto žalobního (sub)typu, než že by zpochybňovala výše uvedené.

Oproti tomu, nevyhoví-li soud žalobě – ať již z důvodů procesních, nebo meritorních, z pohledu žalovaného správního orgánu se z právního hlediska neděje nic. A to bez ohledu na to, jak přesně takové řízení skončilo. Jistou, zcela specifickou výjimku by mohlo představovat zastavení řízení z důvodu uspokojení navrhovatele [§ 47 písm. b) s. ř. s.], které by mohlo mít s ohledem na § 62 odst. 5 s. ř. s. účinky mimo jiné i na rozhodovací či jinou činnost žalovaného správního orgánu.

Relevantní újmu je totiž v každém případě nutné posuzovat ve vztahu ke věci samé. Újma tedy nemůže spočívat např. jen v prodloužení řízení (viz výše), ale ani, jak poukazuje stěžovatel a předkládající senát, v rozhodnutí o nákladech řízení. Takové rozhodnutí je akcesorickým výrokem soudu, který nelze napadnout samostatnou kasační stížností (§ 104 odst. 2 s. ř. s.). Rozšířený senát sice (v již citované věci *KOPPA*) přisvědčil připustnosti kasační námítky proti výroku rozhodnutí krajského soudu např. o náhradě nákladů řízení, podanou souběžně s alespoň jednou kasační námítkou směřující proti rozhodnutí v meritu věci, připustnost napadení výroku o nákladech řízení však odmítl připustností alespoň jedné meritorní námítky.

Nelze-li připustit přezkum rozhodnutí krajského soudu o nákladech řízení bez připustné kasační námítky proti výroku v meritu věci, není ani možné uznat tvrzenou újmu plynoucí z výroku o nákladech řízení jako relevantní újmu pro posouzení připustnosti kasační stížnosti jako takové.

Nelze přehlížet, že § 46 odst. 1 písm. c) s. ř. s. vyžaduje [na rozdíl od § 218 písm. b) o. s. ř.] pro odmítnutí návrhu jeho podání „osobou k tomu zjevně neoprávněnou“. Předkládající senát má za to, že za takovou osobu nelze v případě, že takovým návrhem je kasační stížnost, považovat žádného účastníka řízení, z nějž vzešlo napadené rozhodnutí krajského soudu, ani osobu zúčastněnou na takovém řízení, neboť ty k podání kasační stížnosti výslovně opravňuje § 102 s. ř. s.

Rozšířený senát tento názor nesdílí.

Pro případné odmítnutí podle § 46 odst. 1 písm. c) s. ř. s. je podstatné, zda lze závěr o neoprávněnosti stěžovatele učinit již ze samotného (úplného) návrhu, v posuzované věci kasační stížnosti, bez zevrubného zkoumání soudního, či dokonce správního spisu. Neoprávněnost žalovaného správního orgánu brojit kasační stížnosti např. proti usnesení krajského soudu o zastavení soudního řízení ve smyslu výše uvedených závěrů je pak zjevná dostatečně a okamžitě. Dokonce může být zjevnější než v případě stěžovatele, který o sobě tvrdí, že byl (měl být) osobou zúčastněnou na řízení, ale krajský soud s ním takto nejednal.

Komentář:

Rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu se zabývalo **otázkou subjektivní přípustnosti kasační stížnosti**.

Nejvyšší správní soud vyšel přitom z toho, že kasační stížnost – podobně jako dovolání v civilním soudním řízení – musí být přípustná jak objektivně, tak i subjektivně.

Kasační stížnost tedy může podat jen ten účastník řízení před krajským soudem, kterému nebylo rozhodnutím krajského soudu plně vyhověno, popř. kterému byla tímto rozhodnutím způsobena jiná určitá újma na jeho právech (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 12. 2012, sp. zn. 1 Ans 17/2012, dále T. Blažek, J. Jirásek, P. Molek, P. Pospíšil, V. Sochorová, P. Šebek: Soudní řád správní, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2016, komentář k § 46 s. ř. s.).

Nejvyšší správní soud se opřel o vymezení subjektivní přípustnosti dovolání s ohledem na to, že i dovolání v civilním soudním řízení je mimořádným opravným prostředkem. V nauce civilního soudního řízení je subjektivní přípustnost opravného prostředku chápána jako procesní legitimace, tedy legitimace k podání opravného prostředku, kterou zakládá procesní právo (srov. A. Winterová, M. Macková: Civilní právo procesní, 7., aktualizované a doplněné vydání, Linde, Praha 2014, str. 511). Rozhodující přitom je výrok rozhodnutí, protože existenci případné újmy lze posuzovat jen z procesního hlediska. Při tomto posuzování také nelze brát v úvahu subjektivní přesvědčení účastníka řízení, ale jen objektivní skutečnost, že rozhodnutím soudu mu byla způsobena určitá, třeba i nepříliš významná, újma, kterou lze odstranit zrušením nebo změnou napadeného rozhodnutí (srov. J. Bureš, L. Drápal a kol.: Občanský soudní řád II. § 201 až 376, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 1591).

Pro srovnání lze uvést, že podobně je chápán institut subjektivní přípustnosti opravného prostředku (resp. spíše „újmy“, tzv. *Beschwer*) i v rakouském a německém procesním právu. Zde se také vychází z toho, že opravný prostředek může použít pouze ten, kdo jím může dosáhnout nějakého výsledku. Na rozdíl od českého pojetí, které je jak v civilním, tak správním soudním řízení založeno na tom, že výrok o náhradě nákladů řízení je výrokem závislým a na posuzování subjektivní přípustnosti nemá vliv, se však např. v rakouském právu vychází z toho, že i ten, kdo nebyl plně úspěšný ve vztahu k výroku o náhradě nákladů řízení, je oprávněn jej napadnout; nutno však poznamenat, že v rakouském civilním procesu je přípustný opravný prostředek proti nákladovým výrokům rozhodnutí soudu prvního stupně (srov. H. W. Fasching: Zivilprozessrecht. Lehr- und Handbuch, Manz, Wien 1989, str. 872).

❖ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Představenstvo společnosti Karlovarské právnické dny
oznamuje, že

XXVIII. konference Karlovarské právnické dny,

která se měla konat ve dnech 22. až 24. 10. 2020,

se pro nárůst onemocnění covid -19 a avizované restriktce počtu účastníků na společných akcích

beze změny programu odkládá na termín 17. až 19. 6. 2021.

Účastnické poplatky zaplacené do 30. 9. 2020 platí nadále pro účast na konferenci v novém termínu, v případě žádosti budou vráceny po odečtu převodního poplatku.

Ceny za období od XXVII. konference budou udělovány za prodloužené období 2019-2021.

Soudní dvůr EU:

K otázce odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů

Členské státy musí přiznat odškodnění každé oběti úmyslného násilného trestného činu včetně obětí, které mají bydliště na jejich vlastním území. Odškodnění nemusí pokrývat úplnou náhradu újmy, ale jeho výše nemůže být čistě symbolická.

Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 16. 7. 2020 ve věci C-129/19, *Presidenza del Consiglio dei Ministri v. BV*.

Z odůvodnění:

V daném rozsudku Soudní dvůr zasedající ve velkém senátu na prvním místě rozhodl, že systém mimosmluvní odpovědnosti členského státu za újmu způsobenou porušením unijního práva se použije z důvodu, že tento členský stát včas neprovedl směrnici 2004/80 ve vztahu k obětem s bydlištěm v uvedeném členském státě, na jehož území byl spáchán úmyslný násilný trestný čin.

Na druhém místě Soudní dvůr rozhodl, že paušální odškodnění přiznávané obětem sexuálního napadení na základě vnitrostátního systému odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů nemůže být kvalifikováno jako „spravedlivé a přiměřené“ ve smyslu tohoto ustanovení, pokud je stanoveno bez zohlednění závažnosti následků spáchaného trestného činu pro oběti, a nepředstavuje tedy přiměřený příspěvek k odškodnění utrpěné majetkové a nemajetkové újmy.

V projednávané věci byla v říjnu 2005 B. V., italská občanka s bydlištěm v Itálii, obětí sexuálního napadení, k němuž došlo na území tohoto členského státu. Částka 50 000 eur, k jejímuž uhrazení paní B. V. byli pachatelé tohoto napadení odsouzeni z titulu náhrady újmy, jí však nebyla uhrazena, jelikož uvedení pachatelé byli na útěku. V únoru 2009 podala B. V. žalobu proti *Presidenza del Consiglio dei Ministri* (kancelář předsedy Rady ministrů, Itálie) za účelem náhrady újmy, kterou údajně utrpěla z důvodu, že Itálie neprovedla včas směrnici 2004/80.

V průběhu tohoto řízení bylo *Presidenza del Consiglio dei Ministri* v prvním stupni uloženo zaplatit B. V. částku 90 tisíc eur, přičemž částka byla v odvolacím řízení snížena na 50 tisíc eur. **Předkládající soud**, k němuž kancelář předsedy Rady ministrů podala kasační opravný prostředek, se **táhal na možnost použít systém mimosmluvní odpovědnosti členského státu z důvodu opožděného provedení směrnice 2004/80 vůči obětem úmyslných násilných trestných činů, které se nenacházejí v přeshraniční situaci.** Dále měl pochybnosti o „spravedlivé a přiměřené“ povaze paušální částky ve smyslu čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80 ve výši 4 800 eur stanovené italskou právní úpravou na odškodnění obětí sexuálního napadení.

Pokud jde o první otázku, Soudní dvůr nejprve připomněl podmínky umožňující stanovit odpovědnost členských států za újmu způsobenou jednotlivcům porušením unijního práva, a sice existenci porušeného pravidla unijního práva, které jim přiznává práva, dostatečně závažné porušení tohoto pravidla a příčinnou souvislost mezi tímto porušením a újmu,

kteřou tito jednotlivci utrpěli. V projednávané věci Soudní dvůr s ohledem na znění čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80, jeho kontext a cíle, zejména uvedl, že unijní normotvůrce tímto ustanovením zvolil nikoliv možnost, aby každý členský stát zavedl zvláštní systém odškodnění vyhrazený pouze pro oběti úmyslných násilných trestných činů nacházející se v přeshraniční situaci, ale možnost použít vnitrostátní systémy odškodnění obětí těchto trestných činů spáchaných na území členských států ve prospěch těchto obětí.

Na závěr své analýzy měl Soudní dvůr za to, že směrnice 2004/80 ukládá každému členskému státu povinnost zavést systém odškodnění pro všechny oběti úmyslných násilných trestných činů spáchaných na jeho území, a nikoliv pouze pro oběti, které se nacházejí v přeshraniční situaci.

Soudní dvůr z výše uvedeného vyvodil, že směrnice 2004/80 přiznává právo na spravedlivé a přiměřené odškodnění nejen obětem těchto trestných činů, které se nacházejí v takové situaci, ale rovněž obětem, které mají obvyklé bydliště na území členského státu, na němž byl trestný čin spáchán. S výhradou toho, že jsou splněny dvě další výše citované podmínky, má proto jednotlivec právo na náhradu újmy, která mu byla způsobena tím, že členský stát porušil svou povinnost vyplývající z čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80, a to bez ohledu na to, zda se tento jednotlivec v době, kdy se stal obětí dotčeného trestného činu, nacházel v přeshraniční situaci či nikoliv.

Pokud jde o druhou otázku, Soudní dvůr konstatoval, že vzhledem k tomu, že čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80 neobsahuje žádnou informaci o výši odškodnění, která má odpovídat „spravedlivému a přiměřenému“ odškodnění ve smyslu tohoto ustanovení, **toto ustanovení přiznává členským státům prostor pro uvážení za tímto účelem. Toto odškodnění sice nemusí nutně zajistit úplnou náhradu majetkové a nemajetkové újmy, kterou utrpěly oběti úmyslných násilných trestných činů, avšak nemůže být čistě symbolické nebo zjevně nedostatečné s ohledem na závažnost následků spáchaného trestného činu pro tyto oběti.**

Podle Soudního dvora totiž odškodnění přiznávané takovým obětem na základě tohoto ustanovení musí v přiměřeném rozsahu kompenzovat utrpení, kterému byly vystaveny. V tomto ohledu Soudní dvůr rovněž uvedl, že paušální odškodnění takových obětí lze kvalifikovat jako „spravedlivé a přiměřené“, pokud je sazebník náhrad dostatečně podrobný, aby se zabránilo tomu, že paušální odškodnění stanovené pro určitý druh násilí může být s ohledem na okolnosti konkrétního případu zjevně nedostatečné.

✿ Rozhodnutí za využití informačního servisu SD EU připravila JUDr. HANA RÝDLOVÁ.

Evropský soud pro lidská práva:

K otázce spravedlivosti řízení při výkonu dysfunkčního soudnictví

Výkon soudnictví, které je dysfunkční, narušuje celkovou spravedlivost řízení.

Rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 2020 ve věci *Tempel v. Česká republika*, stížnost č. 44151/12

Shrnutí fakt:

V roce 2003 byl stěžovatel obžalován ze spáchání trestného činu vraždy dvou osob z roku 2001. Ve stejném roce byl dále obžalován z loupeže a nezákonného držení zbraně. V září 2004 jej Krajský soud v Plzni shledal vinným z loupeže a zároveň jej zprostil obžaloby ze spáchání trestných činů vraždy a nezákonného držení zbraně, jelikož podle soudu tyto skutky nebyly s jistotou prokázány. Soud neshledal věrohodným hlavního svědka obžaloby pro výrazné rozpory v jeho výpovědi a při konfrontaci se znalci v oblasti balistiky a forenzní patologie, přičemž zdůraznil, že stěžovatelovu vinu lze založit pouze na věrohodných důkazech a prokázaných faktech, a nikoliv na určité pravděpodobnosti. Vrchní soud v Praze zprošťující rozsudek zrušil a věc vrátil k dalšímu projednání s tím, že Krajský soud v Plzni nezohlednil veškeré relevantní skutečnosti a důkazy. Vrchní soud shledal pochybení ve způsobu hodnocení důkazů, zejména ve způsobu, kterým prvoinstanční soud prováděl výslech hlavního svědka obžaloby, jenž představoval stěžejní důkaz ve věci.

V období let 2005 až 2007 byl stěžovatel několikrát zproštěn obžaloby ze spáchání trestného činu vraždy jiným senátem Krajského soudu v Plzni, jelikož vrchní soud v roce 2005 nařídil, aby věc projednal a rozhodl jiný senát Krajského soudu v Plzni (zároveň dal za pravdu krajskému soudu, že nezákonné držení zbraně nebylo prokázáno). Ve všech případech Vrchní soud v Praze vytkl krajskému soudu stejná pochybení spočívající v nedostatečném a neobjektivním hodnocení důkazů a věc zrušil a vrátil k projednání. V červnu 2007 Vrchní soud v Praze zrušil čtvrtý rozsudek prvoinstančního soudu v Plzni ve prospěch stěžovatele a nařídil, aby věc projednal a rozhodl Krajský soud v Praze. V roce 2008 Krajský soud v Praze shledal stěžovatele vinným ze spáchání trestného činu vraždy a uložil mu trest doživotního odnětí svobody, přičemž konstatoval, že ačkoliv ve výpovědi hlavního svědka byly pouze nepatrné nesrovnalosti, svědecká výpověď byla věrohodná, pokud jde o klíčová fakta, a byla podpořena jinými důkazy. Vrchní soud v Praze rozsudek krajského soudu potvrdil v roce 2009. V roce 2011 Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatele jako zjevně neopodstatněné. Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněné tři ústavní stížnosti stěžovatele, které se tý-

kaly rozhodnutí o nařízení projednání věci jiným senátem Krajského soudu v Plzni, rozhodnutí o nařízení projednání věci Krajským soudem v Praze, a porušení čl. 6 Úmluvy (právo na spravedlivý proces).

Stěžovatel zahájil v roce 2012 řízení o náhradu škody za nepřiměřenou délku trestního řízení, které trvalo od března 2002 do dubna 2012. V roce 2013 Obvodní soud pro Prahu 2 shledal porušení jeho práva na spravedlivý proces v přiměřené době, s ohledem na délku řízení trvající deset let a jeden měsíc, a zároveň zamítl jeho návrh na náhradu škody. Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 2 bylo potvrzeno odvolacím a dovolacím soudem. Ústavní soud zamítl ohledně této věci ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou v roce 2016.

Předmět stížnosti:

Stěžovatel namítal, že trestní řízení nebylo spravedlivé, a tudíž v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Konkrétně si stěžoval na nepřiměřenou délku řízení, na řízení před odvolacím soudem, a na skutečnost, že věc byla postoupena k projednání jinému prvoinstančnímu soudu, který jej odsoudil na základě svévolného hodnocení důkazů.

Rozhodnutí ESLP:

K nepřiměřené délce řízení. Přiměřenost délky řízení je nutně posuzovat s ohledem na specifické okolnosti případu a s ohledem na kritéria stanovená judikaturou ESLP, a to zejména na složitost případu, jednání stěžovatele a státních orgánů, a závažnost sporu pro stěžovatele (*Chiarello v. Německo*, 20. 6. 2019, § 45). ESLP se již dříve vyslovil, že opakované vrácení věci z důvodu nedostatečného hodnocení důkazů, námitek stran a procesních pochybení soudů mohou založit porušení práv garantovaných v čl. 6 odst. 1 Úmluvy (*Yaroshovets a další v. Ukrajina*, § 169-171; *Yurtayev v. Ukrajina*, § 41). V daném případě opakovaná vrácení věci soudu první instance podstatně navýšila celkovou délku trestního řízení. Pokud by vrchní soud využil procesní možnosti vyslechnout hlavního svědka, tím by jistě omezil délku řízení. Trestní řízení bylo poměrně komplexní s ohledem na závažnost skutku. Vláda nerozporovala skutečnost, že trestní řízení, které trvalo deset let a jeden měsíc na čtyřech soudních stupních, bylo nepřiměřeně dlouhé, čímž došlo k porušení práva stěžovatele garantované čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Průtahy v řízení byly zapříčiněny zejména opakovaným vrácením případu k projednání

soudu první instance. Stěžovatel k průtahům žádným způsobem nepřispěl, byl to především státní zástupce, který podával odvolání. **Délka trestního řízení nebyla přiměřená ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.**

Ke spravedlivosti řízení. ESLP posuzoval řízení jako celek [*Beuze v. Belgie* (GC), § 121] z hlediska principu obecné spravedlivosti [*Ibrahim a další v. Spojené království* (GC), § 250]. Připomněl, že není čtvrtou instancí, a nebude tudíž přezkoumávat způsob hodnocení případu národními soudy, pokud hodnocení nebude zjevně svévolné nebo nerozumné (*Hodžić v. Chorvatsko*, § 57). Není úlohou ESLP zabývat se údajnými právními nebo faktickými pochybeními národních soudů, pokud tím nejsou dotčena práva a svobody chráněné Úmluvou, např. pokud taková pochybení nezakládají nespravedlivost řízení v rozporu s čl. 6 Úmluvy. Ust. čl. 6 Úmluvy nestanoví žádná pravidla o přípustnosti důkazů nebo o způsobu, jakým by měly být důkazy hodnoceny, což jsou otázky, které primárně náležejí vnitrostátnímu právu a vnitrostátním soudům. Obvykle otázka váhy, kterou národní soudy přikládají určitým důkazům, nepodléhá přezkumu ESLP.

Interpretace vnitrostátního práva je primárně na vnitrostátních soudech a ESLP ji nezpochybnuje, pokud nedojde k flagrantlymu porušení vnitrostátního práva. V daném případě vrchní soud, když rušil rozhodnutí prvoinstančního soudu, především kritizoval podřízený soud za to, jakým způsobem posuzoval důkazy a důvěryhodnost svědka. Tento přístup je však v rozporu s ust. § 263 odst. 7 tr. řádu ve smyslu interpretace Ústavním soudem. Odvolací soud je vázán hodnocením důkazů soudem první instance. Rozsudek vrchního soudu, ve kterém nařídil projednání věci jinému soudu první instance a jehož některé formulace lze interpretovat tak, že navrhuje prvoinstančnímu soudu, aby dospěl k jiným závěrům ohledně důvěryhodnosti svědka, a že nebu-

de akceptovat jiný než odsuzující rozsudek, není v souladu s judikaturou Ústavního soudu. Odvolacímu soudu nepřislouší posuzovat důvěryhodnost určitého svědka, pokud jeho výslech neprovede sám ve smyslu § 263 odst. 7 tr. řádu. Rovněž by neměl rušit zprošťující rozsudek, pokud pochybnosti prvoinstančního soudu ohledně viny nejsou neodůvodněné. Za žádných okolností by neměl nařizovat prvoinstančnímu soudu, aby shledal či neshledal obžalovaného vinným. Vrchní soud navíc neuvedl žádný důvod, proč nevyslechl svědka přímo a neposoudil jeho důvěryhodnost sám.

Je zřejmé, že vrchní soud zpochybnil nezávislost a nestrannost soudců Krajského soudu v Plzni pouze na základě toho, že skutková zjištění tohoto soudu a jeho rozhodnutí o vině se rozcházejí s tím, co bylo podle odvolacího soudu správné. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu odvolacímu soudu nepřislouší kritizovat hodnocení důkazů prvoinstančním soudem nebo jeho zprošťující rozsudek. **Tudíž odvolací soud nemůže zakládat jak pochybnosti ohledně nezávislosti a nestrannosti soudců prvoinstančního soudu, tak kritiku toho, že prvoinstanční soud se neřídil jeho závaznými pokyny, na pouhé skutečnosti, že skutková zjištění a závěr o vině prvoinstančního soudu se rozcházejí s jeho představiteli.** Procesní přístup vrchního soudu mohl mít za následek to, že Krajský soud v Praze uvážil, že jediné možné rozhodnutí, které bude vrchní soud akceptovat, je rozhodnutí o vině. Dle mínění ESLP **sled událostí v daném případě silně naznačuje, že výkon soudnictví je dysfunkční, a narušuje tak celkovou spravedlivost řízení.** Čl. 6 odst. 1 Úmluvy byl porušen.

ESLP přiznal stěžovateli náhradu nemajetkové újmy ve výši 12 500 eur a náhradu nákladů řízení ve výši 219 eur.

✦ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHALOVÁ GRÜNVALDOVÁ, Ph.D., LL.M.

Glosa:

K rozhodnutí velkého senátu NS ohledně předpokladu „zjevnosti“ porušení dobrých mravů a veřejného pořádku ve smyslu § 588 o. z.

Rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 31 ICdo 36/2020

I. Východisko a vymezení právní otázky

Dne 10. 6. 2020 vydal velký senát Nejvyššího soudu (NS) ve věci vedené pod sp. zn. 31 ICdo 36/2020 rozsudek, v němž se zabýval **několika velmi významnými otázkami souvisejícími s problematikou neplatnosti právního**

jednání. NS se v tomto zásadním rozhodnutí vyjádřil zejména 1. k následkům nedodržení zákonem stanovené formy právního jednání včetně toho, 2. zda je následkem nedodržení stanovené formy absolutní, nebo relativní neplatnost, 3. zda se lze odchýlit od normy chránící veřejný pořádek, 4. zda se požadavek formy podle § 13 z. o. k. vztahuje i na jednostranná právní jednání a jaký je smysl a účel této úpravy, a 5. jaké účinky má konvalidace právního jednání, které je neplatné pro nedodržení formy stanovené § 13 z. o. k. NS při řešení těchto otázek vycházel

důsledně ze smyslu a účelu dotčených ustanovení (teleologický výklad), což je přístup, který je třeba velmi vítat a ocenit.

II. Skutkový stav a rozhodnutí nižších soudů

Předmětem řízení byla odpůřčí žaloba, kterou se insolvenční správce domáhal určení, že právní jednání dlužníka je vůči žalovanému neúčinné. Tímto jednáním bylo započtení vzájemných pohledávek mezi dlužníkem a žalovaným. Žalovaný byl přítom v době právního jednání jediným jednatelem a společníkem dlužníka (společnosti s r. o.). K samotnému započtení přítom došlo jen devět dní předtím, než na sebe dlužník podal insolvenční návrh.

Krajský soud v Brně žalobě vyhověl. K odvolání žalovaného však Vrchní soud v Olomouci změnil rozsudek soudu prvního stupně a žalobu zamítl, když dospěl k závěru o neplatnosti započtení z důvodu porušení požadavku formy stanoveného § 13 z. o. k. Podle § 234 ins. zák. přítom platí, že byla-li zjištěna neplatnost právního jednání týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, které lze současně považovat za neúčinné, nepostupuje se podle ustanovení o neúčinnosti právního jednání,¹ nýbrž se uplatní následky neplatnosti (§ 233 ins. zák.).

Proti rozhodnutí odvolacího soudu brojil žalobce dovoláním, ve kterém zejména namítal, že porušení § 13 z. o. k. zakládá toliko relativní neplatnost podle § 580 a 586 o. z., neboť rozpor se zákonem v tomto případě současně nepředstavuje zjevné narušení veřejného pořádku.

III. Rozhodnutí NS

1. Předložení věci velkému senátu NS

Jak již bylo uvedeno, **dovolání bylo založeno zejména na argumentu, že v dané situaci nejde o absolutní neplatnost, neboť porušení požadavku formy stanovené zákonem nepředstavuje zjevné narušení veřejného pořádku.**

Významem tohoto znaku se již v několika rozhodnutích zabýval **21. senát NS.**² Ten dospěl k závěru, že „... požadavek na zjevnost narušení veřejného pořádku vyjadřuje určitý stupeň intenzity, které musí dosáhnout narušení hodnot, které chrání veřejný pořádek, aby byl odůvodněn závěr o absolutní neplatnosti pracovněprávního jednání. Okolnost, zda narušení veřejného pořádku dosáhlo ve své intenzitě stupeň zjevnosti, nebo zda bylo méně závažné, je třeba hodnotit s přihlédnutím k tomu, co v konkrétním případě naplňuje hodnoty, které chrání veřejný pořádek, vždy individuálně podle okolností každého případu.“ Přítom dovozoval, že pokud není narušení veřejného pořádku zjevné, pak je právním následkem nikoli absolutní, nýbrž jen relativní neplatnost.

Daná věc však napadla **27. senátu**, který dospěl k odlišnému závěru ohledně výkladu pojmu „zjevné“ v § 588 o. z. Podle něj tento požadavek jen zdůrazňuje, že „následek v podobě absolutní neplatnosti nastupuje toliko tehdy, byl-li veřejný pořádek narušen nepochybně. Je-li tomu tak, je posuzované právní jednání neplatné a soud k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu. V opačném případě nelze o neplatnosti z důvodu narušení veřejného pořádku vůbec uvažovat.“ Senát č. 27 proto věc předložil k rozhodnutí velkému senátu. V dalších částech textu se již zabýváme právě jen navazujícím rozhodnutím velkému senátu NS.

2. Následky nedodržení zákonem stanovené formy právního jednání

NS se opětovně přihlásil k tomu, že i rozpor se zákonem spočívající v porušení zákonem stanovené formy nepůsobí automaticky neplatnost právního jednání, nýbrž je třeba zkoumat, zda tento následek vyžaduje smysl a účel porušeného pravidla. Z odůvodnění rozhodnutí k tomuto aspektu lze přiblížit následující závěry: „[32] Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3919/2014, uveřejněném pod č. 43/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vysvětlil, že i v případě nedodržení zákonem stanovené formy právního jednání (stejně jako v případě rozporu obsahu právního jednání se zákonem podle § 580 odst. 1 o. z.) je právní jednání podle § 582 odst. 1 věty první o. z. neplatné toliko tehdy, vyžaduje-li to smysl a účel právní normy upravující formu právního jednání (v literatuře shodně např. F. Melzer in F. Melzer, P. Těgl a kol.: *Občanský zákoník - velký komentář*, Svazek III, § 419-654, Leges, Praha 2014, str. 746 a 747).“

Zjištěný smysl a účel stanovení zvláštní formy právního jednání je pak rozhodující i pro posouzení, zda její porušení vyvolává absolutní, nebo jen relativní neplatnost. Dle NS „[33] Vyžaduje-li smysl a účel právní normy upravující formu právního jednání, aby její nedodržení bylo stíženo neplatností, pak tentýž smysl a účel právní normy je nutné zohlednit při posouzení, zda je důsledkem neplatnosti relativní, či absolutní (tedy, zda k ní má soud přihlédnout toliko k námitce oprávněné osoby, či z úřední povinnosti) [v literatuře srov. F. Melzer, op cit. výše, str. 746, J. Handlar in P. Lavický a kol.: *Občanský zákoník I., Obecná část* (§ 1-654), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 2096].“

3. Význam znaku „zjevné“ ve smyslu § 588 o. z.

Velký senát NS nejprve v návaznosti na literaturu vymezil **pojem veřejný pořádek**: „[42] Právní teorie zdůrazňuje, že pojem ‚veřejný pořádek‘ lze definovat jen velmi obtížně, přičemž jeho obsah může být (částečně) proměnlivý v závislosti na době, místě a na konkrétním prostředí“ [K. Eliáš, op. cit. výše, str. 64, či obdobně P. Lavický in P. Lavický a kol., op. cit. výše, str. 1]. Podle Eliáše (tamtéž, str. 65) jej lze v nejobecnější rovině ‚vymezit jako souhrn norem umožňujících fungování společnosti rovnoprávných a svobodných lidí, vědomých si svých povinností vůči druhým a odpovědnosti vůči celku‘. Melzer s Těglem pak uvádějí, že, ‚veřejný po-

1 Ins. zák. však stále užívá terminologii dřívějšího obč. zák. č. 40/1964 Sb., když hovoří o právním úkonu.

2 Usnesení NS ze dne 9. 10. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2980/2018, ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2576/2018, a ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2815/2018.

řádek představují základní pravidla právního řádu, na kterých je třeba bezvýhradně trvat, tedy taková pravidla, jejichž dodržení nelze ponechat výlučně na iniciativě dotčených jednotlivců (F. Melzer, P. Tégl in F. Melzer, P. Tégl a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář, Svazek I, § 1-117, Leges, Praha 2013, str. 60*).

[43] Ústavní soud zahrnuje veřejný pořádek mezi ústavou chráněné veřejné statky (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01).

[44] Nejvyšší soud se k pojmu veřejný pořádek podrobně vyjádřil v usnesení ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1012/2016, uveřejněném pod č. 95/2019 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. V něm zdůraznil, že veřejný pořádek představuje soubor pravidel, na nichž je třeba bezvýhradně trvat, majících původ v samotném právním řádu, a nikoliv (oproti dobrým mravům) v etice. Jde o základní hodnotové a řídicí principy, bez nichž nemůže demokratická společnost fungovat a které jsou základem budování právního státu. Pod pojmem veřejný pořádek lze chápat např. zájem na stabilitě státu, zájem na potírání kriminality, ale též ochranu právního postavení třetích osob. V rozporu s veřejným pořádkem bude tedy taková situace, která se v daném čase bude jevit jako zcela společensky nepřijatelná. Jde tedy o pojem neurčitý, jehož konkrétní význam je v čase proměnlivý.

[45] Z výše uvedeného se podává, že veřejný pořádek zahrnuje **základní pravidla, jež jsou pro společnost a její fungování esenciální a na jejichž dodržování je nutné trvat bez ohledu na případnou aktivitu jednotlivců.** Jde o pořádek „veřejný“, jehož zachování není ponecháno v rukách jednotlivce. Určení toho, co vše (jaká pravidla) veřejný pořádek zahrnuje, je především věcí zákonodárce. To, zda určité pravidlo chrání veřejný pořádek (lze je považovat za součást veřejného pořádku), se **podává zejména z jeho smyslu a účelu.**“

Následně se velký senát NS vypořádal s **výkladem pojmu „zjevně“ ve smyslu § 588:** „[46] Výklad, podle něhož adverbium ‚zjevně‘, užitě v § 588 o. z., vyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným jednáním, vede k závěru, podle kterého v řadě případů sice soud konstatuje narušení veřejného pořádku, nicméně bez aktivity jednotlivce (námitky relativní neplatnosti) z tohoto narušení nevyvodí žádné následky. V tomto pojetí veřejný pořádek přestává být ‚veřejným‘ (jeho zachování je ponecháno na vůli a aktivitě jednotlivce) a současně nastává stav, kdy na jeho dodržení není nutné trvat bezvýhradně, ale toliko s výhradou řádně a včas jednotlivcem uplatněné námitky relativní neplatnosti. Jinými slovy, uvedený výklad vede ve svém důsledku k samotnému popření pojmu veřejný pořádek.

[47] Současně nelze přehlížet, že uvedený výklad vede k nárůstu právní nejistoty, neboť v jeho důsledku veřejný pořádek tvoří pravidla, na jejichž zachování je někdy nutné bezvýhradně trvat a jindy ne. Hranice mezi relativní a absolutní neplatností by pak byla vymezena velmi neurčitě, pomocí blíže nespecifikovaného a subjektivního pojmu ‚intenzita‘, s jakou je veřejný pořádek určitým jednáním narušován.

[48] Podle přesvědčení velkého senátu adverbium ‚zjevně‘, užitě v § 588 o. z., vyjadřuje důraz na zřejmost, jednoznačnost či nepochybnost závěru, že k narušení veřejného pořá-

ku posuzovaným jednáním došlo. Je-li tomu tak, nastupuje důsledek v podobě absolutní neplatnosti. V opačném případě nelze o neplatnosti z důvodu narušení veřejného pořádku vůbec uvažovat. Jinak řečeno, veřejný pořádek buď narušen je, nebo není. V pochybnostech, zda byl posuzovaným jednáním narušen veřejný pořádek, je třeba se přiklonit k závěru, že tomu tak není.

[49] Obdobně lze ostatně poukázat na ust. § 8 o. z., jež určuje, že zjevné zneužití práva nepoživá právní ochrany. Adjektivum ‚zjevné‘ zde taktéž nelze chápat ve smyslu požadavku na určitou intenzitu zneužití práva, s tím, že v případě ‚málo intenzivního‘ zneužití práva bude ochrana zneužívajícímu jednání poskytnuta. Takový výklad je nepřijatelný; zneužití práva je protiprávním jednáním a nelze mu přiznat ochranu. To ostatně zdůrazňuje i důvodová zpráva k návrhu (nového) občanského zákoníku, jež dále uvádí: ‚Vzhledem k tomu, že i zákaz zneužití může být zneužit, klade se důraz na zákaz činů, kterými je právo zjevně zneužito, protože o naplnění skutkové podstaty nesmí být při právním posouzení pochybnost. Jde tedy o takové zneužití, které lze prokázat. Jsou-li pochybnosti, musí být chráněn ten, kdo subjektivní právo má a dovolává se jej. Sankcí za zneužití práva je odmítnutí právní ochrany zdánlivého výkonu práva.‘ Požadavek na ‚zjevnost‘ zneužití je tudíž – obdobně jako v případě § 588 o. z. – nutné chápat jako důraz na zřejmost, jednoznačnost či nepochybnost závěru, že s ohledem na okolnosti dané věci bylo právo zneužito; v pochybnostech je namístě závěr, že nejde o zneužití, nýbrž o výkon práva.

[50] Velký senát se **proto odchyluje** od závěrů vyjádřených v usneseních Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2980/2018, ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2576/2018, a ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2815/2018, a uzavírá, že adverbium ‚zjevně‘, užitě v § 588 o. z., nevyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným právním jednáním, nýbrž toliko zdůrazňuje, že narušení veřejného pořádku musí být zřejmé, jednoznačné a nepochybné. Je-li tomu tak, je posuzované právní jednání neplatné a soud k této neplatnosti přihlédně i bez návrhu. V opačném případě nelze o neplatnosti z důvodu narušení veřejného pořádku vůbec uvažovat.“

4. Možnost odchýlit se od normy chránící veřejný pořádek

Velký senát NS však dospěl k závěru, že **nikoli každé odchýlení se od normy chránící veřejný pořádek je současně porušením této normy, resp. narušením veřejného pořádku.** I zde je třeba respektovat smysl a účel příslušné právní normy. Dle NS „[51] V této souvislosti velký senát považuje za potřebné zdůraznit, že ne každé odchýlení od právní normy chránící veřejný pořádek lze bez dalšího kvalifikovat jako její porušení, resp. jako narušení veřejného pořádku. Zakázána (nepřípustná) jsou podle § 1 odst. 2 části věty před středníkem o. z. pouze taková ujednání, která odporují smyslu a účelu určité právní normy, bez ohledu na to, zda tímto smyslem a účelem je ochrana veřejného pořádku, dobrých mravů, či jiných – v § 1 odst. 2 o. z. výslovně nezdůrazněných – hodnot (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017,

sp. zn. 29 Cdo 387/2016, uveřejněné pod č. 10/2019 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek). Stejně jako v případě jiných hodnot (účelů) chráněných právními normami, i v případě veřejného pořádku je vždy třeba posuzovat, zda odchýlené ujednání jde proti smyslu a účelu dané právní normy, či zda tento smysl a účel zachovává, byť tak činí prostřednictvím odchýlné – autonomní – úpravy.“

5. Účel požadavku formy podle § 13 z. o. k. a jeho aplikovatelnost na jednostranná právní jednání

Podle § 13 z. o. k. platí: „Smlouva uzavřená mezi jednočlennou společností zastoupenou jediným společníkem a tímto společníkem vyžaduje písemnou formu s úředně ověřenými podpisy. To neplatí, je-li taková smlouva uzavřena v rámci běžného obchodního styku a za podmínek v něm obvyklých.“ NS se zabýval jednak otázkou, jaký je smysl a účel tohoto požadavku formy, a zda tento účel dopadá i na jednostranná právní jednání, což by umožnilo jeho analogickou aplikaci i na tyto případy. Dle názoru NS „[36] Má-li společnost pouze jediného společníka, hrozí, že smlouvy uzavřené mezi společností jednající jediným společníkem jako jejím zástupcem (hlostejno, o jaký právní důvod se opírá jeho zástupčí oprávnění) a tímto společníkem mohou být dodatečně ‚upravovány‘, a to, jak jde-li o jejich obsah, tak jde-li o datum jejich uzavření, popř. může být tvrzeno jejich uzavření v minulosti, aniž se tak ve skutečnosti stalo. Právě proto, aby k uvedenému nedocházelo, tj. aby se následně ‚neobjevovaly‘ smlouvy, jež ve svém důsledku mohou negativně zasáhnout do práv či oprávněných zájmů třetích osob (typicky věřitelů společnosti či společníka), vyžaduje zákon písemnou formu (jež zachytí obsah právního jednání) a úřední ověření podpisu (jež současně postaví najisto datum, kdy smlouva byla uzavřena). Ust. § 13 z. o. k. tak **chrání právní jistotu (předem neurčeného okruhu) třetích osob**, zejména pak věřitelů společnosti a společníka, před případným nekorektním jednáním společníka a zástupce společnosti v jedné osobě. Tím současně chrání i **podnikatelské prostředí jako takové**.“

Z takto zjištěného smyslu a účelu § 13 z. o. k. se podává i právní následek nedodržení tohoto požadavku formy: „[38] Z popsání smyslu a účelu § 13 z. o. k. vyplývá, že důsledkem nedodržení formy požadované tímto ustanovením je neplatnost dotčeného právního jednání. Jelikož právní normy chránící právní jistotu patří mezi právní normy **chránící veřejný pořádek** (v literatuře srov. např. F. Melzer, P. Tégl in F. Melzer, P. Tégl a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář*, Svazek I, § 1-117, Leges, Praha 2013, str. 61, či K. Eliáš: *K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku*, Sborník mezinárodní konference XXIII. Karlovarské právnícké dny, Leges, Praha 2015, str. 70 a 71), je namístě závěr, že **porušení § 13 z. o. k. vede (zpravidla) i k narušení veřejného pořádku**.“

Výše uvedený účel § 13 z. o. k. pak podle velkého senátu NS dopadá i na jednostranná právní jednání společnosti vůči jedinému společníkovi: „[37] Ačkoliv se § 13 z. o. k. výslovně vztahuje toliko na smlouvy (dvoustranná právní jednání), lze za pomoci argumentu a simili (per analogiam) dovést, že **dopadá i na právní jednání jednostranná**, adresovaná společností zastoupenou jejím jediným společníkem tomuto

společníku, popř. adresovaná jediným společníkem ‚své‘ společnosti. Smysl a účel požadavku na písemnou právní formu a úřední ověření podpisu vyžaduje shodný přístup i k jednostranným právním jednáním (ostatně i smlouva mezi společností a jejím společníkem jakožto dvoustranné právní jednání je toliko výslednicí dvou jednostranných právních jednání – oferty a akceptace). V literatuře srov. shodně J. Lasák in J. Lasák, J. Pokorná, Z. Čáp, T. Doležil a kol.: *Zákon o obchodních korporacích, Komentář*, Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 167.“

Z výše uvedeného též plyne, že i v případě nedodržení náležitosti formy podle § 13 z. o. k. je třeba zkoumat, zda přesto nebyl i tak smysl a účel této právní normy, resp. jí chráněný veřejný pořádek, v konkrétním případě zachován: „[53] Současně platí, že i v případě nedodržení požadavku stanoveného § 13 z. o. k. je nutné vždy posuzovat, zda s ohledem na okolnosti konkrétního případu nebyl naplněn smysl a účel právní normy v tomto ustanovení obsažené přesto, že jednající společník nedodržel postup podle označeného ustanovení (srov. obdobně např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 31 Cdo 3986/2009, uveřejněný pod č. 67/2012 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek).

[54] Uzavře-li např. společnost zastoupená jediným společníkem smlouvu se svým jediným společníkem v elektronické podobě s využitím elektronické identifikace prostřednictvím kvalifikovaného systému elektronické identifikace podle zák. č. 250/2017 Sb., o elektronické identifikaci, a připojí-li jediný společník (jednající jak za společnost, tak i za sebe samého) uznávaný elektronický podpis (§ 6 odst. 2 zák. č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce), bude zpravidla namístě závěr, že smysl a účel požadavku § 13 z. o. k. byl naplněn a k narušení veřejného pořádku (přes nedodržení § 13 z. o. k.) nedošlo.

[55] Řečené platí i tehdy, kdy sice společník svým jednáním smysl a účel § 13 z. o. k. nenaplnil, nicméně s ohledem na okolnosti konkrétní věci není pochyb ani o obsahu posuzovaného právního jednání, ani o tom, že a kdy bylo učiněno (a že následně nedošlo k ‚úpravě‘ obsahu či data jediným společníkem); ani v tomto případě totiž nedochází k ohrožení práv či oprávněných zájmů třetích osob, a tudíž ani k narušení veřejného pořádku.“

V daném případě pak velký senát NS dospěl k závěru, že se **odvolací soud musí zabývat otázkou, zda v dané věci nelze považovat za jednoznačné, zda, kdy a jaké právní jednání (započtení) společnost a žalovaný v projednávané věci učinili** (a že následně nedošlo k ‚úpravě‘ jeho obsahu či data); proto posoudil právní závěr odvolacího soudu o neplatnosti započtení jako předčasný.

6. Účinky konvalidace právního jednání neplatného pro nedodržení formy podle § 13 z. o. k.

Konečně se velký senát NS vyjádřil k účinkům konvalidace právního jednání neplatného pro nedodržení formy podle § 13 z. o. k.: „[52] Není-li požadavek ust. § 13 z. o. k. dodržen, může dotčený společník zjednat nápravu tím, že tuto vadu (absenci písemné formy, popř. úředního ověření podpisu) dodatečně zhojí (§ 582 odst. 1 věta první o. z.). S ohledem na výše vy-

ložený smysl a účel § 13 z. o. k. však bude mít tato konvalidace účinky *ex nunc*; účinky právního jednání nenastanou dříve, než je naplněna písemná forma a než jsou úředně ověřeny podpisy (shodně viz např. J. Lasák, op. cit. výše, str. 167).“

IV. Kritické hodnocení

Předmětné rozhodnutí velkého senátu NS akcentuje teologický výklad příslušných ustanovení, což je zcela jistě správný přístup; jeho argumentace vychází z již publikovaných názorů literatury, na které soud řádně odkazuje.

Velmi významné je potvrzení pojetí, podle kterého o tom, zda je norma kogentní, či dispozitivní, musí rozhodovat její smysl a účel. Dokonce lze říci, že smysl a účel daného pravidla je základním kritériem pro toto posouzení.³ Tento přístup přitom není ze samotné textace § 1 odst. 2 o. z. zcela zřejmý.⁴ Paradoxně vhodnou formulaci obsahoval § 2 odst. 3 obč. zák. č. 40/1964 Sb., který stanovil jako kritérium pro kogentnost a dispozitivnost „povahy ustanovení“. Je však třeba si uvědomit, že důvodem pro opuštění této textace v novém o. z. byla skutečnost, že dřívější soudní judikatura často ztotožňovala povahu ustanovení s jeho dikcí, tj. kategoričnost ve formulaci ustanovení byla chápána jako důvod pro jeho kogentnost.⁵ Aby zákonodárce dal jasně najevo odmítnutí tohoto přístupu, musel danou dikci, byť samu o sobě vyhovující, změnit. Předmětné rozhodnutí pak ukazuje, že toto řešení bylo úspěšné. I když nová formulace kogentnosti v § 1 odst. 2 o. z. není sama o sobě zcela jednoznačná, výklad podaný NS jde podle našeho názoru zcela správným směrem: rozhodující je smysl a účel posuzované pravidla, nikoli jeho formulace v právním předpisu.

Za správné považujeme i řešení důsledků odchýlení se od zákonem stanovené formy právního jednání. I zde musí rozhodovat smysl a účel pravidla stanovujícího tuto formu. Pokud např. sleduje jen ochranu jednajících (např. v případě tzv. varující funkce zvláštní formy), pak je neplatnost stanovena jen na ochranu určité osoby (osoby, která měla být zvláštní formou upozorněna na význam svého jednání), a tudíž jde o neplatnost relativní (§ 586 o. z.). Pokud je naopak účelem požadavku formy ochrana i zájmů přesahujících sféru konkrétní osoby (zejména ochrana třetích osob, a tím právní jistoty v případě tzv. zajišťovací funkce), má porušení formy za následek absolutní neplatnost.⁶

Dlouhodobě též zastáváme závěr, ke kterému dospěl velký senát NS ohledně významu zjevnosti narušení veřejného pořádku ve smyslu § 588 o. z.⁷ Upozorňujeme však, že tento problém nenastává jen při posouzení „zjevného narušení veřejného pořádku“, nýbrž i při hodnocení, zda se právní jednání „zjevně přiči dobrým mravům“ ve smyslu téhož ustanovení. V souladu s rozhodnutím velkého senátu NS je jen takový přístup, který nerozlišuje mezi významem formulace § 580 odst. 1 a § 588 o. z.: právní jednání tedy buď je v rozporu s dobrými mravy, či nikoli. Žádná „mezikategorie“, kdy je právní jednání nemravné, avšak nikoli zjevně (a tedy s následkem jen relativní neplatnosti), tak nemá při výkladu § 588 o. z. místo.

Konečně je třeba zdůraznit, že příslušné rozhodnutí správně posouvá dosavadní diskusi ve vztahu k učin-

kům konvalidace podle § 582 odst. 1 věty první o. z. Dosud publikované názory (včetně našeho komentáře) příliš paušálně vycházejí z toho, že konvalidace podle tohoto ustanovení působí vždy *ex tunc*,⁸ případně tuto otázku vůbec neřeší.⁹ Je však zcela správné připustit, že v konkrétním případě může smysl a účel zvláštní formy právního jednání (zejména pokud spočíval v ochraně právní jistoty třetích osob) vyžadovat, aby konvalidace měla účinky *ex nunc*. Teprve od okamžiku této konvalidace totiž může doplněná forma naplňovat svou funkci. Pokud by však účel formy spočíval jen ve varování stran (což bude spíše pravidlem), pak pokud strany chtějí zhojit vadu spočívající v nedodržení formy, není důvod bránit tomu, aby ke zhojení došlo s účinky *ex tunc*: jen tyto strany, případně jen jedna z nich, byly totiž nedodržením formy dotčeny. Mohou se přitom rozhodnout pro nové právní jednání s účinky *ex nunc* nebo pro napravení původního. Chtěli-li napravit původní právní jednání, pak jejich vůle spíše odpovídá, že tak chtějí učinit s účinky *ex tunc* (tedy tím způsobem, jako by bylo bezvadné od počátku). Pokud by však z vůle stran vyplývalo, že zhojení má mít účinky jen *ex nunc*, pak má být právní jednání takto posouzeno.

✿ Autory komentáře jsou doc. JUDr. PETR TÉGL, Ph.D., a doc. JUDr. FILIP MELZER, LL.M., Ph.D. Oba jsou advokáty a současně působí na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci.

3 Srov. Melzer, Tégl in F. Melzer, P. Tégl. a kol.: Občanský zákoník, Velký komentář, Svazek I., Leges, Praha 2013, komentář k § 1, m. č. 123.

4 Srov. tamtéž, komentář k § 1, m. č. 145, 146.

5 Srov. tamtéž, komentář k § 1, m. č. 127 a násl.

6 Srov. Melzer, Tégl in F. Melzer, P. Tégl. a kol.: Občanský zákoník, Velký komentář, Svazek III., Leges, Praha 2014, komentář k § 582, m. č. 3-11.

7 Tak již Melzer, Tégl in op. cit. sub 3, komentář k § 1, m. č. 143, 144. Dále pak Melzer in op. cit. sub 6, komentář k § 588, m. č. 9 a násl.

8 Melzer in op. cit. sub 6, komentář k § 582, m. č. 19, 20; J. Handlar in P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1-654), C. H. Beck, Praha 2014, komentář k § 582, m. č. 5.

9 Např. M. Zuklínová in J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala a kol.: Občanský zákoník, Komentář, Svazek I., 2. vydání, Wolters Kluwer, Praha 2020, komentář k § 582, str. 1364 a násl.

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
fax: 0049 851 34327

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

inzerce

**Ivo Keisler, Andrej Lobotka,
Lenka Kotulková:**

Covid-19: Přijatá opatření a náhrada újmy

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020,
320 stran, 639 Kč.

Nová kniha spoluautorů Ivo Keislera, Andreje Lobotky a Lenky Kotulkové pod názvem *Covid-19: Přijatá opatření a náhrada újmy* prezentuje nejen české odborné veřejnosti **dosavadní poznatky ve vztahu k přijatým opatřením a náhradě újmy v důsledku covid-19**. V publikaci se lze přitom setkat mj. s pasážemi, kde autoři seznamují čtenáře i se souvisejícími oblastmi, např. co je covid-19, či jak se koronavirus šířil po světě a České republice. Neméně zajímavé může být vlastní srovnání opatření uplatňovaných v sousedních státech, včetně četných odkazů. Neméně významná je i samostatná pasáž se vzory jednotlivých podání žalob, které autoři do publikace rovněž zařadili.

Publikaci lze hodnotit jako velice přínosnou v době, kdy vydaná opatření mohla působit nekoncepčně či nepřehledně. Prostřednictvím této knihy se tak čtenář může lépe zorientovat v neřídka nepřehledném právním systému opatření či ve způsobech, jakým by měl přistoupit i k náhradě újmy, která se může v návaznosti na způsob vydání opatření lišit. Autoři přitom trefně poukazují, že ve vlně opatření se mají problém zorientovat i sami právníci, natož právní laik. Jako velice vítanou lze

posoudit část publikace týkající se náhrady újmy, kde lze vyzdvihnout přehledný popis rozdílů v odpovědnosti za újmu v návaznosti na vydané opatření dle zákona o ochraně zdraví či dle krizového zákona. Tato kniha tak může být vítanou rukojetí právě i pro právní laiky.

Publikace přichází v pravou chvíli v návaznosti na potřebu odborné pomoci po době, kdy potřebná právní jistota chyběla. Konečně tato kniha je odrazem přístupů v době nečekané situace spojené s covid-19, a může tak být vodítkem i pro budoucí neočekávané situace globálního charakteru.

Ačkoliv je tato publikace vydaná k právnímu stavu ke dni 19. 5. 2020, přičemž dochází neustále k vývoji této problematiky, lze ji posoudit jako nadčasovou. Shrnutí dosavadních odborných názorů a současně i přístupů Ústavního soudu k obdobné problematice činí z této publikace vítaný zdroj poznání jak pro úřední osoby, podnikové právníky, advokáty, tak i pro samotné soudce, do jejichž posouzení vliv covid-19 může zasahovat. To vše ve svém důsledku v době právní nejistoty pomáhá se lépe zorientovat a připravit se na případná budoucí omezení, jež navíc mohou přijít s tzv. druhou vlnou covid-19 v ČR.

Závěrem je nutné ocenit zejména to, jak pohotově autoři publikace zvládli zkompletovat takové množství informací za poměrně krátkou dobu. Vzhledem k charakteru publikace bude navíc odbornou veřejností vždy vítána reedice, kde by autoři dále mohli zohlednit následný vývoj a mohli doplnit publikaci o další praktické příklady, které jsou velmi žádoucí.

✦ Mgr. NIKOLA JÍLKOVÁ, advokátka
a doktorandka na Katedře správního práva
a správní vědy Právnické fakulty Masarykovy
univerzity v Brně

Dana Ondřejová:

Průvodce uzavíráním smluv

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020,
3. vydání, 544 stran, 825 Kč.

Úspěšný titul se objevuje již ve 3. vydání (kniha poprvé vyšla v roce 2015, podruhé v roce 2017). Od druhé recen-

ze na reedici titulu nelze čekat, že bude originálnější než další vydání samotné. Proto také tato druhá recenze nemůže pominout ty kvality a charakteristiky knihy, které měla a má již od vydání prvního.

V současné době bylo prodáno již téměř 1 300 výtisků prvního a druhého vydání, což samo o sobě přesvědčivě vypovídá o „*bestsellerovém ratingu*“ knížky, ale především o užitečnosti a potřebnosti této příručky, jež vzbuzuje takový čtenářský zájem. Využívají ji totiž nejen právníci, ale i neprávníci a učí se z ní i uchazeči o složení advokátní zkoušky, o studentech dovednostních kurzů na právnických fakultách samozřejmě nemluvě. Díky formě a struktuře, v níž je napsána, je to nepřekvapivé. Kniha totiž může dobře posloužit i jako svého druhu učebnice především obchodního smluvního práva v praxi, i když nikoliv pro ty, kdo by chtěli mít poznatky shrnuté ve formě co nejkratších jasných skript.

Autorka zůstala věrna otevřenějšímu a funkčnímu přístupu mimo tradiční obchodněprávní rezervaci a věnuje se i specifikům tzv. jednostranných obchodů: smlouvám uzavíraným se spotřebitelem. Adekvátně tím reaguje na skutečnost, že nové smluvní právo nedosáhlo deklarované jednotnosti a že obsahuje řadu specifík závislých na osobním statusu subjektů. Toto poznání přetváří v praktické rady a doporučení, jak formovat smlouvu právě s ohledem na různé postavení stran. Potřebnou pozornost přitom věnuje i vlivu obchodních podmínek na kontraktaci a jejich rozdílu u smlouvy obchodní či spotřebitelské. Dlouholetá učitelka na brněnské katedře obchodního práva a praktikující advokátka umně spojila teoretickou erudici a publikační zručnost s citem pro konkrétní praktické problémy a nabídla promyšlené, a přitom jednoduché a co nejspolehlivější a nejuniverzálnější návody pro jejich řešení.

Kniha není jen dalším z řady komentářů, byť se samozřejmě nemůže nepřiklonit k té či oné možné interpretaci textu zákona; není v první řadě vůbec komentářem, ale **je veskrze praktickou příručkou smluvního právníka**. Vznikla původně (v roce 2015) jako reakce na novou situaci po rekodifikaci základ-

ního předpisu a po zrušení obchodního zákoníku. Tehdy především praktikům pomohla v orientaci v konkrétních situacích „dožívání“ staré úpravy v podobě vztahů založených podle obchodního zákoníku, resp. podle obchodního i občanského zákoníku, nebo i jen podle zákoníku občanského. Velkou pozornost a praktické problémy tehdy vyvolávala především přechodná ustanovení, od nichž by ostatně měl kvalifikovaný čtenář každý právní předpis začit číst. I ve třetím vydání jsou obsaženy komparace s předchozí právní úpravou, u jednotlivostí v kombinaci s velmi instruktivním výkladem o přechodných ustanoveních, neboť obojí může být zajímavé a přínosné i dnes, a to jak pro starší právníky, tak i pro mladší kolegy zabývající se staršími případy. Nálehavost přechodných ustanovení přirozeně postupně vyhasíná, ale zejména v odpovědnostních vztazích bude přežívat ještě dlouho.

Základní struktura publikace se osvědčila již v prvním vydání, takže nebyl důvod ji měnit. Ve srovnání s prvním vydáním i jako vylepšení vydání druhého však obsahuje text celou řadu úprav. **Knížka je výrazně přepracována a rozšířena především o nejaktuálnější judikaturu (celý text se vztahuje k právnímu stavu k 1. 7. 2020)**; ta není jen mechanicky vkládána do textu, ale autorka ji do něj organicky přímo včleňuje a reaguje na ni, a to včetně konfrontace s odbornou diskusí a s autorčinými vlastními odbornými stanovisky. Zaujme i chuť nabízet vlastní stanoviska a komentáře nejen v případě, že neexistuje relevantní judikatura, resp. liší-li se doktrinární a judikované názory, ale i tehdy, když judikatura existuje. Autorka se vesměs nevytácí alibismem, že „je třeba vyčkat, jak se k otázce postaví judikatura“. Nezaújeme-li stanoviska či doporučení je spíše výjimečné, což praktik zpravidla ocení jakožto vítanou orientační pomůcku.

Zpětnou vazbu z několikaletého „otloukání“ příručky v praxi autorka zhodnotila a odstranila některé nepřesnosti a chyby z dřívějších vydání. **Připojila navíc úplně novou kapitolu o různých dodatcích smlouvy. Výklad rozšířila i o téma Incoterms 2020 a čtenářům nabídne i radu, jak postupovat v některých až palčivých otázkách**

vznikajících s přijetím tzv. Lex Covid č. 191/2020 Sb. (zejm. s jeho dopady na prodlení a tzv. sankce) a obecnějších otázkách z oblasti závazkového práva (např. aktuální problémy smluvní pokuty u nájmu domu nebo bytu). Autorka zde zúročila svoji kvalifikaci a praktickou zručnost osvědčenou i v rámci spoluautorského kolektivu komentáře k Lex Covid (Wolters Kluwer 2020, distribuce prostřednictvím ASPI).

Cíl knihy není ambiciózní a akademicky objevitelský a diskusní, ale především a veskrze praktický: sloužit jako průvodce procesem právně relevantního smlouvání, počínaje napsáním smlouvy (tedy té písemné), přes její obsah až po závěrečná ujednání a podpis, resp. v rozpětí ještě širším – počínaje předmluvními vztahy a konče posmluvními závazky a povinnostmi a dodatky ke smlouvě. Snad by stálo za úvahu věnovat v příštím vydání více pozornosti a možná i zvláštní metodickou pasáž specifikům smluv uzavíraných neformálně, nejlépe v celém rozsahu jejich existence a realizace.

Považuji za dobrý krok, že autorka opustila ambiciózní a poněkud matoucí koncept tzv. „univerzální vzorové smlouvy“, v jejímž rámci původně nabízela soubor detailních a zdůvodněných návrhů a rad z oboru kontraktačních dovedností. Text je naopak obohacen o modulové vzory základních *konkrétních* smluvních typů, které jsou praktickými, tedy „de-univerzalizovanými“ variantami. Vhodné a až učebnicově ukázkové je uvádění příkladů z praxe k jednotlivým obecnějším

okruhům i dílčím jednotlivostem, včetně opory v judikatuře v případech, na které již judikatura zareagovala. Autorka znovu osvědčila časově náročnou schopnost „vydestilovat“ z řady právních vět judikátů konkrétní doporučení pro smluvní formulace. Předpokládalo to ovšem mít výborný přehled i o starší a nejnovější judikatuře a schopnost odhadnout její použitelnost na případy podléhající nové úpravě.

Na řadě míst se text obohacuje návodovými formuláři či formulacemi (většinou, ale nejen pod rubrikou „vhodná úprava ve smlouvě“), které ušetří uživateli čas na jejich vymýšlení a ochrání je před řadou skrytých formulačních úskalí. S přímo ukázkovou návodností se to podařilo např. u výkladu vzniku práv a povinností ze smlouvy. **Knížka je zároveň na pomezí mezi čítankou či repetitorem a vcelku obsáhlým kompendiem obchodního smluvního práva (s nezbytným základem v popisných pasážích) a návodovou až instruktážní rukověti či praktickým průvodcem kontrahenta.** Ukázkou příkladné vyváženosti mezi popisem právní úpravy a jejího vývoje, aktuální judikatury a praktických návodů a doporučení jsou třeba pasáže o smluvní pokutě a o úrocích z prodlení.

Knihla nabízí poučené a poučné čtení přínosné pro rutinního praktika i pro praxi dosud nedotčeného adepta smluvní agendy či studenta. I veskrze pochvalnou recenzí koření nějaká kritika, tak budiž s jistou akademickou pedanterií řečeno, že motto knihy je sice pěkné jako bonmot, ale nepravdivé. Autorka píše, že „smlouva je listina, kterou si strany zpravidla přečtou, až ji některá poruší“. Je sice jasné, co tím chtěl „báseň“ především zdůraznit, ale v zájmu suchopárné pravdy by bylo vhodné mu tu eleganci zkazít a vysvětlit to aspoň v komentáři laikům, které by ten dílčí postřeh jinak mohl svou nepřesností zmást. Smlouva samozřejmě vůbec není listina, ale abstraktní průnik právně relevantních vůlí, v zásadě projevitelných i neformálně.

Autorka vytvořila informačně velmi hutný a kondenzovaný text, který je stavebnicově uspořádaný, takže jej lze používat jako pohotovou příručku či komentář jen k úzkému vybranému účelu a bez souvislého a systematického prostudování, jež ostatně není u běžného

praktika (čest výjimkám!) ani pravděpodobné. Tomuto v dobrém slova smyslu příručkovému použití slouží dobře zpracovaný věcný rejstřík a řada přehledných a důvtipných srovnávacích tabulek.

Dana Ondřejová se ubránila démonu protežování témat a okruhů, které má ve zvláštní oblibě akademické či praktické, a udržela srovnatelnou míru podrobnosti a zejména pragmatickou účelnost informací, které čtenářům předává. „Ne-prodává“ tedy své myšlenky opakovaně jen proto, že je už má seřazené, aby nezahlcovала čtenáře-praktika něčím, co od textu nečeká. To podporuje i úsporný a pečlivě účelově redukováný seznam základních pramenů, o něž se autorka opírá. Nezapřela v sobě praktikující expeditivní advokátku a ubránila se rozvleklému a minucióznímu, prakticky neplodnému akademizování a nezávaznému poučování zákonodárce úvahami *de lege ferenda*, kterého je samozřejmě také mocna, ale na místech k tomu vhodnějších. Platí tedy jako u dřívějších vydání, že dominantním kladem knížky je její disciplinované zaměření na veskrze *praktické* dopady té či oné otázky. Autoři evidentně nečiní potíže sebezapření a odolnost přestát pravděpodobná „*akademická muka nedostatečnosti*“ ve prospěch praktické užitečnosti.

Kniha je tudíž ve svém třetím vydání ještě praktičtější a užitečnější než v předchozích verzích a určitě po ní se zájmem sáhnou nejen praktici, ale i dobří učitelé smluvního práva, kteří usilují o výcvik smluvních dovedností.

✦ prof. JUDr. JOSEF BEJČEK, CSc.,
Katedra obchodního práva Právnické fakulty
Masarykovy univerzity v Brně

Linda Kolaříková, Filip Horák: **Umělá inteligence & právo**

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020,
216 stran, 369 Kč.

Umělá inteligence se neodvratně stává součástí každodenních životů lidí. Používá se např. v medicíně, pomáhá s vyhledáváním informací i s lehčími administrativními úkony, usnadňuje každodenní úkoly v domácnosti, pomá-

há hledat vhodnou práci pro uchazeče o zaměstnání, analyzuje emoce lidí a pomáhá soukromým bezpečnostním službám a policejním orgánům v plnění jejich úkolů. Právní věda tak nemůže umělou inteligenci ignorovat, jelikož ta s sebou již dnes přináší nepřeberné množství složitých právních otázek.

Nakladatelství Wolters Kluwer přineslo v červenci tohoto roku publikaci s výstižným názvem *Umělá inteligence & právo*, která na výše popsany trend reaguje a jednotlivým otázkám spojeným s umělou inteligencí se věnuje.

Publikaci mají na svědomí dva advokáti z KPMG – Linka Kolaříková a Filip Horák. Prvně jmenovaná je absolventkou Právnické fakulty UK a dánské Aarhuské univerzity. V praxi se zaměřuje především na nové technologie, poskytování finančních služeb a ochranu spotřebitele. S prací nesoucí název *Odpovědnost (za) robota aneb právo umělé inteligence* zvítězila v kategorii Talent roku v rámci soutěže Právník roku 2017. Druhý autor, Filip Horák, je absolventem Právnické fakulty MU a v současné době je doktorandem na Právnické fakultě UK. Specializuje se na oblast finančního práva a práva informačních technologií, ochranu osobních údajů a duševní vlastnictví.

Jak sami autoři upozorňují na str. XX, monografie nemá „... *ambice podat vyčerpávající výklad technických aspektů AI, ale spíše jen přehled možných současných a budoucích právních konsekvencí technologických novinek*“. Takhle stanovený cíl publikace je vzhledem k roz-

sáhlosti problematiky pochopitelný i žádoucí.

Autoři tak čtenářům v **deseti kapitolách** prozradí, jaké právní otázky vyvstávají v souvislosti s vývojem a využitím umělé inteligence. Zcela logicky začnou tím, že v **první kapitole vysvětlí, co si vůbec pod zkratkou AI (umělá inteligence) představí**. Dále se krátce zamyslí nad **konceptem elektronické osoby jako subjektu práva**. Ve **třetí kapitole se autoři věnují otázce vývoje umělé inteligence a problémům s vývojem a použitím umělé inteligence souvisejících**. Hlavní výzvy, které umělá inteligence přináší, lze dle autorů shrnout do tří oblastí: 1. sociální změny, které umělá inteligence přinese, 2. právní a etické problémy, 3. technické problémy.

Čtvrtá kapitola monografie představí aktuální způsoby využití umělé inteligence a inteligentních robotů. Kromě výše uvedených příkladů lze např. zmínit využití umělé inteligence v právnických oborech či v bankovníctví nebo v oblasti predikce a trestání kriminality.

Následující kapitola pak pojednává o legislativě týkající se umělé inteligence (unijní, české i zahraniční – např. japonské, čínské, jihokorejské, americké, německé či italské).

Nejrozsáhlejší, šestá, kapitola monografie pojednává o zpracování a ochraně osobních údajů. Jak autoři upozorňují: „... *oblast ochrany osobních údajů představuje pro využití AI značnou výzvu...*“ (str. 103). Problematika umělé inteligence tak úzce souvisí s obecným nařízením o ochraně osobních údajů (GDPR), jež je v poslední době hodně zmiňováno.

V dalších kapitolách se pak autoři podrobně věnují regulatorním a bezpečnostním problémům, odpovědnosti za újmu způsobenou umělou inteligencí a otázce adekvátní kompenzace a rovněž i problematice autonomní dopravy.

Po knize by dle recenzenta měli určitě sáhnout jak advokáti, advokátní koncipienti, soudci či studenti právnických fakult, kteří chtějí být připraveni na budoucnost, tak i širší laická veřejnost, která se o problematiku umělé inteligence zajímá.

Právní stav publikace je ke dni 10. března 2020.

✦ JUDr. ANDREJ LOBOTKA, Ph.D.,
právník

Lenka Veselá:

Jak bydlet a podnikat v nájmu

GRADA Publishing, Praha 2020,
328 stran, 288 Kč.

Nakladatelství GRADA Publishing, a. s., vydalo v lednu roku 2020 právní monografii „*Jak bydlet a podnikat v nájmu*“ napsanou Mgr. Lenkou Veselou. Autorka této publikace absolvovala v roce 2004 Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2010 působí jako samostatná advokátka se sídlem v Praze se zaměřením na bytové právo a právo nemovitosti.

Publikace se dělí na šest kapitol. Autorka se snažila knihu koncipovat zejména jako **soubor otázek a odpovědí na nejčastější otázky z praxe, doplněný o vzory smluv a podání**. Autorka sama o své publikaci uvádí: „*Cílem knihy je seznámit zejména laickou, ale i odbornou veřejnost s obsahem zvláštních ustanovení upravujících institut nájmu bytu a institut nájmu prostoru sloužícího podnikání a s obsahem souvisejících předpisů.*“

První kapitola nese název „*Nájem bytu a domu v otázkách a odpovědích*“, a věnuje se tak **komplexně oblasti nájmu bytu**. Autorka zde v jednotlivých podkapitolách rozebírá všechna možná témata, od nájemní smlouvy, přes nájemné, jistotu, práva a povinnosti smluvních stran až po samotné ukončení nájemního vztahu. V každé podkapitole nejprve rozebere danou oblast, kterou doplní modelovými pří-

klady, a následně odpoví na nejčastější otázky z této oblasti.

Druhá kapitola pak svou strukturou kopíruje kapitolu první a věnuje se tématu **nájmu prostoru sloužícího k podnikání**. Autorka v ní rozebírá celé téma komplexně, a to od samotné nájemní smlouvy, přes nájemné, práva a povinnosti spojené s nájmem prostoru sloužícího podnikání až po skončení nájmu.

Třetí kapitola obsahuje nejružnější vzory smluv a podání. Pokud jde o oblast nájmu bytu, lze v publikaci nalézt např. smlouvu o nájmu bytu, námítky nájemce k vyúčtování služeb, dohodu o zániku nájmu bytu, různé varianty výpovědi z nájmu bytu (a to jak ze strany nájemce, tak i ze strany pronajímatele), námítky nájemce proti výpovědi pronajímatele a nejčastější žaloby související s nájmem bytu a jeho ukončením. Vzorů týkajících se nájmu prostoru sloužícího k podnikání je zde ale výrazně méně. Z této oblasti publikace obsahuje pouze smlouvu o nájmu prostoru sloužícího k podnikání, výpověď ze strany nájemce i pronajímatele v případě nájmu na dobu určitou, protokol o předání a převzetí pronajatého prostoru a předžalobní výzvu k zaplacení pokuty za nedodané vyúčtování služeb. Všechny uvedené vzory jsou sice spíše stručnějšího charakteru, ale určitě dobře poslouží jako základ pro vypracování obsáhlejšího vyhotovení s ohledem na konkrétní situaci.

Čtvrtá kapitola tvoří svým rozsahem podstatnou část této publikace. Kapitola obsahuje **výběr nejrelevantnějších ustanovení ze základních právních předpisů**, a to zejména ze zák. č. 89/2012 Sb., zák. č. 67/2013 Sb. a zák. č. 90/2012 Sb. Mimo uvedené zákony autorka neopomenula ani některá nařízení vlády či vyhlášky ministerstev.

Pátá kapitola je velmi stručná. Na dvou a půl stránkách je uveden pouhý výčet nejružnějších právních předpisů, které se dotýkají problematiky oblasti nájmu.

Poslední, šestá kapitola, není ve své podstatě svou povahou ani kapitolou, ale výčtem použité literatury v rozsahu necelé jedné strany.

Knihu lze označit jako velice přehlednou, systematickou, praktickou a čtivou publikaci, která si najde široký okruh čtenářů a určitě poslouží všem,

tedy laikům i právním odborníkům, aby se v tak rozsáhlé problematice, jako je nájem bytu a nájem prostor sloužících k podnikání, zorientovali a byli schopni řešit mnohé problémy, které mohou v praxi nastat.

✦ Mgr. JANA MLÝNKOVÁ,

advokátní koncipientka, doktorandka
na Katedře občanského práva Právnické
fakulty Masarykovy univerzity v Brně

**Jarmila Pokorná, Ivan Fučík,
Michal Janovec,
Jitka Pešíčková,
Eva Tomášková:**

Zrušení a zánik obchodní korporace s likvidací

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020,
272 stran, 650 Kč.

Na trh odborné literatury se dostává nová publikace zabývající se likvidací obchodních korporací, zpracovaná pod vedením prof. Jarmily Pokorné z Katedry obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Autorů věnujících se problematice likvidace není příliš mnoho, monografií pak ještě méně, a proto vítám, že se nabídka v této oblasti rozšiřuje.

Publikace je sice rozdělena do pěti kapitol; dá se však říci, že se skládá ze **tří částí. První část zahrnující první dvě kapitoly je zaměřena na za-**

sazení fáze likvidace do životního cyklu obchodní korporace, rozpoznávání a odvracení krizí.

Jádrem publikace je třetí a čtvrtá kapitola, v níž je pozornost věnována podrobnému rozboru aktuální právní úpravy zrušení obchodní korporace a její likvidace, především pak otázkám spojeným s osobou likvidátora (povolání likvidátora do funkce, předpoklady výkonu funkce, odměňování, postavení v rámci organizační struktury obchodní korporace apod.).

Poslední část knihy obsažená v páté kapitole je praktickým průvodcem procesem likvidace obsahujícím charakteristiku jejích jednotlivých kroků. Praxe zajisté uvítá, že vedle popisu jednotlivých fází likvidace tato část obsahuje i vzory právních dokumentů, které pravidelně naleznou uplatnění v průběhu likvidace. Závěrečná část této kapitoly je věnována souvisejícím daňovým otázkám.

Z textu i ze samotného vyjádření autorů je zřetelné, že jejich snahou bylo především vytvořit použitelnou pomůcku pro praxi, která s likvidací každodenně přichází do styku. Přes toto primární zaměření se monografie nevyhýbá rozvíjení odborné diskuse o sporných právních otázkách. Jejím velkým kladem je, že reaguje na současný stav judikatury a odborné literatury, jejichž názory buď přebírá či rozvíjí, anebo s nimi polemizuje, resp. nabízí úplně nová řešení. To kvitují s povděkem, protože tím publikace přispívá k prohloubení odborné diskuse o nejednotně interpretovaných otázkách.

Z nich bych pro ilustraci zmínila tři, které se v poslední době staly předmětem diskuse a na něž v doktríně a judikatuře napanuje shoda. Začnu s otázkou dopadů vstupu obchodní korporace do likvidace na její právní jednání. Jarmila Pokorná předestírá dosavadní přístup nauky a judikatury, který tenduje k omezení právní osobnosti likvidované obchodní korporace či alespoň k omezení zástupčího oprávnění likvidátora a ostatních zástupců, přičemž s ním polemizuje a na základě přesvědčivé argumentace dovozuje, že pravidla obsažená v § 188 ve spojení s § 196 odst. 1 o. z., o něž se tento přístup opírá, jsou konkretizací péče řádného hospodáře a nemají účinky vůči třetím osobám

(str. 57 až 60). S tímto závěrem plně souzním a jsem ráda, že byl publikován a že se tak může stát předmětem odborných diskusí.¹

Druhou zajímavou otázkou vybranou pro ilustraci zajímavosti a širší otázkou souvisejících s likvidací a jejich (ne)specifičností je, zda lze na likvidátora aplikovat pravidlo *business judgment rule*. Jarmila Pokorná se na rozdíl od Lucie Joskové² opatrně kloní k závěru, že se na něj toto pravidlo neuplatní, protože po vstupu do likvidace již nelze uvažovat o podnikatelském rozhodování, protože podnikání obchodní korporace skončilo (str. 140). S tímto závěrem si dovoluji polemizovat. Soudím, že i po vstupu do likvidace až na výjimky obchodní korporace pokračuje ve svém podnikání, byť s cílem jeho postupného útlumu a skončení. Pokračuje-li obchodní korporace v podnikání, které v tomto kontextu chápu jako provoz obchodního závodu, pak nelze vyloučit ani existenci podnikatelských rozhodnutí, a tím ani aplikaci pravidla *business judgment rule*. Představme si, že likvidovanou obchodní korporací je společnost provozující síť maloobchodních prodejen. I po jejím vstupu do likvidace může probíhat jejich další provoz, tedy podnikatelská činnost, mimo jiné proto, aby byly rozprodány zásoby zboží. Rozhodnutí o tom, v jakém pořadí bude docházet k jejich uzavírání, případně prodeji, je podle mého soudu podnikatelským rozhodnutím, u něhož není vyloučena aplikace pravidla *business judgment rule*.

Ochutnávku ze zajímavých sporných otázek ukončím otázkou vlivu vstupu obchodní korporace do likvidace na působnost valné hromady, konkrétně otázkou, zda k prodeji obchodního závodu, resp. jeho podstatné části, likvidátor potřebuje souhlas valné hromady nebo ne. Jarmila Pokorná na str. 123 předestírá argumenty zastánců jak závěru o tom, že souhlas valné hromady je nutný, nemá-li být právní jednání stíženo vadou a vystaveno možnosti vznesení námítky relativní neplatnosti podle § 48 z. o. k., tak argumenty zastánců opačného názoru.

Hlavním argumentem pro závěr, že schválení valné hromady není během likvidace vyžadováno, je, že v této fázi po zrušení obchodní korporace již

není třeba chránit zachování předmětu podnikání (činnost) skrze vlastnictví určitého obchodního závodu, jehož ztráta by nutně znamenala změnu předmětu podnikání, protože zrušením obchodní korporace zanikl zájem společníků na jeho zachování a jeho prodej může být velmi efektivním způsobem naplnění účelu likvidace.

Základním argumentem pro zachování působnosti valné hromady v této věci i v průběhu likvidace je, že zákon pro etapu likvidace tuto záležitost výslovně nevyjímá z působnosti valné hromady a že podmínky prodeje obchodního závodu či jeho podstatné části mají vliv nejen na uspokojení věřitelů, nýbrž i na výši likvidačního zůstatku. Spor není vyřešen; z opatrnosti je doporučováno schválit prodej obchodního závodu či jeho podstatné části valnou hromadou, a vyloučit tak případné spory. Domnívám se, že v úvahu přichází i možnost předběžného vymezení podmínek prodeje obchodního závodu v rozhodnutí o zrušení obchodní korporace, jakož i následné schválení uskutečněného prodeje při schvalování konečné zprávy o průběhu likvidace a návrhu na použití likvidačního zůstatku.

Závěrem shrnuji, že vydání této knihy vítám a doporučuji ji k přečtení všem, kteří se o právní úpravu likvidace zajímají. Ocení ji však zejména ti, kterým je především určena, a to odborníci z praxe, kteří poskytují likvidovaným obchodním korporacím právní, účetní a daňové poradenství, jakož i ti, kteří se podílejí na její správě v této etapě jejího života, tedy především likvidátoři.

✿ JUDr. KATEŘINA EICHLEROVÁ, Ph.D.,
odborná asistentka na Katedře obchodního
práva Právnické fakulty UK v Praze

¹ Souznění není nahodilé, protože k témuž závěru jsme dospěly obě nezávisle na sobě (srov. K. Eichlerová: Dopady vstupu právnické osoby do likvidace na její právní jednání, *Soukromé právo* č. 2/2019, str. 19-28).

² L. Josková in L. Josková, M. Pravdová, I. Zacharová: *Likvidace obchodních společností*, C. H. Beck, Praha 2017, str. 58-59.

Ernst Karner, Alexander Longin:

Vertragsstrafe und Schadenspauschalierung

Jan Sramek Verlag, Wien 2020,
240 stran, 55 eur.

Profesor civilního práva vídeňské univerzity a ředitel Institutu evropského deliktního práva Rakouské akademie věd Ernst Karner a jeho asistent Alexander Longin vydali záslužné dílo. Nejen v Rakousku, ale především v České republice jsme svědky určitého paradoxu. Jakkoliv často se v praxi smluvní pokuta používá, chybí ucelené dílo, jež by se touto problematikou zabývalo. Tuto mezeru autoři vyplňují publikací psanou lehkým perem a dobrým stylem, jež je nepochybně přínosem jak pro právní nauku, tak, a to možná především, pro právní praxi. Publikace je komparativním dílem v tom smyslu, že **autoři srovnávají institut smluvní pokuty ve třech právních řádech, a to v právu rakouském, německém a švýcarském.**

Autoři se zaměřují na problémové okruhy, které zahrnují základy a obecné srovnání institutu smluvní pokuty, moderační smluvní pokuty, její smluvní kontrolu, míru smluvní autonomie při koncipování smluvní pokuty a konečně náhradu smluvních pokut v nákupních řetězcích.

I když se právní úprava v těchto třech právních řádech relativně odlišuje, existují nepochybně společné rysy tohoto institutu (str. 7-20) ve všech třech právních oblastech. To ostatně platí i ve vztahu k českému právu (viz § 2048 a násl.

o. z.). Platí, že smluvní pokuta je akcesorickým právním závazkem ve vztahu k hlavnímu závazku, v zásadě se předpokládá zavinění povinné strany (nikoliv podle § 2048 o. z.), a konečně platí, že je nezávislá na vzniku škody. Lze též konstatovat, že ve všech třech právních řádech existuje zvláštní možnost jejího zmírnění (moderace). Smluvní pokuta je v Rakousku, Německu a Švýcarsku charakteristická svojí dvojitou funkcí. Je v první řadě určitým motivem či hrozbou (preventivní funkce) a za druhé plní roli paušalizované náhrady škody (reparační funkce). V tomto ohledu se tedy srovnávané tři právní řády neliší ani od pojetí smluvní pokuty v českém právním řádu.

Závažný rozdíl mezi rakouským právem a pojetím smluvní pokuty v Německu a Švýcarsku spočívá v tom (str. 34, 35), že v obou posléze jmenovaných právních řádech se odlišuje paušalizace škody od smluvní pokuty coby sankce. Slouží-li úmluva stran pouze k náhradě škody (reparační funkce), a nikoliv kromě toho jako nástroj dodatečného nátlaku na plnění (preventivní funkce), považuje se tento případ ve švýcarském a německém právu za paušální náhradu škody, a nikoliv za smluvní pokutu. Ustanovení o smluvní pokutě nelze tak v zásadě použít, a zejména nepřichází v úvahu ani použití jinak pro smluvní pokutu aplikovaného snížení náhrady (moderace). Rozdíl však existují ještě v otázce možnosti uplatnění náhrady škody, která přesahuje smluvní pokutu. Náhradu lze uplatnit podle všech tří právních řádů. Je-li podle rakouského práva dlužníkem spotřebitel, je však možnost náhrady škody závislá na tom, zda byla jednotlivě vyjednána (§ 1336 odst. 3 ABGB).

Ve všech třech srovnávaných právních řádech platí kogentní úprava moderační smluvní pokuty. Zatímco v Rakousku a ve Švýcarsku platí toto pravidlo bez ohledu na postavení smluvních stran, v Německu podnikatelům (obchodníkům) právo na snížení smluvní pokuty sice v zásadě nepřislouží, avšak s odvoláním na zásadu dobré víry (*Treu und Glauben* – § 242 BGB) se mohou moderační domoci (str. 59).

Rozdíly mezi jednotlivými právními řády existují v kritériích pro snížení. V Rakousku se přihlíží zejména k výši skutečné škody. Navíc při snížení pokuty podle rakouského práva je důležitým kritériem především zavinění dlužníka.

Spoluzavinění věřitele nehraje v Rakousku naproti tomu žádnou roli. V německém právu jsou měřítkem snížení pokuty zájmy věřitele. Skutečná škoda nehraje na rozdíl od Rakouska podstatnou úlohu. Podle švýcarského práva nehraje zajišťovací účel pokuty naproti tomu prakticky žádnou roli. Význam mají zájmy dlužníka, obdobně jako v Rakousku. Naproti tomu výše škody není podstatným hlediskem. V zásadě tak švýcarské právo zaujímá při posuzování podmínek snížení pokuty stanovisko mezi Rakouskem a Německem (str. 59, marg. č. 88).

Dalším problémovým okruhem smluvní pokuty je **otázka soudní kontroly** (str. 91-132). Pro všechny srovnávané právní řády platí, že to není jen otázka snížení smluvní pokuty, jež může být předmětem soudního přezkumu, nýbrž soudní kontrola se vztahuje na ujednání o smluvní pokutě jako celek.

Klíčovou otázkou soudního přezkumu je, do jaké míry je výše smluvní pokuty v souladu s dobrými mravy.

Podle německé judikatury a převládajícího názoru v nauce lze však nepřiměřenost výše smluvní pokuty posuzovat jen v případě existence dalších okolností, jako např. ohrožení existence dlužníka. V takovém případě je totiž smluvní pokuta podle německého práva neplatná. Ve Švýcarsku je předmětem diskuse otázka, zda nepřiměřená výše pokuty může vést k neplatnosti z důvodu rozporu s dobrými mravy. Převažující názor toto stanovisko nesdílí, jak to vyjadřuje ve své poslední judikatuře i švýcarský Nejvyšší soud (BG). Rakouská judikatura a nauka jsou názoru, že v případě nepřiměřené výše smluvní pokuty se jedná o rozpor s dobrými mravy; neplatným může být ujednání o smluvní pokutě za předpokladu, že existují ještě další podpůrné argumenty. Na rozdíl od německého Nejvyššího soudu (BGH) rakouská judikatura tyto případy posuzuje jako částečnou neplatnost. Smluvní pokuta je tedy platná jen do výše, která je v souladu s dobrými mravy.

Autoři se posléze zabývají otázkou míry smluvní autonomie při posuzování smluvní pokuty (str. 133 a násl.). Podle jejich názoru je uvedena dvojitá funkce smluvní pokuty, jak je praktikována ve všech srovnávaných právních řádech, výsledkem dlouhodobého vývoje, a není tedy žádnou samozřejmostí (str. 134 a násl., 216). Podle rakouského práva mohou strany vyloučit funkci

pausalizované náhrady škody, a pôjde tak o „čistú“ smluvnú pokutu, ktorá slouží výlučne k zajištění smlouvy jako dodatečný instrument nátlaku na dlužníka. Obava, že tento koncept bude dlužníka příliš zatěžovat tím, že bude muset kromě zaplacení smluvní pokuty hradit i vzniklou škodu, není reálná (str. 138, 139). Zatížení dlužníka totiž nezávisí na tom, zda smluvní pokuta je povinností vedle náhrady škody, nýbrž rozhodující je výše pokuty. Spojení smluvní pokuty s právem náhrady škody má za následek, že čistá smluvní pokuta může být snížena doslova až na nulu (str. 147). V Rakousku bylo ujednání o smluvní pokutě, jež má výlučně reparační účel (náhrada škody), shledáno platným právním jednáním teprve nedávno (str. 150, 217). Na čisté paušalizaci škody existuje relevantní zájem kvůli zjednodušení a urychlení vypořádání porušení smlouvy, včetně náhrady škody a předcházení sporům. Čistá paušalizace je vlastně vyrovnáním ve smyslu § 1380 a násl. ABGB (str. 160), ale nelze se domáhat její moderace soudem. Soudní kontrola čisté paušalizace se proto uskutečňuje výlučně na základě obecných občansko-právních nástrojů (str. 217).

Recenzovaná publikace je výborným průvodcem podstatou a spornými otázkami institutu smluvní pokuty. Náhorně, a to pomocí citátů nejen právní úpravy, ale i relevantních rozhodnutí, přináší celou řadu podnětů i pro českého právníka, jak praktika, tak i zástupce akademické obce.

✿ prof. JUDr. LUBOŠ TICHÝ, CSc.,
vedoucí Centra právní komparatistiky
Právnické fakulty UK v Praze

Jaroslav Maria: Já. Vlastní životopis

Academia, Praha 2020, 304 stran,
340 Kč.

Predkladaná kniha predstavuje curriculum vitae významného českého spisovateľa a advokáta z obdobia „zlatej“ éry advokacie, ktorým Jaroslav Maria nepochybne bol. V širšej právnickej obci je známy aj pod pôvodným priezviskom Jaroslav Mayer, jeho literárnej tvorbe sa venoval i nestor historiografie československej advokacie Stanislav Balík na jednej z konferencií

o dejinách advokácie. Obsahovo je kniha rozdelená do 24 kapitol, záver publikácie tvorí dokumentačná príloha.

Jaroslav Maria sa narodil v roku 1870 v Rakovníku do nemeckojazyčnej rodiny advokáta Karla Mayera. Po gymnaziálnych štúdiách navštevoval právnickú fakultu a po jej úspešnom absolvovaní sa zamestnal ako advokátsky koncipient u svojho otca a potom u advokátov dr. Ulricha v Hradci Králové a dr. Lokaya v Karlíne. Jeho manželkou sa stala Zdenka Fikarová, dcéra advokáta z Rychnova nad Kněžnou. Profesne pôsobil aj ako c. a. k. súdny adjunkt na krajských súdoch v Litoměřiciach a Českej Lípe, nakoniec sa dal zapísať do zoznamu advokátov so sídlom svojej kancelárie v Křivokláte. Neskôr vykonával advokátsku prax v Beroune, až nakoncom ako advokát zakotvil v meste Tábor. Jeho osobnými vášňami bola vážna hudba a cestovanie, predovšetkým do Nemecka, Francúzska a Talianska. Práve Apeninský poloostrov sa mu stal blízkym, v svojom životopise sa venuje cestám do Benátok, Ríma, na Sicíliu či do Orvieta.

Z vlastného životopisu Jaroslava Mariu pozorného čitateľa zaujmú aj právno-filozofické state o sexualite či samovraždach. Nemožno si nepovšimnúť v rámci Mariovoho záujmu o hudbu aj zanietenosť pre diela Richarda Wagnera, ktorým je značne uchvátený, na piedestál skladateľov však vynáša aj Giuseppe Verdiho. I taký Ludwig van Beethoven je Mariom označený za „Titana z rodu Michelangelovho“. V svojich historicko-právnych úvahách Jaroslav Maria označuje starovekých Rimanov za „pohanov“ v porovnaní napr.

s Čínskou ríšou, napriek ich pasovaniu sa za panujúci národ. Za jednu z príčin pádu starovekého Ríma pritom označuje rozkošníctvo ako samoučelný pôžitok. Venuje sa aj problematike nesmrteľnosti a životu v atómových časticách, pričom deklaruje vieru v posmrtný život.

Ako spisovateľ s bohatou literárnou činnosťou sa J. Maria zaoberá aj dielami iných spisovateľov, najmä Vítězslava Háška, Jaroslava Vrchlického či Jana Nerudu, spomína aj spory o pravosť Kráľovodvorského a Zelenohorského rukopisu z posledných dekád XIX. storočia, v ktorých sa angažoval aj T. G. Masaryk. K literárnej činnosti Mariu je potrebné uviesť, že písal odborné články do časopisov *Právník* a *Čas*, no do jeho diela patrí cez 40 románov, poviedok, noviel i esejí. Právnický život je obsahom diel *Spravedlnost*, *Panstvo v taláru*, *Váhy a meč*, *Peklo*, jeho román *Werther* bol sfilmovaný a známe sú aj divadelné hry *Johanna Radimská*, *Torquato Tasso* či *Má jest pomsta*. V právnickej oblasti preferoval Jaroslav Maria trestné právo, ktoré vnímal ako zaujímavejšie, hlbšie a vážnejšie než iné právne odvetvia. Podľa svojich skúseností z praxe až 90 % sudcov sa pri svojom rozhodovaní riadi len vecnými argumentmi, bez zreteľa na zúčastnené osoby.

Na sklonku života trápila Mariu situácia po Mnichovskom diktáte a vzniku druhej republiky. Pre Jaroslava Mariu bol vznik protektorátu Čechy a Morava osudným, svoju životnú púť tak po zatknutí gestapom za údajné schvaľovanie atentátu na R. Heydricha ukončil v roku 1942 v koncentračnom tábore Osvienčim.

Prezentácia vlastného životopisu advokáta a literáta Jaroslava Mariu je dozajista obohatením historiografie českej, resp. s poukazom na pôsobenie Mariu v prvej ČSR, československej advokácie. Práve advokáciu označuje za „útvár starobyľý; vyvretý z elementu družnosti a člověku vrozeného pudu samaritánského“. Podľa J. Mariu „hájit' aj proti vlastnému presvědčení, kalit' pravdu, mlcat', hoci trébars oslobodením pravého zlosyna utrpia najsvětější záujmy nevinných obětí činu – je strašná povinnost' advokáta“. Prínos k spoznaniu pôsobenia advokátov na konci XIX. a v prvej polovici XX. storočia tak prezentovaná kniha pre viacerých členov právnickej obce skutočne má.

✿ JUDr. PhDr. RUDOLF MANIK, Ph.D.,
MBA, MHA, advokát v Košicích
a slovenský právni historik

Z kárné praxe

Vystavení nepravdivého prohlášení advokátem

§ 16 odst. 1, 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 a čl. 17 odst. 2 Etického kodexu

Rozhodnutí kárného senátu ČAK ze dne 13. 12. 2019, sp. zn. K 137/2019.

Advokátka jako obhájkyne obviněného, t. č. vazebně stíhaného, se dopustila kárného provinění tím, že v jeho trestní věci vystavila na žádost tohoto svého klienta čestné prohlášení, ve kterém vědomě nepravdivě uvedla, že jako advokátka používá konkrétní v prohlášení uvedené telefonní číslo, přičemž byla srozuměna s tím, že obviněný toto nepravdivé prohlášení předloží Vězeňské službě ČR se žádostí o zanesení uvedeného účastnického čísla do seznamu telefonních čísel jeho obhájců, přičemž poté, co jeho žádosti bylo ze strany Vězeňské služby ČR vyhověno, obviněný toto telefonní číslo, které bylo registrované na jeho obchodní společnost, opakovaně využíval ke komunikaci se svojí sestrou a zprostředkovaně přes ni s dalšími osobami, které si určit, v důsledku čehož se obviněnému podařilo ovlivnit svědkyni, předvolanou v uvedené trestní věci k výslechu, která se po jeho opakovaných žádostech z tohoto výslechu omluvila.

Kárné opatření – pozastavení výkonu advokacie na dobu šesti měsíců.

Kárně obviněná advokátka nepostupovala při výkonu advokacie – obhajobě obviněného tak, aby nesnižovala důstojnost advokátního stavu. Jak sama připustila ve svých podáních, byla tato záležitost zmedializována. Její zveřejnění rozhodně poškodilo důstojnost advokátního stavu. Kárně obviněná nedodržela tedy pravidla profesionální etiky, konkrétně porušila čl. 4 odst. 1 a čl. 17 odst. 2 Etického kodexu, neboť poskytla údaje, o nichž věděla, že jsou nepravdivé, ani příkaz klienta ji k vystavení nepravdivého prohlášení neopravňoval.

Samotným vystavením nepravdivého prohlášení o telefonním účastnickém čísle pro potřeby Vězeňské služby nejednala čestně a svědomitě, neboť poskytla jako advokátka vědomě nepravdivé údaje.

Dle kárného senátu není pro posouzení kárné odpovědnosti zásadně významné, nakolik uvěřila kárně obviněná

svému klientovi, že uvedené telefonní číslo použije jednorázově pro rozmluvu se svým synem. Kárnou odpovědnost jako takovou zakládá již samotné předložení nepravdivého prohlášení o telefonním čísle Vězeňské službě ČR, když navíc kárně obviněná měla a mohla předpokládat, že bude použito i k jiným rozhovorům.

Kárný senát připouští, že nic nebránilo Vězeňské službě či Policii ČR rychlým a jednoduchým způsobem ověřit pravdivost tvrzení o účastníkovi telefonního čísla i to, že hovory uskutečněné na označenou účastnickou stanicí byly od počátku po značně dlouhý časový úsek monitorovány. Příslušné orgány tedy nepochybně věděly, že volaná stanice nepatří kárně obviněné, ale hovory obviněnému umožňovaly i nadále. Jednání kárně obviněné nezmařilo tedy zcela účel vazebního stíhání obviněného. K okolnosti, že telefonátům mohlo být bez problémů a okamžitě zabráněno, bylo přihlédnuto při rozhodování o uložení kárného opatření.

Při zvážení poměrů kárně obviněné a sebereflexi kárně obviněné k projednávání věci dospěl kárný senát k závěru, že kárné opatření, které navrhl v závěrečném návrhu kárný žalobce, tedy pozastavení výkonu advokacie při samé dolní hranici, je odpovídající závažnosti provinění kárně obviněné. O uložení napomenutí či veřejného napomenutí kárný senát vůbec neuvažoval, neboť závažnosti pochybení by uložení některého z těchto kárných opatření neodpovídalo. S ohledem na fakt, že kárně obviněná pečuje o nezletilé dítě, nejevilo se kárnému senátu uložení pokuty odpovídajícím postihem, vyškrtnutí ze seznamu advokátů nebylo ani zvažováno. Do úvahy tak připadalo kárné opatření dle § 32 odst. 3 písm. d) zákona o advokacii, tedy dočasný zákaz výkonu advokacie. Při rozhodování o délce tohoto dočasného zákazu se senát shodl na jeho trvání po dobu šesti měsíců, tedy na samé dolní hranici, když dočasný zákaz výkonu advokacie lze uložit na šest měsíců až tři roky.

Neplnění vlastních závazků

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 a 2 Etického kodexu

Rozhodnutí kárného senátu ze dne 25. 10. 2019 ve spojení s rozhodnutím předsedy odvolacího kárného senátu ze dne 1. 6. 2020, sp. zn. K 71/2019

Advokátka se dopustila kárného provinění tím, že ačkoliv jí rozsudkem obvodního soudu byla ve výroku I. uložena povinnost zaplatit společnosti S., s. r. o., částku 36 000 Kč s přísl. a ve výroku III. na náhradě nákladů řízení částku 15 268 Kč, to vše do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku, přičemž toto

rozhodnutí nabylo právní moci dne 5. 4. 2016, soudem uložené povinnosti vůči společnosti S., s. r. o., do současné doby nesplnila, a to ani poté, co se společnost S., s. r. o., domáhá jejich splnění cestou exekučního řízení.

Kárné opatření – pokuta 50 000 Kč.

Svým jednáním kárně obviněná zjevně porušila povinnosti advokáta stanovené v ust. § 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 a 2 Etického kodexu závažným způsobem, a to zejména tím, že svým jednáním snížila důstojnost advokátního stavu, když bez zjevného důvodu svůj pravomocně přiznaný závazek nesplnila, resp. se bez zjevného důvodu vědomě odmítla řídit pravomocným rozhodnutím soudu, a vystavila se tak bez zjevného důvodu exekučnímu řízení, včetně souvisejících negativních okolností.

Kárnému senátu nepřísluší hodnotit, zda byla předmětná pohledávka za kárně obviněnou oprávněná či nikoliv. O těchto skutečnostech bylo pravomocně rozhodnuto soudem, kde měla kárně obviněná možnost řádně se hájit a prezentovat svou procesní obranu a využít veškeré prostředky k prokázání svých tvrzení. Uvedené rozhodnutí soudu jsou tak všechny strany, včetně kárně obviněné, povinny respektovat a dodržovat.

Nejenže tak kárně obviněná z důvodů kárnému senátu neznámých odmítla učinit a odmítla se řídit pravomocným a vykonatelným soudním rozhodnutím, ale nadto nechala vymáhání tohoto závazku dojít až do exekučního řízení, což bezesporu svědčí o úmyslech kárně obviněné dlouhodobě se bez zjevného důvodu vyhýbat placení svých závazků.

Skutečnosti popsané kárně obviněnou nemohou omluvit toto flagrantní provinění a vše výše uvedené jen dokládá

absenci všeobecně poctivého, čestného a slušného chování kárně obviněné, což jí značně přitěžuje v otázce uložení kárného opatření. Veškeré shora popsané skutečnosti jsou tak způsobilé závažně ohrozit důstojnost a vážnost advokátního stavu v očích třetích osob, včetně zejména v očích soudu, který musel přistoupit k nařízení exekuce proti kárně obviněné.

Nad rámec shora uvedeného kárný senát nemohl opomenout skutečnost, že kárně obviněná i k dnešnímu dni dle svých slov stále aktivně vykonává advokátní praxi, a to i navzdory jejímu tvrzení, že došlo k obstavení jejích bankovních účtů ze strany soudního exekutora, a navzdory tomu, že exekučním příkazem došlo k obstavení jejího movitého majetku.

Kárně obviněná tak očividně svoji činnost jako advokátka vykonává takovým způsobem, aby bylo uspokojení pravomocně soudně přiznané pohledávky co nejnižší, když si zjevně nechává ze strany klientů platit v hotovosti mimo svůj bankovní účet, resp. tak, aby uspokojení pravomocně přiznané pohledávky co nejdříve oddálila, a to vše bez zjevného důvodu, resp. z důvodů, které kárně obviněná odmítla v průběhu řízení sdělit.

Byť kárné provinění nesouvisí bezprostředně s výkonem advokacie, vzhledem ke všem okolnostem představuje jednoznačně nepoctivé, nečestné a v obecném vnímání neslušné chování, kterým kárně obviněná značně poškozují důstojnost a vážnost advokátního stavu, a to nejen v očích potenciálních klientů, ale i v očích soudu a dalších justičních osob (minimálně v očích exekutora).

✦ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Odešli do nebeské síně

Od května do července 2020 opustili svoji praxi i své blízké tři advokátky a čtyři advokáti:

Mgr. Jan Arient, advokát v Praze	*14. 1. 1952	+4. 6. 2020
JUDr. Matej Benko, advokát v Praze	*31. 8. 1981	+8. 5. 2020
JUDr. Olga Juklíková Hrušková, advokátka v Týně nad Vltavou	*5. 7. 1965	+22. 7. 2020
JUDr. Jiří Petruň, advokát v Šumperku	*3. 6. 1946	+6. 7. 2020
Mgr. Monika Staňková, advokátka v Českých Budějovicích	*30. 11. 1971	+5. 7. 2020
JUDr. Vladimír Šmeral, advokát v Praze	*18. 12. 1955	+9. 6. 2020
JUDr. Helena Tukinská, advokátka v Teplicích	*8. 11. 1955	+27. 6. 2020

Čest jejich památce!

Stálé zastoupení ČAK v Bruselu informuje

★ Z legislativy Evropské unie

Daně: Rada se dohodla na odkladu některých pravidel

Rada se dne 24. června dohodla na odkladu lhůt pro přeshraniční podávání a výměnu informací a pro DPH v oblasti elektronického obchodování.

Směrnice o hromadných žalobách v EU

Rada dne 30. června schválila prozatímní dohodu ohledně směrnice o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů s cílem posílit postavení spotřebitelů a vytvořit rovné podmínky pro hromadné odškodňování v celé EU.

Německé předsednictví v Radě EU

Německo se dne 1. července ujalo předsednictví v Radě EU, jež potrvá do konce tohoto roku. Německé předsednictví Rady EU se bezprostředně zaměří na překonání pandemie Covid-19, podporu evropského hospodářství a jeho oživení a na posílení sociální soudržnosti v Evropě.

★ Z činnosti Rady Evropských advokátních komor (CCBE)

Odpověď CCBE na veřejnou konzultaci Komise ohledně Bílé knihy o umělé inteligenci

CCBE dne 5. června zveřejnila svou odpověď na veřejnou konzultaci Evropské komise k Bílé knize o umělé inteligenci. CCBE se zaměřuje zejména na aspekty související s principy právního státu, výkonu spravedlnosti a základních práv.

★ Různé

Komise zahajuje konzultaci k balíčku o digitálních službách

Dne 2. června Komise zahájila veřejnou konzultaci k Aktu o digitálních službách, která probíhala do 8. září, a zahrnuje témata, jako jsou bezpečnost na internetu, svoboda projevu, spravedlnost a rovné

podmínky v digitální ekonomice. Dosaďná úprava právního rámce pro digitální služby zůstala bez novelizace celých 20 let od dob jejího přijetí.

Rada schválila výroční zprávu EU o lidských právech a demokracii za rok 2019

Dne 15. června přijala Rada výroční zprávu EU o lidských právech a demokracii ve světě za rok 2019. S ohledem na rostoucí problémy se však Rada rozhodla zabývat se případným zavedením globálního režimu sankcí EU v oblasti lidských práv s cílem řešit případy závažného porušování lidských práv ze strany státních i nestátních subjektů.

Srovnávací přehled soudnictví za rok 2020

Evropská komise dne 10. července zveřejnila Srovnávací přehled soudnictví za rok 2020, poskytující komparaci efektivity, kvality a nezávislosti justičních systémů členských států EU. V rámci letošního vydání Komise nad rámec předchozích přehledů analyzovala rovněž výši soudních poplatků, přístup k soudním rozhodnutím online, přístupnost justice dětem (prostřednictvím webových stránek, uzpůsobení soudních jednání, vzdělávání soudců) a nezávislost soudců.

Rada jmenovala evropské žalobce

Rada dne 27. července jmenovala evropské žalobce Úřadu evropského veřejného žalobce. Úřad bude nezávislým subjektem EU odpovědným za vyšetřování a stíhání v souvislosti s trestnými činy proti finančním zájmům Unie. V současnosti se účastní 22 členských států, včetně ČR. Úřad by měl zahájit činnost koncem roku 2020 v Lucemburku.

★ Z judikatury evropských soudů

SD EU: Data Protection Commissioner v. Facebook Ireland a Maximilian Schrems

Soudní dvůr rozsudkem ze dne 16. července 2020 ve věci C-311/18, *Data Pro-*

tection Commissioner v. Facebook Ireland a Maximilian Schrems, rozhodl o zrušení platnosti prováděcího rozhodnutí Komise 2016/1250 o odpovídající úrovni ochrany poskytované štítem EU-USA na ochranu soukromí. Soud platnost rozhodnutí posuzoval ve světle požadavků GDPR a ustanovení Listiny základních práv EU o právu na ochranu soukromí, ochranu osobních údajů a právu na soudní ochranu. Dospěl k závěru, že právní řád Spojených států neposkytuje stejnou úroveň záruk na přístup a použití osobních údajů ze strany veřejných orgánů, jako je tomu v EU, zejména programy dozoru se neomezují na opatření, jež jsou naprosto nezbytná. Co se účinné soudní ochrany týče, možnost obrátit se na ombudsmana, jehož rozhodnutí nejsou pro zpravodajské služby USA závazná, není pro zajištění této ochrany dostačující.

ESLP: Cimperšek proti Slovinsku

Dne 30. června 2020 ESLP ve věci *Cimperšek proti Slovinsku*, stížnost č. 58512/16, rozhodl ve prospěch stěžovatele, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a čl. 10 Evropské úmluvy o lidských právech v případě, který se týkal zamítnutí jeho žádosti o zápis do seznamu soudních znalců, z důvodu nedostatku personálních kvalit stěžovatele, vyplývajících z obsahu zveřejňovaného na jeho blogu a kritiky činnosti Ministerstva spravedlnosti.

✦ Odbor mezinárodních vztahů ČAK

Detailní informace jsou k dispozici v rubrice „Aktuality z Evropské unie“, kterou pravidelně zpracovává Odbor mezinárodních vztahů ČAK a která je k dispozici na stránkách www.cak.cz/ /Mezinárodní vztahy/ Zastoupení ČAK v Bruselu a EU a v Advokátním deníku na www.advokatnidenik.cz v kategorii Svět práva.

informace a zajímavosti

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty na nové adrese Vzdělávacího a školicího střediska ČAK: Myslíkova 258/8, Praha 2 – Nové Město

od pondělí 12. října do středy 14. října 2020

Mediation Advocacy aneb advokát v mediaci

Lektorky: JUDr. Martina Doležalová, Ph.D., advokátka, zapsaná mediátorka, vedoucí sekce ADR ČAK a vedoucí zkušební komisař pro SZK v mediaci
PhDr. Dana Potočková, MDR., zapsaná mediátorka, odbornice na konflikt management

ve čtvrtek 22. října 2020

Domácí násilí – právní a psychologické souvislosti

Symposium, na kterém budou diskutovat: JUDr. Tomáš Lichovník, ústavní soudce, JUDr. Libor Vávra, předseda Městského soudu v Praze, JUDr. Daniela Kovářová, advokátka, Mgr. Kryštof Janek, advokát, JUDr. Hana Nová, emeritní soudkyně, Mgr. Pavel Rataj, psycholog a párový terapeut, Mgr. Alicja Leix, dětská psychologka, JUDr. Ivana Spoustová, advokátka, JUDr. Renáta Šínová, Ph.D., vysokoškolská pedagožka, a další odborníci

ve čtvrtek 5. listopadu 2020

Povinnosti advokátů dle AML předpisů

Lektorka: Mgr. Petra Vrábliková, vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Bližší informace s podrobnějším programem naleznete na internetových stránkách ČAK na adrese www.cak.cz v levém menu nazvaném **Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK**.
Telefonické informace na tel. č. 273 193 251 – pi Marie Knížová.

ve čtvrtek 12. listopadu 2020

Odčinění újmy na přirozených právech člověka a jiné nemateriální újmy z pohledu soudce ÚS

Lektor: JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

ve čtvrtek 19. listopadu 2020

Nájemní vztahy, obecná a zvláštní úprava, rozbor některých diskutovaných ustanovení o nájmu bytu, aktuální judikatura k nájemním vztahům

Lektorka: JUDr. Pavla Schödelbauerová, vedoucí oddělení bytových agend v Odboru politiky bydlení MMR ČR

ve středu 2. prosince 2020

Procesní souvislosti, povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní ve vybraných řízeních v oblasti věcných práv

Lektor: Mgr. Michal Králik, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 3. prosince 2020

Velká novela zákona o obchodních korporacích – změny týkající se výlučně s. r. o.

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

Seminář pro advokáty pořádaný regionem Západní Čechy v Plzni

v úterý 3. listopadu 2020

Platnost, účinnost a určitost právního jednání v českém obchodním a občanském právu a v judikatuře

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

Semináře pro advokáty pořádané pobočkou ČAK Brno v sále Veřejného ochránce práv

ve čtvrtek 8. října 2020

Věci péče soudu o nezletilé pohledem soudce Ústavního soudu

Lektor: JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

ve čtvrtek 15. října 2020

Bytové spoluvlastnictví a společenství vlastníků jednotek

Lektorka: JUDr. Pavlína Brzobohatá, soudkyně Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 22. října 2020

Nekalá soutěž – aktuální problémy a judikatura podle stavu k říjnu 2020

Lektorka: doc. JUDr. Dana Ondřejová, Ph.D., docentka na Katedře obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, advokátka a rozhodkyně

ve čtvrtek 12. listopadu 2020

Vypořádání podílového spoluvlastnictví a společného jmění manželů z pohledu aktuální rozhodovací praxe Nejvyššího soudu

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 19. listopadu 2020

Žaloby v oblasti věcných práv a jejich hmotněprávní a procesní souvislosti (vybrané typy žalob)

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

ve středu 9. prosince 2020

Aktuální otázky exekučního řízení

Lektorka: JUDr. Martina Kasiková, soudkyně Krajského soudu v Praze

Semináře pro advokáty pořádané v přednáškové místnosti pobočky ČAK Brno

ve čtvrtek 5. listopadu 2020

Zadávání veřejných zakázek

Lektor: JUDr. Michal Krenk, Ph.D., soudce Vrchního soudu v Praze, externí člen Katedry občanského práva PF UK

ve čtvrtek 26. listopadu 2020

Pojištění profesní odpovědnosti – příklady z praxe

Lektor: Mgr. Tereza Poláková, jednatelka společnosti WI-ASS ČR
Zdeněk Čhovanec, pojišťovací makléř senior společnosti WI-ASS ČR, zástupce oddělení likvidace pojistných událostí WI-ASS ČR

Semináře pro advokáty pořádané regionem Severní Čechy v Ústí nad Labem

ve čtvrtek 1. října 2020

Aktuální otázky společného jmění manželů se zaměřením na jeho vypořádání, praktické problémy a rozhodovací praxi Nejvyššího soudu

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 15. října 2020

Insolvence v roce 2020

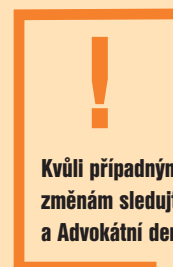
Lektorka: JUDr. Jaroslava Mištová, soudkyně Krajského soudu v Ústí nad Labem

ve čtvrtek 12. listopadu 2020

Otec, matka, dítě jako klienti rodinného advokáta

Lektorka: JUDr. Daniela Kovářová, advokátka a prezidentka Unie rodinných advokátů

Bližší informace s podrobnějším programem naleznete na internetových stránkách ČAK na adrese www.cak.cz v levém menu nazvaném **Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK**. Telefonické informace: 513 030 115 – Mgr. Lenka Danilišín.

Kvůli případným změnám sledujte web ČAK a Advokátní deník!

epravo.cz

Původní termín konference v Ostravě (15. 10.) a v Praze (11. 11.) se odkládá, nové termíny budou stanoveny dle epidemiologického vývoje, sledujte Advokátní deník a Twitter ČAKu.

PRÁVO A PRAXE 2020 V PRAZE

Česká advokátní komora a mediální centrum epravo.cz zvou advokáty a advokátní koncipienty na odbornou konferenci PRÁVO A PRAXE 2020.

11. 11. 2020

Hotel International Praha
Koulova 15, Praha 6

Registrační formulář naleznete na: <http://www.zakon.cz/>

Konference je připravena s občerstvením a konferenčního oběda. Advokátní koncipienti mají účast ZDARMA, upozorňujeme, že kapacita sálu je omezená a bude platit pravidlo včasější registrace.

Slovenská advokátní komora srdečně zve na

Golfový HCP turnaj právnických profesí,

který se koná 3. 10. 2020 v Senici.

Registraci a další informace najdete na webu Slovenské advokátní komory www.sak.sk v sekci Aktuality.

SLOVENSKÁ
ADVOKÁTNÍ KOMORA

Yellow Ribbon Run

Připněte si žlutou stužku a poběžte s námi.
5. ročník Yellow Ribbon Run 8. 10. 2020!

Utečme předsudkům společně!

Yellow Ribbon je výjimečný projekt, který dává šanci lidem s trestní minulostí.

Jeho cílem je bořit předsudky a popularizovat téma integrace osob s trestní minulostí.

Věříme, že sportem a osvětou snížíme riziko recidivy.

V roce 2019 běželo téměř 600 lidí, připojte se, ať je nás letos ještě více!

Postavte si svou štafetu!

Pozvání na podzimní semináře a přednášky Jednoty českých právníků

Výbor Pražského sdružení JČP zve své členy a širší právnickou veřejnost na tyto podzimní odborné semináře s aktuální právní problematikou:

29. září 2020 / Velká novela zákoníku práce 2020

Přednášející: JUDr. Dominik Brůha, Ph.D., advokát se specializací na pracovní právo, zprostředkovatel a rozhodce pracovněprávních sporů, člen Kolegia expertů AKV Praha

26. října 2020 / Velká novela zákona o obchodních korporacích – změny týkající se výlučně s. r. o.

Přednášející: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., vysokoškolský pedagog Právnické fakulty UK v Praze

9. listopadu 2020 / Právní režim mezinárodních obchodních transakcí

Přednášející: JUDr. Ing. Zdeněk Kapitán, Ph.D., odborný asistent Právnické fakulty MU v Brně, ředitel Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně

Všechny uvedené semináře se konají v přednáškovém sále Justiční akademie, Praha 1, Hybernská 18, první dva semináře se konají od 9 do 14 hodin, seminář dne 9. 11. 2020 od 14 do 19 hodin.

Účastnický poplatek činí za každý seminář 1 500 Kč, pro členy JČP, advokátní a notářské koncipienty 900 Kč.

Účast na seminářích je uznávána jako součást přípravy advokátních koncipientů k advokátním zkouškám, rovněž jako součást dalšího vzdělávání advokátů.

Výbor Pražského sdružení JČP zve své členy a širší právnickou veřejnost rovněž na tyto podzimní odpolední přednášky:

5. října 2020 / Dovolání v civilní věci

Přednášející: JUDr. David Vláčil, předseda senátu Nejvyššího soudu

19. října 2020 / Judikatura v pozůstalostních věcech

Přednášející: JUDr. Ladislav Muzikář, předseda senátu Městského soudu v Praze

2. listopadu 2020 / Rizika plynoucí účastníkům právních vztahů k nemovitostem z revize katastru

Přednášející: Ing. Pavel Doubek, vedoucí oddělení řízení územních orgánů Českého úřadu zeměměřického a katastrálního v Praze

Všechny uvedené přednášky se konají od 16 do 18 hodin v budově Právnické fakulty UK v Praze, nám. Curieových 901/7, Praha 1, místnost č. dveří 38.

Účastnický poplatek činí za každou přednášku 400 Kč.

Členové PS JČP, kteří mají zaplacený členský příspěvek, advokátní a notářští koncipienti platí 200 Kč.

Příhlášky a další informace o těchto seminářích a přednáškách lze získat na internetových stránkách www.jednotaceskychpravniku.cz nebo u koordinátorů:

JUDr. PhDr. Alena Novotná, Ph.D., tel. 737 244 043

JUDr. Božena Burdychová, tel. 604 245 079

Hana Kafková, tel. 720 406 536

Profesor Jiří Jelínek slaví pětadesátiny

V září letošního roku slaví životní jubileum (65 let) profesor JUDr. Jiří Jelínek, CSc., vedoucí Katedry trestního práva Právnické fakulty UK, významný představitel nauky trestního práva a také stálý autor Bulletinu advokacie. Využili jsme této příležitosti ke krátkému rozhovoru.

- **Pane profesore, vzpomenete si na první článek, který jste publikoval v Bulletinu advokacie?**

To si opravdu nepamatuji, musel bych se podívat do soupisu publikací, ale nedávno při úklidu knihovny mi vypadlo jedno číslo Bulletinu advokacie z roku 1987, kde jsem měl článek o rozsahu škody způsobené trestným činem a o obecných hodnotících pojmech vyjadřujících rozsah škody. Mimochodem, je to v současnosti opět aktuální téma, když se zvyšují hranice škody relevantní pro trestní odpovědnost.

Takže není-li to první článek, tak určitě jeden z prvních. Bulletin advokacie byl tehdy vydáván jako malý časopis se zelenou obálkou, bez reklam, bez fotografií, bez inzerce, s malým drobným písmem, ale již tehdy to bylo uznávané a vyhledávané odborné periodikum s hodnotnými články. Tím zůstal Bulletin advokacie do dnešních dnů. Tak třeba v Bulletinu advokacie by patrně nemohla vyjít „studie“ o vztahu teploty vzduchu a ukládání trestů na Městském soudě v Praze, jak jsem si přečetl v jednom „odborném“ časopise.

- **A jaký byl výsledek takového bádání?**

Kupodivu se nepotvrdila výzkumná otázka, že na Městském soudě v Praze se při vyšší teplotě vzduchu ukládají vyšší tresty.

- **Působíte čtyřicet let na Právnické fakultě v Praze a vyučujete trestní právo. Jak se za tu dobu dramatických a převratných změn změnili studenti? Jsou stejní, jiní, lepší, horší, zvidavější, bez zájmu?**

Posluchači v době, kdy jsem začínal na univerzitě, byli samozřejmě jiní, protože byla jiná doba. Dnes jsou jiné možnosti, např. absolventi mají více příležitostí se uplatnit. Ale posluchači se podle mne chovají vždy podle učitele, mají mimořádnou schopnost poznat, kdo před nimi stojí, kdo jen tak rutinně plní úkoly a kdo se jim opravdu věnuje. U mladých učitelů se do roka, dvou pozná, jestli mu učení jde.

Když jsem začínal, posluchači byli administrativně přidělováni učitelům na semináře po skupinách, nemohli si vybrat učitele. Hned v roce 1990 se to změnilo a dnes se mohou posluchači hlásit k tomu kterému učiteli na seminář, což považuji za velkou výhodu.

Ale rád vzpomínám na generaci, která studovala na fakultě tak v polovině devadesátých let. To byli posluchači, které minulý režim zastihl na střední škole nebo ve vyšších ročnících základních škol, mohli a uměli srovnávat, vážili si těch možností, které se objevily, měli v sobě odvahu i odpovědnost, měli také určitou pokoru k oboru, který studovali. A také tehdy studenti chodili více do školy a méně do zaměstnání.

Dnes jsou možnosti, opakují možnosti, pro posluchače široké. Mají alternativní učebnice (alespoň z trestního práva), mohou si vybrat ze širší škály výběrových předmětů, jsou prověřováni jak z teoretických znalostí, tak z určitých praktických schopností prostřednictvím klauzurních prací.

Dnešní studenti jsou kritičtější než dříve, někdy až přehnaně nebo zbytečně, a zdá se mi, že jim schází určitý pocit sounáležitosti s fakultou, kterou studují. U některých jsem přesvědčen, že fakultu, na které dobrovolně studují, skutečně nemají rádi.

- **Jak jste se vyrovnali s důsledky pandemie koronaviru při výuce? Je distanční výuka rovnocenná kontaktnímu způsobu výuky?**

Museli jsme se vyrovnat. Výuka a distanční výuka, to je jako víno a krabicové víno. Můžete pít krabicové víno, dokonce vám může i chutnat, ale pořád pijete krabicové víno. Nevím, co bych k tomu více uvedl.

- **Jsou podle Vašeho názoru posluchači na fakultě dobře připravováni na klasická právnická povolání, ke kterým nepochybně náleží i povolání advokáta?**

To je dobrá otázka. Podle mého názoru se musíme pohybovat mezi dvěma mantinely. Prvním mantinelem je teze, že „nejlepším přínosem pro praxi je dobrá teorie“ a druhým mantinelem je „včasná výuka platného práva na fakultě“, ke které by mělo dojít co nejdříve po přijetí posluchače, a ne až za několik let studia, a to i za cenu potlačení výuky neprávnických předmětů. Od nového akademického roku začíná fakulta vyučovat podle nové akreditace, která přece jenom posunuje výuku trestního práva blíže k začátku studia a počítá s trochu větší časovou dotací pro jeho výuku. Naše katedra a já osobně jsme tento trend vřele doporučovali a podporovali. K další redukci neprávnických předmětů bude muset dojít právě proto, aby se mohly rozvíjet klasické právní obory.

Nicméně reforma právnického studia je něco, co se stále vrací. Víte, že v roce 1914 profesor August Mířička navrhoval v rámci reformy právnického studia, aby se historikoprávní předměty vyučovaly a zkoušely až v závěru studia, ale platné právo aby se vyučovalo hned od začátku studia? To ovšem bylo v roce 1914. Takže všechno nebo téměř všechno už tady bylo.

- **Vaše jméno je spojováno také s kritikou různých legislativních projektů, zejména rekodifikace trestního práva hmotného a návrhů na rekodifikaci trestního práva procesního. Jak hodnotíte po deseti letech účinnosti trestní zákoník z roku 2009? Můžete uvést nějaký zvlášť „vydařený“ legislativní návrh?**

Pokud jde o trestní zákoník z roku 2009, tak ten jsme zhodnotili např. minulý rok na vědecké konferenci na jaře 2019 v Karolinu. Měl jsem tam referát na téma „K desátému výročí přijetí českého trestního zákoníku – máme, co jsme chtěli?“

Jak asi odhadnete podle názvu referátu, velké nadšení nad novým kodexem jsem nevyjadřoval. Spíše nevyužitá příležitost, zbytečné zostření trestní represe, vysoký stupeň kontinuity s předchozí úpravou, neprovázanost s novým trestním procesem, který chybí. A tak dále a pořád dokola.

Prapodičných legislativních návrhů je hodně, nejnovějším reprezentantem je novela trestního zákoníku účinná od 1. 6. tohoto roku, která upravila trestněprávní úpravu týrání zvířat a která zavedla novou skutkovou podstatu chov zvířat v nevyhovujících podmínkách. Napsal jsem o tom ostatně článek publikovaný v čísle šest letošního ročníku Bulletinu advokacie. Jde o poslanecký návrh změny trestního zákoníku. Celkový výsledek jsem označil oblíbeným úslovím „*trefit kozla*“.

- **A pokud jde o trestní proces?**

Potřeba nového trestního řádu je nutná, to nikdo nemůže zpochybnit. Žádný ucelený legislativní projekt zatím předložen nebyl, takže se zatím není k čemu vyjadřovat. Jen se trochu podivuji nad způsobem tvorby nového kodexu, kdy různé autoři nebo skupiny tvůrců připravují různé části nového trestního řádu, které se pak mají dát dohromady. Tak třeba soudci Nejvyššího soudu připravují partii o mimořádných opravných prostředcích. Nejsm si jist, zda styl „*ten dělá to a ten zase ono*“ je správný. Je pravda, že pak všichni udělají moc, jak se zpívá v té legendární písničce, ale nejsem si jistý výsledkem.

- **Můžete uvést pět podle Vašeho názoru nejdůležitějších legislativních nebo aplikačních problémů trestního práva v současnosti?**

Jenom pět? Tak v oblasti trestního práva hmotného jde např. o systémovou chybu současného trestního kodexu – absenci ustanovení o materiálním posuzování zvláště přitěžujících okolností, tedy známé ust. § 88 předchozího trestního zákona z roku 1961. Kdybychom jej měli, nemuselo by docházet ke kauzám typu „*pět housek stačí pro kriminál*“.

Dále mne napadá nedokonalá úprava institutu spolupracujícího obviněného, která umožňuje být spolupracujícím obviněným – recidivistou čili v různých kauzách vystupovat jako spolehlivý spolupracující obviněný. Možná se ještě dočkáme v rubrice povolání označení „*spolupracující obviněný*“. Prostorový odposlech a jeho „*neúprava*“ v trestním řádu. Omezení obhajoby při sjednávání dohody o vině a trestu. Nedokonalá úprava „*vyvinění*“ právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, nedostatků v sankcionování právnických osob, vůbec celý zákon o trestní odpovědnosti právnických osob by si zasloužil přepracování.

- **Děkujeme za rozhovor a k Vaším narozeninám přejeme vše nejlepší.**

✿ Red.

Odešel významný a dlouholetý advokát JUDr. Milan Lindner

JUDr. Milan Lindner (*17. 2. 1944 – †10. 8. 2020) v roce 1967 po ukončení právnické fakulty nastoupil do advokacie, a to jako koncipient do Advokátní poradny č. 2. Jeho školitelem byl všestranný advokát JUDr. Josef Cívín. Na jeho další profesní vývoj měla vliv např. známá prvorepubliková rozvodová advokátka JUDr. Božena Pátková, skvělí civilisté JUDr. Oldřich Horák a JUDr. Kurt Deutsch a trestní obhájci JUDr. Otakar Motejl a JUDr. Zdeněk Dítě.

Proto byl doktor Lindner komplexním advokátem, který poskytoval právní pomoc v oblastech práva občanského, rodinného, trestního, pracovního, a dokonce i v důchodových záležitostech.

V totalitním režimu obhajoval disidenty v politických, uměle vykonstruovaných procesech. Tyto obhajoby prováděl velice pečlivě a důsledně, bez ohledu na možná rizika. Přitom si byl vědom toho, že jeho strýc JUDr. Vladimír Lindner byl za odvážné obhajoby v 50. letech postižen, když mj. obhajoval hokejové mistry světa v trapném monstrprocesu.

Po změně společenských poměrů se změnila i advokacie. On se však nadále věnoval stejné problematice, jaké se věnoval v předchozích letech. Svoje znalosti a pedagogické schopnosti pak přenášel i na další generaci advokátních koncipientů, ze kterých se stali výborní advokáti, např. JUDr. Tomáš Sokol.

V posledních měsících svého života se věnoval získávání materiálů, jež se týkaly advokátů, kteří bojovali proti totalitě.

V osobě Milana Lindnera advokacie ztrácí nejen výborného advokáta, ale i mimořádně slušného člověka. Člověka společenského, který se rád podílel na dobré zábavě, nikdy žádnou legraci nezkazil, a naopak byl schopen ironizovat i sám sebe. Mnozí z nás ho znají z různých advokátních akcí, ať již šlo o vodácké i lyžařské zájezdy, sázení stromků v Krkonoších, a zúčastnil se i legendárního zájezdu „Po stopách Marušky Kudeřikové“, což byl krycí název pro poznávání jihomoravských vinných sklepů.

Většinu advokátů asi nebude známo, že jako zpěvák vystupoval v Pražské zpěvohře, kde hrál a zpíval v několika operách po boku zpěváků z Národního divadla. Později byl členem pěveckého sboru MÁTA, se kterým vystupoval v Německu, Francii a Banátu.

Dovolte mi jednu osobní vzpomínku. Když jsem vstoupil do jeho kanceláře, kde poslouchal vážnou hudbu, tak jsem

se ho zeptal, co to poslouchá, a on na můj dotaz odpověděl, že árii, kterou si sám nazpíval. Kdo z nás má to štěstí, že může poslouchat sám sebe?

Milane, kamaráde, budeš nám chybět!

JUDr. Jiří Bednář, advokát

Zvuky a zvyky za koronakrize

Dobou koronakrize se doslova pročítám. Vracím se i k dávnějším publikacím, které jsem kdysi shledal zcela nebo zčásti málo zajímavými. Platí to i o knížce „Zákon paní Parkinsonové a jiné úvahy o domácnosti“ (napsal profesor C. Northcote Parkinson; přeložila Zora Wolfová a v roce 1996 vydalo nakladatelství Svoboda). Původně jsem v onom svazku pominul závěrečnou kapitolu nazvanou „V penzi“, která mne dnes oslovila hned úvodním odstavcem na str. 203: „Není větší nesmysl než se domnívat, že když odejdeme do penze, rázem zestárneme. Traduje se možná, že my starší lidé jsme nahluhklí, slepí, nechápaví a chromí, ale nic nemůže být dál pravdě. Zjišťujeme ovšem, že jen málokdo mluví dnes tak hlasitě jako kdysi. Herci například úplně ztratili schopnost odříkávat své role tak, aby je bylo slyšet i vzadu v hledišti. Když chceme vůbec něco zaslechnout, musíme si sednout někde do přední řady.“

Šlo o poměrně přesný popis úvah či pocitů, které mne napadaly, když jsme na začátku letošního roku s manželkou obdrželi darem vstupenky do Vinohradského divadla a byli spolu s potomky usazeni na galerii. Po většinu představení jsem měl dojem, že sleduji zajímavě pojednanou pantomimu. Velmi jsem pak uvítal, že v době, kdy byly uzavřeny divadelní i jiné sály, uvedla Česká televize řadu inscenací z repertoáru Vinohradského divadla i dalších českých a zahraničních scén. Jeden z mých vrstevníků to pojal jako svého druhu kompenzační kulturní plnění, které pro sebe a rodinu ocenil peněžní částkou docela kulatou.

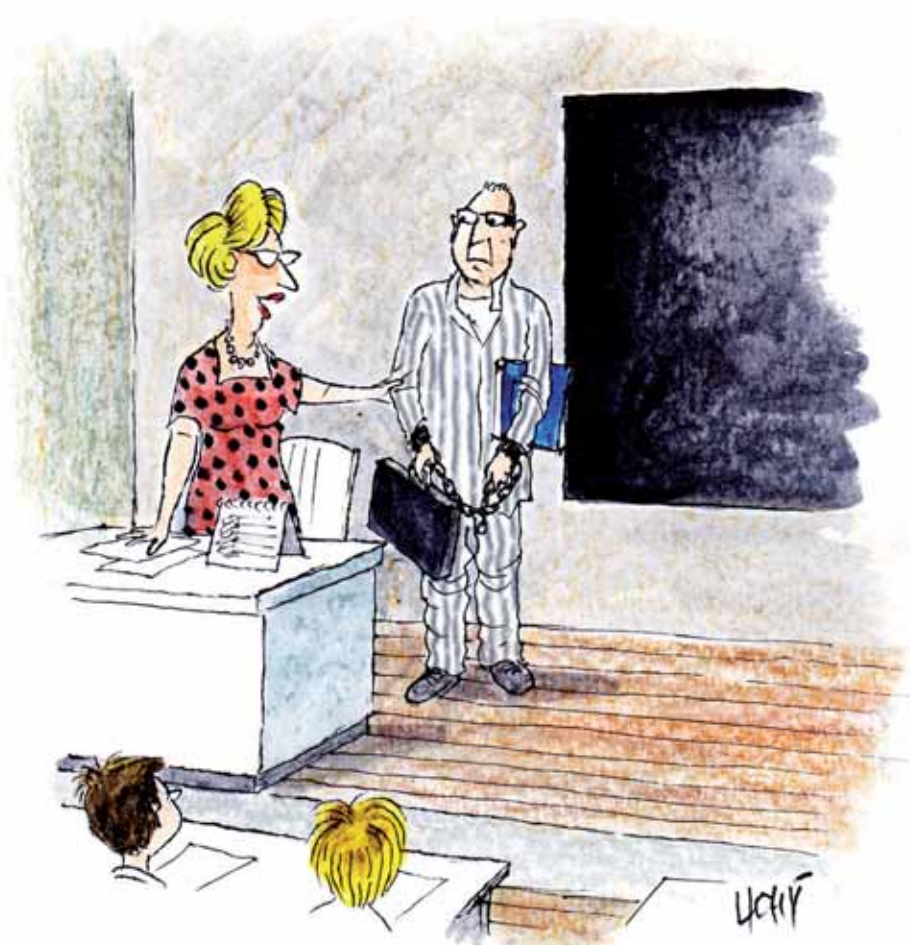
Různým vnímáním zvuku se zabývá i knížka „Co Vy na to, pane Šmoldasi? Popuzené poznámky a glosy“, kterou v roce 2011 vydalo Nakladatelství Lidové noviny. Na str. 98 tam autor odpovídá na otázku: „Slyšeli jste někdy svoje vlastní chrápání? A jaké to je, slyšet ‚zařezávat‘ partnera/ku?“ Píše: „Chrápat jsem se dosud neslyšel. Buď to bude tím, že mám línou hubu a pokaždé, když jdu chrnět, usnou mi uši dřív, než se líná huba stihne probudit. Anebo zkrátka proto, že nechrápu. Která z obou možností odpovídá pravdě, by sice mohla objasnit má žena, ale ta se dosud jednoznačně nevyjádřila. Tvrdí totiž, v souladu s poněkud zvláštní logikou, že ji neustále budím jednak tím, že chrápu, a jednak tím, že nechrápu. Mé údajné chrápání ji prý nemálo neurotizuje, protože zní zcela věrohodně jako smrtelný chrapot. Kdežto mé údajné nechrápání ji znervózňuje ještě víc, jelikož nezní vůbec a ona pak vcelku logicky usoudí, že kdo nechrápe, nedýchá...“ Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že podobné nerozhodné pocity nad chrápáním či tichým spánkem vlastní ženy mohou mít i starostliví manželé. Částečně se utěšuji a snažím se i svou choť uklidnit dávnější příhodou. V té se manželé nemohli shodnout, kdo že chrápáním ruší spánek toho druhého. Žena, zkušená advokátka, vedla pak důkazní řízení – pořídila magnetofonovou nahrávku manželova chrápání. Když její muž zemřel (nikoliv ve spánku), jeho vdova se utěšovala i tím, že si přehrávala onen zvukový záznam.

Leč vraťme se k „Zákonu paní Parkinsonové“, kde v kapitole o penzijním věku také čteme: „Pokud jde o vzhled, celkem jsme se nezměnili. V tom už naši vrstevníci takové štěstí neměli. Nikdy nezapomenu na setkání našeho ročníku u večere v naší staré drahé koleji, kde všichni vypadali tak sešle, že byli sotva k poznání. Naproti tomu my vypadáme pořád stejně...“

Setkání vrstevníků považuji především za příležitost potvrdit poznatek, že si dobře vzpomínáme na příhody, které jsou staré mnoho desítek let, a máme výpadky paměti ohledně toho, co se událo před několika hodinami či minutami. Potvrzuje to příhoda z jednoho takového srazu, o kterém jsem slyšel vyprávět. Zúčastnili se ho též vdovec a vdova, jež označím vymyšlenými jmény Eva a Emil. Výborně se bavili a v pozdější noční hodině se Emil zeptal Evy, zda by si ho vzala za manžela. Ona bez váhání souhlasila. Odebrali se pak ke spánku do svých domovů. Ráno vdovec Emil rozjímal nad minulým večerem a zejména nad tím, že bývalou spolužačku požádal o ruku. Nebyl si však jistý, zda její odpověď zněla „ano“, či „nikoliv“. Proto ji zatelefonoval: „Dobré ráno, Evičko, tady je Emil. Včera jsem tě požádal o ruku a teď si nemohu vybavit, jestli jsi řekla ano, nebo ne.“ Eva radostně odpoví: „Jsem tak ráda že jsi zavolal. Řekla jsem ‚ano‘, ale doteď jsem si nemohla vzpomenout, komu jsem to řekla.“

Nevím, jaký byl další osud oné dvojice. Dovedu si však představit, že nový svazek by mohl být blahodárný zejména pro onoho Emila. „Zákon paní Parkinsonové“ se totiž zabývá situací muže, který „potom, co chodil pětáctičet let pravidelně do práce, si může dělat, co chce, ale často si neví rady, co by měl vlastně dělat ... Manželka má dvě možnosti - sehnat mu nějakou dílnu, ateliér nebo pracovnu, nebo se postarat, aby ho zvolili do městské rady. Systém místní správy nelze ovšem pokládat za prostředek, jak zaměstnat penzionované úředníky, aby se nepletili ženám do luxování. Pravdou ovšem zůstává, že kdyby byly po zvolení nového starosty zrušeny všechny místní komise, došlo by v okolních domácnostech k nebezpečné krizi, a na tuto skutečnost by rozhodně neměli politologové zapomínat...“

Dodal bych jen, že v oněch místních komisích a správních orgánech dnes mohou aktivně působit i ženy a také to činí. Vyhýbají se tak „utkvělým myšlenkám, jimž propadají starší lidé. Ti se především upínají ke svým chorobám. Lidé, kteří nemají nic lepšího na práci, se roznemohou a pak už se zajímají jen o mastičky a prášky.“ Návod, jak se vyhnout takovému jednání, nabízí další objemná kniha z mého koronavirového repertoáru („Krysy jejího Veličenstva“, napsal Tuvia Tenenbom, přeložil David Weiner, v roce 2019 vydalo Nakladatelství Zed'). Autor tam na str. 362 doporučuje občanům Velké Británie stát se členy Sněmovny lordů. Uvádí: „Budete mít spoustu práce. Poslanci se vás budou ptát na názor, budou vám naslouchat představenstva firem, budou vás chodit navštěvovat občané a vaše pozdní roky budou nejlepší investicí pro vás i společnost.“ Nejsm si však jist, zda takové doporučení se dá přiměřeně vztáhnout i na český Senát.

DNES SI ŘEKNEME O RIZIKU, KTERÉ ČÍHA NA ADVOKÁTY, DĚTI.
... PROSÍM, PANE DOKTORE...

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- v československém hokejovém národním mužstvu na I. zimních olympijských hrách v Chamonix v roce 1924 hrál advokát? Pražský advokát Jan Fleischmann (1855-1939) nastupoval shodně jako jeho bratr Miroslav v útku. Československé mužstvo vstoupilo do turnaje porážkou 0:30 od Kanady, prohrálo pak se Švédskem 3:9 a výhra 11:2 nad Švýcarskem mu nestačila k postupu ze skupiny. Turnaj vyhráli právě Kanadčané. Jan Fleischmann přesto zůstal hokeji věrný jako hráč národního mužstva a SK Slavia, za niž hrál ještě v roce 1936. V meziválečném období byl dvakrát zvolen předsedou Československého svazu ledního hokeje, a to na léta 1921-1923 a 1925-1927.

- dne 21. června 2020 byly na Fakultě právnické ZČU obhájeny tři diplomové práce z dějin advokacie? Ho Thuy Quynh napsala velice zajímavou práci *Dějiny advokacie ve Vietnamu*, Iveta Fáberová se věnovala tématu *Advokacie v píseckém regionu v letech 1918-1938*, Jiří Jokl si zvolil téma

Advokacie ve vybraných soudních okresech Středočeského kraje v letech 1918-1938. Konzultantem všech tří prací byl Stanislav Balík, oponentkou Vendulka Valentová, komisi pro obhajobu předsedala Petra Krtková.

- newyorský advokát Tomáš Čapek vydal v roce 1906 knihu *The Slovaks of Hungary?* Podle anotace v *Národopisném věstníku českoslovanském* autor podnikl předtím v roce 1903 studijní cestu z Ameriky na Slovensko. Kniha pak „předem nečiní nároků práce vědecké. Účelem bylo jen informovat americkou veřejnost a tomuto účelu vyhovuje dobře a nás těší láska, s jakou je psána“, uzavírá se zpráva. Tomáš či Thomas Čapek (1861-1950) knihu vydal v nakladatelství The Knickerbocker Press. Publikace je k dispozici v Národní knihovně a dalších českých knihovnách.

✿ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Leitartikel	
Lenka Vidovičová: Ein anderer Sommer	3
Aktuelles	
Feierliche Taufe der Publikation des Projekts Anwälte in die Schulen Red.	5
16. Jahrgang des Justizwettbewerbs Jurist des Jahres 2020 ausgerufen	8
Aktuell im Recht Hana Rýdlová	9
Aus der Rechtstheorie und Praxis	
Artikel	
Unentgeltliche Leistung an Gesellschafter nach der großen Novellierung des Handelskörperschaften-Gesetzes	
Jan Dědič, Jan Lasák	11
Rechtsanwalt und Judikatur zehn Jahre später Karel Beran	16
Neue rechtliche Regelung des Urlaubs – Schreckgespenst oder wünschenswerte Änderung? Petr Podrazil	22
Erfüllung von Arbeitsaufgaben und direkter Zusammenhang mit ihnen für Zwecke von Schadenersatz im Arbeitsrecht aus Sicht der gerichtlichen Praxis Jana Komendová	31
Auswirkungen der Sicherstellung einer Immobilie gemäß § 79a Strafprozessordnung auf die Erbringung von Beherbergungsdienstleistungen	
Tomáš Plihal, Adam Hefner	36
Verteidigung gegen die Einstufung eines Umsatzsteuerpflichtigen als unzuverlässig Vladimír Balcar	38
Aus der Judikatur	
Oberstes Gericht: Zur Gültigkeit von Vereinbarungen, bei denen die Entstehung eines Rechts an eine Vertragsstrafe gebunden wird	47
Verfassungsgericht: Zur Festlegung der Anwaltsvergütung für die Vertretung mehrerer Geschädigter im Strafverfahren	51
Oberstes Verwaltungsgericht: Verwaltungsorgan als offenkundig unberechtigte Person zur Einlegung einer Kassationsbeschwerde bei Verfahrenseinstellung gemäß § 47 Buchst. a) Verwaltungsprozessordnung	54
Gerichtshof der Europäischen Union: Zur Frage der Entschädigung von Opfern vorsätzlicher Gewaltstraftaten	61
EGMR: Zur Frage der Verfahrensgerechtigkeit bei Ausübung dysfunktionaler Justiz	62
Glosse: Zur Entscheidung des Großen Senats des Obersten Gerichts hinsichtlich der Voraussetzung der „Offensichtlichkeit“ des Verstoßes gegen die guten Sitten und öffentliche Ordnung im Sinne von § 588 BGB	63
Aus der Fachliteratur	
Ivo Keisler, Andrej Lobotka, Lenka Kotulková: Covid-19: Eingeleitete Maßnahmen und Schadenersatz (Nikola Jilková)	68
Dana Ondřejová: Begleiter durch den Vertragsabschluss (Josef Bejček)	68
Linda Kolaříková, Filip Horák: Künstliche Intelligenz & Recht (Andrej Lobotka)	70
Lenka Veselá: Wie man zur Miete wohnen und unternehmerisch tätig sein soll (Jana Mlynková)	71
Jarmila Pokorná, Ivan Fučík, Michal Janovec, Jitka Pešičková, Eva Tomášková: Auflösung und Beendigung der Handelskorporation mit Abwicklung (Kateřina Eichlerová)	71
Ernst Karner, Alexander Longin: Vertragsstrafe und Schadenspauschalierung (Luboš Tichý)	73
Jaroslav Maria: Ich. Der eigene Lebenslauf (Rudolf Manik)	74
Aus der Rechtsanwaltschaft	
Aus der tschechischen Rechtsanwaltschaft	
Aus der Disziplinarpraxis Petra Vrábliková	75
Von uns gegangen	76
Aus Europa und der Welt	
Die ständige Vertretung der Tschechischen Rechtsanwaltskammer in Brüssel informiert	77
Informationen und Interessantes	
Wissenswertes	
Vorträge und Seminare für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltskonzipienten in Weiterbildungs- und Schulungszentren der Tschechischen Rechtsanwaltskammer	78
Einladung zur Konferenz Recht und Praxis 2020 in Prag	80
Einladung zum Golfturnier juristischer Berufe in Senice	80
Einladung zum 5. Jahrgang des Wohltätigkeitslaufs Yellow Ribbon Run in Prag	80
Einladung zu Herbstseminaren und Vorträgen der Vereinigung tschechischer Juristen	81
Aus der Juristengemeinschaft	
Professor Jiří Jelínek feiert seinen 65. Geburtstag Red.	82
Erinnerung an JUDr. Milan Lindner Jiří Bednář	84
Zum Schluss	
Töne und Gepflogenheiten in der Corona-Krise Petr Hajn	85
Zeichnung von Lubomír Lichý	86
Wussten Sie, dass... Stanislav Balík	86
Inhaltsverzeichnis/Zusammenfassung	87
Table of Contents/Summary	88

Jan Dědič, Jan Lasák: Unentgeltliche Leistung an Gesellschafter nach der großen Novellierung des Handelskörperschaften-Gesetzes

Im vorliegenden Beitrag betrachten die Autoren Auslegungsprobleme und praktische Konsequenzen der neuen Regulierung unentgeltlicher Leistungen zu Gunsten von Gesellschaftern, insbesondere im Kontext von Kapitalgesellschaften.

Karel Beran: Rechtsanwalt und Judikatur zehn Jahre später

Der Artikel befasst sich mit der Frage, was diskursive Verbindlichkeit der Judikatur für Richter bedeutet, was eine „analoge Gerichtsentscheidung“ eigentlich ist, mit welchen Judikaten das Gericht argumentieren kann bzw. muss und mit welchen Judikaten der Rechtsanwalt argumentieren „sollte“ und mit welchen er „kann“.

Petr Podrazil: Neue rechtliche Regelung des Urlaubs – Schreckgespenst oder wünschenswerte Änderung?

Die grundlegendste Änderung konzeptioneller Art im Rahmen der Novelle des Arbeitsgesetzbuches, wie in der Gesetzessammlung unter Nr. 285/2020 veröffentlicht, haben die ab 1. 1. 2021 wirksam werdenden rechtlichen Regelungen des Urlaubs erfahren. Genau mit diesen Fragen befasst sich ausführlicher dieser Artikel.

Jana Komendová: Erfüllung von Arbeitsaufgaben und direkter Zusammenhang mit ihnen für Zwecke von Schadenersatz im Arbeitsrecht aus Sicht der gerichtlichen Praxis

Der Artikel analysiert Interpretationsansätze der gerichtlichen Praxis zur Bedeutung von Begriffen, die im Grunde eine Auslegung des Umfangs der arbeitsrechtlichen Haftung bieten. In Anbetracht der recht umfangreichen Entscheidungspraxis konzentriert er sich auf die häufigsten Situationen, in denen Zweifel an der Entstehung einer arbeitsrechtlichen Schadenersatzpflicht auftreten können.

Tomáš Plihal, Adam Hefner: Auswirkungen der Sicherstellung einer Immobilie gemäß § 79a Strafprozessordnung auf die Erbringung von Beherbergungsdienstleistungen

Der Beitrag befasst sich mit Auswirkungen der Sicherstellung einer Immobilie gemäß § 79a Strafprozessordnung auf die kurzfristige Erbringung von Beherbergungsdienstleistungen, die das neue Bürgerliche Gesetzbuch systematisch unter die Regelung der Miete als deren Sonderfall einstuft. Die Autoren beurteilen insbesondere Sinn und Zweck des Instituts der Sicherstellung gemäß § 79a Strafprozessordnung und leiten ab, dass eine kurzfristige Erbringung von Beherbergungsdienstleistungen in einer sichergestellten Immobilie auf der Grundlage eines Beherber-

gungsvertrages, der aktuell als vorübergehende Miete bezeichnet wird, nicht den Sinn und Zweck einer solchen Sicherstellung beeinträchtigt und der Inhaber der Immobilie, der eine solche kurzfristige Beherbergung in einer sichergestellten Immobilie gewährt, nicht gegen § 79a Strafprozessbuch verstößt.

Vladimír Balcar: Verteidigung gegen die Einstufung eines Umsatzsteuerpflichtigen als unzuverlässig

Das Institut des unzuverlässigen Umsatzsteuerpflichtigen ist ein Instrument im Kampf gegen Steuerhinterziehung und bislang relativ wenig ins Blickfeld der Fachöffentlichkeit getreten. Dabei handelt es sich um ein Instrument, das insbesondere in Kombination mit der Umsatzsteuerhaftung eine wesentliche Auswirkung auf die Vermögens- und Persönlichkeitsrechte von Umsatzsteuerpflichtigen hat und in der Konsequenz zu ihrem wirtschaftlichen Untergang führen kann. In Anbetracht der ständig wachsenden Zahl unzuverlässiger Umsatzsteuerpflichtiger ist die Betrachtung dieser Problematik wünschenswert. Der Artikel befasst sich mit Möglichkeiten der Verteidigung des Umsatzsteuerzahlers gegen seine Einstufung als unzuverlässig, und zwar sowohl aus der Sicht anwendbarer Mittel als auch erhebbarer Einwendungen.

Leading Article	
Lenka Vidovičová: A different summer	3
Current News	
Ceremonial launch of the Project "Lawyers Teaching at Schools" Red.	5
16 th annual justice competition Lawyer of the Year has been announced for 2020	8
Legal updates Hana Rydlová	9
Legal Theory and Practice	
Articles	
Free performances provided to shareholders following the major amendment to the Corporations Act Jan Dědič, Jan Lasák	11
Lawyers and case-law ten years after Karel Beran	16
New legal regulation of annual leave – a complication or a desirable change? Petr Podrazil	22
Performance of job and acts directly associated therewith for the purposes of compensation for damage under labour law as interpreted in the case-law Jana Komendová	31
Impacts of a seizure of real estate under Section 79a of the Code of Criminal Procedure on the provision of accommodation services Tomáš Plihal, Adam Hefner	36
Defence against classification of a VAT payer as unreliable taxpayer Vladimír Balcar	38
Judicial Decisions	
Supreme Court: On validity of a provision under which arising of a right is linked to a contractual penalty	47
Constitutional Court: On determination of the attorney's fee for representation of several aggrieved parties in criminal proceedings	51
Supreme Administrative Court: The administrative authority clearly ineligible to file a cassation complaint in case of discontinuation of the proceedings pursuant to Section 47 (a) of the Code of Administrative Justice	54
EU Court of Justice: On compensation for victims of intentional violent crimes	61
ECTHR: On the issue of fairness of proceedings in dysfunctional justice	62
Comment: On the decision of the Grand Chamber of the Supreme Court regarding the assumption of "obvious" violation of good morals and public policy in the sense of Section 588 of the Civil Code	63
Professional Literature	
Ivo Keisler, Andrej Lobotka, Lenka Kotulková: Covid-19: Adopted measures and compensations for damage (Nikola Jílková)	68
Dana Ondřejová: Guideline through conclusion of contracts (Josef Bejček)	68
Linda Kolaříková, Filip Horák: Artificial intelligence & law (Andrej Lobotka)	70
Lenka Veselá: Living and operating business in leased premises (Jana Mlýnková)	71
Jarmila Pokorná, Ivan Fučík, Michal Janovec, Jitka Pešičková, Eva Tomášková: Winding up and dissolution of a corporation with liquidation (Kateřina Eichlerová)	71
Ernst Karner, Alexander Longin: Vertragsstrafe und Schadenspauschalierung (Luboš Tichý)	73
Jaroslav Maria: My Curriculum Vitae (Rudolf Manik)	74
Legal Profession	
Czech Legal Profession	
Disciplinary decisions Petra Vrábliková	75
Passed Away	76
From Europe and from the world	
Information from the permanent representation of the Czech Bar Association in Brussels	77
Information and Points of Interest	
You Should Know	
Lectures and seminars for lawyers and legal trainees at the educational and training centres of the Czech Bar Association	78
Invitation to the 2020 Law and Practice Conference in Prague	80
Invitation to a Lawyers' Golf Tournament in Senice	80
Invitation to the 5th annual Yellow Ribbon Run in Prague	80
Invitation to the autumn workshops and lectures of the Czech Lawyers Association	81
Law Society	
Professor Jiří Jelinek turns fifty Ed.	82
Remembering JUDr. Milan Lindner Jiří Bednář	84
Finally	
Sounds and habits under the Corona Petr Hajn	85
Drawing by Lubomír Lichý	86
Do you know that ... Stanislav Balík	86
Inhaltsverzeichnis/Zusammenfassung	87
Table of Contents/Summary	88

Jan Dědič, Jan Lasák: Free performances provided to shareholders following the major amendment to the Corporations Act

In the submitted paper, the authors focus on interpretation problems and practical consequences of the new regulation concerning provision of free performances to shareholders, in particular in the context of corporations.

Karel Beran: Lawyers and case-law ten years after

The author explores the binding nature of case law in judicial discourse; the meaning of the concept of "analogous judicial decision", and the types of case law the judge may – or must –, and the lawyer "should" – or "may" – use in their respective argumentations.

Petr Podrazil: New legal regulation of annual leave – a complication or a desirable change?

This article addresses in detail the most fundamental conceptual changes brought about by the amendment to the Labour Code, published in the Collection of Laws under No. 285/2020, concerning the provisions on annual leave, which are to become effective on 1 January 2021.

Jana Komendová: Performance of job and acts directly associated therewith for the purposes of compensation for damage under labour law as interpreted in the case-law

The article analyses the ways case-law interprets these concepts, which in fact define the scope of liability under labour law. Given the extensive case-law, the author focuses on the most common situations where doubts can arise as to the obligation to pay damages under labour law.

Tomáš Plihal, Adam Hefner: Impacts of a seizure of real estate under Section 79a of the Code of Criminal Procedure on the provision of accommodation services

The article concerns the impact of a seizure of real estate under Section 79a of the Code of Criminal Procedure on short-term accommodation services, which are classified as a special form of lease under the New Civil Code. The authors analyse, in particular, the meaning and purpose of the concept of "seizure" pursuant to Section 79a of the Code of Criminal Procedure, and conclude that short-term accommodation services provided in a seized real estate under an accommodation agreement, considered a temporary lease under the current legislation, does not affect the sense and purpose of such seizure and

the owner of the seized real estate who provides such short-term accommodation in the seized real estate does not violate the provisions of Section 79a of the Code of Criminal Procedure.

Vladimír Balcar: Defence against classification of a VAT payer as unreliable taxpayer

The concept of unreliable VAT payer, as an instrument serving to prevent tax evasion, has been mostly overlooked by the professional public. Nonetheless, this instrument, in particular where combined with liability for VAT, considerably affects the proprietary and personal rights of VAT payers and can ultimately lead to their bankruptcy. Given the ever increasing number of unreliable tax payers, the author considers it desirable to address this issue. The article presents the defences available to a VAT payer against his/her classification as unreliable taxpayer, both in terms of available remedies and objections.

Mezinárodní advokátní kancelář Noerr zamýšlí rozšířit svůj pražský tým o pozice:

SPOLOUPRACUJÍCÍ ADVOKÁT/KA

se zaměřením na oblasti:

- ▀ korporátní právo / M&A
- ▀ pracovní právo
- ▀ sporná agenda

Hledáme právě Vás, pokud máte následující předpoklady:

- ▀ minimálně roční praxi v advokacii
- ▀ odborné znalosti a relevantní zkušenosti v některé z výše uvedených oblastí
- ▀ výbornou úroveň anglického jazyka (znalost němčiny velkou výhodou)
- ▀ profesionální vystupování a dobré komunikační a vyjednávací schopnosti

Nabízíme:

- ▀ zajímavou práci ve stabilní advokátní kanceláři s mezinárodním zázemím
- ▀ příležitost získat zkušenosti ve více oblastech práva s klienty na českém i mezinárodním trhu
- ▀ profesionální kolektiv a příjemné pracovní prostředí v centru Prahy
- ▀ odpovídající a motivační finanční ohodnocení dle individuální dohody

Pokud Vás nabízená pozice zaujala, zašlete, prosím, Váš životopis v českém i anglickém jazyce na e-mail: petra.ejemova@noerr.com

Průběžně přijímáme kandidáty i na pozice koncipientů a právních studentů, bližší informace: petra.ejemova@noerr.com

Velká novela ZOK I. & II.

**Obecná část
SRO a AS**

15. 10.

9.00-17.15

12. 11.

9.00-17.15

Prague Marriott Hotel
V Celnici 8, 110 00 Praha 1

.....

Registrace na
www.beck-konference.cz

.....

Velká novela zákona o obchodních korporacích se podstatným způsobem dotkne všech právních forem obchodních korporací i družstev a v účinnost vstoupí již 1. 1. 2021.

Připravte se na tuto mimořádnou událost s Akademií C. H. Beck a přijďte načerpat bohaté zkušenosti od největších odborníků z oboru.

Na konferenci vystoupí

JUDr. Filip Cileček

předseda senátu Nejvyššího soudu

prof. JUDr. Jan Dědič

partner AK KŠB, profesor na VŠE v Praze

JUDr. Marek Doležal

předseda senátu Nejvyššího soudu

Mgr. Tomáš Doležil, Ph.D., LL.M. Eur.

partner AK JŠK, Právník roku v oboru obchodní právo

JUDr. Ing. Karel Dřevínek, Ph.D., LL.M.

partner AK Skills

JUDr. Kateřina Eichlerová, Ph.D.

odborná asistentka na katedře obchodního práva PF UK

doc. JUDr. Bohumil Havel, Ph.D.

Ústav státu a práva AV ČR, Of Counsel AK PRK Partners

JUDr. Lucie Josková, Ph.D., LL.M.

odborná asistentka na katedře obchodního práva PF UK

Mgr. Petr Kuhn

partner AK BADOKH

JUDr. Jan Lasák, Ph.D., LL.M.

partner AK KŠB, odborný asistent PF UP

JUDr. PhDr. Jan Petrov, Ph.D., LL.M.

Counsel/advokát AK Allen & Overy, moderátor konference

JUDr. Vlastimil Pihera, Ph.D.

partner AK KŠB, Ústav státu a práva AV ČR

doc. JUDr. Ivana Štenglová

Cevro institut, katedra obchodního práva PF UK

JUDr. Petr Šuk

předseda senátu Nejvyššího soudu

Mgr. Prokop Verner, MBA

partner AK Allen & Overy